

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
KAMU YÖNETİMİ PROGRAMI
DOKTORA TEZİ

TÜRKİYE'YE YERLEŞME AMACIYLA GELEN
AHISKA TÜRKLERİNE YÖNELİK GÖÇ YÖNETİMİ
STRATEJİSİ

Damla MURSÜL

Danışman
Prof. Dr. Zerrin Toprak KARAMAN

İZMİR-2018

TEZ ONAY SAYFASI



YEMİN METNİ

Doktora Tezi olarak sunduğum ‘Türkiye’ye Yerleşme Amacıyla Gelen Ahıska Türklerine Yönelik Göç Yönetimi Stratejisi’ adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

31/01/2018

Damla MURSÜL

İmza

ÖZET
Doktora Tezi
Türkiye'ye Yerleşme Amacıyla Gelen Ahıska Türklerine Yönelik Göç
Yönetimi Stratejisi
Damla MURSÜL

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Kamu Yönetimi Anabilim Dalı
Kamu Yönetimi Programı

Çalışmanın temel araştırma konusu, Türkiye'de önemli bir nüfusa sahip Ahıska Türklerinde göç algısı ve çeşitli ülkelerden Türkiye'ye göç ettiklerinde kamusal alanda karşılaştıkları sorunlardır. Bu çalışma, Azerbaycan, Özbekistan, Kazakistan, Kırgızistan, Rusya, Gürcistan ve Ukrayna'dan Türkiye'ye göç ederek farklı şehirlerde yaşamakta olan Ahıska Türklerinin Türk toplumuna nasıl entegre olabildiklerini/neden entegre olamadıklarını ortaya koymaya çalışacak, sorun alanlarına yönelik çeşitli politika önerileri sunacaktır.

Araştırma, Ahıska Türklerinin Türkiye'deki mevcut yaşam koşullarını, yaşadıkları yerleşim yerlerini ayırt etmeksizin ele almakta ve kamusal alandaki görünürlüklerine odaklanmaktadır. Çeşitli ülkelerden göçle gelen Ahıska Türklerinin sosyo-demografik özellikleri ve yerel/ulusal ölçekteki mekanizmalara katılım düzeyleri, önemli bir gösterge olarak Türkiye'deki demokrasi pratikleri ile özdeşleştirilebilecektir. Aynı zamanda Türk soylu etnik bir grup olan Ahıska Türklerine yönelik göç politikası hakkında literatüre kuramsal ve ampirik olarak özgün bir çalışma ile katkı yapılmış olacaktır.

Çalışma yöntemi, alan araştırması ve buna bağlı olarak yapılacak yüz yüze görüşme ve gözleme dayalı araştırma yöntemi üzerine kurulmuştur. Ahıska Türkleriyle derinlemesine mülakatlar yapılmış, hazırlanan soru formları aracılığıyla kendilerine yarı yapılandırılmış anket soruları yöneltilmiştir.

Göç politikalarının kitlesel göç hareketleri doğrultusunda şekillendiği günümüzde Türkiye, kitlesel göçler dışında kalan yerleşik halde bulunan göç aktörlerini de göz önünde bulundurmamak durumundadır. Bu çalışma, Türkiye'nin son dönemde tartıştığı göç olgusuna ilişkin yaklaşımlara Ahıska Türkleri ile yeni bir soluk getirmeyi amaçlayan, aynı zamanda göç aktörlerinden biri olarak değerlendirilmeyi hak eden Ahıska Türkleri hakkında geliştirilebilecek bir göç politikası önerisi getirmeyi hedefleyen özgün bir araştırmadır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Ahıska Türkleri, Türkiye.



ABSTRACT

Doctoral Thesis

Doctor of Philosophy(PhD)

**Turkey's Emigration Administration Strategy To Ahıska Turks Who Come For
Settling Into Turkey**

Damla MURSÜL

Dokuz Eylül University

Graduate of Social Sciences

Department of Public Administration

Public Administration Program

The main research objects of the study are migration perception of Ahıska Turks who have significant population in Turkey and problems confronted in public sphere in case of emigration from various countries. This study tries to find out how Ahıska Turks who migrate from Azerbaijan, Uzbekistan, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Russia, Georgia and Ukraine to Turkey and live in different cities in Turkey, integrate to Turkish society/why unable to integrate; to propose political solutions regarding problems.

Research focuses on current living conditions of Ahıska Turks living in Turkey without making any discrimination about settlements and their visibilities in public sphere. Socio-demographic characteristics of Ahıska Turks and their participation level of local/national mechanisms will be identified with democracy practices of Turkey as an essential indicator. Also it will contribute to the literature as a conceptual and empirical original study which is about migration policy to Turkish based ethnic group of Ahıska Turks.

Methodology of this study is based on field study, face to face interviews and empirical research methods. In-depth interviews were conducted and semi-structured interview questions were directed to Ahıska Turks.

Turkey has to take into consideration the migration actors not included in mass migration movements but already settled in Turkey. This study is an original research that aims to bring forward a proposal on migration policies

for Ahiska Turks who deserve to be considered as one of the migration actors and to give a new impulse to the approaches to migration phenomenon which is highly disputed in Turkey recently.

Keywords: Migration, Ahiska Turks, Turkey.



TÜRKİYE'YE YERLEŞME GELEN AHISKA TÜRKLERİNE YÖNELİK GÖÇ YÖNETİMİ STRATEJİSİ

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xv
TABLOLAR LİSTESİ	xvi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xix
EKLER LİSTESİ	xx
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN AÇIKLAMALAR

1.1.ARAŞTIRMA KONUSU VE PROBLEMİ	4
1.2.ARAŞTIRMA AMACI	4
1.3.ARAŞTIRMA ÖNEMİ	6
1.4.ARAŞTIRMA SINIRLARI	7
1.5.ARAŞTIRMA KAPSAMI	9
1.6.ARAŞTIRMA EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ	11
1.7.ARAŞTIRMA YÖNTEMİ	15
1.8.ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI VE HİPOTEZLERİ	17
1.9.VERİLERİN TOPLANMASI VE ANALİZLER	18

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1.GÖÇ VE GÖÇMEN KAVRAMLARI	21
2.2.FARKLI YAKLAŞIMLARLA GÖÇ TİPLERİ	26
2.2.1.Nedenlerine Göre Göçler	26
2.2.2.İç Göç – Dış Göç Ayrımı	26
2.2.3.İlkel Göçler	28
2.2.4.Zorlama İle Yapılan/Yönlendirilmiş Göçler	28
2.2.5.Serbest Göçler	28
2.2.6.Kitlesele Göçler	29
2.2.7.İrade Esasına Göre Göçler	29
2.2.8.Göçün Yoğunluğu Esasına Göre Göçler	30
2.2.9.Ülke Sınırları Esasına Göre Göçler	30
2.2.10.Yerleşme Süreleri Esasına Göre Göçler	30
2.2.11.Devlet Merkezli Bakış Açısına Göre Göç Tipleri	31
2.2.12.Göçmen Merkezli Bakış Açısıyla Göç Tipleri	31
2.3.GÖÇ TEORİLERİ	32
2.3.1.Erken Dönem Göç Teorileri	33
2.3.2.Çağdaş Göç Teorileri	36
2.3.2.1.Neo Klasik Ekonomik Teori	36
2.3.2.2.İtme-Çekme Teorisi	37
2.3.2.3.İkili İşgücü/İkiye Bölünmüş Emek Piyasası Teorisi	39
2.3.2.4.Dünya Sistemi (Merkez-Çevre) Teorisi	40
2.3.2.5.Yeni İşgücü Ekonomisi/Yeni Ekonomi/İşgücünün Yeni Ekonomisi Teorisi	41
2.3.2.6.Parekh'in Göç Teorisi Sınıflandırması	42
2.3.2.7.İlişkiler Ağı (Network) Teorisi	43
2.3.2.8.Göç Sistemleri Teorisi	45

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AHISKA TÜRKLERİNİN TARİHİ

3.1.KAVRAMSAL ANALİZ: KAFKASYA	47
3.1.1.Etimolojik Olarak Kafkasya; Kafkas(ya) Kelimesinin Kökeni	47
3.1.2.Coğrafi Olarak Kafkasya	48
3.2.KAVRAMSAL ANALİZ: AHISKA ve AHISKA TÜRKLERİ	49
3.2.1.Etimolojik Olarak Ahıska	50
3.2.2.Coğrafi Olarak Ahıska	50
3.2.3.Etnik Olarak Ahıska	52
3.2.3.1.Gürcü Tarihçilere ve Araştırmacılara Göre	52
3.2.3.2.Rus Tarihçilere ve Araştırmacılara Göre	53
3.2.3.3.Türk Tarihçilere ve Araştırmacılara Göre	55
3.2.3.4.Konuyla İlgili Diğer Tezler	56
3.3.SSCB ÖNCESİ DÖNEMDE AHISKA TÜRKLERİ	57
3.3.1.Bölgenin Kısa Tarihi: Sakalar'dan Atabekler Dönemine	57
3.3.2.Atabekler'den Osmanlı Dönemine	58
3.3.3.Osmanlı'dan Rus Çarlığı Dönemine	59
3.4.SSCB DÖNEMİ AHISKA TÜRKLERİ	61
3.4.1.1944 Sürgününe Kadar Yaşanan Süreç	61
3.4.2.Birinci Sürgün: Kasım 1944	63
3.4.3.1956 Yılı İtibariyle Geri Dönüş Mücadelesi: Ulusal Boyutta Örgütlenme Dönemi	65
3.4.4.İkinci Sürgün: Fergana - Mayıs 1989	69
3.4.5.Üçüncü Sürgün: Krasnodar - 1989	71
3.5.SSCB SONRASI DÖNEMDE AHISKA TÜRKLERİ	72
3.5.1.ABD'nin Göç Sürecine Dahil Olması: Haziran 2004	72
3.5.2.1991 Yılından Günümüze Geri Dönüş Mücadelesi: Uluslararası Boyutta Örgütlenme Dönemi	73
3.6.AHISKA TÜRKLERİNİN KURDUĞU DERNEKLER VE ÖRGÜTLER	75
3.6.1.Türkiye Dışında Kurulan Ahıska Dernekleri	75
3.6.1.1.Vatan Cemiyeti	75

3.6.1.2.Hsna (Khsna) Derneği	76
3.6.1.3.Diğer Dernekler	77
3.6.2.Türkiye’de Kurulan Ahıska Dernekleri	77
3.6.2.1.Dünya Ahıska Türkleri Birliği	77
3.6.2.2.Diğer Dernekler	78
3.7.ULUSLARARASI ALANDA AHISKA TÜRKLERİ SORUNU	79

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SAHA ÇALIŞMASINA KATKIDA BULUNAN AHISKA TÜRKLERİNİN SOSYOLOJİK PROFİLİ

4.1. DEMOGRAFİK YAPI HAKKINDA	83
4.1.1.Anketlerin Yapıldığı Şehirler	83
4.1.2.Demografik Veriler	84
4.1.2.1.Cinsiyet	84
4.1.2.2.Yaş	85
4.1.2.3.Doğum Yeri (ülke ve şehir olarak)	86
4.1.2.4.Medeni Durum	88
4.1.2.5.Eğitim Durumu	89
4.1.2.6.Göç Öncesi ve Sonrasına İlişkin Mesleki Bilgiler	90
4.1.2.6.Gelir Düzeyi	94
4.1.2.7.Türkçe Dışında Bilinen Diller	95
4.1.2.8.Kendilerini Tanımlama Biçimleri	96
4.2.AHISKA TÜRKLERİ VE GÖÇ SÜRECİ	97
4.2.1.Türkiye’ye Göç Eden Ahıska Türklerinin Göç Süreci	98
4.2.1.1.Türkiye’ye Göç Edilen Yıl	98
4.2.1.2.Türkiye’ye Göç Edilen Ülke	99
4.2.1.3.Türkiye’deki İlk Yerleşim Yeri	100
4.2.1.4. İkamet Edilen Şehirlerde Bulunma Süreleri	101
4.2.1.5.Türkiye’ye Hangi Yollarla Göç Ettikleri	102
4.2.1.6.Türkiye’ye Geliş Nedenleri	103
4.2.2.Ahıska Türklerinde Göçe Bakış/Sürgün Algısı	104

4.3.TÜRKİYE'YE GÖÇ SONRASI AHISKA TÜRKLERİ	106
4.3.1.Türkiye'ye Göç Sonrası Karşılaşılan Sorunlar	106
4.3.1.1.Konuşulan Dil Yönüyle Yaşanan Sorunlar	106
4.3.1.2.Kültürel Değerlerle İlgili Sorunlar	108
4.3.1.3.İdari Alanda Yaşanan Yönetim Mekanizmalarıyla İlgili Sorunlar	109
4.3.1.4.Çalışma Hayatıyla İlgili Sorunlar	111
4.3.1.5.Ekonomik Sorunlar	112
4.3.1.6.Dini (İbadet Özgürlüğü ve Benzeri) Sorunlar	113
4.3.1.7.Siyasal (Siyasal Hayata Katılım) Sorunlar	114
4.3.2.Türkiye'de Karşılaşılan Sorunlara Yönelik Ahıska Türklerinin Aldığı Yardımlar	116
4.3.2.1.Aile	117
4.3.2.2.Akraba ve Yakınları	117
4.3.2.3.Göçmen Arkadaşlar	118
4.3.2.4.Yereldeki Arkadaşlar	119
4.3.2.5.Türkiye'deki Sivil Toplum Kuruluşları	119
4.3.2.6.Türkiye Dışındaki Sivil Toplum Kuruluşları	121
4.3.2.7.Ahıska Adıyla Kurulan Hemşehri Dernekleri ve Göçmen Dernekleri	121
4.3.2.8. Konsolosluklar	123
4.3.2.9. Kamu Kurum ve Kuruluşları	123
4.3.2.10.Dini Kurumlar	124
4.3.3.Türkiye'de Yaşayan Ahıska Türklerinin Dışa Yönelik Sosyo-Politik Yaklaşımları	125
4.3.3.1.Ahıska Türklerine Göre Yerel Halkın Ahıska Türklerine Bakışı	125
4.3.3.2.Ahıska Türklerinin Yerleşim Yerlerindeki Komşularıyla İlişkileri	126
4.3.3.3.Ahıska Türklerinin, Türkiye Dışında Yaşayan Ahıska Türklerinin Sorunlarına Bakışı	126
4.3.3.4.Ahıska Dernekleri Dışındaki Derneklerin Ahıska Derneklerine Bakışı	127
4.3.4.Ahıska Türklerinin Türkiye'deki Yaşamdan Memnuniyetleri ve Ahıska Türklerinde Göçün Geleceği	128
4.3.4.1.Ahıska Türkleri Açısından Türkiye'de Yaşıyor Olmak	128

4.3.4.2.Ahıska Türklerinin Gelecekteki Göç Rotaları	129
4.3.4.3.Ahıska Türklerinin Ahıska'ya Dönme Konusundaki Görüşleri	131
4.3.4.4.Ahıska Türklerinin Ahıska'ya Geri Dönme Konusunda Siyasi Aktörlerin Garantörlüğüne Bakışı	132
4.4.TÜRKİYE'NİN AHISKA TÜRKLERİNE YÖNELİK GÖÇ YÖNETİMİ STRATEJİSİ	133
4.4.1. Vatandaşlıkla İlgili Bilgiler	133
4.4.1.1.T.C. Vatandaşlığı	133
4.4.1.2.T.C. Vatandaşı Olma Konusunda İstek	134
4.4.1.3.Vatandaşlık Başvurusu	134
4.4.1.4.Vatandaşlık Statüsü	135
4.4.1.5.T.C. Vatandaşlığı Süresi	136
4.4.1.6.Çifte Vatandaşlık Tercihi	136
4.4.1.7. Vatandaşlık Talebinde Karşılaşılan Sorunlar	137
4.4.2.Yerel Hizmetlere Erişim	139
4.4.2.1.Bulduğunuz İdari Birimde Yerel Hizmetlere Erişim	139
4.4.2.2.Faydalanılamayan Yerel Hizmetler ve Bu Hizmetlere Erişememe Nedenleri	140
4.4.2.3.Barınma Tercihi	141
4.4.3.Türkiye ve Gürcistan'ın Ahıska Türklerinin Göçü Üzerindeki Rolü	142
4.4.3.1.Ahıska Türklerine Göre Türkiye	143
4.4.3.2. 65. Türkiye Hükümetinin Ahıska Türklerine Karşı Tutumu	144
4.4.3.3.Hükümet Desteği ve Sonuçları Arasındaki İlişki	145
4.4.3.4.Ahıska Türklerine Göre Gürcistan'ın Ahıska Türklerine Karşı Tutumu	146

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AHISKA TÜRKLERİ VE TÜRKİYE

5.1.TÜRKİYE'NİN AHISKA TÜRKLERİNE YÖNELİK GÖÇ POLİTİKASI	147
5.1.1. Ahıska Türklerinin Türkiye'ye Kabulü ve İskanına Dair 3835 Sayılı Kanun	149

5.1.2. Ahıska Türklerinin Türkiye'ye Kabulü ve İskanı Hakkında Diğer Mevzuat	151
5.1.3. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Çerçevesindeki Düzenlemeler	152
5.1.4.Son Göç Dalgası: Ukrayna'dan Türkiye'ye	153
5.2.AHISKA TÜRKLERİNE YÖNELİK GÖÇ POLİTİKASI ÖNERİSİ	154
5.2.1.Ahıska Türklerinin Hayatında Ahıska'nın Önemi	155
5.2.2.Ahıska Türklerinin Türkiye'de Karşılaştıkları Sorunlar	156
5.2.3.Ahıska Türklerinin Türkiye'den Beklentileri	157
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	159
KAYNAKÇA	163
EKLER	

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AGİT	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
AKATÜB	Akdeniz Ahıskalı Türkler Birliği Derneği
AKYAD	Ahıska Kùltürünü Tanıtma ve Yaşatma Derneği
BDT	Bağımsız Devletler Topluluğu
BM	Birleşmiş Milletler
BMMYK	Birleşmiş Milletler Mùlteciler Yüksek Komiserliđi
DATÜB	Dünya Ahıska Türkleri Birliği
KKTC	Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
UGÖ	Uluslararası Göç Örgütü

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1: Anketin Yapıldığı Yer	s. 83
Tablo 2: Cinsiyet	s. 84
Tablo 3: Yaş	s. 85
Tablo 4: Doğum Yeri (ülke olarak)	s. 86
Tablo 5: Doğum Yeri (şehir olarak)	s. 87
Tablo 6: Medeni Durum	s. 88
Tablo 7: Eğitim Durumu	s. 89
Tablo 8: Eğitim Durumu-Yaş Arasındaki İlişki	s.90
Tablo 9: Göç Öncesi/Sonrası Mesleklerin Farklılığı	s. 91
Tablo 10: Türkiye'ye Göç Öncesi Meslekler	s. 92
Tablo 11: Şu Anki/Göç Sonrası Meslek	s. 93
Tablo 12: Aylık Gelir	s. 94
Tablo 13: Türkçe Dışında Bilinen Diller	s. 95
Tablo 14: Kendilerini Tanımlama Biçimleri	s. 96
Tablo 15: Türkiye'ye Göç Edilen Yıl	s. 98
Tablo 16: Türkiye'ye Göç Edilen Ülke	s. 99
Tablo 17: Türkiye'ye Göç Ettikten Sonraki İlk Yerleşim Yerleri	s. 100
Tablo 18: İkamet Edilen Şehirde Yaşama Süreleri	s. 101
Tablo 19: Türkiye'ye Nasıl Göç Edildiği	s. 102
Tablo 20: Türkiye'ye En Önemli Geliş Nedeni	s. 103
Tablo 21: Ahıska'dan Sürgün Edilme Sebebi	s. 105
Tablo 22: Mensubu Olunan Din	s. 113
Tablo 23: Siyasal Yaşama Katılımla İlgili Sorunlar	s. 115
Tablo 24: Sorunların Çözümünde Aileden Yardım Alma	s. 117
Tablo 25: Sorunların Çözümünde Akraba ve Yakınlarından Yardım Alma	s. 117
Tablo 26: Sorunların Çözümünde Göçmen Arkadaşlardan Yardım Alma	s. 118
Tablo 27: Sorunların Çözümünde Yereldeki Arkadaşlardan Yardım Alma	s. 119
Tablo 28: Dernek veya STK üyeliği	s. 120
Tablo 29: Sorunların Çözümünde Türkiye'deki STK'lardan Yardım Alma	s. 120

Tablo 30: Sorunların Çözümünde Diğer Ülkelerdeki STK'lardan Yardım Alma	s. 121
Tablo 31: Sorunların Çözümünde Hemşehri Derneklerinden Yardım Alma	s. 122
Tablo 32: Sorunların Çözümünde Göçmen Derneklerinden Yardım Alma	s. 122
Tablo 33: Sorunların Çözümünde Konsolosluklardan Yardım Alma	s. 123
Tablo 34: Sorunların Çözümünde Kamu Kurum ve Kuruluşlarından Yardım Alma	s. 124
Tablo 35: Sorunların Çözümünde Dini Kurumlardan Yardım Alma	s. 125
Tablo 36: Yaşadığımız Yerde Yerel Halkın Ahıska Türklerine Yaklaşımı	s. 125
Tablo 37: Komşularla İlişkiler	s. 126
Tablo 38: Türkiye Dışında Yaşayan Ahıska Türklerinin Çözülemeyen Sorunları	s. 127
Tablo 39: Ahıska Dernekleri Dışındaki Derneklerin, Dernek Faaliyetlerinize Bakışı	s. 128
Tablo 40: Türkiye'ye Gelmiş Olmaktan ve Burada Yaşamaktan Memnuniyet	s. 129
Tablo 41: Bundan Sonra Yaşamak İstenen Ülke	s. 130
Tablo 42: Gürcistan İzin Verirse Ahıska'ya Dönüş	s. 131
Tablo 43: Ahıska'ya Geri Dönme Konusunda Etkili Olabilecek Diğer Siyasi Aktörler	s. 132
Tablo 44: T. C. Vatandaşlığı	s. 134
Tablo 45: T. C. Vatandaşı Olma İsteği	s. 134
Tablo 46: T. C. Vatandaşlığı Başvurusu	s. 135
Tablo 47: Vatandaşlık Statüsü	s. 135
Tablo 48: T.C. Vatandaşlığı Süresi	s. 136
Tablo 49: Çifte Vatandaş Olunan Ülkeler	s. 137
Tablo 50: Vatandaşlık Talebinde Güçlüklerle Karşılaşma Durumu	s. 138
Tablo 51: Karşılaşılan Zorluklar	s. 138
Tablo 52: Yerel Hizmetlere Erişim	s. 140
Tablo 53: Erişilemeyen Yerel Hizmetler ve Nedenleri	s. 141
Tablo 54: Türkiye'deki İlk Barınma Tercihi	s. 142
Tablo 55: Türkiye'nin Ahıska Türklerine Sahip Çıkması	s. 143
Tablo 56: Hükümetin Ahıska'ya Geri Dönüşle İlgili Siyasi Desteği	s. 144

Tablo 57: Hükümet Desteğinin Siyasi Sonuçları

s. 145

Tablo 58: Gürcistan'ın Ahıska Türklerini Vatandaşlığa Kabul Etmesi

s. 146



ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Türkçeyi İyi Konuşamama Sıklığı (Standart Türkçe)	s. 107
Şekil 2: Kültürel Değerlerle İlgili Sorunlarla Karşılaşma Sıklığı	s.108
Şekil 3: İdari Sorunlarla Karşılaşma Sıklığı	s.110
Şekil 4: Çalışma Hayatına İlişkin Sorunlarla Karşılaşma Sıklığı	s.111
Şekil 5: Ekonomik Sıkıntılar ve Yoksullukla Karşılaşma Sıklığı	s.112
Şekil 6: Dini Hayata İlişkin Sorunlarla Karşılaşma Sıklığı	s.114



EKLER LİSTESİ

EK 1: Anket Formu

ek s.1

EK 2: Mülakat Formu

ek s.9



GİRİŞ

Göç hareketlerindeki temel aktör, insandır. İnsanlar, gönüllü ya da çeşitli sebeplerden dolayı zorunlu olarak, gerek ülke içinde gerekse ülke dışına doğru sınır aşarak yer değiştirmek durumunda kalabilmektedirler. Kavramsal olarak göç, çok boyutlu bir olgudur ve ekonomiden siyasete, kentleşmeden hukuka, kültürel ve demografik açıdan söz konusu olabilecek pek çok durumun bir arada düşünülmesini gerektirmektedir. Günümüzde göç, giderek ivme kazanan çoklu değişkenleri ve farklı aktörleri içinde barındıran bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Göçmenlerin sosyal ve kültürel yapılarının farkında olan, sahip oldukları özelliklere ve yaşam koşullarına uygun hareket eden yönetim mekanizmalarının oluşturulması, hem toplumun huzuru hem de ulusal güvenlik açısından önem taşımaktadır. Bu durum, Türkiye'ye yönelen tüm göç hareketlerinin ayrıntılı olarak ve kendi özelinde incelenmesini zorunlu kılmaktadır (Karaman, 2012: 213).

Osmanlı İmparatorluğu, Çarlık Rusya'sı ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği döneminde (1944 yılına dek) Mesketya-Cahaveti bölgesinde yaşayan Ahıska Türkleri, sınırlı sayıda devleti ilgilendiren yerel/bölgesel bir konuydu. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin dağılmasının ardından konu, uluslararası bir boyut kazanmıştır. Türkiye, Gürcistan, Kazakistan, Kırgızistan, Azerbaycan, Özbekistan, Rusya ve son olarak Ukrayna ile birlikte Avrupa ülkeleri ve ABD de bölgenin siyasi ilişkilerine doğrudan ya da dolaylı olarak dahil olmuştur. Gözlemlenen bu aktif jeopolitik süreçler, Ahıska Türklerinin Türkiye sınırları içerisindeki konumunu ve mevcut göç politikaları içerisindeki yerini araştırmayı gerekli kılmaktadır.

Ahıska Türkleri, aidiyet duydukları topraklardan sürülen diğer halklardan farklı olarak kendilerine ait özerk bir idari birimleri bulunmayan, dolayısıyla resmi olarak da tanınmayan bir topluluktur. Etnik açıdan heterojen ve devletsiz bir azınlık olarak da tanımlanabilen Ahıska Türkleri, kendi toprakları üzerinde bir ulus inşa edemediği gibi siyasi bir organizasyon altında da bir araya gelememiştir (Aydıngün, 2002a: 185). Bu durum, göç ettikleri ülkelerde Ahıska Türklerinin gerek yerel halk gerek siyasi aktörler tarafından vatansız olarak görülmesine neden olmuştur. Aslında, Stalin döneminde sürgüne gönderilen diğer halklar arasında belirli siyasi sınırları

olmayan, siyasi özerklik hakkını kazanamayan tek halk, Ahıska Türkleridir. Siyasi bakımdan korumasız durumda kalan Ahıska Türklerinin bu özelliği, diğer halklar tarafından dışlanmalarına da neden olmuştur (Üren, 2016: 437; Çeçen, 2007: 5).

Sürgüne maruz kalan halkların yaşadıkları, yakın döneme kadar uluslararası alanda sözü geçmemiş, adeta kamuoyundan saklanmıştı (Kolukırmık, 2011: 168). Stalin'in emriyle 1944 yılında yaşanan toplu sürgün/zorunlu göç sonrası vatanlarına dönüş izni verilmeyen tek halk, Ahıska Türkleridir. Türklüğü benimseyen Ahıska Türklerinin kültürel ve dini yakınlık sayesinde Türk toplumuyla birliktelikleri sosyal kabulü kolaylaştırmış ve daha samimi bir sosyal ortam sağlamıştır (Kalkan, 1998: 168). Böylece Ahıska Türkleri, toplum içerisinde ve kamusal alanda yabancı olarak değerlendirilmemişlerdir. 1944 yılı sonrasında Ahıska Türklerinde göç, adeta doğal bir yaşam şekline dönüşmüştür. Göç süreci içerisinde Ahıska Türklerinin aidiyet konusuna bakış açıları değişikliğe uğramış, hatta bu durum aynı ailenin bireyleri arasında dahi farklılıklar göstermiştir.

Günümüzde Ahıska Türkleri; Azerbaycan, Özbekistan, Kazakistan, Kırgızistan, Rusya, Gürcistan, Ukrayna, Türkiye ve ABD'de yaşamaktadır (Trier, Mouravi ve Kilimnik, 2011: 54). Dünya Ahıska Türkleri Birliği (DATÜB), KKTC'yi de bu ülkeler arasına eklemektedir. Buna göre tüm ülkelerdeki toplam sayıları Aydıngün'e göre 350-400 bin (Aydıngün, vd., 2006; 1), Bayraktar'a göre ise 430-440 bin civarındadır (Bayraktar, 2013: 77). Türkiye'de yaşayan Ahıska Türklerinin sayılarının 35 bin civarında olduğu öngörülmektedir (Trier, Mouravi ve Kilimnik, 2011: 54). Ancak ortaya konan rakamların kesinlik içermediğini ve tahmini değerlendirmeler olduğunu ifade etmek gerekir (Üren, 2016: 167).

Ahıska Türkleri, yalnızca dini açıdan duyulan yakınlık ile sınırlandırılmayacak ölçüde Türkiye ile kültürel-tarihi bağlara sahip olan Türk soylu etnik bir gruptur. Dolayısıyla Türkiye'ye gelmiş ve vatandaşlık bağı henüz kurulmamış Ahıska Türkleri, yürürlükteki mevzuat değerlendirmelerinde olduğu gibi "yabancı" olarak adlandırılmazlar. İçerisinde siyasi unsurları da barındıran bu konu, devam etmekte olan göç süreçlerine tanıklık etmesi nedeniyle ayrıca hukuki ve kurumsal düzenlemeleri gerektiren bir konu özelliği taşımaktadır. Problematik olan bu konu, araştırmanın da en kapsamlı sorusunu ihtiva etmektedir: Türkiye, doğrudan Ahıska Türklerine yönelik bir göç politikası oluşturmalı mıdır?

Çalışmada 1992 yılı ve sonrasında Azerbaycan, Özbekistan, Kazakistan, Kırgızistan, Rusya, Gürcistan ve Ukrayna'dan Türkiye'ye göçle gelen ve farklı şehirlere yerleşerek buralarda yeni hayatlar kuran Ahıska Türklerinin yaşamlarındaki göç faktörü, göç öncesi ve göç sonrasıyla birlikte ele alınmaktadır. Ahıska Türklerinin göç tercihlerinde belirleyici olan faktörler, göç yollarında yaşadıkları sorunlar ve buldukları toplumla uyum süreçleri, anket ve mülakat soruları çerçevesinde belirlenmeye çalışılmıştır. Tüm bunları ortaya koyabilmek adına Ahıska Türklerinin tarihi ve siyasi geçmişinden bağımsız bir araştırma yürütülemeyeceği öngörüsünden hareketle Ahıska Türklerinin aktif ve pasif mücadele dönemlerine ilişkin kronolojik değerlendirmelere de yer verilmiştir.

'Türkiye'ye Yerleşme Amacıyla Gelen Ahıska Türklerine Yönelik Göç Yönetimi Stratejisi' başlığını taşıyan bu çalışma, içinde bulunduğumuz koşullar çerçevesinde göç olgusuna ve göç yönetimine yeni bir bakış açısı getirmeyi hedeflemektedir. Göç hareketlerinin kitlesellik kazandığı günümüzde Ahıska Türkleri ile ilgili bu konunun, farklı bir profil sergilediğini ve mevcut politikaların dışında bir uygulama alanına ihtiyaç duyduğunu vurgulamak gerekmektedir. Türkiye topraklarında yerleşik halde bulunan Ahıska Türkleri, göç yönetimi açısından önemli bir aktör olarak değerlendirilmeyi beklemektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN AÇIKLAMALAR

1.1.ARAŞTIRMA KONUSU VE PROBLEMİ

Araştırmanın temel konusu, Türkiye’de önemli bir nüfusa sahip olan Ahıska Türklerinin göç algısı ve çeşitli ülkelerden Türkiye’ye göç ettiklerinde kamusal alanda karşılaştıkları sorunlardır. Bu çalışma, 1992 yılı ve sonrasında Azerbaycan, Özbekistan, Kazakistan, Kırgızistan, Rusya, Gürcistan ve Ukrayna’dan Türkiye’ye göç ederek farklı şehirlerde yaşamakta olan Ahıska Türklerinin Türk toplumuna nasıl entegre olabildiklerini/neden entegre olamadıklarını ortaya koymaya çalışmakta ve sorun alanlarına yönelik çeşitli politika önerileri sunmaktadır.

Araştırma, Ahıska Türklerinin Türkiye’deki mevcut yaşam koşullarını, yoğun olarak yaşadıkları yerleşim yerlerini göz önünde bulundurarak ele almakta ve kamusal alandaki görünürlüklerine odaklanmaktadır. Çeşitli ülkelerden göçle gelerek Bursa, Antalya başta olmak üzere pek çok şehre yerleşen Ahıska Türklerinin sosyo-demografik özellikleri, uyum sorunları ve Türkiye ile ilişkileri çalışmanın bütününde göz önünde bulundurulmaktadır. Türk soylu etnik bir grup olan Ahıska Türklerine yönelik göç politikası hakkında literatüre kuramsal ve ampirik olarak özgün bir çalışma ile katkı yapılması hedeflenmektedir.

Ahıska Türklerinin kültürel kimlik yapıları, Türkiye’ye göç sürecinde ve sonrasında yaşadıkları sorunlar, Türkiye’ye ve aynı zamanda geleceğe bakış açılarını etkilemektedir. Bununla birlikte çalışmada göç sürecinin nasıl şekillendiği ve ayrıca bu durumun bir yansıması olarak Türkiye’nin Ahıska Türkleri sorununa bakış açısı irdelenmektedir.

1.2.ARAŞTIRMA AMACI

Araştırmanın genel amacı, Türk soylu etnik bir grup olan Ahıska Türklerinin kamusal alandaki görünürlüklerini ortaya koyarak mevcut durumlarına yönelik bir göç politikası önerisi geliştirmektir.

Çalışmanın kavramsal ve uygulamalı amaçları da bulunmaktadır:

Kavramsal amaçlar:

1. Ahıska Türklerinin kavramsal açıdan ulus ötesi bir topluluk olduğunu vurgulamak,
2. Ahıska Türklerinin 'vatan' ve 'aidiyet' kavramlarına bakış açılarını ve bu kavramları nasıl algıladıklarını ortaya koymaktır.

Uygulamalı amaç ise;

Derinlemesine mülakatlar ve anket çalışmaları süresince gözlemler yaparak uygulamaya dönük, somut çıktıları olan çeşitli politika önerileri geliştirebilmektir.

Söz konusu genel amaçlar çerçevesinde şekillenen alt amaçlar ise şöyledir:

1. Ahıska Türklerinin Türkiye'nin sınırları dışındaki topraklarda kalan ve tarihi vatan olarak kabul ettikleri bölgeye geri dönmek ya da Türkiye'ye göç etmek/Türkiye'de kalmak üzerine verdikleri mücadeleyi ortaya koymak,
2. Ahıska Türklerinin göç tarihine ve bu süreçte rol oynayan ulusal, uluslararası aktörlere vurgu yapmak,
3. Türkiye'nin Ahıska Türklerine bakış açısını ve göç politikalarını eleştirel bir açıdan incelemek,
4. Göçle gelen grupların etnik, sosyal ve demografik yapılarının göç siyasalarının oluşturulmasındaki etkilerini tespit edebilmek,
5. Ahıska Türklerinin yerel halkla iletişimlerini ve idari mekanizmalarla sorunlarını ortaya koyabilmek,
6. Sorunların giderilmesi yönünde Ahıska Türkleri ile yapılan derinlemesine mülakatlar ve saha çalışmalarındaki gözlemler aracılığıyla çözüm önerilerini desteklemektir.

Bu araştırmanın hedefleri:

1. Türkiye'ye göçle gelen Ahıska Türklerinin Türk soylu olmalarından kaynaklanan kültürel/dilsel ve dinsel yakınlıklarını,
2. Sosyo-ekonomik açıdan Ahıska Türklerinin kendi aralarında ve içinde buldukları toplum içerisindeki konumlarını, yaşam şartlarını ve yaşadıkları zorlukları,
3. Kamusal alanda –belki de toplumun diğer bireyleri tarafından fark edilmeyen-görünürlüklerini ortaya koymak,

4. Nihai hedef olarak ise Türkiye'nin Ahıska Türklerine yönelik geliştirebileceği göç politikasıyla ilgili öneriler sunabilmektir.

Yukarıda değinilen amaç ve hedeflerden yola çıkarak bu çalışma ile ulus ötesi etnik bir grup hakkında bilgi toplanarak uluslararası göç literatürüne bir katkı sağlanacak; göç çalışmalarında ele alınan toplumsal aktörlere yeni bir soluk getirilerek Ahıska Türkleri özelinde değerlendirmeler yapılabilecek; Ahıska Türkleri, farklı şehirlerdeki çalışma pratikleri üzerinden kapsamlı olarak ele alınabilecektir. Böylece hem Türkiye'deki göç yazını üzerine toplumsal ve siyasal içerikleri olan yeni çalışmalara ışık tutulacak hem de yönetsel olarak göç politikalarının üretilmesine ilişkin ihtiyacı giderebilecek farklı bir yaklaşım ortaya konacaktır.

1.3.ARAŞTIRMA ÖNEMİ

Literatürde Kırım ve Kafkas sürgünlerini anlatan çeşitli kaynaklar bulunduğu halde Ahıska sürgününü anlatan birincil kaynakların yetersizliği göze çarpmaktadır (Buntürk, 2004: 3). Günümüzde Ahıska Türkleri ile ilgili yapılan araştırmalar, sınırlı sayıda bulunmakla birlikte sayıları giderek artmaktadır. Çalışmanın ana temasını oluşturan -Türkiye'ye göç eden ve halen Türkiye'de yaşayan- Ahıska Türklerinin göç tarihini, göç olgusuna bakışlarını ve bunun göç yönetimiyle ilişkisini araştıran çalışmaların çoğalması, literatüre katkıda bulunması açısından önem taşımaktadır.

Her göç tipinin karakteristik özellikleri, koşulları ve ihtiyaçları birbirinden farklılık arz etmektedir. Bu durum, stratejik bir yönetim anlayışının zorunluluğunu ortaya koymaktadır. Türkiye'de bu anlamda kapsamlı idari mekanizmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Göçle gelen nüfus profilinin detaylı olarak ele alınması ile çok yönlü bir planlama anlayışının hayata geçirilmesi önem taşımaktadır (Karaman, 2015: 20).

Türk soylu etnik bir grup olmaları, Türkçe konuşmaları ve Müslüman olmaları sebebiyle Türkiye'deki yerleşik Türk halkının sosyo-kültürel hareketliliği içerisinde rahatlıkla tutunabilmiş Ahıska Türklerinin, kamusal alanda toplumun diğer bireylerinden farklı şekilde algılanıp göze çarpmaması ve farklı etnik gruplar kadar öne çıkmaması tespiti, çalışmayı ayrıcalıklı kılmaktadır. Pek çok etnik grup üzerinde yapılan benzeri çalışmalardan farklı olarak söz konusu çalışma, Türkiye toplumu ve

Ahıska Türklerinin etkileşimini, kavramsal ve kuramsal açıdan ‘yeni’ ve ‘karakteristik’ bir araştırma ile ortaya koymaktadır.

Çalışma; Kazakistan, Kırgızistan, Azerbaycan, Özbekistan, Rusya, Gürcistan ve Ukrayna’dan Türkiye’ye göç edip yerleşen Ahıska Türklerini kamusal alandaki yansımalarıyla birlikte kapsamlı şekilde ele alan ilk çalışmadır. Bu özelliğiyle Türkiye’de göç olgusuna yabancı bir etnik unsur üzerinden değil, Türk soylu etnik bir grup olan Ahıska Türkleri açısından bakmaktadır.

1944 yılında zorunlu sürgüne maruz kalan halklar arasında yalnızca Ahıska Türklerinin vatanlarına geri dönmeleri mümkün olmamıştır. Göçün yaşamlarının doğal bir parçası olduğu varsayımından hareketle Ahıska Türklerinin zorunlu göçten isteğe bağlı göçe dönüşen eğilimleri, göç araştırmaları açısından ilginç bir süreçtir.

Göç olgusunun içselleştirilmesinde rol model olan Ahıska Türkleriyle ilgili bu çalışmanın, literatüre kuramsal ve ampirik olarak katkı sağlayan özgün bir çalışma olduğu düşünülmektedir. Ahıska Türklerinin kamusal alandaki görünürlükleri ve bir anlamda toplumsal yaşama katılımları konusundaki araştırmaların yetersizliği, konunun birkaç tez çalışmasından öteye gidemediğinin göstergesidir. Çalışma, bu anlamda kamusal alanda Ahıska Türklerinin varlığını doğrudan ortaya koymayı amaç edinerek sosyal bilimlerden ihmal edilmiş bir konuyu ele almaktadır. Yarı yapılandırılmış mülakatlar, anket, gözlem ve arşiv taramasının birlikte kullanılması nedeniyle de özgün bir değere sahiptir.

Güncel politik gelişmeler ve göç çalışmaları ışığında bu araştırma, Türkiye’nin bir parçası olan ancak bilimsel çalışmaların arka planında kalarak incelenmeyi bekleyen Ahıska Türklerinin mücadelesini ve Türkiye’nin son dönemde hayli tartışılan göç politikaları içerisindeki yerini anlamak için yapılan önemli bir çalışmadır.

1.4.ARAŞTIRMA SINIRLARI

Türkiye’de göçmenlerin hangi ülkelere geldikleri, hangi ülkelere gittikleri, neden ve nasıl göç ettikleri gibi konularda verilere dayalı bir çıkarım yapmanın ya da tüm yönleriyle bu süreci tespit edebilmenin imkansız olduğunu göz önünde

bulundurmak gerekir (İçduygu ve Biehl, 2012: 17). Çalışma, her şeyden önce bu kısıtlayıcı koşullar altında yürütülmüştür.

Ahıska Türklerini temsil eden derneklerle¹ yapılan ön görüşmeler doğrultusunda Antalya ve Bursa illerinde² yaşayan Ahıska Türklerine ağırlık verilmiştir. Çalışma, bu şehirlerde yaşayan Ahıska Türkleri arasından ulaşılabilen ve çalışmaya katılmayı kabul eden katılımcılar ve bu katılımcıların anket ve mülakat sorularına verdikleri cevapların doğruluğuyla sınırlıdır.

1989 yılında Fergana'da (Özbekistan) yaşanan olaylar sonrasında Orta Asya ülkelerine dağılan ve 1992 yılından itibaren çeşitli göç yolları üzerinden Türkiye'ye gelen Ahıska Türkleri, araştırma kapsamına alındı. Katılımcıların 1944 yılındaki kitlesel sürgünü yaşamış olmaları, çalışmanın beklentilerinden biri değildir. Ancak bu durum, bir dışlama kriteri olarak da değerlendirilmemektedir. Bu nedenle yaş aralığı geniş tutulmakla birlikte Türkiye'ye göç sonrası toplumsal ilişkilerin bilincinde olabilecek bireylerin katkılarının öncelikli olması nedeniyle 18 yaşını dolduran Ahıska Türkleri, çalışmanın hedef kitlesini oluşturmaktadır. Çalışmaya katılan Ahıska Türklerine anket ve mülakat soruları yöneltilmiştir.

Çalışma, alan araştırmasının yürütüldüğü şehirlerde yaşayan tüm Ahıska Türklerine ya da Türkiye'de yaşayan Ahıska Türklerine yönelik genelleme yapma gibi bir iddia taşımamaktadır. Ancak verilerin toplanması aşamasında dernek temsilcileriyle yapılan görüşmelerde³ Ahıska Türklerinin Türkiye'de nerede yaşarlarsa yaşasınlar ortak ülkü ve değerler taşıdıkları, benzer sorunları yaşadıkları ve birlikte hareket etmeye çalıştıkları ifade edilmiştir. Bu nedenle çeşitli şehirlerde yaşayan Ahıska Türklerinden katkıda bulunmak isteyenlere açık bir çalışma yürütülmüştür. Türkiye'de nerede yaşadıklarından çok, mevcut yaşam koşulları ve nasıl bir yaşam beklentisi içerisinde oldukları üzerinde durulmuştur. Böylece Ahıska Türklerine dair bir farkındalık yaratma amacıyla hem Ahıska Türkleri hem Türkiye adına verimli bir çalışma olması hedeflenmiştir.

¹ Türkiye'de çeşitli şehirlerde kurulan Ahıska dernekleri hakkında bilgi için bkz.: Üren, 2016: 195-197.

² Antalya ve Bursa, genellikle iş bulma olanaklarının fazla olması nedeniyle 1991 sonrasında gelenlerin tercihi olmuştur ve olmaya devam etmektedir (Pentikainen ve Trier, 2004: 26).

³ Ağustos 2016 tarihinde AKATÜB temsilcileriyle yapılan görüşme notlarına istinaden yer verilmiştir.

1.5.ARAŞTIRMA KAPSAMI

Çalışma, kapsam olarak yakın tarihli göçleri içermekte ve Türkiye Cumhuriyeti döneminde altı farklı göç rotası üzerinden gelen göçleri ele almaktadır. İlk göç akımı, 1989 yılında yaşanan Fergana Olayları neticesinde önce Rusya'ya ardından Azerbaycan'a ve 1992 yılının başlarında da Türkiye'ye (özellikle ve çoğunlukla Bursa ve civarına) yapılan göçlerdir. Diğer göç akımları, aşağıda listelenmiştir. Buna göre:

Özbekistan'da yaşanan Fergana olayları neticesinde yaşamlarından endişe duyan; Özbekistan'ın Fergana dışındaki bölgelerinden, önce Rusya'ya ardından da Türkiye'ye yapılan göçler; önce Azerbaycan'a, oradan da Türkiye'ye yapılan göçler; önce Kazakistan ve Kırgızistan'a, ardından da Türkiye'ye yapılan göçler; önce Gürcistan'a, ardından Azerbaycan'a ve oradan da Türkiye'ye yapılan göçlerdir (Aydınğün, 2007: 347-348). Son olarak da Rusya'nın 2014 yılında Ukrayna'ya savaş açması üzerine güvenlik endişesiyle Ukrayna'dan Türkiye'ye yapılan göçler gündemdedir.

Ahıska Türklerinin Türkiye'ye yerleşme amacıyla geldikleri ülkelerin belirlenmesinde, yukarıda belirtilen göç rotaları etkili olmuştur. Bu bağlamda ABD'ye yerleştirilen veya oraya kendi isteğiyle göç eden Ahıska Türkleri, kapsam dışında bırakılmıştır. Çünkü her ne kadar Türkiye'den farklı bir toplumsal ve kültürel ortamda bulunuyor olsalar da kendilerine tanınan haklar ve ekonomik gerekçelerle Ahıska Türklerinin ABD'de yaşamaya devam ettikleri görülmektedir.

Çeşitli sebeplerle Azerbaycan, Özbekistan, Kazakistan, Kırgızistan, Rusya, Gürcistan ve Ukrayna'dan Türkiye'ye göç eden/göç etmek durumunda kalan ve Türkiye'de yaşamını sürdüren Ahıska Türkleri arasından Bursa ve Antalya'da yaşayanlar öncelikli olmak suretiyle diğer şehirlerden de katılımcılar araştırma kapsamına alınmıştır. Ahıska Türkleri, Türkiye'nin hemen her bölgesinde pek çok ilde varlıklarını sürdürmektedir. Ancak Bursa ve Antalya, önemli derecede Ahıska nüfusuna sahip ve aynı zamanda Ahıska Türklerinin çeşitli sivil toplum organizasyonlarıyla kamusal alanda görünürlüklerinin nispeten fazla olduğu illerdir.⁴

⁴Bizim Ahıska Üç Aylık Kültür Dergisi, <http://www.ahıska.org.tr/?p=106>, (01.09.2017).

Diğer yandan Antalya ve Bursa şehirleri, genel anlamda göçmen sayısının yoğun olduğu, kolay ve rahat koşullara sahip iller arasında bulunmaktadır.

Ahıska Türkleri, Turgut Özal'ın Cumhurbaşkanlığı döneminde ilk olarak özel bir iskan politikası çerçevesinde Iğdır'a yerleştirilmiştir.⁵ Ancak Ahıska Türkleri, zaman içerisinde Iğdır'dan diğer illere göç etmişlerdir. Antalya, Bursa ve İstanbul gerek iş olanakları ve iklim koşulları gerekse bir arada yaşama istekleri doğrultusunda Ahıska Türkleri tarafından tercih edilen şehirlerdir. Saha çalışmasında da bu şehirlere öncelik verilmiştir. Öte yandan farklı şehirlerden Ahıska Türkü katılımcıların destekleri de çalışmaya aktarılmıştır.

Ulus ötesi bir topluluk olan Ahıska Türkleri, hem yurt içi hem yurt dışı iletişim kanallarını kullanarak kendi topluluğundan insanların olduğu yerlere (akraba ve yakınlarının yanına, onların buldukları şehirlere) göç etmeyi tercih etmekte ve dolayısıyla buralarda yoğunlaşmaktadır.

Özellikle Bursa, Ahıska kültürünü tanıtmaya ve yaşatmaya amacıyla kurulan derneklere ev sahipliği yapan şehirlerin başında gelmektedir.⁶ Antalya, İstanbul ve İzmir, Bursa'yı izlemektedir. Bu şehirlerdeki dernekler aracılığıyla Ahıska Türklerinin yoğun olarak buldukları yerler tespit edilmiş ve derneklerin faaliyetleri aracılığıyla kendilerine ulaşılmıştır.

İzmir'deki saha çalışmalarında bu dernekler aracılığıyla Ahıska Kent ziyaret edilmiştir. Dernek yöneticilerinden elde edilen bilgilere göre Ahıska Kent, Toplu Konut İdaresi tarafından 2012 yılında Ahıska Türkleri için yapılan bir site alanıdır. Ancak zamanla Ahıska Türklerinin çeşitli sebeplerle buradan göç etmeleri sonucunda bölgedeki Ahıska Türkü nüfusunun azaldığı ve aile sayısının 150 civarında kaldığı anlaşılmıştır. Bu gelişme değerlendirildiğinde yaklaşık 600 aile sayısı içinde Ahıska Türkleri azalmış ve Ahıska Kent'inde nüfus olarak ¼ değerine gerilemiştir. Başka bir ifadeyle yerel halkın söz konusu konutlara yerleşmesi ile sayıca üstün duruma geldiği anlaşılmaktadır.⁷ Bu durum, İzmir'deki Ahıska Türkü nüfusunun çalışmaya aktarılmasında karşılaşılan ilk ve en önemli güçlük olarak ifade edilmelidir.

⁵İskan politikasına ilişkin hukuki çerçeve hk. https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc075/kanuntbmmc075/kanuntbmmc07503835.pdf, (01.09.2017).

⁶Dernekler Dairesi Başkanlığı resmi internet sitesinden ayrıca incelenebilir: <http://www.dernekler.gov.tr/tr/Anasayfalinkler/illere-gore-faal-dernekler.aspx>, (01.09.2017).

⁷23 Nisan 2016 tarihli görüşme notlarından aktarılmıştır.

1.6.ARAŞTIRMA EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ

Örnekleme alma yöntemine göre olasılığa dayalı (tesadüfi) olan ve olasılığa dayalı olmayan olmak üzere iki tür örnekleme belirleme yöntemi vardır. Olasılığa göre örnekleme oluşturma yollarından biri, olasılığı bilinmeyen (tesadüfi olmayan) örnekleme yöntemidir. En sık kullanılan tesadüfi olmayan örnekleme yöntemleri; kolayda örnekleme, yargısal (kasti) örnekleme, kota örnekleme ve *kartopu örnekleme yöntemi* (snowball sampling). Kartopu örnekleme yöntemi, evren elemanlarının çeşitli özelliklerinin bilinmesine rağmen bu elemanlara ulaşılmasının zor olduğu durumlarda uygulanmaktadır. İlk araştırma grubuna ulaşıldıktan sonra bu bireyler aracılığıyla evreni temsil edebilecek diğer bireylere (diğer katılımcılara) ve bu şekilde zincirleme olarak evreni temsil eden diğer örneklere ulaşmaya çalışılmaktadır (Nakip, 2013: 269-276; Gürbüz ve Şahin, 2015: 115-140).

Kartopu örnekleme yönteminin benimsendiği çalışmanın analiz birimini hane halkı değil, kişiler oluşturmaktadır. Kişi görüşmeleri çerçevesinde yürütülen alan araştırmasında örneklemin belirlenmesinde kota ya da tabakalı örnekleme belirleme yoluna gidilmemiştir.

Türkiye’de yaşayan Ahıska Türkü sayısı; bazı kaynaklarda 35 bin (Trier, Mouravi ve Kilimnik, 2011: 56), bazı kaynaklarda ise 50 bin olarak ifade edilmektedir (Aydınğün ve diğerleri, 2006: 14). Genel olarak Bursa’da (20 bin), Antalya’da (4 bin) ve İstanbul’da (3 bin) yaşayan Ahıska Türkleri, İzmir, Ankara, Yalova, Iğdır, Konya, Denizli gibi illere de dağılmış durumdadır (Bayraktar, 2013: 75; Blacklock, 2005: 11; Osipov ve Swerdlow, 2007: 589; Aydınğün, 2007: 345).

Çalışma evreni, daha yakın tarihli bir çalışma olmasından hareketle Trier, Mouravi ve Kilimnik’in 2011 yılına tarihlendirilen çalışmasına referansla 35 bin olarak kabul edilmiştir. Örnekleme ise Antalya ve Bursa illeri başta olmak üzere çeşitli bölgelerde dağınık halde yaşayan Ahıska Türklerinden oluşmaktadır.

Örneklemin tespit edilmesinde pek çok idari ve hukuki sorunlarla karşı karşıya kalındığı vurgulanmalıdır.⁸ Öncelikle pilot çalışmalar esnasında Antalya,

⁸Yalnızca bu çalışma kapsamında değil ,siyasi alanda da konunun tartışılmasında belirsizlikler olduğu ve bilgi paylaşımı konusunda şeffaflık gösterilmediği ifade edilmelidir. Bununla ilgili TBMM’den bir örnek için bkz.: T.C. Dışişleri Bakanlığı Siyaset Planlama Genel Müdür Yardımcılığı, Yazılı Soru

Bursa ve İzmir illeri belirlenmiştir. İl Göç İdareleriyle iletişime geçilmesine rağmen buralarda yaşayan Ahıska Türklerine ilişkin net rakamlara ulaşılamamıştır. İl Nüfus Müdürlüklerinin de İl Göç İdareleri ile birlikte koordineli çalışmaları neticesinde bilginin talep edilebileceği başka herhangi bir resmi kurum kalmamıştır. Bunun üzerine Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'ne resmi bir başvuru yapılmış; ancak başvurumuz, 4982 sayılı Bilgi Edinme Kanunu'nun 9.maddesi gereğince reddedilmiştir. Hem Ahıska Türklerinin kesin sayılarıyla ilgili hem de yerleşim bilgileriyle ilgili resmi bilgiler tarafımızla paylaşılmamıştır. İlgili maddenin içeriği şöyledir;

Madde 9: Gizli bilgileri ayırarak bilgi veya belge verme. İstenen bilgi veya belgelerde, gizlilik dereceli veya açıklanması yasaklanan bilgiler ile açıklanabilir nitelikte olanlar birlikte bulunuyor ve bunlar birbirlerinden ayrılabilirlerse, söz konusu bilgi veya belge, gizlilik dereceli veya açıklanması yasaklanan bilgiler çıkarıldıktan sonra başvuranın bilgisine sunulur. Ayırma gerekçesi başvurana yazılı olarak bildirilir.

Örneklem büyüklüğünün belirlenmesindeki temel amaç, temsil yeterliliğini sağlayabilecek en küçük sayıyı bulabilmektir. Ancak elde olmayan sebeplerden dolayı belli bir sayıdan ziyade mevcut koşullar içerisinde maksimum sayıda Ahıska Türküne ulaşılması hedeflenmiştir. Böylece temsil gücü yüksek bir örneklem grubuna ulaşabilmek için farklı şehirlerden katılımcılardan da destek alınmıştır. Elektronik ortamda düzenlenen anketler aracılığıyla başlangıçta belirlenen şehirlerin dışında yaşayan Ahıska Türklerine de anket soruları gönderilmiş, kendileriyle mülakatlar yapılmıştır.

Evren N=25 bin-50 bin arasında ise %95 güvenirlikle örneklem n=378-381; %90 güvenirlikle ise n=96 olmalıdır (Cohen, Manion ve Morrison, 2000; Erdoğan ve Yazıcıoğlu, 2004: 50). Saha çalışması kapsamında 180 ankete ulaşılabilmiş ve bu anketlerin istatistik paket programı aracılığıyla analizleri yapılmıştır. Dolayısıyla hata payı, her iki güvenirlilik düzeyinin arasında ortalama bir değerdedir. Hedeflenen 381 anketin yaklaşık %50'sine ulaşılabilmektedir.

Önergesi/Kemal Ekinci/7-81, 20 Ocak 2012 tarihli; <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/7/7-0081sgc.pdf>, (01.09.2017).

Araştırmanın nitel bir araştırma olması nedeniyle geçerlilik, hipotezleri ölçmeye yönelik sorulan anket ve mülakat sorularına verilen cevapların teyit edilmesi doğrultusunda sağlanmıştır. Sosyal olayların, zaman ve mekana göre değişebileceği öngörüsüyle bu araştırmanın sonuçları başka bir duruma doğrudan genellenemez. Ancak araştırma sonuçlarının benzer ortamlarda aynı şekilde gerçekleşmesi, dış geçerliliği sağlayacağından araştırma örnekleme, başka örneklerle karşılaştırma yapabilecek düzeyde geniş tanımlanmıştır.

Nisan 2016 ve Haziran 2017 tarihlerini kapsayan 14 aylık alan araştırmasında anket ve mülakat çalışmaları tamamlanmıştır. Ahıska Türkleri ile ilgili derneklerle görüşülerek Ahıska Türklerinin yoğun olarak yaşadıkları bölgeler tespit edilmiş, dernekler ve kanaat önderleri aracılığıyla evreni temsil edebilecek diğer bireylere (diğer katılımcılara) ulaşılmıştır. Zincirleme şekilde bir Ahıska Türkü, diğer bir Ahıska Türkü'ne ulaşmayı mümkün kılmış; böylece görüşülen Ahıska Türkü sayısı kişisel referanslar sayesinde arttırılmıştır.

Saha çalışması kapsamında 5'i kadın, 5'i erkek olmak üzere 10 Ahıska Türkü ile yüz yüze görüşmeler ve yarı biçimsel derinlemesine mülakatlar yapılmıştır. Katılımcıların evlerinde, dernek toplantılarında ve açık alanlarda görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Kimlik bilgileri gizli tutularak fotoğrafları kullanılmamıştır. Yapılan görüşmelerde ses kaydı ve notlar alınmıştır. Mülakat yapılan kadınlar 1965-1996; erkekler ise 1940-1987 yılları arasında doğan çeşitli yaş gruplarından Ahıska Türklerinden oluşmaktadır.

Örneklemin belirlenmesinde birtakım zorluklarla karşılaşmıştır. Pek çok saha çalışmasında olduğu gibi göç çalışmalarında da doğrudan çalışmanın öznesini oluşturan topluluklara ulaşılması kimi zaman mümkün olmayabilmektedir. Hedef kitlenin adres bilgisine erişim, eve yapılan ziyaretler ve anket uygulamasına bakış açısı gibi pek çok sorunla karşı karşıya kalınabilir. Diğer yandan görüşme yapılacak kitlenin, toplumsal-kültürel yapısı ve karakteristik özellikleri de çalışmanın seyri açısından önemlidir.

Ahıska Türklerinin kapalı bir aile yapısına sahip oldukları, literatürde çeşitli kaynaklarda ele alınan ve çalışma boyunca da gözlemlenerek doğrulanan bir gerçekliktir. Ataerkil, geniş aile yapıları nedeniyle Ahıska Türkleri, aile içinde ve

birbirleriyle sürekli iletişim halindedir ve dayanışma içerisinde yaşayabilmektedirler (Aydın, A. ve Aydın, İ., 2014: 50, 139).

Ahıska Türklerinin hem aile yapıları hem göçmenliğin getirmiş olduğu karakteristik yapıları dolayısıyla kendileri ile ilgili böyle bir çalışmaya isteksizlik duyabilecekleri öngörülmüştür. Bu konuda özellikle Antalya'da bulunan Akdeniz Ahıskalı Türkler Birliği dernek temsilcileri, aksi yönde bir eğilim sergilemiş ve yüz yüze görüşmeler esnasında çalışmaya doğrudan katkıda bulunmuşlardır. Bu durum, çalışmanın hızlandırılması ve daha fazla sayıda Ahıska Türküne ulaşılabilmesi için kartopu örnekleme yönteminin avantajlarını çalışmaya aktarmamızı mümkün kılmıştır. Ancak çalışmanın ilerleyen aşamalarında yaşanan 15 Temmuz darbe girişimi ve sonrasındaki güvensizlik ortamı, saha çalışmasının sekteye uğramasına neden olmuştur.

Anket sorularının önemli bir kısmını oluşturan vatandaşlık ve Türkiye ile ilgili sorular sebebiyle anketlerin doldurulması konusunda isteksizlik gözlemlenmiştir. Türkiye'nin içinde bulunduğu hassas koşullar, Ahıska Türklerinin vatandaşlık alma konusundaki talepleriyle birleşince araştırdığımız konu da her zamankinden fazla siyasi bir içerik kazanmıştır. Türk vatandaşlığı alma konusunda pek çok sorunla karşılaşan ve bu nedenle mevcut siyasi liderlerle etkileşim ve iletişim içerisinde olan gruplarda, söz konusu çalışmalara katılım biraz daha şüpheyle yaklaşılabilir bir konu haline almaktadır. Bu durum, katılımcıların siyasi çizgideki duruşuna etki edebilmekte ya da doğrudan onu yansıtabilmektedir. Diğer yandan mevcut eğilim açısından öngörülen bu tutum, aynı zamanda gelecek için de bir kaygı oluşturabileceği öngörüsüyle okuyucudan tüm bunları göz önünde bulundurması rica olunmaktadır.

Saha çalışması süresince gençlerin çalışmaya istekli davranmasının yanında orta yaş ve üzeri grubunun aynı oranda isteksiz olması ve yukarıda bahsedilen kritik siyasal koşullar, çalışmanın seyrini oldukça etkilemiştir. Bu nedenle 18-30 yaş grubu katılım oranı, diğer yaş gruplarına oranla fazladır.

Genel anlamda beklenen düzeyde ankete ulaşamamasında Türkiye'nin içinde bulunduğu güvensizlik ortamı, gergin siyasi ortam ve darbe girişimi sonrasında yaşanan olağanüstü hallerin etkili olabileceği, belki de en akla yatkın ve makul bir açıklama olarak okuyucuyla paylaşılmalıdır. Gündelik yaşamda bile anket

doldurma konusunda yaşanan sorunlar, söz konusu olağan dışı dönemde daha da artış eğilimi gösterilmesine neden olmuştur.

Çalışmanın sınırları açısından 1992 yılı ve sonrasında Türkiye'ye göçle gelen, günümüzde Türkiye'de yerleşik halde bulunan Ahıska Türkleri, örneklem grubuna alınmıştır. Çalışmaya zenginlik katması açısından neredeyse her kesimden Ahıska Türkünün görüş ve önerilerine yer vermeye çalışılmış, yarı yapılandırılmış mülakatlar, anketlerle ilişkilendirilerek çalışmaya dahil edilmiştir.

1.7.ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Bilimsel bir çalışmada gözlem ve deney, olgulara gitme yollarıdır. Olgunun sadece gözlemlenebilir olması şeklindeki bir düşünce, olgunun anlamını daraltmaktadır. Çünkü her şey nesnel değildir ve her şeyi gözleme şansımız bulunmamaktadır. Gözlem ise bir olguyu bulma ve toplama yolu olarak karşımıza çıkar. Olguyu arama, diğer olgular arasında ayırt etme ve o olgular arasından seçme işlemi, gözlem aşamasına ilişkindir. Doğal olarak bilimsel gözlem açısından en az hatalı gözlemin bilime konu olması gerekmektedir. Kişisellikten uzak, güvenilir, nesnel, tutarlı ve tekrarlanabilir olma özellikleri bilimsel gözlemin temel özellikleridir (Yıldırım, 2014: 52-114).

Bu araştırma, anketlere ve derinlemesine mülakatlara dayanmaktadır. Ahıska Türklerinin Türkiye ile olan kültürel ve tarihi bağları, çalışmanın şekillendirilmesi açısından öne çıkmıştır. Bu nedenle anket ve mülakat sorularının belirlenmesinde kamusal alanda karşılaşılan sorunlara karşılık bu bağların ne yönde değişime uğradığı da önem taşımaktadır. Siyasi anlamda aidiyetin, belli bir devlet tarafından korunma içgüdüsüyle Türkiye Cumhuriyeti üzerine kurgulanmış olduğunu, çalışmada faydalanılan diğer kaynaklar aracılığıyla da ortaya koymak mümkündür.⁹

Saha çalışması kapsamında Ahıska Türkleri ile ilgili derneklerden ve kanaat önderlerinden destek alınarak ilgili yerel yönetim birimleri ve İl Göç İdareleri ile görüşülmüştür. Özellikle dernekler, Ahıska Türklerinin yoğun olarak buldukları yerlere ulaşılmasında çok yardımcı olmuştur.

⁹Aydingün, A. ve Aydingün, İ., 2014: 28.

Anket çalışması öncesi pilot bir uygulama yapılarak İzmir'deki iki dernekle; Ahıska Kültürünü Tanıtma ve Yaşatma Derneği (AKYAD) ve İzmir Ahıska Türkleri Derneği ile görüşülerek toplantılar yapılmıştır. Ahıska Türkleri ve diğer göçmen gruplarıyla yapılan benzer saha çalışmalarından ilham alınarak Ahıska Türklerine uygulanmak üzere üç bölümden oluşan anket çalışması hazırlanmıştır. Ankette yer alan bölümler şöyledir:

1. Bölüm: Sosyo-Demografik Özellikler
2. Bölüm: Ahıska Türkleri ve Göç İlişkisi
3. Bölüm: Türkiye'nin Ahıska Türklerine Yönelik Göç Yönetimi Stratejisi

Soruların ilk bölümünde genel olarak tüm anket çalışmalarında olduğu gibi Ahıska Türklerinin genel profili hakkında bilgi edinilmesi hedeflenerek cinsiyet, yaş, doğum yeri, dil, meslek, gelir düzeyi ile ilgili temel sorular ve son olarak da kendilerini tanımlama biçimlerine ilişkin olmak üzere toplamda 11 adet soru sorulmuştur.

İkinci bölüm; göçün Ahıska Türklerinin yaşantısındaki yerini ve önemini anlayabilmek açısından göç öncesi, göç süreci ve göç sonrasında ilişkin 19 adet soru içermektedir. Bu bölümde kamusal alanda karşılaşılan sorunlar ve bu sorunların çözümüne ilişkin Ahıska Türklerinin başvurduğu mekanizmalar belirlenmeye çalışılmıştır.

Üçüncü ve son bölümde ise Ahıska Türklerine yönelik Türkiye'nin göç yönetimi oluşturma gerekliliğini ve vatan-vatandaşlık ilişkisi çerçevesinde Ahıska Türklerinin tutumlarını ortaya koyabilmek için 13 adet soru sorulmuştur.

Toplamda temel başlıklar altında 43 sorudan oluşan anket çalışmasında benzer göçmen gruplarına ilişkin çalışmalardan ve Ahıska Türkleri ile ilgili saha çalışmalarından yararlanılmıştır.¹⁰

Nisan 2016 tarihine kadar çalışmanın hazırlık aşamasında aktif derneklerin tespit edilmesinin ardından dernek başkanları ve Ahıska Türkleri ile ilgili çalışmalar yapan akademisyenlerle görüşülmüş, görüşmeler sonrasında çalışma sahası tespit edilmeye çalışılmıştır. Antalya ve Bursa illeri, bu alanda öncelikli çalışma sahaları

¹⁰Ed. Zerrin Toprak Karaman, Ömürca N. T. Özmen, İbrahim G. Yontar ve Yunus Emre Özer, Dış Güçler (İzmir'de Bulgaristan'dan Gelen Türk Soylu Yerleşik Göçmenler, İzmir 2013 / Rasim Bayraktar, Eski Sovyetlerde Türk Kimliği, Berikan Yayınevi, Ankara 2013/ Murat Sürmeli, Iğdır'ın Demografik Yapısında Göç ve Ahıska Türkleri Örneği. Türkiye Barolar Birliği Yayınları:324, Ankara 2016.

olarak belirlenmiştir. Türkiye'ye çeşitli dönemlerde göç eden ve halen göç etmeye devam eden Ahıska Türklerinden 1992 yılı ve sonrasında Türkiye'ye yerleşenler, çalışmanın öznesini oluşturmaktadır.

Saha çalışması öncesi katılımcılar çalışma hakkında bilgilendirilmiş ve derinlemesine mülakat yapılan katılımcılara bilgilendirilmiş gönüllü olur formları sunularak çalışmaya katılım konusunda rızaları alınmıştır.

Yarı yapılandırılmış mülakat tekniğinin araştırmaya katkısı, anket sorularına paralel olarak uygulanacak samimi bir iletişim ortamının doğmasına yardımcı olmasıdır. Mülakatlar kayıt cihazı aracılığıyla kaydedilmiş, daha sonra çalışma açısından önemli görülen kelime ve cümleler göz önünde bulundurularak ayrıca değerlendirilmiştir. Mülakat kayıtları gözlem verileriyle birlikte ayrıntılı olarak incelenerek değerlendirilmelere aktarılmıştır.

Mülakata katılanların isimleri ve kimlik bilgileri, kişilik haklarına saygı duyularak gizli tutulmuş olup, herhangi bir fotoğrafları da çalışma çerçevesinde kullanılmamıştır.

1.8.ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI VE HİPOTEZLERİ

Çalışmanın temel varsayımları;

- *Göç, uyum, kimlik ve aidiyet arasında ilişki vardır.
- *Ahıska Türkleri, Türk soylu etnik bir grup olmaları nedeniyle Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşayan Türklerin soydaşlarıdır.
- *Ahıska Türkleri, tarihsel ve kültürel açıdan Osmanlı İmparatorluğu'nun bir parçası oldukları için Türkiye Cumhuriyeti'nin de bir parçasıdır.
- *Ahıska Türkleri, yabancı ya da azınlık ifadeleriyle ele alınamaz; yabancılara yönelik hukuki ve yönetsel işlemler Ahıska Türklerine uygulanamaz.

Yukarıdaki varsayımlar dışında belirtilmesi gereken diğer teknik varsayımlar ise şunlardır;

- *Görüşülen kişilerden alınan bilgiler, gerçeğe uygun beyanlardır. Olduğu gibi çalışmaya aktarılmıştır.
- *Alan araştırması için öncelik verilen yerler, tez konusunun kapsamı açısından uygundur.

*Anket formu ve derinlemesine mülakat sonuçları, çalışmanın ana temasına uygun olarak hazırlanmıştır.

Araştırma kapsamında sorulan sorular:

*Ahıska Türklerinin Ahıska'ya dönme ya da Türkiye'de yaşama konusundaki tutumları nedir? Bu anlamda nasıl bir mücadele yürütülmektedir?

*Kamusal alanda görünürlükleri açısından Ahıska Türkleri, çeşitli sorunlarla karşılaşmakta mıdır? Evet ise bu sorunlar nelerdir?

*Bu sorunlara yönelik nasıl çözüm önerileri getirilebilir?

*Türkiye, doğrudan Ahıska Türklerine yönelik bir göç politikası yürütmeli midir?

Araştırmanın hipotezleri;

*Türkiye'de yaşayan Ahıska Türkleri, yurt içi ve yurt dışında yaşayan diğer Ahıska Türkleri ile kurulan iletişim ve haberleşme ağları sayesinde Türkiye'ye yönelik göç rotalarının devamlılığını sağlamaktadır.

*Toplumsal alanda karşılaşılan sorunlar ve Ahıska Türklerinin kamusal alandaki görünürlükleri arasında doğru orantılı bir ilişki vardır.

*Vatan ve aidiyet hissi, kişisel olmanın ötesinde toplumsal ve siyasal koşullara bağlı olarak değişecektir.

*Ortak geçmiş ve kültürel değerlere sahip olmak, Ahıska Türklerinin Türkiye ile ilgili tercihlerinde etkili olacaktır.

*Türk toplum kültürü ile benzer özelliklere sahip olmak, Ahıska Türklerinde toplumsal aidiyet duygusunun ve Türk toplumuyla özdeşleşme gücünün daha kolay oluşmasını sağlayacaktır.

*Türkiye toprakları üzerine sayıları 50 bini bulan Ahıska Türklerinin nitelik ve nicelikleri, Türkiye'nin Ahıska Türklerine yönelik ayrı bir göç yönetim stratejisini belirlemesini gerektirmektedir.

1.9.VERİLERİN TOPLANMASI VE ANALİZLER

Niteliksel/kalitatif veriler; sayısal olarak ifade edilemeyen verilerdir. Metin, fotoğraf, ses ya da görüntü bu veriler arasındadır. Niceliksel/kantitatif veriler ise sayısal olarak ifade edilebilen verilerdir. Çalışma, bu açıdan hem kalitatif hem kantitatif veriler içeren bir araştırmayı içermektedir.

Derinlemesine mülakatlar sırasında ses kaydı alınarak konuşmaların yazıya aktarılmasında Ahıska Türklerinin kullandıkları ifadeler ve cümle yapıları, büyük ölçüde bizlere belirtilen şekline sadık kalınarak çalışmaya aktarılmıştır. Gerek mülakatlar gerekse yüz yüze anket çalışmalarında dil açısından Ahıska Türkleri ile rahatlıkla iletişim kurulabilmiş ve bu nedenle herhangi bir zorluk yaşanmamıştır.

Çalışmada kullanılan veriler ise şöyledir:

Birincil veriler; Anket, mülakat veya gözlem yoluyla toplanan veriler; ikincil veriler ise literatür taraması, kanunlar, düzenlemeler, yerel ve merkezi düzeyde resmi kuruluşların çalışmaları, lisans ve lisansüstü tezler, her türlü basılı veya elektronik ortamda erişim imkanı olan kitaplar ve makalelerdir.

Birincil verilerin toplanmasında zaman yetersizliği, maliyetlerin yüksek olması (çalışma sahasının genişliği), cevaplayanların isteksizliği, dürüst olmamaları vs. gibi bazı dezavantajlı durumlar vardır. Bunun önüne geçebilmek için planlanan zamanlarda ve çeşitli organizasyonlar (dernek etkinlikleri, akademik toplantılar gibi) aracılığıyla bir araya gelinerek anket çalışması yapılmış; diğer yandan katılımcıların davranışları ve tutumları da yakından gözlemlenmiştir.

Ağustos 2016 tarihinde Antalya’da yapılan odak grup görüşmesinin ardından yapılan tüm mülakatlar; yarı yapılandırılmış mülakat formuna uygun şekilde yapılmış, katılımcılarla birebir görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Saha çalışması kapsamında pek çok konuya ilişkin bilgi edinilmiştir. Anket analizlerinin sağlıklı ve verimli şekilde yapılabilmesi için göz önünde bulundurulmuş temel konular şunlardır:

- Ahıska Türklerinin demografik yapıları
- Türkiye’ye göç süreçleri; hangi ülkelerden, neden, hangi koşullarda ve ne zaman göç ettikleri
- Kendilerini tanımlama biçimleri
- Uyum sorunları
- Gelecekleri hakkındaki düşünceleri
- Olası göç rotaları
- Türkiye’ye bakışları
- Türk vatandaşlığı alma, Türkiye ve Gürcistan’ın konuya yaklaşımı.

Anketler yoluyla toplanan birincil veriler, niteliklerine göre sınıflandırılarak istatistik programı yardımıyla analiz edilmiştir. Yapılan analizler, tablo haline getirilerek ilgili değişkenler arasındaki ilişki ayrıca analiz edilmiştir. Derinlemesine mülakat yoluyla toplanan birincil veriler, elektronik ortama geçirilerek anket analizlerinden elde edilen sonuçlarla birleştirilmiştir.

Anketlerin ve derinlemesine mülakatların değerlendirilmesi aşamasında sahada yapılan gözlemler de çalışmaya aktarılmıştır. Belirlenen araştırma sahalarında görüşme yapılan Ahıska Türkü kanaat önderleri (Ahıska Türkleriyle ilgili derneklerde görev alan dernek başkanları/yöneticileri/temsilcileri) veya Ahıska Türkleri arasında toplumun ileri gelenleri ile yapılan görüşmelere ilişkin notlar da bu çerçevede değerlendirilmiştir. Anket çalışması ile elde edilen verilerin analizinde sosyal bilimlerde yaygın olarak kullanılan istatistik paket programından yararlanılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1.GÖÇ VE GÖÇMEN KAVRAMLARI

Sosyal bilimler disiplininin ortaya çıktığı 19. yüzyıl itibariyle göç olgusuna ilişkin pek çok kavram da ortaya çıkmıştır. Bu süreçte Endüstri Devriminin, Avrupa'dan Amerika'ya yapılan göçlerin ve diğer nüfus hareketlerinin önemi büyüktür (Öner, 2012: 13). Çünkü bu süreçlerin anlamlandırılmaya çalışılması, göçü sosyal bir çalışma alanı haline getirmiştir.

Göçle ilgili literatür oldukça zengin olmasına rağmen konuya ilişkin yapılan tanımlamaların azlığı dikkati çekmektedir. Bunun en önemli nedeni, araştırmacıların göç kavramını oldukça net görmeleri ve göçün tanımını yerine göçü ortaya çıkaran şartları açıklama eğiliminde olmalarıdır (Yalçın, 2004: 11).

Göç, kavramsal olarak çok boyutlu bir olgudur. Ekonomik, siyasi, hukuki, toplumsal ve kültürel alanda meydana gelebilecek gelişmeleri topyekün ele almayı gerektirmektedir. Göç, beşeri coğrafyaya göre *mekânsal anlamda bir değişiklik*; nüfus biliminin bakış açısıyla *nüfus hareketi*; iktisat biliminin yaklaşımına göre ise *bir üretim faktörünün yani işgücünün hareketi* olarak ele alınmakta ve o şekilde tanımlanmaktadır (Somuncu, 2006: 2).

Ulus devlet perspektifinden bakıldığında uluslararası göç, ulus devletin sınırlarına, egemenliğine ve vatandaşlık vurgusuna karşı bir algı yaratmaktadır. Çünkü ulus devlet açısından vatandaş, yerli; göçmen ise yabancı olarak algılanır. Özellikle güvenlik kavramının siyasi koşullarda dönem dönem öne çıkmasıyla göç olgusu, toplumsal düzene karşı bir tehdit unsuru olarak algılanmaya başlanmıştır (Öner, 2012: 14). Uluslararası göçün temel unsurları; ülke sınırlarını aşması, geçici veya kalıcı olması, isteğe bağlı ya da zorunlu olması, birey-grup veya kitleler tarafından yapılması ve düzenli ya da düzensiz olması şeklinde sıralanabilir (Somuncu, 2006: 3-9).

Göç alan ülkeler açısından bakıldığında göç, istenen ve istenmeyen göçler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Göçe sıcak bakan ülkeler, göçmenleri düşük ve yüksek becerili göçmenler olarak değerlendirmekte ve bu bakış açısıyla politika

üretmektedir. İstenmeyen göçler ise ülkelerin gönülsüz olarak tereddüt içerisinde kabul ettikleri ve kaçınılmaz olarak kabul etmek durumunda kaldıkları göçlerden oluşmaktadır (Carling, 2007: 2).¹¹ Bu bakış açısı, günümüzde yaşanan ulus aşırı göçleri sınıflandıran temel düzeyde bir yaklaşımı yansıtmaktadır. Kuşkusuz bu konu, çok daha detaylı araştırılmaya uygun bir alanı içermektedir ancak günümüzde ulus devlet bakış açısıyla, uluslararası göçe karşı tutumun bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır.¹²

Yabancılar hukuku açısından göç kavramı, dış göçe karşılık gelir ve dış göç, literatürde uluslararası göç kavramını ifade etmek için kullanılmaktadır. Göç ya da uluslararası göç kavramı, mevcut koşullara göre içe göç, dışa göç ve transit göç olmak üzere üç farklı şekilde ifade edilmektedir (Çiçekli, 2009: 331-332).

Türk hukuk sistemi açısından göç ve göçmen kavramları, ilk olarak 2510 ve 5543 sayılı İskan Kanunları kapsamında tanımlanmıştır. Buna göre göçmen olarak değerlendirilebilmek için Türk soyundan gelme ve Türk kültürüne, gelenek ve göreneklerine bağlı olma ön şartları vardır. Benzer şekilde göç de kavram olarak bu kişilerin Türkiye'ye yerleşmek amacıyla gelmeleri şeklinde ifade edilmektedir (Çiçekli, 2009: 333).

Göç hareketlerinin düzensizleşmesi ile öncelikle düzensiz göç kavramı ortaya çıkmıştır. Özellikle 1980'li yılların sonlarından itibaren düzensiz göçün artış gösterdiği ve sınırlandırılması gerektiği konusu ulusal ve uluslararası düzeyde tartışılmaya başlanmıştır.

Göç çalışmalarında 1990'lı yıllar itibariyle kavram dağarcığına transit göç kavramı eklenmiştir. Transit göç, göç yolculuğunun ara duraklarından birinde olduğunu, geçiş sürecinin devam ettiğini, hedef noktasına erişimin sağlanmadığını ve sürecin henüz tamamlanmadığını belirtmektedir. Kavram, uluslararası hukuk kapsamında henüz tanımlanmamıştır. Zorunlu göç kavramı ise çok daha uzun zaman önce göç yazınında yer edinmiş bir kavramdır. Zorunlu göç, insanların hayatta kalabilme amacıyla salgın hastalıklar, doğal afetler, kıtlık, çatışma hali, etnik baskılara maruz kalınması ve diğer toplumsal, ekonomik, siyasal nedenlerle toplu

¹¹ İlgili çalışmanın detaylarına bir sonraki bölümde değinilmektedir.

¹² Uluslararası göç hakkında seçilmiş makalelerden oluşan kapsamlı ancak daha çok Avrupa eksenli saha çalışmaları hakkında detaylı bilgi için bkz. Marco Martiniello & Jan Rath (Ed.), *Selected Studies in International Migration and Immigrant Incorporation*, Amsterdam University Press, 2010.

olarak yer değiştirmesidir. Mülteci, sığınmacı ve yerinden edilmiş insanları içermektedir. 20. yüzyıl itibariyle zorunlu göç çalışmaları hızla artmıştır (Öner, 2012: 17).

1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi çerçevesinde mülteci, kendi ülkesinin sınırları dışında bulunan, dini, ırkı, uyruğu, belli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi görüşü nedeniyle insanlığa aykırı bir uygulama ile karşılaşmaktan haklı nedenlerle endişe ve korku duyan, kendi ülkesinin korumasından faydalanamayan ya da faydalanmak istemeyen veya zulüm görme korkusu sebebiyle ülkesine dönmek istemeyen kişi olarak tanımlanmaktadır (BMMYK, 1998: 68).

Sığınma talebiyle başvuranlar ve yukarıdaki kriterlere göre mülteci olan herkes, aynı zamanda göçmendir. Ancak her göçmen, sığınmacı veya mülteci olmayabilir. Bu nedenle yukarıdaki tanım, kavramlar arasında ayırım yapmamıza olanak sağlayan temel bir tanımdır (Ziya, 2012: 233). Esas olarak sığınmacı, bir ülkeye iltica etmek için başvuru yapan ancak bu talebinin henüz ilgili ülkenin resmi makamlarınca onaylanmadığı durumda bulunan kişiler için kullanılmaktadır (Somuncu, 2006: 19-20).

Günümüzde göç kavramı, yaşam şartlarının insanlar aleyhine değişmesi nedeniyle, yerinden olma ya da yerinden edilme kavramlarına karşılık gelecek şekilde algılanmaktadır (Kara ve Korkut, 2010: 154). Bu noktadan hareketle zorunlu göç, bireylerin kendi istekleri dışında bazı koşulların yarattığı mücbir sebepler dolayısıyla yapılan göçtür. Gönüllü göç ise bireylerin doğrudan kendi istekleri sonucu gerçekleştirdikleri göç hareketidir. Diğer yandan göç hareketlerini, taşınma gibi hareketlerden ayırt edebilmek için de geçici veya devamlı göç ayırımı yapılmaktadır. Örneğin; yazlıkçılar, mevsimlik işçiler ve eğitim alma amacıyla başka bir yere yerleşen öğrenciler, geçici göçe örnek teşkil etmektedirler (Çiğdem, 2009: 6-7).

Ulus ötesi göç kavramı ise hukuki normların ağır bastığı, coğrafî algıların değiştiği günümüz koşullarında göçmenlerin pek çok ülkeyle aralarında çeşitli bağlar ve iletişim ağları kurmaları ve bununla birlikte sürekli etkileşim içerisinde olmaları neticesinde ortaya çıkan bir kavramdır. Günümüzün teknolojik gelişmeleri sayesinde göç alan ve gönderen ülkeler arasında iletişim ağları daha sık ve kolay kurulmakta;

göçmenler, televizyon ve internet aracılığıyla geldikleri ülkelerdeki siyasi, ekonomik ve sosyo-kültürel gelişmeleri takip edebilmektedir (Öner, 2012: 21-22).

Göç, bir bireyin veya grubun bulunduğu/yaşadığı yerden bir başka yere yerleşim amacıyla taşınmasıdır. Göç hareketindeki temel aktör, insandır. İnsanlar, gönüllü olarak ya da çeşitli sebeplerden dolayı zorunlu olarak yer değiştirmek durumunda kalabilir. Özellikle sanayileşme, teknolojik gelişme ve buna bağlı olarak kentleşmede yaşanan değişimler ekonominin de canlanmasıyla birlikte nüfusun belli yerlerde toplanmasına ve bu nüfus birikiminin artmasıyla da göç olgusunun ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Sebepleri ve sonuçları ne olursa olsun göçün her şeyden önce coğrafi nitelikli bir yer değiştirme hareketi olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

İnsanlar, hayatlarının gelecekteki kısmını geçirmek için sürekli ya da geçici olarak bir yerleşim biriminden/mekandan diğerine yerleşme gayesiyle yer değiştirebilmektedirler. Göçün bu şekilde fiziksel bir hareketliliği yansıtmakla birlikte toplumsal bir olguyu da ortaya koyduğu görülmektedir. Çünkü göç, insanları göçe zorlayan faktörler, göçün sonuçları ve insanların göç edilen yerdeki toplumsal yapıyla etkileşimleri ile birlikte ele alınmaktadır (Akan ve Arslan, 2008: 5).

Karpat'a göre göç, asli yerinden ulaşılmak istenen, hedeflenen yere harekettir. Everett Lee, göçü genel anlamda kalıcı veya yarı kalıcı yer değiştirme şeklinde tanımlamaktadır. Benzer olarak Kearney'in bakış açısıyla göç, insanların herhangi bir coğrafya üzerinde yer değiştirmeleridir. Ozankaya da göçü, bireylerin veya toplumsal grupların bir mekandan başka bir mekana gitmeleri şeklinde değerlendirmektedir. Bu tanım, göçün yalnızca bireyler tarafından değil, toplumsal gruplar tarafından da yapıldığını belirtmesi nedeniyle diğer tanımlamalardan ayrılmaktadır. Akkayan'a göre ise göç, kişilerin hayatlarının kalanını ya da en azından bir kısmını geçirmek için bir yerleşim biriminden diğer bir yerleşim birimine yerleşmek şartıyla yaptıkları coğrafi bir hareketliliktir. Öner ise göçü, daha dar anlamıyla insanların köy ya da kent gibi yerleşim birimlerinden diğerine yerleşme amacıyla yaptıkları nüfus hareketleri olarak ele almaktadır. Eisenstadt ve Jackson ise sosyolojik bir yaklaşımla coğrafi anlamda bir yer değiştirmeden de öte göçlerin bir toplumdan bir başka topluma yapıldığı üzerinde durmuşlardır. Dolayısıyla ülkeler arası göçle birlikte ülke içinde yerleşim yerleri arasında yapılan göçlerle yaşanan

kültürel değişim de ifade edilmektedir. Gönüllü de benzer şekilde göçün her şeyden önce fiziksel bir hareketlilikten çok, toplumsal yanına dikkat çekmektedir. Son olarak Özer de göçü, coğrafi mekan değişikliği sürecinin aynı zamanda sosyal, kültürel, ekonomik ve politik bağlamda toplum yapısında değişikliğe neden olan nüfus hareketleri olarak ifade etmektedir” (aktaran Yalçın, 2004: 11-12).

Göçle ilgili kapsamlı bir tanım ortaya koymak gerekirse göç; bireysel, ekonomik, ya da siyasal sebeplerle, bir başka yere yapılan kısa, orta veya uzun süreli ya da sürekli yerleşim hedefi taşıyan coğrafi, sosyal ve kültürel boyutları olan yer değiştirme hareketidir. Göçle ilgili yukarıdaki tanımlar incelendiğinde bazı farklılıklara rağmen ortak unsurun ‘yer değiştirme’ olduğu görülmektedir. Bu yer değiştirme, kısa mesafeli olabileceği gibi ülke sınırlarına uzanacak şekilde uzun mesafeli de olabilir (Yalçın, 2004: 13).

Günümüzde küresel çapta yaşanan yoğun nüfus hareketlilikleri, içinde bulunduğumuz dönemin (19. yüzyılın ikinci yarısı itibariyle yaşanan süreç) Castles ve Miller tarafından göçler çağı ve Nikos Papastergoadis tarafından ise göç türbülansı olarak tanımlanmasına neden olmuştur (aktaran Güllüpınar, 2012: 55).

Göç olgusunun tüm boyutlarıyla birlikte anlaşılabilmesi için aşağıdaki soruların sorulması gerekmektedir:

1.İnsanların doğdukları yerlerden ayrılmalarına neden olan demografik, sosyal, çevresel, iktisadi ve siyasal faktörler nelerdir? Bu faktörler hangi boyutlarda ve nasıl bir değişim göstermektedir?

2.Göçmenler açısından hangi faktörler göç edilen yerleri cazip kılmaktadır?

3.Ülkeler arasındaki –muhtemelen göçmenlere yolculukları sırasında araç imkanı sağlayan, ülkeye girişlerini kolaylaştıran ve genel anlamda göçmenlere bilgi sağlayan- sosyal ve kültürel ağlar ve bunun gibi diğer bağlantılar göçmenler açısından nasıl gelişmektedir?

4.Göçü ve yerleşimi düzenlemek için mevcut koşullar ya da oluşturulacak siyasal, ekonomik, hukuki, sosyal yapılar ve bu yapılar içerisinde yer alan uygulamalar nelerdir?

5.Ayrımcılığa, ırkçılığa ya da çatışmaya neden olan durumlar ile çoğulcu ve çok kültürlü bir toplumsal yapıya dayanak oluşturan unsurlar nelerdir? Bu unsurlar nasıl gelişmektedir ve göçmenler neden oraya yerleşmeye karar vermektedir?

6.Göçmen yerleşimlerinin göç alan ülkelerin ve toplumların ulusal kimliği, sosyal ve kültürel yapıları üzerine etkileri nelerdir?

7.Göç veren bölge, bu göçten nasıl etkilenmektedir?

8.Hem göç alan hem göç veren toplumlar arasında yeni ağlar hangi boyutlarda ve nasıl kurulmaktadır?' (Castles ve Miller, 2008: 39-40).

Castles ve Miller'in ortaya koyduğu bu sorular, göç tipleri ve göç kuramlarına yönelik kavramsallaştırmaları ve tanımlamaları anlamlandırmamız bakımından son derece önemlidir. Çünkü göç olgusuna ilişkin her bir bakış açısı ve yaklaşım, bu sorulardan en az birine cevap vermek üzere oluşturulmuştur.

2.2.FARKLI YAKLAŞIMLARLA GÖÇ TİPLERİ

Göçler pek çok faktöre bağlı olarak açıklanabilmektedir. Bu açıklamaların bir kısmı göçü, nedenlerine; bir kısmı sonuçlarına bağlı olarak açıklamaya çalışırken diğer bir kısmı da göçün isteğe bağlı olarak mı yoksa zorunluluktan doğarak mı gerçekleştiğiyle ilgilenmektedir. İlk yaklaşım, neden-sonuç ilişkisi üzerinden göç olgusunu açıklamaya çalışılırken; ikinci yaklaşım, göçün nasıl gerçekleştiği üzerine yoğunlaşmaktadır.

2.2.1.Nedenlerine Göre Göçler

Nedenlerine göre göçler, insanların yaşadıkları bölgeleri terk etmelerindeki nedenler üzerinden göçü ele alan bir bakış açısına sahiptir. En basit ifadesiyle iklim, ekonomi, siyasal rejim, eğitim nedeniyle yapılan göçler ve emekli göçleri, bu göçler arasında sayılabilir. Bu göçler kısa süreli ve geçici olabileceği gibi, uzun süreli ya da kalıcı da olabilmektedir (Aksoy, 2012: 294). İçduygu ve Sirkeci, göçün ekonomik ve toplumsal değişimin bir sonucu olduğunu, aynı zamanda niteliği itibarıyla de kendiliğinden bu değişimlere neden olduğunu ve bir anlamda bu değişimlere de katkıda bulunduğunu ifade etmektedir (İçduygu ve Sirkeci, 1999: 250).

2.2.2.İç Göç – Dış Göç Ayrımı

Başka bir genel ayırım ise göçlerin, iç göçler ve dış göçler olarak incelenmesidir. İç göç, ülke sınırları içersindeki nüfus hareketlerini; dış göç ise

ülkeler arasındaki (uluslararası göç) nüfus hareketlerini ifade etmektedir (Akan ve Arslan, 2008: 16).

Temel olarak iç göç; köyden köye, köyden şehire, şehirden şehire ve şehirden köye göçler olmak üzere dörde ayrılmaktadır. İç göçe etki eden faktörler; hızlı nüfus artışı, tarım sektöründeki teknolojik gelişmeler, tarım alanlarının miras yoluyla bölünmesi, aile ve köy içi anlaşmazlıklar, iklim şartları, sağlıkla ilgili nedenler, terör, bölgeler arası dengesizlikler, iş imkanlarının sınırlı olması ve çeşitli sektörlerde yaşanan gelişmelerdir. İç göçte süre açısından temel unsur, göçün bir yıldan az olmayacak şekilde yapılmasıdır. Dış göç ise bireylerin uzun süre bir yerde kalmak, çalışmak veya o yere yerleşmek amacıyla buldukları ülkenin sınırları dışına yaptıkları nüfus hareketleridir (Akan ve Arslan, 2008: 20-22; Üçdoğruk, 2002: 157).

Sürekli olarak bir bölgeye yerleşenler, belirli süreli olarak sözleşmeli çalışanlar, gizli ya da yasal olmayan yollarla çalışanlar, sığınmacılar ve 1951 tarihli Cenevre Antlaşmasına göre güvence altında olan mülteciler; dış göç ya da diğer adıyla uluslararası göç kategorilerini oluşturan unsurlardır (Gençler, 2004: 174). Dış göçlerin temel sebepleri; işsizlik ve diğer ekonomik nedenler, doğal afetler, etnik nedenler, siyasi rejim değişiklikleri, meydana gelen savaşlar, sınırların değişikliğe uğraması ve uluslararası anlaşmalar yoluyla yapılan nüfus değişimleridir (Akan ve Arslan, 2008: 25). Tüm dünya coğrafyasını etkileyebilecek düzeydeki uluslararası göç, bu nedenle ki Castles ve Miller tarafından tüm dünya siyasetini ve toplumları sürekli şekillendiren ulus aşırı bir devrimin parçası olarak tanımlanmaktadır (Castles ve Miller, 2008: 11).

Dünyada etkili olan göç hareketlerinin en belirgin özellikleri; göçün küreselleşmesi, göçün hızlanması, göçün farklılaşması, göçün kadınsallaşması ve son olarak da göçün siyasallaşmasıdır (Castles ve Miller, 2008: 12-14).

Göç tiplerine ilişkin diğer bir yaklaşım, William Petersen tarafından ortaya konmuştur. Petersen'in ortaya koyduğu göç tipolojisinde dört tip göçten bahsedilmektedir. Bunlar; ilkel göçler, zorlama ile gerçekleşen göçler, serbest göçler ve son olarak da kitlesel göçlerdir.

2.2.3.İlkel Göçler

Petersen'in ortaya koyduğu ilkel göçlerde, ikellik kavramı öne çıkmaktadır. Bireylerin kontrolleri dışında gerçekleşen olaylar, afetler sonrası göçe yönelik itici bir güç oluşmaktadır. Çaresiz kalan bireyler ya da topluluklar, harekete geçmek zorundadır. Bu durum, ilkel göçler olarak adlandırılmaktadır.

İlkel göçlerde ilkel dönemler gibi kronolojik bir sınıflandırmadan ziyade göçün hangi sebeple gerçekleştirildiği vurgusu vardır. Bu sebeple doğal ya da ekolojik çevrenin yarattığı fiziki şartlara ve baskılara bağlı olarak oluşan koşullar, göç sebepleri olarak ele alınmaktadır (Çağlayan, 2006: 75).

Petersen, ilkel göçlerle sanayileşme öncesi toplumlarda görülen muhafazakar eğilimleri ilişkilendirmektedir. Doğal afetler sonrasında bu toplumlar önceden yaşadıkları coğrafyaya benzeyen başka yerleri arayıp bulmak isterler ve bulduklarında oraya yerleşirler (Petersen, 1958: 258- 259; Yalçın, 2004: 14-15).

2.2.4.Zorlama İle Yapılan/Yönlendirilmiş Göçler

İlkel göçlerde nasıl ki ekolojik bir baskı söz konusuysa; mecburi göçlerde de devlet ya da buna benzer şekilde işlev gören toplumsal kurumların etkisiyle yapılan göçler söz konusudur (Petersen, 1958: 261).

İlkel göçlerde göç kararı alan topluluk, bu konuda kontrolü bir şekilde sağlayabilmişken; yönlendirilmiş göçlerde böyle bir durum söz konusu değildir. Topluluğu oluşturan bireylerin böyle bir kontrol mekanizması geliştirebilmesi söz konusu değildir. Örneğin; Nazi Almanya'sında uygulanan göç politikalarıyla insanlar, önce göçe özendirilmiş ardından da zorla göç ettirilmişlerdir. Toplama kamplarında yaşamak zorunda bırakılan insanlar, ilkel göçteki gruplardan farklı olarak yaşam biçimlerini değiştirmek zorunda kalmış, toplama kamplarında çalışabilecek durumda olanlar köle statüsünde çalışmaya maruz bırakılmış, pek çoğu bu kamplarda hayatını kaybetmiştir (Yalçın, 2004: 14-15; Çağlayan, 2006: 76).

2.2.5.Serbest Göçler

Serbest göçlerde ilk iki göç tipinden farklı olarak göç etme kararını veren bireyler öne çıkmaktadır. 19. yüzyıl Avrupa'sında yaşanan dışa göç hareketleri, bu göçlere örnek teşkil etmektedir. Serbest göçte belirleyici faktör, bireysel arayışlardır.

Bireyler, herhangi bir sebeple fakat kendi kişisel iradeleriyle göç kararı alarak harekete geçmektedirler. Bu açıdan serbest göçte, iradi bir nüfus hareketliliği söz konusudur (Petersen, 1958: 263; Özmen, 2013: 118).

2.2.6.Kitlesele Göçler

Serbest göçlerin bir sonucu olarak kitlesele göçler ortaya çıkmaktadır. Bireysel arayışlarla hareket eden ve göç etmeye karar veren birey ya da bireyler, toplumda öncü rolü oynamaktadır. Öncü bireylerin başka bir şehre ya da bölgeye göç etmelerinin ardından geldikleri ülkeler ve oradaki yakınlarıyla herhangi bir yolla bağlar kurmaları, menşee ülkeden gerçekleşen göç oranlarının artmasına da katkı sağlamaktadır. Göç edilmesi planlanan yerin çekici etkenlerinin varlığı durumunda göç, kitleseleleşerek daha çok insanı kapsar hale gelmektedir. Burada aynı zamanda ağ teorisinin açıklamaya çalıştığı göç yaklaşımı ile karşı karşıya gelmektedir (Petersen, 1958: 263-264; Yalçın, 2004: 14-15). Çünkü öncü göçmenler, göç edilen yerlerle ilgili bilgileri göç etme potansiyeli olan diğer göçmenlerle paylaşarak yeni göçmenlerin göç kararı almasında etkileyici bir rol üstlenmektedirler (Çağlayan, 2006: 76).

Petersen'in yukarıdaki dörte sınıflandırması, daha basit bir açıdan bakıldığında gönüllü ve zorunlu göçler olmak üzere ikili bir ayrımı yansıtmaktadır. Bu durum Fichter tarafından da kabul edilmektedir. Bu yaklaşım çerçevesinde yer alan göç çeşitleri ise irade, göç yoğunluğu, ülke sınırları ve yerleşim sürelerine ilişkin esaslara dayalı göçlerdir.

2.2.7.İrade Esasına Göre Göçler

İrade esasına dayanan göç tipleri, kendi içerisinde gönüllü ve zorunlu göçler olarak ikiye ayrılarak ele alınabilir. Gönüllü yapılan göçlerde göç iradesi, tamamen bireylerde iken zorunlu göçlerde durum tam tersidir. Totaliter-otoriter rejimler, halka uygulanan çeşitli baskılar ve tüm bunlara bağlı olarak can güvenliğinin olmaması, hatta bazı durumlarda da ölüm tehlikesinin olması, insanları göç etmeye zorlamaktadır. Bu zorlama durumu nedeniyle zorunlu göçleri de iki gruba ayırmak mümkündür; resmi otoritenin kontrolünde yapılan (resmi makam tarafından yaptırım gücü olan) göçler ve insanların baskı, şiddet ve tehditten kurtulmak amacıyla

yaptıkları (kendi kararları doğrultusunda yapılan) göçlerdir. İltica etmek ya da başka bir yere kaçarak izini kaybettirmek, bu kapsamda verilebilecek örneklerdir (Yalçın, 2004: 17-18).

2.2.8.Göçün Yoğunluğu Esasına Göre Göçler

Petersen'in yukarıda ifade edilen sınıflandırmasına atıf yapmamızı mümkün kılan bu ayırım, bireysel ya da gruplar halinde yapılan kitlesel göçleri ifade etmektedir. Dolayısıyla bu göçlerde insan yoğunluğu önemlidir. Bireylerin göç etmeleri sonrasında onların aldıkları bu kararları destekleyen ve benzer şekilde davranan diğer insanlar, bir nüfus hareketliliğinin oluşmasına neden olarak kitlesel bir göç kararının oluşmasına zemin hazırlayabilmektedirler (Yalçın, 2004: 18).

2.2.9.Ülke Sınırları Esasına Göre Göçler

Ülke sınırları esasına göre göçler; iç göç ve dış göç şeklinde iki kategoriye ayrılmaktadır. İç göçler, ülke içerisinde herhangi bir yerleşim yerinden diğer bir yerleşim yerine yapılan nüfus hareketleri olarak tanımlanmaktadır. İç göçler; kırsal ve kentsel alanların kendi içerisinde olabileceği gibi, kırdan kente ya da kentten kıra doğru yapılan göçler şeklinde sınıflandırılabilir. Dış göçler ise belli bir süreliğine veya sürekli olarak çalışma ya da yerleşme amacı ile yapılan göçlerdir. Dış göçler, ülke sınırlarını aşan nüfus hareketleri olarak ele alınmaktadır. (Üner, 1972: 77).

2.2.10.Yerleşme Süreleri Esasına Göre Göçler

Yerleşme sürelerine göre göçler, geçici ve sürekli yerleşme amacıyla yapılan göçler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Dönemsel olarak çalışmak, mevsim koşulları çerçevesinde işgücü talebi bulunan bölgelere göç ederek gelir elde etmek amacıyla yapılan göçler, belli bir süre eğitim alma amacıyla öğrenciler tarafından yapılan göçler ve askerlik hizmetini yerine getirmek amacıyla yapılan belli süreli göçler, geçici göçler içerisinde ele alınabilmektedir. Bazı durumlarda göç eden kişinin aile bireyleri de onunla birlikte göç etme eğilimi gösterebilmekte, örneğin şehir dışına eğitim görme amacıyla giden öğrencilerin aileleri de çocuklarıyla birlikte göç etme kararı alabilmektedirler. Tüm göçlerde kalınacak süre sınırlıdır ve önceden planlandığı için de bellidir. Ancak sürekli olarak yerleşme amacı taşıyan göçlerde

göçün başlangıç aşamalarında bireylerde geldikleri ülkelere geri dönme fikri yoktur. Kişiler ekonomik veya bireysel nedenlerle sürekli yerleşme amacındadır (Yalçın, 2004: 20-21).

Bir önceki bölümde kısaca değinilen ancak detaylandırılması gereken bir diğer göç yaklaşımı ise Jorgen Carling tarafından geliştirilmiştir. Carling'in bakış açısıyla göç tipleri;

*Devlet merkezli bakış açısıyla yapılan göç sınıflandırması,

*Göçmen merkezli bakış açısıyla yapılan göç sınıflandırmasıdır.

2.2.11.Devlet Merkezli Bakış Açısına Göre Göç Tipleri

Uluslararası göç açısından bugün Avrupa ülkelerinin tutumları ve kararları belirleyici bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Devletler, kendi ulusal sınırlarının bütünlüğünü koruma gayesiyle istenen ve istenmeyen göçlere karşı kesin bir çizgi çizmeye çalışmaktadırlar. Buna göre istenen göç, ülke ekonomisi için faydalı olacağı düşünülen işgücü göçünü oluşturmaktadır. İstenmeyen göç ise aile birleşimi, iltica ve yasa dışı göç gibi bazen kaçınılmaz olarak gerçekleşen ve kabul edilmek zorunda kalınan göçleri ifade etmektedir (Carling, 2007: 1-2).

2.2.12.Göçmen Merkezli Bakış Açısıyla Göç Tipleri

Daha önce de belirtildiği gibi göç eden bireyler açısından göç, zorunlu ve gönüllü olarak ikiye ayrılmaktadır. Zorunlu göçte insanlar savaş, zulüm, doğal afetler gibi çevresel nedenlerle ülkelerinden ayrılmak zorunda kalarak başka ülkelere göç etmektedirler. Göçmen merkezli yaklaşım çerçevesinde yer alan diğer bir ayırım da siyasi ve ekonomik sebeplerle yapılan göçlerdir. Siyasi göçler, genellikle mültecilere vurgu yaparken; ekonomik göçler, işgücü göçünü ifade etmektedir. Göçe ilişkin diğer sınıflandırma ise göçmenlerin niteliğine göre yapılan nitelikli-niteliksiz işgücü göçleri ile sürekli ve geçici göçlerdir. Göçmen bakış açısıyla yapılan son sınıflandırma da yasal ve yasa dışı göç olarak da adlandırılan düzenli-düzensiz göçlerdir. Kelime anlamından da anlaşılacağı gibi düzensiz göç kavramı, hukuki olarak kurallara uymadan gerçekleştirilen nüfus hareketlerini kapsamaktadır. Ülkeye giriş için gereken belgeleri olmayan ya da sahte evraklarla giriş yapan ve yasal

yollarla giriş yapmış olmasına rağmen vizesi/çalışma izni biten ancak yine de o ülkede kalmakta olan göçmenleri ifade etmektedir (Koser, 2007: 16-17).

Düzensiz göç, kelime anlamı itibarıyla göç veren, göç alan ve transit ülkelerin göçü düzenleyen kurallarının dışına çıkılarak gerçekleşen göç hareketleridir. Bu konuda genel anlamda bir tanım birliği bulunmamakla birlikte her ülke, kendi koşulları açısından düzensiz göçü ele almaktadır. Göç veren ülkeler açısından bir kişinin geçerli bir belgesi olmadan uluslararası sınırlarda dolaşması ya da ülkesinden ayrılırken gerekli prosedürleri yerine getirmemesi; göç alan ülkeler açısından ise o ülkeye yasa dışı yollardan girilmesi ve o şekilde kalmaya devam edilmesi gibi durumları ifade etmektedir (UGÖ, 2009: 15).

Tüm bu sınıflandırmalar dışında ortaya çıkan yeni bir göç tipi de uluslararası emekli göçüdür. Sürekli ya da geçici olarak yapılsa da mevsimlik işçiler, uluslararası öğrenciler ve araştırmacılar dışında kalan bu grup, göçmenlerin yaşı, ekonomik durumu gibi faktörler dolayısıyla diğer göç tiplerinden farklı özellikler göstermektedir (Şemşit, 2010: 18-22).

Şu ana dek bahsedilen ve farklı bakış açılarıyla ortaya konmaya çalışılan göç tiplerine ilişkin temel varsayımların aslında birbirleriyle benzerlik gösterdiği ve çeşitli noktalarda örtüştüğü görülmektedir. Bu nedenle göç tiplerine yönelik sınıflandırmaların süreç içerisinde birbirini tekrar ettiği söylenebilir.

2.3.GÖÇ TEORİLERİ

Göç teorileri; göç nedenlerinden sonuçlarına, göçün niteliklerine, yaşanan ve göç edilen ülkelerin ya da yeni yerleşim yerlerinin itici ve çekici özelliklerine bağlı olarak oluşturulmuş varsayımlara dayanmaktadır (Çakır, 2011: 135). Bu varsayımlardan yola çıkılarak oluşturulan göç kuramları, literatürde farklı adlarla yer almışlardır. Göç teorileri, başlangıçta esas olarak insanların başka yerlere hareket etmesi ya da ülkeler arasında yer değiştirmesi şeklinde kavramsallaştırılmış; zamanla uluslararası göçü açıklamaya çalışan düşünsel alt yapısı olan ve çeşitli disiplinlerle iç içe geçen teoriler ortaya konmuştur (Zolberg, 1989: 403-404).

2.3.1. Erken Dönem Göç Teorileri

Göç alanında çalışmaların ilk dönemine katkıda bulunan araştırmacılar; Thomas Malthus, William Farr ve Earnst G. Ravenstein'dır (Özcan, 2017: 188-189).¹³ Göç teorileri alandaki ilk sistemli çalışma, Ravenstein tarafından 19. yüzyılın sonlarında ortaya konmuş, bölgesel bir çalışmadır (Sert, 2012: 13-14).

Ravenstein, 1881 yılı İngiliz nüfus sayımı verilerini kullanarak William Farr'ın savunduğu 'göçün kesin kanunlara dayandırılmayacağı' düşüncesini yanlışlamak adına çalışmalarına başlamış. Bu kapsamda 7 göç kanunu oluşturmuştur (Yalçın, 2004: 22).

Ravenstein, uluslararası göç konusunu ele alırken ekonomik temelli bir yaklaşım ortaya koyarak göç olgusunu kentsel açıdan endüstriyel kalkınmayla birlikte ele almaktadır (Vural, 2007: 12). Çalışmasının kuramsal alt yapısını İngiltere'de Sanayi Devrimi sonrası yaşanan endüstrileşme ve buna bağlı olarak ortaya çıkan kentleşme olguları üzerine kurmuştur (Çağlayan, 2006: 69).

İnsanların yaşadıkları yerlerdeki yetersiz koşullar, itici faktörleri oluşturarak daha fazla iş olanaklarının olduğu, sanayileşmiş yerlere olan göçü teşvik etmektedir. Gelişmemiş bölgelerdeki itici faktörlerle, gelişmiş bölgelerdeki çekici faktörler, iki yönlü bir süreci doğurarak nüfus hareketliliğine neden olmaktadır. Diğer yandan göç edilen mesafe ile göç hacmi arasında ters bir orantı vardır. Mesafe arttıkça, göç hacmi düşmektedir (Özmen, 2013: 115). Çekici faktörlerin olduğu yerlere erişim, hem zaman hem maddi imkanlar açısından insanları zorlayabilmekte ve bu nedenle kitlesel ya da en azından aileyle birlikte yapılan göçlerin yerini bireysel göçler alabilmektedir.

Göçün içinde bulunulan durumla birlikte (dönemin koşulları) ele alınması gerektiğini vurgulayan Ravenstein'in oluşturduğu göç kanunları aşağıdaki gibidir (King, 2012: 12).

1- Göç ve uzaklık: Göçmenlerin büyük bir çoğunluğu kısa mesafeli yerlere göç ederek göç dalgaları oluşturur. Ravenstein, her ne kadar göçmenlerin kısa mesafeli göç yollarını tercih ettiklerini ifade etse de bir kısmının da doğrudan büyük sanayi ve ticaret şehirlerine göç ettiklerini belirlemiştir (Grigg, 1977: 48).

¹³ Erken dönem ve çağdaş göç teorilerinin tasnifinde Özcan'ın makalesinden yararlanılmıştır.

2-Göç ve basamakları: Bir kentte meydana gelen hızlı ekonomik gelişmeler, kırsal alandan göçlerin olmasına neden olur. Kırsal alanda nüfusun azalması, buralarda bir işgücü açığını ortaya çıkarmakta ve bu durum da çevre yerlerden kentsel alanlara doğru göçlere neden olmaktadır. Basamaklı şekilde devam eden bu nüfus hareketleri, kentlere yakınlaştıkça yoğunlaşarak tüm ülkeye hızla yayılmaktadır.

3-Göç ve amaçları: Göç, tek başına bir amaç değildir. Bireyler, yalnızca göç etme amacıyla yer değiştirmemektedirler. Asıl amaç, kentte gelişen ekonomi ve ticaret olanaklarından faydalanmaktır. Bu nedenle göç sonrasındaki yayılma süreci ve bu yayılmayı yutan süreç, amaç açısından birbiriyle uyumludur. Kentte gelişen ekonomi, göçle ihtiyaç duyduğu işçilere kavuşmakta ve bireyler de göçler sonucunda bu işlere yerleşebilmektedirler.

4-Zincirleme göç süreçleri: Her göç dalgası, karşı bir göç dalgasını yaratır. Bu, zincirleme bir süreç olarak işlemektedir. Yani yoğun şekilde göç alan yerleşim birimleri, aynı zamanda da göç veren yerlerdir. Ravenstein, makalesinde bu kanuna ayrıntılı bir açıklama getirmemektedir.

5-Dolaysız göçler: Uzun mesafeli göçler, büyük ticaret ve endüstri merkezlerine doğrudan yapılan göçlerdir. Kısa mesafeli göçler ise daha çok basamaklı şekilde gerçekleşir ve kentlere yakın yerleşim yerlerinden yapılır. Uzun mesafeli göçler, bunun aksine dolaysız olarak iş yoğunluğunun olduğu merkezlere yapılan göçlerdir.

6-Göç eğilimleri: Kırsal alanda yaşayan yerli halk, kentte yaşayanlara göre daha fazla göç etme eğilimindedir çünkü kentin daha fazla işgücüne ihtiyacı vardır ve kentten göç olması değil, kente göç olması beklenmektedir.

7-Göçün cinsiyeti: İç göç ve kısa mesafeli göçler açısından bakıldığında kadınlar, erkeklere göre daha fazla göç etme eğilimindedirler. Kısacası kadınların yerinin kendi evleri olduğu yönündeki geleneksel anlayışın 1881 nüfus sayımı verileriyle desteklenmediği, aksine kadınların da bir şekilde göçün birer aktörü konumunda oldukları öne sürülmektedir. (Ravenstein, 1885: 181-199; Yalçın, 2004: 23-25; Çağlayan, 2006: 69-71). Diğer yandan göçmenlerin pek çoğu, yetişkin bireylerden oluşmaktadır ve göçmenler, nadiren aileleriyle birlikte göç etmektedirler (Grigg, 1977: 49).

Ravenstein, 1889'da aynı adla (The Laws of Migration) bir makale daha yayınlamış ve bu makalesinde ekonomik sebepli göç dalgalarıyla kanuni baskılar, ağır

vergiler ve olumsuz iklim koşulları gibi durumların kıyaslanamayacağını ve göç hareketinin ivme kazandıktan sonra durdurulamayacağını ifade etmektedir. Dönemin İngiltere'si için öne sürülen bu kanunlar, bir taraftan da eleştirilmiştir. Clifford Jansen, Ravenstein'in ortaya koyduğu bu kanunların hiçbir zaman doğrulanmadığı yönünde eleştiriler getirmiştir (Yalçın, 2004: 26). Ancak 19. yüzyılın sonları itibariyle Ravenstein'in çalışmalarına atıfla göç çalışmalarında bir artış yaşandığı söylenmelidir (Lee, 1966: 48). Bu noktadan hareketle Ravenstein'in göç çalışmaları açısından en azından bir ilk olduğunu ve sonraki dönemde yapılan ve yapılacak çalışmalar için lokomotif vazifesi gördüğünü ifade edebiliriz.

Kesişen Fırsatlar Teorisi:

Ravenstein'i temel alan teorik çalışmalar, zaman içerisinde çeşitli araştırmacılar tarafından ortaya konmuştur. Bu alanda göçle ilgili sosyolojik teoriler, Stouffer tarafından ortaya konan kesişen fırsatlar kavramına dek uzanmaktadır (Sert, 2012: 30). Kesişen fırsatlar teorisi, ABD'de bulunan Cleveland şehrinin nüfus hareketleri göz önünde bulundurularak 1940 yılında Stouffer tarafından ortaya atılmıştır (Çağlayan, 2006: 77).

Teori, bir hedefe yönelik gerçekleşen göç hareketi sayısının bu hedefteki fırsatların sayısı ile doğru orantılı ve kesişen fırsatların sayısı ile ters orantılı olduğunu öne sürmektedir. Başka bir ifadeyle bir hedefe giden insanların sayısı, o hedefteki fırsatların artış yüzdesiyle doğru orantılıdır (Sert, 2012: 31).

Bu teoriye göre belli bir uzaklığa göç eden insanların sayısı, gittikleri yerdeki fırsatların çokluğuyla orantılıdır. Kesişen fırsatlar teorisi, göçü matematiksel bir şekilde açıklamaya çalışmaktadır. Yalnız teorideki fırsat kavramının nasıl ortaya konacağı konusunda belirsizlik vardır (Yalçın, 2004: 28).

Teori, göç konusunda göçmeni öne çıkararak bireysel kararlar ve bu kararları etkileyen sebepler üzerine yoğunlaşmaktadır. Bireylerin göç kararı vermelerinde içinde bulunulan ve gidilmesi düşünülen yerdeki çekici ve itici faktörlerle mesafenin önemli olduğu savunulmaktadır. İş imkanlarının fazla olduğu ve yakın mesafedeki yerler, göç tercihi diğer yerlere göre bir adım daha ön plandadır (Özmen, 2013: 118).

2.3.2.Çağdaş Göç Teorileri

Çağdaş göç teorilerinin üzerinde durduğu temel konular; göçün kökenleri, göç hareketlerinin yönü, göçmenlerin topluma uyumu ve son olarak göçmen emeğinin kullanımınıdır (Portes'ten aktaran Özcan, 2017: 188).

2.3.2.1.Neo Klasik Ekonomik Teori

W. A. Lewis, 1954 yılında sınırsız işgücü arzıyla büyüme modelini ortaya atmıştır. Bu teoriye göre, ekonomik kalkınmanın kilit noktası işgücüdür. Modern sektörlerde kalkınma, farklı çalışma alanlarından gelen işgücüne bağlıdır (Vural, 2007: 12).

Göçü, ekonomik gelişmelerle ilişkilendirerek ele alan Harris ve Todaro'ya göre göç eden aile bireylerinin göçün risklerini azaltmak için çaba harcadıkları ortamda, Harris ve Todaro'nun ortaya koyduğu HT modeli de aile içerisinde riskten kaçınma yönündeki davranışları incelemektedir (Ghatak ve diğerleri, 1996: 186). Harris ve Todaro'ya göre göç; ücretlerdeki farklılıkların değil, menşe ve hedef ülkelerde beklenen gelirlerdeki farklılıkların bir sonucudur. Öyle ki işgücünün kırdan kente göç kararında o anki gelir düzeylerinin değil, gelecekteki olası gelir düzeylerinin ve buna yönelik beklentilerinin önemi vardır (Cengiz ve Baydur, 2010: 86).

Neo-klasik ekonomi teorisi, göç konusuyla ilgili ilk sistemli teoriyi ortaya atarak göç sürecinde iktisadi koşulların belirleyici olduğu vurgulayan bir teoridir (Güllüpnar, 2012: 57). Bu teori, 1960'lı yıllarda Ranis, Fei ve Todaro tarafından ortaya atılmıştır (Vural, 2007: 13).

Teori çerçevesinde dönemin iktisadi koşullarına uygun olarak bireysel faktörler, göç olgusunda öne çıkarılmakta ve göç sürecindeki aktör olarak birey vurgusu yapılmaktadır. Neo klasik ekonomik yaklaşımın mikro ve makro düzeyde değerlendirilen iki göç kuramı vardır. Makro göç kuramında, göçün temel nedeni olarak ülkeler arası ücret farklılıkları ve iş olanakları gösterilirken; mikro göç kuramında ise bu nedenler dışında bireylerin rasyonel tercihleri de ele alınmaktadır (Güllüpnar, 2012: 57-61).

Mikro göç kuramı, esas olarak işgücü piyasasının yapısal koşullarına değil; bireysel karar vermeye vurgu yapmaktadır (Sert, 2012: 32). Her iki teoride de ücret

ve yaşam standardı önemli bir faktördür. Ancak teorinin mikro düzeyinde beşeri sermaye faktörü daha fazla öne çıkmaktadır ve bireyler, beşeri sermayelerine en fazla katkıyı sağlayacak şekilde göç eğilimi göstermektedirler (Vural, 2007: 13). Bu göç eğiliminde olan bireyler, en fazla verimli olabilecekleri, becerilerini en iyi kullanabilecekleri alternatif iş sahalarını tercih etmektedirler (Massey ve diğerleri, 1993: 434).

Makro göç kuramı, işgücü piyasalarını uluslararası göç hareketlerinin birincil mekanizması olarak görmekte ve diğer piyasaların öneminin olmadığını savunmaktadır. Bu nedenle işgücü gönderen ve bu işgücünü kabul eden ülkelerdeki hükümetler, işgücü piyasasını sürekli kontrolü altında tutmak durumundadır (Unat, 2002: 8).

Neo-klasik göç teorisi, savunduğu tezin aksine daha çok ekonomik ve toplumsal değişim içerisinde bulunan orta sınıfın az gelişmiş ülkelere göçü ile karşılaşmıştır (Castles ve Miller, 2008: 32). Bu anlamda teorinin geçerliliği, evrensellik kazanamamıştır.

2.3.2.2. İtme-Çekme Teorisi

1966 yılında 'Bir Göç Teorisi' makalesiyle Everett Lee, Stouffer'in kavramlarını geliştirerek itme-çekme teorisini ortaya atmıştır. Lee'ye göre göç olayında dört temel faktör vardır;

- 1-Yaşanan yerle ilgili faktörler,
- 2-Gidilen yerle ilgili faktörler,
- 3-Engeller,
- 4-Bireysel faktörler (Lee, 1966: 50).

Lee'nin ortaya koyduğu temel faktörler, doğrudan göç olgusuna yönelmiş; göçmenleri ise buna bağlı olarak ele almıştır (Çağlayan, 2006: 72). Lee, göç alan ve göç veren yerlerin sahip olduğu koşulların (itici-çekici faktörler), göç sürecindeki belirleyiciliğini vurgulamıştır.

İtici güçler; tarımsal toprakların kıtlığı, işsizlik oranlarının artması, düşük gelir ve göç veren bölgelerdeki sosyal yapıdan oluşurken çekici güçler; ekonomik yapı, refah düzeyi, hizmet sunumu ve yaşam kalitesini etkileyen diğer faktörlerden oluşmaktadır (Çelik, 2005: 175-177).

Lee, bu faktörlerin birbirine olan etkisini ortaya koymak için bir ilişki ortaya koyar ve aynı zamanda göçü de bu faktörler ışığında açıklama yoluna gider. Buna göre her dört bileşen arasında doğrudan ve yakın bir ilişki vardır. Kişilerin göç kararı almasında ilk üç faktörde olduğu gibi dışsal faktörler olabileceği gibi, son unsurda yer alan kişisel veya içsel faktörler de etkili olabilmektedir.

Lee'nin 'itici-çekici faktör' terminolojisi, göç yazınında en çok alıntı yapılan kavramlardan biridir. Lee'ye göre itici faktörler; demografik büyüme, düşük yaşam standartları, ekonomik fırsat eksikliği ve politik baskılardır. Çekici faktörler ise işgücü talebi, hazır alanın bulunması, iyi ekonomik fırsatlar ve politik özgürlüklerdir (Sert, 2012: 31).

Kısacası Lee, hem yaşanan hem göç edilmesi düşünülen yerlerde itici ve çekici faktörler olduğunu belirtmektedir (Yalçın, 2004: 30-31). İtici ve çekici faktörler, göç olgusunu tek yönlü olarak etkilemezler. Ravenstein'in göç kuramının aksine Lee, göçmeni ve onun içinde bulunduğu koşulları daha detaylı olarak ele alarak öne çıkarmaktadır (Vural, 2007: 13). Bu bağlamda MacDonald, insanların aynı itici güçlere değişik tepkiler verebileceğini ifade etmektedir. Yani göçü ortaya çıkaran itici ve çekici nedenlere verilen bireysel cevaplar her zaman farklı olabilir. Yaş, medeni durum, çocuk sahibi olma ve cinsiyet gibi faktörler, bireylerin göç kararı almasında önemli derecede rol oynamaktadır (aktaran Yalçın, 2004: 33).

Diğer yandan bireylerin göç kararı almalarında etkili olan bir diğer faktör de karşılaştıkları engellerdir. Lee, mikro ve makro olmak üzere engelleri iki gruba ayırmaktadır. Mikro engeller; kişilerin içinde bulunduğu koşullara göre değişen, hukuki anlamda yaşanabilecek sorunlardan, ekonomik güçlülere kadar pek çok engeli kapsamaktadır. Makro engeller ise; bireysel sınırların dışında kalan, mevcut yönetsel yapıların ve bu yapıların ortaya koyduğu düzenlemelerin etkili olduğu sorunlardır (Çağlayan, 2006: 74).

İtme-çekme teorisini gözden geçiren Petersen, daha önce yapmış olduğu dörtlü sınıflamayı detaylandırıp beş tip göç olduğunu ortaya koymaktadır;

İlkel göçler: Göçebe toplulukların yer değiştirmesi örneğinde olduğu gibi çevrenin itmesi sonucu ortaya çıkan göç tipleridir.

Zorlama göçler: Nazi Almanya'sı örneğinde olduğu gibi yönetimi elinde tutan güç tarafından bir topluluğun zorla göç ettirilmesidir.

Yöneltilmiş göçler: Almanya’da 1933-1938 yılları arasında yürürlüğe konan çeşitli kanunlarla Yahudilerin göçe özendirilmesi örneğinde olduğu gibi göç etmesi istenen topluluğun bu konuda tercih hakkına sahip olduğu göç tipleridir.

Serbest göçler: 19. yüzyıl Avrupa’sından deniz aşırı ülkelere yapılan göçler örneğinde olduğu gibi göç kararının bireylere ait olduğu göç tipleridir.

Kitlesel göçler: Teknolojik gelişmeler sonucu demir yolu ağları ve taşıyıcı gemilerin ortaya çıkmasıyla değişen durumlarda bir bölgeden ya da ülkeden başka bir yere çok sayıda insanın göç etmesidir. Avrupa ülkelerinden Amerika’ya yapılan kitlesel akınlar buna örnek olarak gösterilebilir (aktaran Yalçın, 2004: 34-35).

İtme-çekme teorisi, az nüfusu olan bölgelerden yoğun nüfusu olan bölgelere de göç olabileceği teziyle eleştirilmektedir. Castles ve Miller, bu duruma örnek olarak Almanya ve Hollanda’yı göstermektedir. Bu ülkeler, belli bir nüfus yoğunluğu olan ülkelerdir ve göç vermekten ziyade göç almaktadır (Castles ve Miller, 2008: 33).

2.3.2.3. İkili İşgücü/İkiye Bölünmüş Emek Piyasası Teorisi

Göç, modern sanayileşmiş ekonomilerin yapısal ihtiyaçlarına bağlı olarak şekillenmektedir. Emek piyasası üzerinden göçü ele alan bu teori, ilk olarak Michael J. Piore tarafından 1979 yılında ortaya atılmıştır. Gelişmiş ülkelerin dört temel özelliği; yapısal enflasyon, motivasyonel sorunlar, ekonomik ikilik ve işgücü arzının demografik yapısıdır. Bu teori, uluslararası göçü, menşe ülkelerdeki itici faktörlerle değil, hedef ülkelerdeki çekici faktörlerle açıklamaktadır (Sert, 2012: 33). Dolayısıyla kendisinden önceki teorilerden etkilenecek göçün dinamiklerini yeniden yorumlama yoluna gitmektedir.

Gelişmiş ülkelerdeki ekonomik yapı; ilk olarak sermaye odaklı, ikinci olarak da emek odaklıdır. Bu ülkeler, kendi işgücü tarafından yapılmayan ikincil işlerde göçmen işgücünü istihdam ederek ihtiyaç duydukları desteği bulmaya çalışmaktadırlar (Vural, 2007: 14). Sermaye yoğun odaklı birincil sektörlerde üst düzey, nitelikli işlerde çalışan, genellikle her türlü yasal haklara sahip olan işçilerden oluşmaktadır. Emek yoğun ikincil sektörlerde ise bunun aksine hem işçiler hem yapılan işin niteliği niteliksiz ve düşük ücretlidir. Bu ikili yapı, tam anlamıyla teorisinin özünü aktarmaktadır (Güllüoğlu, 2012: 66).

İkili işgücü teorisine göre hükümetler, ücret ve istihdam üzerinde ufak değişiklikler yaparak doğrudan göç hareketlerini etkileyememektedir. Çünkü göçmenler, ülke ekonomisinin önemli bir aktörüdür (Unat, 2002: 14).

2.3.2.4.Dünya Sistemi (Merkez-Çevre) Teorisi

Bağımlılık Okulu tarafından geliştirilmiş bir teoridir. Paul Baran, Andre Gunder Frank, Theotoniodos Santos, Giovanni Arrighi, Paul Sweezy, Immanuel Wallerstein ve Samir Amin gibi düşünürler dünyayı, merkez ve çevre olarak ikiye ayırmaktadırlar (Yalçın, 2004: 35). Bu teoride merkez ülkeler, gelişmiş ülkeleri; çevre ülkeler ise gelişmemiş ya da az gelişmiş ülkeleri temsil etmektedir. Dolayısıyla bu teori, ekonomik anlamda bağımlılığı esas alır ve çevre ülkelerden kapitalist olarak nitelendirilen merkez ülkelere olan göçü ele almaktadır (Özmen, 2013: 119).

Günümüzde kapitalizmin de etkisiyle merkez çevre ilişkileri, ekonomik anlamda birbirine bağlı ve bağımlı süreçlere dönüşmüştür. Bu yapı, ulus devletin temelleri üzerine inşa edildiği için (Çağlayan, 2006: 79) beraberinde pek çok tartışmayı da getirmiştir. Ulus devletlerin bağlı olduğu siyasi ve ekonomik sınırlar, günümüz koşullarında küreselleşme süreciyle birlikte büyük oranda değişime uğramış; ulusal sınırların dışında nüfus hareketlilikleri hız kazanmaya başlamıştır. Bu nedenle göçün niteliği, yalnızca ekonomik etkenlerle değil; siyasi ve toplumsal etkenlerle de değişikliğe uğramıştır.

Immanuel Wallerstein, dünyayı merkez-çevre olarak ikiye ayırmak yerine yarı çevre olarak adlandırdığı ülkeleri de teoriye dahil ederek üçlü bir sınıflandırma yapmaktadır (Yalçın, 2004: 38). Bağımlılık teorisinin eksik kalan yanlarını tamamlamak üzere Wallerstein, dünya sistemleri teorisini ortaya atmaktadır (Vural, 2007: 14). Ona göre tek bir dünya sistemi yoktur, tarihsel süreç içerisinde aynı ya da farklı coğrafyalarda birbirini izleyen çok farklı sistemler ortaya çıkmıştır, çıkmaktadır (Çağlayan, 2006: 79).

Dünya sistemleri teorisi, göçü ekonomik küreselleşmenin ve pazarın ulusal sınırlara nüfuz etmesinin doğal bir sonucu olarak görmektedir. merkezle birlikte çevre ve yarı çevredeki ekonomik gelişmelerin etkilerini de incelemektedir. Bu teori, kapitalizmin çevresel, kapitalist olmayan toplumlara nüfuz ederek yurtdışına göç

etmeye eğilimli bir nüfus yarattığı iddiasını taşımaktadır (Massey ve diğerleri, 1993: 445).

Teoride vurgulanan merkez ülkeler, ekonomik açıdan gelişmiş, belli bir sanayi ve kalkınma düzeyine erişmiş, kapitalist düzen içinde var olmayı sürdüren ülkelerdir. Çevre ülkeler ise merkez ülkelerin kurduğu kapitalist düzen içerisinde var olmaya mecbur olan, merkez ülkelere bağımlı olan ülkelerdir. Bir anlamda her iki taraf açısından da karşılıklı bağımlılık durumu söz konusudur (Çağlayan, 2006: 79).

Dünya sistemleri teorisine göre çevre ve yarı çevre ülkelerin ellerinde bulunan hammaddeler ve işgücü, kapitalist yayılmanın sonucunda merkez ülkelerin eline geçmekte; bu nedenle işçi açığı bulunması durumunda, çevre ülkelerden merkez ülkelere doğru işçi göçleri ortaya çıkmaktadır (Yalçın, 2004: 40). Dolayısıyla uluslararası göç akımları, küresel ekonomiye bağlı olarak süreklilik göstermektedir. Çevre ülkelerde bulunan işgücü ve hammadde ihtiyacı, merkez ülkelerin yönetimi ve denetimi altına girdikçe bu ülkelerden dış ülkelere doğru göçler oluşmaktadır (Unat, 2002: 15-18).

2.3.2.5.Yeni İşgücü Ekonomisi/Yeni Ekonomi/İşgücünün Yeni Ekonomisi Teorisi

1980'lerde piyasaların işleyişini çok ideal bir şekilde açıklayan neo klasik ekonomik teorilere bir tepki olarak doğmuştur. Piyasaların işleyişinde sigorta, sermaye ve kredi piyasaları gibi diğer bazı faktörlerin de göz önünde bulundurulması gerektiğini vurgulayan bu teori; göçün bir bireyin değil, hane halkının kararı olduğunu öne sürmektedir (Sert, 2012: 34). Dolayısıyla uluslararası göçler açısından bakıldığında tek başına bireysel kararlardan ziyade, ailenin tüm bireylerinin geçimini sağlayacak düzenli bir gelire sahip olma içgüdüsünün ve ardında bir grup kararının yattığını söylemek mümkündür (Güllüoğlu, 2012: 63).

Aile ilişkileri ve aile bireyleri tarafından aile içinde belirlenen kurallara bağlılık, göç kararı alınmasında önemli rol oynamaktadır. Aile dışında gelişen politikalar, kurallar ve diğer düzenlemeler, bir şekilde değişikliğe uğrayabilir ancak aile, kalıcıdır (Fawcett, 1989: 678). Bu nedenle göç kararının alınmasında ailenin rolü, göz ardı edilmemelidir.

1990'lı yıllarda Oded Stark tarafından geliştirilen teori; göçü bir grup ya da aile stratejisi olarak ele almaktadır. Görece daha düşük gelirli ailelerin göç eğilimi

göstermediğini, yüksek gelir grubundaki ailelerin ise maddi açıdan daha iyi bir konumda oldukları için göç eğilimlerinin diğerlerine göre daha fazla olduğunu vurgulamaktadır (Vural, 2007: 15). Yeni işgücü ekonomisi teorisine göre hükümet politikaları, ekonomi üzerinde doğrudan etkili olmakta ve bu yolla da hane halkının göçe bakış açılarını ve bu yöndeki kararlarını etkileyebilmektedir. Eğer hükümet politikası çerçevesinde ortalama gelir düzeyi yükselirken düşük gelirli hane halklarının gelirinde bir artış olmazsa, bu durum göçün artışına neden olabilir (Massey ve diğerleri, 1993: 440). Kısacası gelir düzeyinin kontrolü, ülkeler açısından önemlidir. Ancak uluslararası göç hareketleri, gelir farklılıklarının dışında hükümet politikalarının yön verdiği tüm ekonomik yapılardan ve faaliyetlerden etkilenecek devamlılık kazanmaktadır.

2.3.2.6.Parekh'in Göç Teorisi Sınıflandırması

Parekh, liberal-toplumcu-etnik/milliyetçi olmak üzere üç göç teorisinden bahsetmektedir;

a-Liberal Görüş:

İnsanlar, herhangi bir toplumun ihtiyaç duyduğu minimum beklentileri karşılayacak kapasitedeyse rahatlıkla göç ederek o toplumun birer üyesi durumuna gelebilirler. Diğer yandan ülke ekonomisinin geleceği için göçün kontrol altında tutulması gerekmektedir. Öyle ki bu görüş, başlangıçta ihtiyaç duyulan ancak zamanla bu ihtiyacın ortadan kaybolmasıyla birlikte gelen göçmenlerin ülkelerine geri gönderilebileceğini savunmaktadır.

b-Toplumcu Görüş:

Dışarıdan gelecek olanların o ülke toplumuyla farklı kültürden olmaları gerekçesiyle, göç alan topluma en iyi uyum sağlayacak olanların seçilmesi gerektiğini savunur. Ancak bunun nasıl yapılacağına ilişkin somut bir şey ileri sürülememektedir.

c-Etnik ya da Milliyetçi Görüş:

Bu görüşe göre bir ülkeye göç edecek kişiler, ancak o ülkeyle kan bağına sahipse o ülkeye kabul edilir. Eğer dışarıdan işgücüne ihtiyaç varsa bu geçici süreliğine olmalıdır ya da bu işçiler, misafir statüsüne tabi tutulmalıdır (Yalçın, 2004: 40-44).

Marksist Teori:

Tek başına Marksist bir göç teorisi bulunmamaktadır. Ancak Marksist söylemde de bir göç olgusu vardır. Yalnızca yabancı istihdamından yola çıkarak işgücü göçü kapsamında ele alınabilecek bu göç olgusu, yalnızca ideolojik boyutlara indirgenemeyecek bir konudur (Gezgin, 1991: 35). Ekonomik faktörler, göç hareketlerinin temel belirleyicisi olarak ele alınmaktadır.

Kırdan kente göç, feodal üretim tarzından kapitalist üretim tarzına geçişe yol açmaktadır. Dolayısıyla göç, hem ekonomik sebeplerden yola çıkar hem de ekonomik sonuçlar doğurur. Marksist teori, aynı zamanda kölelerin insanlık dışı kullanıldığını ve sömürgeci ülkelere bu amaçla getirildiklerini vurgular, böylece teoride doğrudan tanımlanmasa da zorunlu göç olgusundan bahsedilmektedir (aktaran Yalçın, 2004: 46).

Castles ve Miller tarafından tarihsel-yapısalcı yaklaşım içerisinde değerlendirilen Marksist ve dünya sistemi teorileri, Batılı devletlerin diğer devletler üzerindeki hegemonya algısının gerçeği yansıtmadığı gerekçesiyle eleştirilmektedir. Onlara göre sermaye, her şeyin belirleyicisi değildir. Böyle bir yaklaşım, bireylerin ya da kitlelerin karar verme potansiyellerini ve göç faaliyetlerinin yapılarını göz ardı etmektedir (Castles ve Miller, 2008: 35).

2.3.2.7.İlişkiler Ağı (Network) Teorisi

Bir aile bireyi belli bir bölgeye göç ettiği zaman, menşe bölgede kalan aile bireylerini, arkadaşlarını veya diğer yakınlarını göçe karar verme konusunda motive edebilir ve hedef yerle ilgili onlara önemli bilgiler sağlayabilmektedir. Böylece kendisinden sonra gelecek göçmenler için maliyetleri düşüren ve göçten beklentileri olumlu yönde arttıran bilgileri onlarla paylaşarak göç sürecini etkilemektedir. Göçmen ilişkiler ağı, yukarıda bahsedilen öncül ve ikincil göç hareketleri düşünüldüğünde bu hareketlerin aktörleri arasındaki her türlü sosyal, kültürel ve soy bağı ortaklığı bulunan ilişkileri ifade etmektedir (Unat, 2002: 18).

Son dönemde ulus aşırı teori olarak da adlandırılan bu teori, küreselleşme ve buna bağlı olarak hızla gelişen iletişim ve ulaşım teknolojileri ile göçmenlerin geldikleri yerlerle iletişimlerini sürdürebilmelerine ve böylece kültürel, sosyal ve ekonomik bağlarını devam ettirebilmelerine vurgu yapmaktadır (Castles ve Miller,

2008: 40). Massey de göç ağını göçmenlerin aileleri, arkadaşları ve ülkelerinde kalan yakınları ile karşılıklı ilişkilerinin bir bütünü olarak tanımlamaktadır. Göç akımlarının devam etmesinde göç eden öncü grupların diğer gruplarla kurduğu iletişim ağları büyük rol oynamaktadır (aktaran Vural, 2007: 15).

Faist'in tanımına göre ulus ötesi sosyal alanlar, birçok devlette bulunan sosyal ve sembolik bağların, bunların içeriğinin, ağlar ve örgütlerdeki konumlarının birleşiminden oluşmaktadır (aktaran Sert, 2012: 40).

Wilpert ise öncü göçmenlerin, öncelikle göç veren ve göç alan toplumlari birbirine bağlayan bir altyapı oluşturduğunu, bu bağlantının da göç veren toplumdaki diğer bireylere göç etme olanağı sağladığını vurgulamaktadır. Böylece göç, zamanla kendi kendini devam ettirir (aktaran Yalçın, 2004: 50). Ancak olumsuz ağlar da tam tersi bir durum yaratarak ucuz işgücüne olan talebi düşürebilir ya da göç eden toplumun kendi içine kapanmasına sebep olabilir (Özmen, 2013: 121).

Gurak ve Cases'e göre temel başlıklar halinde göç ağlarının temel işlevleri şöyledir;

1.Göç etme kararının alınmasında göç edilecek yerleri ve göç sürecini belirlemeye yardımcı olmak,

2.Göç sürecinin maddi yükünü, yapılması planlanan harcamaları ve diğer giderleri hafifleterek göçmenlerin göç eylemini kolaylaştırmak,

3.Göç sonrasında göçmenlerin, geldikleri ülkeyle ve orada bulunan yakınlarıyla iletişiminin devam etmesini sağlamak,

4.Göçmenlerin gittikleri ülkelere ve oranın kültürüne uyumuna yardımcı olmak,

5.Göçmenlerin ardında bıraktıkları göç etme potansiyeli olan diğer göçmenleri etkilemek,

6.Göç etme sürecini ve göç etme kararlarını etkilemekle birlikte göçün niteliğini (zamanını, kimlerin katılacağını vb.) belirlemektir (aktaran Yalçın, 2004: 51-52).

Son dönemde Türkiye ve dünya genelinde göçler düşünüldüğünde ağ teorisinin, göç olgusunda önemli bir yeri olduğunu ve günümüz koşullarında göçmenlerin kurulan bu iletişim ve haberleşme ağları sayesinde göç kararı verdiklerini görmekteyiz. Bu teoride hem göç etme fiili hem göçmen öznesi yer

almakta; buna bağı olarak göçü belirleyen tüm iç ve dış faktörler bir bütün olarak ele alınmaktadır.

Göç ağları teorisi, birbirleriyle sürekli iletişim halinde bulunan insanların etkileşimi sonucu kurulan bir ağ üzerinden değerlendirilmekte ve bu bağlamda göç kültürünün oluşumuna da vurgu yapmaktadır.

2.3.2.8.Göç Sistemleri Teorisi

Göç sistemleri teorisi, siyasi ve ekonomik koşulların değişmesine bağı olarak sabit ya da tek bir göç sisteminin var olamayacağını, çok boyutlu göç sistemlerinin var olduğunu savunmaktadır (Massey ve diğerleri, 1993: 454).

Teori, hem bireysel hem de hane halkının göç kararlarını, göç alan ve göç veren ülkeler açısından ele almaktadır (Sert, 2012: 42). Ekonomik ve siyasi amaçlara bağı olarak iki ya da daha fazla ülke arasında anlaşmalı göç hareketleri olabilmektedir. Ülkeler arasında oluşan göç sistemi, karşılıklılık esasına dayalı olarak göçmen değişimini mümkün kılmaktadır (Özmen, 2013: 119).

Göçü önceleyen ilişkilerin temelinde askeri işgaller de olabilir. Örneğin; Amerika Birleşik Devletleri'nin Kore ve Vietnam'la olan göç ilişkisi Amerikan askeri gücünün üstünlüğüne bağıdır (Çağlayan, 2006: 82). Toplumsal ve ekonomik yapıdaki değişimler kadar siyasi gelişmeler de taraf olan ülkelerin mevcut sistemden ayrılmalarına ya da yeni bir sisteme dahil olmalarına neden olabilmektedir (Unat, 2002: 23).

Göç teorileriyle ilgili genel bir değerlendirme yapacak olursak; teorilerin sistemli şekilde ortaya konduğu ilk dönemlerden bu yana mutlaka içinde bulunulan koşullar çerçevesinde ele alınmış ve hatta kimi çalışmalar dönemsel ve belli bir zaman dilimini ortaya koyduğu gerekçesi ile de eleştirilmiştir. Göç teorilerinin tümünde az ya da çok mutlaka ekonomiye, sanayiye, işgücüne değinildiği görülmektedir. Bu nedenle bir anlamda siyasal ve ekonomik koşulların birbirlerinden bağımsız olarak değerlendirilemeyeceği bir kez daha gözler önüne serilmektedir.

Ravenstein'in ortaya koyduğu göç kurallarından bu yana epey zaman geçmiş ve neredeyse her coğrafyada yaşanan göç tecrübeleri ile göç eğilimleri farklılaşmıştır. Günümüz dünyasında artık uluslararası veya ulus aşırı göçler söz konusudur. Küreselleşme süreciyle birlikte iletişim ve haberleşme ağları, göç

süreçlerinde önemli rol oynamaya başlayarak çeşitli faktörlerin varlığını ortaya çıkarmıştır.

Dolayısıyla bu gelişmeler, şimdiye kadar ortaya konan varsayımların ve önermelerin ötesinde birbiriyle çelişmeyen ancak bir bütünün parçaları gibi topyekun ele alınmayı gerekli kılan siyasaların oluşmasına yol açmıştır. Önümüzdeki süreçte uluslararası göçe ilişkin alınacak kararların çok daha önemli hale geleceği, bu gelişmelerin göçle gelen/göç etme eğiliminde olan gruplar ve göçmenler ile karar/uygulama mekanizmaları arasında sorunlara ve çatışmalara yol açabileceği unutulmamalıdır (Massey ve diğerleri., 2014: 11-12).



ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AHISKA TÜRKLERİNİN TARİHİ

Ahıska Türkleri, dışlanma, ayrımcılık ve sürgün nedenleriyle etnik kimlikleri üzerinden hem sosyolojik hem siyasal açıdan farklı adlandırmalara maruz kalmışlardır. 1944 yılındaki ilk büyük sürgün deneyimi sonrası Ahıska Türkleri, sadece SSCB – Rusya ve Gürcistan ile değil, Orta Asya'daki diğer devletler, Türkiye, ABD ve Ukrayna ile de ilişki içerisine girmişlerdir. Yalnızca son 70 yıllık bir zaman dilimini içerisine alan bu süre zarfında dahi bu kadar farklı aktörlerle birlikte anılması, Ahıska Türklerinin etnik kimliklerine ve siyasi tarihlerine dair akademik bir çalışmayı zorunlu kılmaktadır.

3.1.KAVRAMSAL ANALİZ: KAFKASYA

Bu bölümde Ahıska Türklerinin bulunduğu Ahıska ve Ahıska'nın içerisinde yer aldığı Kafkasya üzerine kavramsal okumalardan notlar aktarılacaktır. Amacımız, öncelikle etimolojik anlamları çerçevesinde kavramlar hakkında bilgi sahibi olmak ve Ahıska Türklerinin tarihi serüvenine başlamadan önce basit düzeyde konuya anlamlı bir giriş yapmaktır. Genelden özele gidilerek sırasıyla Kafkasya ve Ahıska kelimelerinin etimolojik kökenlerine değinilecektir.

3.1.1.Etimolojik Olarak Kafkasya; Kafkas(ya) Kelimesinin Kökeni

Kafkas kelimesi, Farsça dağ anlamına gelen 'kuh' ve Kaf'ın dağı anlamına gelen 'kafkah' sözcüğünden türetilen, Latince 'Kaukasos' kelimesine karşılık gelen 'buzla kaplı, buz parlaklığıyla göz kamaştıran' anlamına gelmektedir. Rusça karşılığı ise 'kavlaz' dır (Aydın, 2008: 17; Verdansky, 2011: 39; Çelikipala, 2006: 39).

Türk tarihi üzerine araştırmalar yapan Kırzıoğlu'na göre Kafkasya, Rus Çarlığı'nın genişleme stratejilerine yön vermesi amacıyla Çar I.Petro'nun talebiyle yapılan araştırmada sınırları çizilen bir coğrafyanın adı olarak ele alınmıştır. Kelimenin bugünkü anlamda kullanımı, I. Petro'ya dayanmaktadır (Kırzıoğlu, 1998: XVI).

Kafkasya adının ortaya çıkışı ile ilgili araştırmacılar ve uzmanlar arasında ortak karara varılmış bir tez bulunmamakla birlikte eski Yunanlılara dek gütüren birtakım çalışmalar bulunmaktadır. Buna göre eski Yunanlıların ‘as’ olarak adlandırdıkları bölgenin As toplumunun kullandığı dillerden biri olan Med dilinden geldiği ve bu şekilde günümüze dek korunduğu öne sürülmektedir (Aydın, 2008: 17; Verdansky, 2011: 39).

Osmanlı’da Kırım Savaşı sonrası yapılan barış konferansında İngiltere’nin bilgi talebi üzerine hazırlanan belgede ilk kez Kafkas veya Kaskasya sözcükleri kullanılmıştır. Buradaki Kaskas(ya) ifadesi de eski Yunanlılar tarafından kullanılmaktadır. 1856 yılında vakanüvis Ahmet Cevdet Paşa tarafından hazırlanan raporda ele alınmasıyla bu terimler Türk dünyası kelime haznesine girmiştir (Kırzıoğlu, 1998: XVI).

3.1.2.Coğrafi Olarak Kafkasya

Kafkasya Bölgesi; Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının birleştiği 5 bin km’lik bir alanı kapsayan ve Karadeniz’in doğusunda yer alan bir coğrafyadır (Berkok, 1958: 2). Günümüzde Kafkasya’nın sınırları; doğusunda Hazar Denizi, batısında Karadeniz, kuzeyinde Don nehri ile çok sayıda gölün yer aldığı Maniç bölgesi, güneyinde ise Aras, Çoruh ve Arpaçay nehirleri olan bir alana karşılık gelmektedir (Bilge, 2005: 13).

Kafkasya’yı¹⁴ kuzey ve güney olarak ikiye bölen Kafkas dağlarının güneyinde (Transkafkasya) kalan coğrafyada Ermenistan, Gürcistan ve Azerbaycan yer almaktadır. Siyasi açıdan Kafkasya’nın tamamı Avrupa kıtası içerisinde değerlendirilmektedir (Yıldırım, 2007: 6-7). Ahıska bölgesi de Güney Kafkasya’da bulunan Gürcistan sınırları içerisinde kalmaktadır.

Güney Kafkasya, Asya kıtasının kuzey batısında yer alan, Karadeniz ile Hazar Denizi arasında kalan coğrafyanın adıdır (Yeni Türk Ansiklopedisi, 1985: 1620).

¹⁴ Kafkasya Bölgesinin tarihi hk. detaylı bilgi için bkz.: Bölükbaşı ve Yavuz Cankara (2013). Soğuk Savaş Sonrası Güney Kafkasya’da Etnik Milliyetçiliğin Uluslararası Sisteme Etkisi. 4.Uluslararası Mavi Karadeniz Kongresi Siyaset, Ekonomi ve Toplum ‘Çatışma Çözümü, İşbirliği ve Demokratikleşme İçin Yerel ve Uuslararası Perspektifler Kongre Bildirileri Kitabı: 137-163. İstanbul. Gündoğan Yayınları.

Rusya Federasyonu içerisinde kalan Kafkasya bölgesi; kendine özgü tarihi, etnik ve kültürel yapısıyla küçük bir coğrafyayı temsil etmektedir. Ancak buna rağmen nüfus yoğunluğu oldukça fazladır. Kafkasya ile ilgili olarak söylenebilecek en temel argümanlardan birisi de bölgedeki parçalı etnik yapıların idari sınırlarla uyuşmaması ve Kafkasya coğrafyası içerisindeki eşitsizliklerdir (Ayan, 2010: 21).

Dağlık bir bölge olan Kafkasya'nın yüksek yaylaları askeri açıdan savunmaya ve yerleşmeye uygun bir coğrafya oluşturması nedeniyle farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmış, ancak öte yandan bölünmüş bir coğrafyanın oluşmasına da neden olmuştur (Kemaloğlu, 2012: 3). Lagutt (1945), Kafkasya'yı bu anlamda bir mozaik benzetmektedir (Lagutt, 1945: 15).

Kafkasya'nın jeostratejik ve jeopolitik açıdan taşıdığı önem SSCB'nin dağılmasının ardından uluslararası alanda da artarak devam etmiştir (Acar, 2005: 164). Orta Asya ve Kafkasya'nın sahip olduğu yer altı ve yer üstü kaynaklarının uluslararası pazarlara ulaşmasını sağlayan bir koridorda yer alan bölge, geçmişte İpek Yolu üzerinde bulunması nedeniyle stratejik bir öneme sahiptir (Karabayram, 2011: 21). Çarlık Rusya'sı Orta Asya ile yakın ilişki içerisinde olmak ve bölgede hakimiyet kurabilmek için Kafkasya'nın ele geçirilmesine ayrıca önem vermiştir. Sovyetler Birliği döneminde de bölgenin bu özelliği korunmuştur (Baddeley, 1989: 449).

SSCB'nin dağılmasının ardından Kafkasya, tampon bölge olma niteliğini yitirmiştir. Soğuk savaş sonrası dönemde ilk olarak Güney Kafkasya'da bulunan devletler (Gürcistan, Azerbaycan ve Ermenistan) bağımsızlıklarını ilan ederek uluslararası sisteme dahil olmuşlardır. NATO, Avrupa Konseyi, Avrupa Birliği ve AGİT gibi kuruluşların bölgeye yönelmek için uygun bir ortam bulması da bu döneme denk gelmektedir. Bölgenin ekonomik kaynakları kadar, kırılgan bir siyasi yapıya sahip olması, jeopolitik öneminin fark edilmesine ve dünya kamuoyunun dikkatini çekmesine neden olmuştur (Üren, 2016: 17-18). İşte Ahıska Türklerinin, bölgedeki varlığından haberdar olunması da bu sayede olmuştur.

3.2.KAVRAMSAL ANALİZ: AHISKA ve AHISKA TÜRKLERİ

Kafkasya Bölgesinde yerleşmiş olan etnik topluluklar, üç grupta ele alınabilir. Bu gruplardan birincisi, bölgede nüfus yoğunluğuna sahip olan gruptur. Ahıska

Türklerinin de içerisinde olduğu Karaçay-Balkar, Azeri, Nogay, Avar, Tatar, Kumuk, Kafkasya Türkmenleri ve Kunder Türkleri; ikincisi Abhazlar, Çerkezler, Lezgiler, Çeçenler ve Gürcülerden oluşan Kafkas kavimleri; üçüncüsü Svanlar, Ermeniler, Osetler, Ruslar ve İranlılar ile bazı Avrupa milletlerinden olan İndo-Avrupa kavimleridir (Tavkul, 2009: 191-192).

3.2.1.Etimolojik Olarak Ahıska

Dede Korkut kitabında anlatılan hikayelerde Ahıska, Ak-Sıka/Ak-Kale olarak; 482 yılına ait kaynaklarda Akesga olarak; Gürcü dilinde ise yeni kale anlamına gelen Akhal-Tsikhe olarak anılmaktadır (Bayraktar, 2013: 16). Bazı kaynaklarda kullanılan Ahal-tsihnen sözcüğü de Ahıska kelimesinin Türkçe ve Farsça karşılığıdır (İzzetoğlu, 2003: 9).

Dede Korkut gibi Evliya Çelebi'nin seyahatnamelerinde de Ahıska'nın yer aldığı bilinmektedir. Ancak Osmanlı tarihçisi Katip Mustafa Çelebi, bu metinlerdeki Ak-Şehir ya da Ak-Kale şeklindeki kullanımların Ahıska'yı değil Ahılkelek'i (Akhal-Kelek) ifade ettiğini belirtmektedir. (Kırzioğlu, 2000: 65; Üren, 2016: 69). Diğer yandan Fransız tarihçi Brosset de (1849), çalışmalarında Ahıska'dan Akesga şehri olarak bahsetmektedir (Brosset'den aktaran Kırzioğlu, 2000: 65).

Günümüzde Mesket(ya) ismi, bölgede yaşamış eski bir kavim olan Mesk'lerden hareketle Gürcüler tarafından Ahıska ve çevresini tanımlamak için yoğun olarak kullanılmaktadır. Togan, bu kavmin 'Hazar-İran ve Yahudi rivayetlerinde geçen Yafeth'in oğlu ve Oğuz'un babası Mesek'ten gelen Masagetlere; Kırzioğlu ise Kartvel (Gürcistan) güneyinde yaşamış Gogarlı (İskit) ve Turani yerli bir halka dayandırmaktadır (Togan, 1981: 410; Kırzioğlu, 1992: 113). Ancak Zeyrek, her iki iddianın Mesklerin Gürcü olmadığı gibi Kıpçak da olmadığı yönündeki tezleri güçlendirdiğini belirtmektedir. Bu halk, bir dönem Kıpçaklarla birlikte yaşamış olabilir, ancak zamanla onların arasında eriyip yok olarak tarih karışmış olma ihtimali yüksektir (Zeyrek, 2001: 9).

3.2.2.Coğrafi Olarak Ahıska

Ahıska Türkleri, coğrafi olarak Gürcistan'ın güneyinde Samtskhe-Javakheti adıyla anılan bölgede yaşamışlardır. 1944 yılında Stalin tarafından Orta Asya içlerine

sürgün edilene dek bu bölgede yer alan beş yerleşim biriminde (orijinal adlarıyla) Akhalkalaki, Adigen, Bogdonovka, Aspindza ve Akhalsikhe’de hayatlarını sürdürmekteydiler (Aydınğün, 2002: 49-50). O dönemde bu ilçelere bağlı 250 civarındaki köyün neredeyse tamamında Türkler yaşamaktaydı. Ahıska Türklerinin yoğun olarak yaşadıkları ilçeler ise Ahıska, Adıgün ve Aspindza idi (Mürseloğlu, 2001: 27; Üren, 2016: 57).

Gürcistan’ın güneyinde Acaristan bölgesi ile sınır olan bölge, 150 km²’lik bir alanı kapsamaktadır (Bayraktar, 2012: 22). Türkiye sınırına 12-30 km mesafede bulunan dağlık bir bölge olan Ahıska, Ardahan iline sınırdır (Avşar ve Tunçalp, 1995: 9). Samtskhe-Javakheti olarak adlandırılan idari yönetim birimi içerisinde yer almaktadır. Bölgenin 1994 yılında idari olarak 12 bölgeye ayrılması ile Ahıska, bu bölgede yer alan 6 ilçeden biri haline gelmiştir (Kanbolat, 2005: 29; Taşdemir, 2005: 19; Trier, Mouravi ve Kilimnik, 2011: 56).

1573 yılında Osmanlı İmparatorluğu’nun bugünkü Gürcistan topraklarını fethetmesinden sonra Ahıska’ya Konya, Tokat ve Yozgat gibi Anadolu şehirlerinden getirilen Türkler yerleştirilmiştir. Böylece bölgede bulunan Ahıska nüfusu, Anadolu’dan getirilen Türklerle karışmıştır (Avşar ve Tunçalp, 1995: 6). Kendisi de Ahıska Türkü olan İbrahim Gazigil, büyük dedesinin aile büyüklerinin devlet tarafından Konya civarından Ardahan’ın Posof ilçesine, oradan da Ahıska’ya göç ettirildikleri anılarında aktarmaktadır. Ancak yine de bunun aile içerisinde anlatılan bir göç hikayesi olduğunu, elinde buna dair resmi bir belge bulunmadığını anılarını okuyan okurlarıyla paylaşmaktadır (Gazigil, 2016: 15).

Ahıska Türklerinin 1944 yılında bölgeden uzaklaştırılmasının ardından bu yerleşim birimlerine Gürcülerin ve Ermenilerin yerleştirilmesi teşvik edilmiştir. Bölgeden Bakü Ceyhan Petrol Boru Hattı’nın geçmesi, Ahıska Türklerinin bölgeye geri dönmesi halinde Ermenilerle yaşanabilecek potansiyel çatışmalar nedeniyle önem taşımaktaydı. Bu durum Rusya aleyhine bölgede istikrarsızlığa ve ilerleyen dönemde Rusya’nın diğer bölgelerinde yaşayan Ahıska Türklerinde bir hareketliliğe neden olabilirdi. Ancak tam tersi bir bakış açısıyla Ahıska Türkleri yerine Ermenilerin bölgedeki varlığının da hem Rusya hem Gürcistan için bir tehlike oluşturma olasılığı, oldukça tartışmalı bir konudur (Aydınğün, 2002: 53-58).

Türk sınırına yakın bir bölgede olması; Kafkasya'yı Anadolu'ya, Türkiye'yi de Türk dünyasına bağlayan yol üzerinde olması nedeniyle Ahıska, jeostratejik öneme sahiptir (Üren, 2016: 59; Mert, 2004: 75; Lagutt, 1945; Ray, 2004: 6).

Ahıska, Bakü-Ceyhan petrol boru hattı üzerinde yer alması nedeniyle güvenlik açısından önemli bir konumdur. Bölgede güvenliğin sağlanması, Gürcistan-Ermenistan-İran ve Türkiye açısından askeri bir öneme sahiptir (Taşdemir, 2005: 17). Demir yolunun varlığı, lojistik destekte önem taşımaktadır. Bu nedenle bölge, askeri hazırlığa elverişli bir coğrafyada yer almaktadır (Üren, 2016: 59).

SSCB döneminde NATO ve Varşova Paketi'nin sınır bölgesinde bulunan Ahıska'nın önemi, SSCB'nin dağılmasından ardından jeopolitik açıdan farklı bir boyuta taşınmıştır. Gürcistan'ın uluslararası politikasına uygun olarak hareket etmesine yardımcı olmuş; Gürcistan, Rusya'nın etkisinden kurtularak bölgedeki tüm askeri üslerden Rusları uzaklaştırarak Ahıska'da askeri bir üs oluşturmuştur. Soğuk Savaş süreci, Ahıska'nın jeostratejik öneminde bir değişiklik yaratmazken jeopolitik öneminin eskiye nazaran daha da artmasına neden olmuştur (Üren, 2016: 60-62).

3.2.3.Etnik Olarak Ahıska

Ahıska Türklerinin kökenleri hakkında tarihçiler ve akademisyenler arasında görüş ayrılıkları henüz bir uzlaşıya varamamıştır (Modebadze, 2009: 114). Bu nedenle çalışmanın bütününde siyasi, ideolojik anlamlar yüklenen farklı adlandırmalardan ziyade öz Türkçe olarak Ahıska ve Ahıska Türkleri sözcüklerinin kullanılması tercih edilmektedir.

Ahıska Türklerinin kökenleriyle ilgili pek çok tez ileri sürülmektedir. Bu konuda literatüre hakim olan tezler, 3 kategoride ele alınmıştır;

3.2.3.1.Gürcü Tarihçilere ve Araştırmacılara Göre

Ahıska Türklerinin kökeni, bölgede 2 bin yıl önce yaşamış olan Meshler, Kürtler ve Karapapaklara dayanmaktadır. Bu nedenle Ahıska Türklerinin 'Mesh' ya da 'Mesketyalı' olarak adlandırılması -ki bu adlandırma Misket ya da Mesket Türkleri şeklinde pek çok kaynakta yer almaktadır (Gündoğan, 1996: 87). Mesheti kelimesi, Meskhlerin toprağı anlamına gelmekte; Mesh ya da Meskh ise eski bir Gürcü kavmine atıfta bulunmaktadır. Gürcistan'ın bu konudaki politikası, halen

değişmemiştir ve Mesketyalı Müslüman ifadesinin kullanımı devam etmektedir (Aydınğün, A. ve Aydınğün, İ. 2014: 69).

Gürcü bakış açısına göre Ahıska Türkleri, daha sonra Müslümanlaşmış ve Türkleşmiştir (Aydınğün, A. ve Aydınğün, İ. 2014: 35-36; Aydınğün, 2002: 57).

Ahıska Türklerinin Gürcü asıllı olduğunu, yaşadıkları bölgenin 16. yüzyılda Osmanlı hakimiyetine girmesi sonrasında Müslüman olarak Türkleşen bir grubu ifade ettikleri yönündeki tez (Modebadze, 2009: 14), bölgede İslamiyet öncesi dönemde de Sakalar, Masagetler, Hunlar, Kıpçaklar, Alanlar ve Savurlar gibi çeşitli Türk topluluklarının varlığının olduğu gerekçesiyle eleştirilmektedir (Avşar ve Tunçalp, 1995: 6).

Konuyla ilgili olarak Doğan (2014), ‘...Esasen Ahıska Türkleri, en az Gürcüler kadar eski bir tarihten beri Ahıska Bölgesi’nde yaşamaktadırlar...’ şeklinde karşı tezini sunmaktadır (Doğan, 2014: 31).

Gürcü bilim insanlarının son dönemdeki tutumu, Ahıska Türklerinin Müslümanlaşmış Gürcüler oldukları yönündedir. Ancak bu tez, bazı Ahıska Türkleri tarafından eleştirilmektedir. Öyle ki bu eğilim, Gürcülerin neden Ahıska Türklerinin sürgün hayatı yaşamalarına engel olmadığını ve vatanlarına dönmelerine izin verilmediğini açıklayamamaktadır (Zeyrek, 2001: 113).

3.2.3.2.Rus Tarihçilere ve Araştırmacılara Göre

Ahıska Türklerinin köken olarak M.Ö. 2. yüzyılda Kafkasya’daki Bulgarlarla, başta Ortodoks Kıpçaklar ve Karapapaklar olmak üzere diğer Türk soylu kabilelerin karışımı sonucu oluşan Türkleşmiş Gürcüler olduğu tezi Rus tarihçiler tarafından savunulan bir tezdır (Aydınğün, A. ve Aydınğün, İ. 2014: 35-36).

Rus Çarlığı döneminde Güney Kafkasya’da yaşayan Türkler, genelde Tatar olarak adlandırılmıştır. 19. yüzyılın sonlarından SSCB’nin ilk dönemlerine dek bu adlandırma yerini Türk’e bırakmış ve resmi olarak da yaygın şekilde kullanılmıştır (Aydınğün ve Asker, 2012: 170). Ancak daha sonra bu politika değişikliğe uğramış ve 1930 yılı itibariyle Ahıska Türkleri, Sovyet rejimi tarafından Azerbaycanlı olarak adlandırılmaya başlamıştır. Diğer yandan SSCB’de yaşayan diğer halklar tarafından Türk adlandırması kullanımına devam edilmiştir. 1944 yılında yaşanan büyük

sürgüne kadar Ahıska Türklerinin kendilerini Kafkas Türkü olarak adlandırdıkları görülmektedir (Aydınğün, A. ve Aydınğün, İ. 2014: 1).

Sovyet anlayışına göre Azerbaycanlı ifadesi, Azerbaycan'da doğmuş ve orada yaşayan Türkler ve Türk olmayan tüm etnik unsurları karşılayan bir sözcük olarak kullanılmaktaydı. Ahıska Türklerinin de bu tanımlamayı benimsemesinde Azerbaycan'ın Ahıska Bölgesi'ne yakınlığı ve kullandıkları dilin Azerbaycan Türkçesi ile benzerliği etkili olmuştur. Ahıska Türkleri, kendilerini Özbek, Kazak, Kırgız gibi diğer Türk soylu etnik gruplar arasında saymak yerine ilk tercih olarak Türk, ikinci tercih olarak ise Azerbaycanlı olarak adlandırılmayı ve resmi olarak bu şekilde kaydedilmeyi istemişlerdir. Azerbaycanlı kavramının etnik bir kavram olmaktan ziyade coğrafi anlamda bir vurgu içerdiğini bu noktada ayrıca ifade etmek gerekmektedir (Bayraktar, 2012: 237-238).

SSCB resmi kayıtlarında Türk olarak adlandırılan tek topluluk, Ahıska Türkleridir. 1926 yılında yapılan ilk nüfus sayımına göre Türk sayısı 137.921'dir. Bu sayı o dönemdeki Gürcistan nüfusunun % 5,2'sini ifade etmektedir. Ancak 1936 yılı itibariyle Azerbaycanlı olarak kayıtlara geçen Ahıska Türklerinin kesin sayısı hakkında net bilgi bulunmamaktadır¹⁵ (Avşar ve Tunçalp, 1995: 9).

1926 yılındaki nüfus verisinden yola çıkarak 1929 yılında basılan bir ansiklopedik kaynaktan ise Ahıska nüfusu içerisinde %55 oranında Türk nüfus olduğu belirtilmektedir. Ancak Azerbaycanlı olarak adlandırılmalarının ardından eğitim dilinin de Azeri Türkçesi haline gelmesi ve bazı Türklerin de Gürcü etnik kimliğini kabul etmesi nedeniyle kitlesel sürgüne dek Ahıska'daki Türk sayısına kesin olarak ulaşamamaktadır (Büntürk, 2007: 395).¹⁶

¹⁵ Rus Çarlığı döneminde yapılan 1897 yılı nüfus sayımında Samtskhe-Javakheti bölgesinde yaşayan Türklerin sayısı 208 bini (Trier, Mouravi ve Kilimnik, 2011: 8). SSCB'nin ilk nüfus sayımının yapıldığı 1917 yılında ise bölgedeki Türk nüfusunun 108 bine düştüğü bilinmektedir. Ahıska Türklerinin, yalnızca Türk olarak aktarıldığı 1926 sayımında ise (diğer Türk soylu gruplar kendi adlarıyla aktarılmıştı) bu sayı, 137.291'dir (Ataöv, 2007; 22-27; Sheehy ve Nahaylo, 1980: 24). 1930'lu yılların sonları itibariyle bu dönemdeki Sovyet politikaları nedeniyle herhangi bir resmi istatistik içerisinde Ahıska Türklerine yer verilmemiştir. Sayılarına ve kimlik bilgilerine ait resmi bir veri bulunmamaktadır (Aydınğün, 2002a: 189). Öncesinde Türk olarak adlandırılan Ahıska Türklerine 1936 yılındaki yasal düzenleme sonrası Azeri kimliği ve pasaportu verilmesi nedeniyle 1939 yılı nüfus sayımında Azeri nüfusunun sayıca fazla olduğu sonucu çıkmıştır (Beridze ve Kobaidze, 2010: 63, Trier, Mouravi ve Kilimnik, 2011: 10; Yunusov, 2007: 175).

¹⁶ Ahıska Türkleri, Özbeklerden sonra en hızlı nüfus artış oranına sahip Türk boylarından biridir (Kalkan, 1998: 168). 1970 yılı nüfus sayımında 78.513, 1979'da 92.689 ve 1989'da 207.369'a ulaşan Türk nüfusu da SSCB bünyesindeki genel Türk nüfus artış hızının bir göstergesidir (Büntürk, 2007: 396) Ancak rakamlar hakkında çeşitli kaynaklarda farklı bilgiler yer almakta ve BDT bünyesindeki

Özellikle SSCB döneminde ve günümüzde BDT bünyesindeki ülkelerde bulunan tarihçiler tarafından ileri sürülen Türkleşmiş Gürcüler tezi, uzun dönem Türk kültür kuşağı içerisinde kalan tüm Kafkasya halkları için olası görülebileceği düşüncesiyle eleştirilmektedir. Ahıska Türklerinin kullandıkları dilin, fiziksel ve kültürel yapıları gereği antropolojik olarak Gürcülerle herhangi bir ortak paydada buluşmadığı, bazı araştırmacılar tarafından dile getirilmektedir (Kalkan, 1998: 160).

Ahıska Türkleri, Gürcistan'da yaşayan Gürcü olmayan azınlıklara Milliyetler Politikası çerçevesinde verilen ulusal azınlık statüsünü hiçbir zaman elde edememiştir. Onların Gürcü kültürüne uyum sağlamasını isteyen Gürcü yöneticiler ve SSCB'nin Milliyetler Politikası arasında kalmışlardır (Tomlinson, 2005: 15).

Ahıska Türklerinin Osmanlı döneminde Müslümanlaştırılarak Türkleştirildiklerini savunan Sovyet yönetimi, aslında şöyle bir çelişkiyi de barındırmaktaydı; bu insanlar öncesinde Gürcü ise neden zorla göç ettirilmişlerdi? Stalin kendi soyundan gelen bir halka neden böyle davranmıştı? (Avşar ve Tunçalp, 1995: 26).

Sürekli göçe maruz kalan Ahıska Türklerinde Türk kültürüne ve diline ait etkiler olmakla birlikte Rus ve Gürcü kültürlerinden de izler taşıdığı öngörülebilir. Çünkü hem yaşadıkları bölgelerdeki çok kültürlü yapı hem de farklı ülkelere göçler, Ahıska Türklerini etkileyerek Ahıska kültürünün oluşumuna katkıda bulunmuştur.

3.2.3.3. Türk Tarihçilere ve Araştırmacılara Göre

Ahıska'da Türklerin siyasi varlığından geç dönemde söz edilebileceğini savunan ancak etnik olarak bölgedeki Türk varlığını milattan önceye dayandıran görüşler de bulunmaktadır (Avşar ve Tunçalp, 1995: 6). Bu görüşü savunanlara göre bölge öncelikle İskit hakimiyeti altına girmiş, sonrasında sırasıyla Göktürkler, Avarlar, Hazarlar, Peçenekler ve Kıpçaklar döneminde bölgenin demografik yapısı değişikliğe uğramıştır. Giderek Türkleşerek Oğuz Yabgu Devleti ve Osmanlı hakimiyeti ile kültürel olarak da Türk ve Osmanlı etkisi altına girmiştir (Kalkan,

Ahıska Türkü nüfusunun 275 binden fazla olduğu (1997 yılı verisi) ileri sürülmektedir. İlgili döneme ilişkin Türkiye kaynaklarında ise 1989 yılı öncesinde Ahıska nüfusunun 339.500 olduğu ve ayrıca dönemde Ahıska nüfusunun %91'inin anadil olarak Türkçeyi benimsedikleri ifade edilmektedir (Buntürk, 2007: 396-397).

1998: 160). Ancak Ahıska Türklerinin kültür dışında Osmanlı fizyonomisi ile fazla benzerlik arz eden yanları bulunmadığını da belirtmek gerekir (Kalkan, 1998: 166).

Aydingün'lere (2014) göre bölgedeki Kıpçak varlığı, Ahıska Türklerinin etnik oluşumunda önemli rol oynamıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun Ahıska topraklarını ele geçirmesi ile buralarda yaşamakta olan Türk unsurları, tek bir form içerisinde bir araya gelmiştir (Aydingün, A. ve Aydingün, İ. 2014: 35-36).

Diğer yandan bazı Türk ve Azerbaycanlı akademisyenler de Ahıska Türklerinin atalarının Orta Asya'dan Gürcistan'a göç ederek Meskheti şehrine yerleşen Türk kavimleri olduğu yönünde görüş belirtmektedir (Modebadze, 2009: 114). Bu yaklaşımda genel olarak Türk kavimleri ifadesinin kullanıldığı, Kıpçak Türklerine vurgu yapılmadığı görülmektedir. Oysa Zeyrek'e göre Kıpçaklar ve bölgede varlıkları bilinen Bun-Türkler¹⁷, Ahıska Türklerinin atalarını oluşturmaktadır (Zeyrek, 2001: 11).

3.2.3.4.Konuyla İlgili Diğer Tezler

Yukarıdaki temel tezlerle paralel olarak Kürt göçebe halkın, Türkçe konuşan Müslüman Ermenilerin, Lezgilerin ve Kuzey Kafkasya'da bulunan diğer toplulukların da bölgenin heterojen yapısının oluşumunda etkili olduğu vurgulanmalıdır (Modebadze, 2009: 114).

Birtakım Gürcü ve Ermeni kaynaklarında Mesket ya da Misket Türkleri olarak adlandırılmalarının sebebi, Ahıska Türklerinin Ahıska'da bulunan Borcomi deresine kadar olan geniş topraklara yayılmış olmalarından kaynaklanmaktadır. Coğrafi bölgeye istinaden yapılan bu tür adlandırmaların bölgenin etnik yapısına ilişkin net bilgi vermediği, bazı araştırmacılar tarafından ileri sürülmektedir. Aynı şekilde Ahıska isminin de Mesket-Misket ismi gibi coğrafi bir adlandırma olduğu için etnisite kavramına karşılık gelecek bir anlam taşımadığı vurgulanmaktadır. Bu durum bölgenin karmaşık etnik yapısını açıklamaya yeterli bir tez değildir (Kalkan, 1998: 166-166; Yılmaz ve Mustafa, 2014: 4).

Mesket(ya) sözcüğünün doğrudan bir kavmin yaşadığı toprak (yurt) vurgusu taşıyan kullanımlarının ise içerisinde siyasi bir anlam barındırdığı vurgulanmaktadır

¹⁷ Çalışmada ilerleyen sayfalarda değinilecek olan Kartlis-Ckhovreba adlı eserde bölgede yaşayanlar arasında Bun-Turki'lere de yer verildiği belirtilmelidir (Kırzioğlu, 1992: 20; Togan, 1981: 257).

(Aydınğün ve Asker, 2012: 178). Bu noktada Mesket(ya) sözcüğünün, Ahıska kadar masum bir kullanıma sahip olmadığı görülmektedir. Zira bu kullanımda Mesket(ya), coğrafi anlamının ötesinde bir anlam taşımaktadır.

Öte yandan bazı etnologlara göre Ahıska Türkleri, birtakım araştırmacıların savunduğunun aksine Gürcü soylu olmayıp Tatar Türkleri ile aynı soydan gelmektedir. Mesketler, Tatar Türklerinin bir boyu olarak bölgedeki varlıklarını sürdürmüşlerdir (Avşar ve Tunçalp, 1995: 7-8). Bu tez, Tatarların Kıpçak grubu içerisinde yer almalarından dolayı kabul edilebilir görünmektedir. Ancak dil ve kültür anlamında Ahıska Türkleri ile oldukça farklı olduklarını da vurgulamak gerekir (Kalkan, 1998: 162).

Ahıska Türklerinin Ahıska'ya dönmesini destekleyen Azerbaycan, Ahıska Türkleri ile ilgili 1999 yılında Viyana'da düzenlenen konferansa sorunun taraflarından biri olarak resmi düzeyde katılmıştır. O dönem Azerbaycan hükümetinde bakan olarak görev yapan Hidayet Orucov'un katkılarıyla Ahıska Türkü ifadesine konferans sonrası raporda değinilmiş ve böylece bu iki sözcük, ilk kez uluslararası bir belgede yer almıştır (Büntürk, 2007: 414).

3.3.SSCB ÖNCESİ DÖNEMDE AHISKA TÜRKLERİ

Türk boylarının Kafkas coğrafyasındaki varlıkları, M.Ö. 5. ve 4.yüzyıllara kadar geriye götürülebilmektedir. Bu bölümde SSCB'nin kuruluşuna dek Kafkas coğrafyasında Ahıska Türklerinin varlığı ve tarihteki mücadelesi ortaya konacaktır.

3.3.1.Bölgenin Kısa Tarihi: Sakalar'dan Atabekler Dönemine

Bir Türk boyu olan İskitlerin (Saka)¹⁸ Kafkas coğrafyası üzerinden Avrupa'ya geçmesi ancak sonrasında tekrar Kafkasya'ya geri dönmeleri ve bazı Kıpçak boylarının da bölgeye yerleşmeleri neticesinde bölge, zamanla Türkleşmiştir (Kalkan, 1998: 165). Sakaların ve Kıpçakların bölgedeki varlıkları, Yunanlı tarihçi Herodot'un yazılarıyla da doğrulanmaktadır (Üren, 2016: 71).

Kırzioğlu, Gürcülerin ilk milli tarih kitabı olarak kabul edilen 'Kartlis-Ckhovreba' (Gürcistan'ın Hayatı) adlı esere dayanarak Kıpçakların M.Ö. 7.yüzyıl ve M.S. 6.yüzyıllar arasında Ahıska'nın da içerisinde yer aldığı bölgeye yerleştiklerini

¹⁸ Sakalar, Kıpçak Türklerinin atalarıdır (Kırzioğlu, 1992: 31).

savunmaktadır (Kırzioğlu, 1992: 15). Gürcistan ordusunun başında yer alan Orbelyanlar, bölgede hakimiyet kuran Saka Türklerinin bir oymağıdır ve Kıpçaklar, bölgeyi Orbelyanların elinden alarak yönetmiştir (Kırzioğlu, 1969: 203).

Hz. Osman döneminde İslam'ın ilk fetihleri devam ederken Şam Valisi Muaviye tarafından ele geçirilen Ahıska Bölgesi, 700'lü yıllarda Hazarlar ülkesi olarak bilinmekteydi. Bölge halkı, o dönemde henüz Müslümanlığı benimsememişti. 737 yılında Hazarların Hz. Ömer'in ordusuna yenilmesi sonucu halk, Müslümanlığı kabul etmiştir (Gündoğan, 1996: 14).

Ahıska Bölgesi, 1068 yılında Sultan Alparslan tarafından Selçuklu Devleti'nin bünyesine katılmıştır. Kıpçaklar, 1243'te Moğollarla birlikte Köseadağ savaşına katılmıştır. Savaşı kazanan Moğollar, bölgede hakimiyet kurmuş; 1267 yılında kendilerine destek veren Kıpçaklara Ahıska bölgesinin yönetimi verilmiş ve böylece Ahıska Atabek Beyliği (Kıpçak) kurulmuştur (Kırzioğlu, 1969: 203; Demiray, 2012: 878-879). Bölgedeki yerel valiler, yarı bağımsız bir konumda yer alarak atabeg ünvanını almışlardır (Avşar ve Tunçalp, 1995: 14).

Anadili Kıpçak-Çağatay Türkçesi olan Atabek Beyliği'nin bölgedeki hakimiyeti 310 yıl sürmüştür. Böylece Anadolu'nun en uzun ömürlü beyliği, Ahıska'da kurulmuştur (Gündoğan, 1996: 28). Ahıska Atabeyliği 1268-1578 tarihleri arasında bölgedeki hakimiyeti ellerinde tutarak İlhanlı, Karakoyunlu ve Akkoyunlu Devletlerine bağlı olarak varlığını sürdürmüştür (İzzetoğlu, 2003: 9).

3.3.2. Atabekler'den Osmanlı Dönemine

Ahıska Beyi Kıpçak Atabeki Mirza Çabuk, Trabzon Sancakbeyi olan Şehzade Yavuz Selim'e yardım ederek Batı Gürcistan'ın Osmanlı Devleti'ne itaat etmesini sağlamış ve 1514 yılındaki Çaldıran seferinde Osmanlı Devleti'ne destek vermiştir. 1551 yılına gelindiğinde Osmanlı Devleti'nin sınırları doğuda Posof ve Acara arasındaki Arsiyan dağına dek genişlemiştir. Bu tarihlerde Ahıska, Ahılkelek ve Adıgön'ü sınırları içerisinde tutan Atabek Beyi II. Keyhüsrev, İran Safevi Devleti'ne bağlıydı (Gündoğan, 1996: 15). Nitekim Atabeklerin hüküm sürdüğü toprakları, Osmanlı tarafından ele geçirilene dek Osmanlı ve Safevi Devletleri arasında önemli bir güç alanına dönuşmüştür. Bölgede İran baskısının yoğunlaşması

üzerine Osmanlı Devleti harekete geçmiş ve Posof ve Çıldır'a kadar olan bölgeyi ele geçirmiştir (Kırzioğlu, 2008: 47).

1555 yılında Osmanlı Devleti ile Safevi devleti arasında imzalanan Amasya Barış Antlaşması ile Atabeklerin başkenti olan Adıgön (Altinkale), Osmanlı Devleti tarafından talep edilmiş ancak şehir Osmanlı Devleti'ne teslim edilmeyince Kanuni Sultan Süleyman, Şah Tahmasb'a karşı harekete geçerek Ahıska'yı, 1578 yılında Osmanlı Devleti'nin hakimiyetine geçirmiştir. III. Murat zamanında yapılan İran seferi sonucu Çıldır Meydan Muharebesi gerçekleşmiş ve sonrasında bölgede Çıldır Eyaleti kurulmuştur (Gündoğan, 1996: 16).

Çıldır Eyaleti olarak adlandırılan bu bölge, Ahıska'nın başkentliğinde 1578-1829 yılları arası Osmanlı İmparatorluğu'na bağlı bir toprak parçası olarak var olmuştur (Aydingün, A. ve Aydingün, İ. 2014: 38). Bu zaman dilimi içerisinde bölge, kısa bir süreliğine Safevilerin eline geçse de 1635 yılında geri alınmış ve iki ülke arasında imzalanan Kasr-ı Şirin Antlaşması ile Safevi Devletinin Ahıska bölgesindeki etkisi tamamen ortadan kalkmıştır (Yunusov, 2000: 16).

Osmanlı Devleti, izleyen süreçte bölgedeki Türk nüfusunu arttırmak adına girişimlerde bulunmuştur. Ancak bölgede yaşanan sorunlar nedeniyle planlanan şekilde bir iskan politikası hayata geçirilememiş, bölgedeki nüfus yapısında değişiklik olmamıştır (Kalkan, 1998: 166).

3.3.3.Osmanlı'dan Rus Çarlığı Dönemine

Ahıska, ilk olarak 1810 yılında Rus ordusuyla karşı karşıya gelmiştir ancak Ruslar, Ahıska'yı ele geçirememiştir (Kırzioğlu, 1955: 23). Rusların Osmanlı Devletini deniz savaşında mağlup etmesi ve 1828 yılında Ahıska'nın Ruslar tarafından ele geçirilmesi sonucu Osmanlı-Rus ilişkileri gerilmiştir. Rusların Ahıska'yı alması, İstanbul'a yalnızca 1.500 km mesafede olan Ahıska'nın önemini ortaya koymaktadır (Gündoğan, 1996: 18).

Ahıska, 1828-29 Osmanlı-Rus savaşında Osmanlı Devleti'nin savaşı kaybetmesiyle elden çıkmıştır. Savaş sonunda yapılan Edirne Antlaşması¹⁹ ile

¹⁹ Edirne Antlaşması'nda bölgenin Rusların hazırladığı harita üzerinden görüşüldüğü, Osmanlı'nın Rus heyeti tarafından sınır olarak belirlenen yerlere ilişkin herhangi bir bilgisi, haritası veya bölgeyi

tazminat karşılığı Ruslara verilmiştir (Kırzioğlu, 1955: 32). Savaş döneminde Ahıska'nın nüfusunda önemli değişiklikler olmuş; Osmanlı-Rus savaşı öncesi 50 bin civarında olan Ahıska şehir merkezinin nüfusu, savaş sonrası giderek azalmıştır. 20. yüzyılın ortalarına gelindiğinde ise 30 binlere düşmüştür (Kandemir ve diğerleri, 1988: 526; Zeyrek, 2008: 57).

1853-56 yılları arasında Ruslara karşı Osmanlı ordusuna destek olan Ahıskalılar savaş sonrasında Rus baskısından kaçarak Erzurum, Bursa, Çorum gibi yerlere yerleşmişlerdir. 1877-78 yıllarında gerçekleşen 93 harbi olarak bilinen Osmanlı-Rus savaşında Ahıskalılar kitleler halinde Anadolu'nun çeşitli bölgelerine akın etmişlerdir. Böylece Ahıska'nın nüfusu daha da azalmıştır (Gündoğan, 1996: 19-20).

Ahıska Bölgesi, 1829 Edirne Anlaşması sonrası 1918 yılına dek Çarlık Rusyası'nın hakimiyetinde kalmıştır. Kısa bir süre sonra imzalanan Mondros Mütarekesi ile bölge, Gürcülerin eline geçmiştir. Ahıska Türkleri arasında siyasi hareketlenme ve örgütlenme diyebileceğimiz yapıların ilk tohumları, Ömer Faik Numanzade tarafından atılmıştır. Numanzade'nin öncülüğünde 29 Ekim 1918 tarihinde Ahıska Hükümet-i Muvakkatası, 3 Kasım 1918 tarihinde Aras Türk Hükümeti ve 5 Kasım 1918 tarihinde de Kars İslam Şurası kurulmuştur. Tüm bu girişimler, devlet kurma çabaları olarak değerlendirilebiliyor olsa da başarısızlıkla sonuçlanmıştır (Aydın, A. ve Aydın, İ. 2014: 39).

Üzerinde durulması gereken önemli bir detay, işgal tehdidine rağmen bölgedeki Ahıska Türklerinin Ahıska Geçici Hükümetini kurmalarıdır. Hükümetin başına getirilen Ömer Faik Numanzade²⁰, Ahıska Türkleri adına mücadele yürüten ve ilk somut adımı atarak 1918 yılındaki Batum Konferansı'nda Ahıska'nın Türk hakimiyetine alınmasını talep eden kişidir (Zeyrek, 2001: 30). Nitekim bu oluşum, Milli Şura Teşkilatı'na bağlanarak güçlenmiştir (Üren, 2016: 86).

İngilizlerin Doğu Anadolu'yu işgali sonrası Milli Şura dağıtılmıştır. I. Dünya Savaşı'nın sona ermesi ile bölge, Sovyet rejimi ile yapılan Moskova ve Kars Anlaşmaları sonucunda 1921 yılında Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ne

bilen bir uzmanının olmadığı; bu konuda İngiliz ve Avusturya elçilerinden bilgi talep edildiği ifade edilmelidir (Aydın, 2008: 229).

²⁰ 1937 yılında Stalin döneminde SSCB tarafından hapse atılan Ahıskalı lider Ömer Faik Numanzade, hapisanede intihar etmiştir (Gündoğan, 1996: 23).

bağlanmış (Aydingün, 2002a: s.188), böylece Türkiye'nin doğu sınırı kesinleşmiştir. Bu süreçte Kars, Ardahan ve Batum (Elviye-i Selase) illeri, kısa bir süreliğine de olsa Misak-ı Milli sınırları içerisinde yer alarak TBMM'de temsil edilme şansı bulurken Ahıska ve Ahılkelek bu şansı yakalayamamıştır (Arslan, 1997: 110).

3.4.SSCB DÖNEMİ AHISKA TÜRKLERİ

Orta Asya ve Kafkasya'nın 16. yüzyıl itibariyle Rus hakimiyeti altına girmesi, Rus etkisinin neredeyse her dönem yoğun olarak hissedilmesine neden olmuştur. Özellikle 1800'lü yıllar itibariyle Ruslaştırma politikaları tüm coğrafyada etkinlik kazanmıştır (Bayraktar, 2012: 225).

3.4.1.1944 Sürgününe Kadar Yaşanan Süreç

Gürcistan Sovyet Cumhuriyeti'nin kurulmasının ardından Gürcistan sınırları içerisinde bulunan Osetlere, Acarlara ve Abhazlara siyasi özerklik hakkı verilmesine rağmen aynı durumda olan Ahıska Türklerine bu şans verilmemiş ve Ahıska, doğrudan merkezi yönetime bağlanmıştır (Arslan, 2005: 649; Taşdemir, 2005: 108).

SSCB'nin bir politikası olarak Ahıska'da resmi olarak Azeri ve Rus dillerinin kullanımına izin verilmiş ve 1926 yılı itibariyle Azerbaycan Türkçesi yaygınlaşmıştır (Buntürk, 2007: 180).

1924-1936 yılları arasında 'Milliyetler Politikası'²¹ çerçevesinde SSCB, hakimiyeti altındaki farklı etnik unsurları destekler nitelikte görünerek yerel milliyetçiliklerin önünü açmış ve bilinçli bir politika güdürek alt kimliklerin kendi adillerini kullanmalarına izin vermiştir (Bayraktar, 2012: 225). Ancak bu politika, bölge halkları arasındaki farklılığı göz önüne sererek Türklük düşüncesinin oluşmasını ve yaygınlaşmasını engelleme amaçlı bir girişimdir. Böylece farklı dilleri konuşan halklar, birbirleriyle ortak bir dilde iletişim kurup ortak bir yazı dilinde bir araya gelemeyecektir.

²¹ Lenin tarafından oluşturulan Milliyetler Politikasının amacı, çok etnisiteli bir yapıya sahip olan SSCB içerisindeki değişik ulusların birbirleriyle ve SSCB ile ilişkilerini düzenlemektir. Başlangıç felsefesi bu olmasına rağmen Sovyet liderleri, uygulamada tek bir inanç sistemi ve homojen kültürel dokuda bir araya gelen Sovyet vatandaşı yaratmayı hedeflemiştir (Roy, 2009: 102; Aksakal, 2009: 25).

Diğer yandan SSCB’de yalnızca resmen tanınan halklara kendi anadillerinde eğitim hakkı verilmekteydi. Bu nedenle Türk okulları kapatılmıştır. Bu okulların kapatılmasıyla Ahıska Türkleri, Gürcüce ve Rusça eğitim almak durumunda kalmıştır (Balım ve Aydınğün, 2003: 242). 1936 yılında alınan bir kararla Azeri olarak adlandırılmaya başlanan Ahıska Türklerinin aldıkları eğitim dili de Azerbaycan Türkçesine çevrilmiştir (Trier, Mouravi ve Kilimnik, 2011: 10). Ancak kısa bir süre sonra 1940 yılı itibariyle SSCB, Ahıska Türklerini yeniden Gürcü olarak adlandırma yoluna gitmiş ve eğitim dili Gürcüce olmuştur (Aydınğün ve diğerleri, 2006: 6; Zeyrek, 2001: 37). Bu dönem aynı zamanda Ahıska Türklerinin sürgün edilmesine yönelik şartların da olgunlaşmaya başladığı bir dönemdir (Üren, 2016: 91).

Ahıska Türklerinin bölgedeki varlığı, Stalin tarafından tehlikeli bulunuyordu. Stalin, Türkiye sınırında böyle bir Türk nüfusun güvenlik nedeniyle Osmanlı Devleti’nin yanında yer alacağına inanıyordu. Nitekim Osmanlı-Rus savaşında da böyle olmuştu (Aydınğün, 2002: 50).

II. Dünya Savaşı’nın başladığı dönemde Almanya’nın SSCB topraklarına doğru harekete geçmesi ile Ahıska’dan 40 bin insan silah altına alınarak SSCB adına savaşa katılmıştır (Gündoğan, 1996: 23). II. Dünya Savaşı’na dek askere alınmayan²² Ahıska Türkleri, savaşın başlamasının ardından askere alınmıştır. Askere alınanlar arasından 25 bin civarında Ahıska Türkü savaşta hayatını kaybetmiştir (Yılmaz ve Mustafa, 2014: 4-5).

Ahıska Türkü erkeklerin askere alındığı dönemde Ahıska’da kalan yaşlıların ve kadınların ise ileride kendilerini taşıyacak sürgün trenlerinin demiryollarını inşa etmek için SSCB tarafından göreve çağrılmaları oldukça ilginçtir. Ahıskalılar tarafından yapılan demiryolları, Ahıska’yı Gürcistan’ın merkezine (Borcomi-Ahıska-Vale güzergahı) ve Rusya’nın pek çok bölgesine doğrudan bağlayan bir ulaşım yolu kurulmasını sağlamıştır. İnşasına tam olarak ne zaman başladığı bilinmemekle birlikte sürgünden 1 ay önce 1944 yılının Ekim ayında tamamlandığı bilinmektedir (Sumbadze, 2007: 291; Buntürk, 2007: 197; Ağaoğlu, 2011: 19).

²² Oysa Ahıska Türkleri, gerek Rus Çarlığı döneminde gerek sonrasında II. Dünya Savaşına dek askere alınmayarak vergi ödemekle yükümlü kılınmıştır (Zeyrek, 2002: 524).

3.4.2.Birinci Sürgün: Kasım 1944

Sürgün emri, Stalin'in direktifi ile İç İşleri Bakanlığı Milliyetler Komitesi Komiseri Lavrenti Beriya tarafından kaleme alınan 31 Temmuz 1944 tarihli ve 6279 sayılı bir karardır (Yunusov, 2000: 29). Bu kararın halka duyurulmasının ardından kısa bir süre içerisinde insanların yanlarına alacakları sınırlı sayıda eşya ve yiyecek ile evlerini terk etmeleri istenmiştir.

Sürgünün nedenleri hakkında çeşitli görüşler ileri sürülmektedir;

- 1-Sınırdaki Ahıska Türklerinin Türkiye'ye yardım edebileceği endişesi,
- 2-Rusya'nın sıcak denizlere inme politikasında engel teşkil edebileceği,
- 3-Stalin'in Türkiye üzerindeki Sovyet etkisini arttırmak için Ardahan ve civarını ele geçirmek istemesi olarak ele alınabilir (Aydınğün, A. ve Aydınğün, İ. 2014: 42-43).

Gerçekten de dönemi koşulları içerisinde değerlendirdiğimizde; SSCB'nin Almanlara karşı kazandığı zafer sonrasında uluslararası sistemin SSCB lehine döndüğünü ve SSCB'nin Türkiye üzerine yoğunlaştığını söylemek mümkündür. Bu nedenle her fırsatta Türkiye'yi savaşa çekmek isteyerek zayıflatma çabası içerisine girmiştir (Sander, 2008: 140-141). Aynı dönemde Türkiye de doğu sınırlarının güvenliğinden endişe etmekteydi (Tomlinson, 2005: 15). Sınır köylerinde yaşayan Ahıska Türklerinin SSCB tarafından da potansiyel bir tehlike olarak görülmesi muhtemeldir. Bu nedenle Polian'ın (2004: 156) da vurguladığı gibi sürgünün arkasındaki asıl sebep, Türkiye'ye yapılacak olası bir müdahale planı çerçevesinde bölgenin SSCB aleyhine gelişebilecek herhangi bir durumla karşılaşmamak adına temizlenmesidir (Wimburs ve Wixman, 1987: 156; Swerdlow, 2006: 1830; Üren, 2016: 118).

14 Kasım 1944²³ tarihinde 40 bini Kazakistan'a, 30 bini Özbekistan'a, 16 bini Kırgızistan'a ve 5 bini de çeşitli bölgelere göç ettirilen 91 bin kişi, Orta Asya içlerine dağılmıştır (Gündoğan, 1996: 23). Göç ettirilenler arasında yalnızca Ahıska Türkleri değil; sayıları 10 bin civarında olan Azeriler, Kürtler ve Hemşinler (Müslüman Ermeniler) de bulunmaktaydı (Polian, 2004: 154).²⁴ Bu bölgede yaşayan Türk, Kürt

²³ Sürgünün tarihi konusunda Ahıska Türkü araştırmacılar arasında görüş ayrılıkları bulunmaktadır. Bazı araştırmacılar, sürgünü 14 Kasım'a, bazıları ise 15 Kasım'a tarihlendirmektedir. Ancak bu tartışmanın gereksiz olduğu ve sonucu değiştirmeyeceği düşünülmektedir.

²⁴ Karaçay ve Kırım Türkleri de yaklaşık 1 yıl öncesinde sürgün edildi. Her iki uygulamada da asimilasyon düşüncesinin hakim olduğu ileri sürülmektedir (Özcan 2002: 137; Ercilasun, 2005: 7).

ve Hemşinlerden oluşan nüfusun büyüklüğü, SSCB tarafından ciddi bir tehlike olarak görülmüştür (Güçlü, 2007: 14).

Sürgün sonrası Ahıska Türklerinin yerine Gürcistan'ın pek çok bölgesinden 30 bin Hristiyan Gürcü getirilerek Ahıska Türklerinin evlerine yerleştirilmiştir (Modebadze, 2009: 116). Ahıska bölgesine zorla yerleştirilen Gürcülerin, geldikleri yerlerdeki evlerinin geri dönmeleri için yıktırıldığı ve Ahıska'ya temelli yerleşimlerinin sağlanmaya çalışıldığı bilinmektedir (Kopuzlu, 2008: 6). Böylece hem bölge SSCB lehine temizlenmiş ve güvenilmez unsurlardan arındırılmış hem de Türk-Sovyet sınır hattının Türk-Müslüman yapısı da değişmiştir (Aydingün, 2002: 49; Kolukırık, 2011: 168).

Göçe maruz kalan Ahıska Türklerinin kesin sayılarına ilişkin net bir bilgi bulunmamaktadır. Çünkü o dönemde güvenilir bir nüfus sayımı verisi yoktur. Bazı kaynaklara göre tahmini olarak Ahıska nüfusunun 300 bin-350 bin arasında olduğu (Modebadze, 2009: 115), bazı kaynaklarda ise 200 bin civarında olduğu ifade edilmektedir (Doğan, 2014: 32). Bununla ilgili olarak resmi Sovyet kaynaklarında dahi farklılıklar bulunmakla birlikte yaklaşık olarak 25-30 bin Ahıska Türkünün savaşta öldüğü, 100-120 bin Ahıska Türkünün ise sürgün edildiği ifade edilmektedir.²⁵ Sayıya ilişkin belirsizliği yaratan temel faktör, konunun farklı kaynaklarda farklı şekilde ele alınmasından ziyade savaşa alınan, savaşta ölen, sürgüne gönderilen ve sürgünde ölen Ahıska Türklerinin kısa süre içerisinde art arda yaşadığı kötü ve ölümlü sonuçlanan olaylardır.

1940'ların başında Sovyetler tarafından Gürcü olarak adlandırılmaya başlanan Ahıska Türklerine sürgün metninde Türk, Kürt ve Hemşinler arasında yer verilmesi, sürgünün gerçek amacını ortaya koymaktadır (Aydingün ve diğerleri, 2006: 6). Sürgün kararına gerekçe olarak gösterilen Gürcistan sınır güvenliği konusu, Türkiye-Gürcistan sınırından itibaren 85 km²'lik alanın özel bölge ilan edilmesi ve bu bölgeye yerleşimin sınırlandırılması ile sonuçlanmıştır (Aydingün, 1999: 122; Osipov ve Swerdlow, 2007: 565; Buntürk, 2013: 71). 1944-1956 yılları arasında Sovyetler Birliği'nin özel iskan politikasına tabi olarak Ahıska bölgesinden sürülen Ahıska Türklerine yurtlarına geri dönüş izni verilmemiştir.

²⁵ Konuyla ilgili Rus, Gürcü, Türk ve Batılı araştırmacıların verdikleri sayılar hakkında detaylı bilgi için bkz.: Üren, 2016: 97-99.

3.4.3.1956 Yılı İtibariyle Geri Dönüş Mücadelesi: Ulusal Boyutta Örgütlenme Dönemi²⁶

SSCB'nin 1956 yılındaki 20. Kongresi'nden sonra Ahıska Türklerinin üzerindeki özel iskan politikasının getirdiği kısıtlamaların²⁷ kaldırılmasına yönelik bir kararname yayınlanmıştır. Kararname, Ahıskalıların sürgünüyle ilgili yayımlanan ilk resmi belge olma özelliğini taşımaktadır (Sumbadze, 2007: 292; Modebadze, 2009: 116).

Kararnamenin bir diğer önemli özelliği, kararnamede SSCB içerisinde yaşayan Sovyet vatandaşı Türklere değinilmesi ve bunların Türkiye Türkleri olarak kabul edildiğinin belirtilmesidir (Uravelli, 2005: 11).

Kararnamenin hayata geçirilmesiyle Ahıska Türkleri, Kafkasya'nın kuzey bölgelerine göç etmiştir. İlk yerleşilen yer, Kabardey Balkar Özerk Cumhuriyeti'dir. Daha sonra Krasnodar ve Stavropol eyaletlerine göçler olmuştur (Kuznetsov, 2007: 198). Krasnodar'ın özellikle tercih edilmesindeki nedenlerden biri öncesinde buraya göç edip yerleşen Ahıskalıların olması, bölgeyi terk ederek vatanlarına dönen Yunanlıların ve Kırım Tatarlarının bıraktıkları ev ve arazileri olması, diğer yandan bölgenin Gürcistan ile sınırının olmasıdır (Koriouchkina, 2009: 41, Osipov ve Cherepova, 1996: 9). Ahıska Türklerinin isteğe bağlı göçlerinin genelinde görüldüğü gibi bir gün Ahıska'ya dönebilme ihtimalini her zaman yanlarında taşıdıklarını söylemek mümkündür.

Ahıska Türkleri bir yandan farklı göç yolları ararken diğer yandan da Sovyet yönetimini ikna etmek ve Gürcistan'daki topraklarına geri dönmek için girişimlerde bulunmuştur (Modebadze, 2009: 116; Aydınğün, 2002: 50). Bu amaçla ilk toplantı, 1956 yılı Mart ayında yapılmış ancak Sovyet yönetimi tarafından Ahıska Türklerinin talepleri reddedilmiştir. Çünkü Ahıska Bölgesi, giriş ve ikametinin asgari düzeyde tutulduğu sınır bölgesi olarak ilan edilmiştir (Avşar ve Tunçalp, 1995: 8). Nitekim

²⁶ Ahıska Türklerinin geri dönüş mücadelesi hakkındaki iki aşamalı sınıflandırma, Üren'e (2016) aittir. Detaylı bilgi için bkz.: Üren, 2016: Bölüm III: 141-165.

²⁷ Bu kısıtlamalar; izinsiz komşu köye gitmek, farklı bir köyden Ahıska Türküyle evlenmek, ölüm, doğum, kaybolma ve kaçma durumlarında yerel yönetime haber verilmesi gibi konuları içermekteydi (Buntürk, 2014: 96; Tomlinson, 2015: 17).

kararname ile Kırım Tatarları ve Volga Almanları ile birlikte Ahıska Türklerinin de vatanlarına dönmelerine izin verilmemesi kararlaştırılmıştır²⁸ (Kreindler, 1986: 395).

Bu girişimlerin ardından Ahıska Türkleri Milli Hareketi oluşturulmuş ve Geçici Düzenleme Komitesi kurulmuştur. Böylece mücadelenin sonraki aşamalarında sesini duyuracak olan Vatan Cemiyetinin de temelleri atılmıştır (Aydınğün, A. ve Aydınğün, İ. 2014: 53).

1944-1956 yılları arasında geçen 12 yıllık süreçte Ahıska Türklerine kendilerini tanımlamaları için herhangi bir kimlik ya da resmi belge verilmemiş; Ahıska Türkleri ancak 12 yılın sonunda geçici olarak beyaz renkli bir pasaport alabilmişlerdir. Bu belge de Ahıska Türklerine serbestçe seyahat etme özgürlüğü tanımayan işlevsiz bir belgedir (Buntürk, 2007: 225).

Ahıska Türkleri, 1956-1970 yılları arasında yoğun olarak göç ederek Azerbaycan'a yerleşmiştir. 1956 yılında Azerbaycan'ın Ahıska Türklerini topraklarına kabul etmesinin ardından Özbekistan'da yaşayan Ahıska Türklerinden de Azerbaycan'a göç edenler olmuştur. Azerbaycan'da Ahıska Türklerinin yerleştikleri şehirlere, Ahıska topraklarındaki yerleşim birimlerinin isimleri verilmiştir. 1961 yılında bazı Ahıska Türklerinin ata yurdu Ahıska topraklarına kaçma girişimlerinin ardından 1969 yılında Ahıska Türkleri arasında hareketlilik ve siyasi mücadele başlamıştır (Buntürk, 2007: 410-413).

Azerbaycan'da yaşayan Ahıska Türkleri arasında iki cephe oluşmuştur. Bunlardan birincisi; Latifşah Barataşvili'nin öncülük ettiği, kendilerini Müslüman Gürcü olarak tanımlayan ve bu kimlikle Gürcistan'a dönmeyi savunan; diğeri ise Mevlüt Bayrakdarov'un öncülük ettiği, kendilerini Türk olarak tanımlayan ve Azerbaycan'da kalmayı savunan cephedir (Aydınğün, A. ve Aydınğün, İ. 2014: 52-53).

1957-1967 yılları arasında Ahıska Türkleri, Moskova yönetimine 3.500 civarında dilekçe ve öneri göndererek seslerini duyurmaya çalışmıştır (Zeyrek, 1995: 68). Enver Odabaşev liderliğinde toplanan Ahıska Türkleri, Nisan 1968'de Tiflis'te çeşitli gösteriler düzenlemişlerdir (Avşar ve Tunçalp, 1995: 30). Bunun sonucunda Haziran ayında Sovyet yönetimi, sürgünü resmen tanımıştır. Tarihe ilk resmi tanıma olarak geçecek bu karar sonrası Ahıska Türklerinin girişimleri de hız kazanmıştır

²⁸ İlerleyen dönemde Ahıska Türkleri dışındaki bu iki topluluğa dönüş izni verilmiştir. Sürgün sonrası vatansız kalan tek topluluk, Ahıska Türkleridir (Aydınğün, 1999: 123).

(Conquest, 1987: 188). Zira 1968 yılına dek Ahıska Türklerinin sürgün meselesi, uluslararası düzeyde bilinmeyen bir konudur (Baydar- Aydıngün, 2001: 68).

2 Mayıs 1970 tarihinde Ahıska Türkleri, Moskova Büyükelçiliği'ne giderek 'Biz Türküz' adlı bir manifesto ilan etmişler ve kendilerine özerk bir bölge verilmezse²⁹ toplu olarak Türkiye'ye göç edeceklerini belirtmişlerdir. 26 Ekim 1972 tarihinde SSCB Komünist Partisi liderleri bir araya gelerek zorunlu göçe maruz kalan Ahıska Türkleri, Almanlar ve Kırım Tatarlarıyla ilgili önemli bir karar almıştır. Söz konusu halkların, ata toprakları hariç istedikleri yere yerleşmeleri önündeki engeller kaldırılmıştır (Aydıngün, A. ve Aydıngün, İ. 2014: 55). Bu kararın alınmasında soğuk savaşın da etkisiyle Ahıska Bölgesinin halen SSCB açısından hassas bir bölge olarak algılanması ve aynı zamanda NATO'ya karşı da bir güvenlik çemberi oluşturması yatmaktadır (Modebadze, 2009: 117).

9 Ocak 1974 tarihinde Sovyet hükümeti tarafından Ahıska Türklerinin geri dönüşünü kısıtlayan yasaların yürürlüğü kaldırılmıştır. Bu nedenle 1970'li yılların sonlarına doğru Ahıska Türkleri, Gürcistan'a gelerek yerleşmeye başlamıştır. (Pentikainen ve Trier, 2004: 15; Sumbadze, 2007: 293). Ancak bu karar önünde de çeşitli engeller bulunmaktaydı. Görünürde olumlu bir gelişme olarak algılanan bu durum, bazı şartların gerçekleşmesi halinde mümkündü. O şartlar ise şunlardır:

- 1-Sovyet hükümetinin içinde bulunduğu sosyo-ekonomik koşullar nedeniyle böyle büyük bir grubun ihtiyaçlarını karşılayabilecek ekonomik kaynağa sahip olmaması,
- 2-Bölgenin demografik yapısında olabilecek değişikliklerin toplumsal çatışmalara neden olabileceği endişesi,
- 3-Gürcistan hükümetinin Ahıska Türklerinin kendilerini Gürcü kabul etmeleri ve soyadlarını değiştirmeleri konularındaki beklentileridir. Tüm bunlar neticesinde Azerbaycan'daki yerel milli hareket, üç gruba ayrılmıştır. Liderleri Gazi Müftiyev ve Halit Taştanov olan ve Gürcistan'a Türk kimliğiyle dönmeyi isteyen grup; Enver Odabaşev liderliğinde Türkiye'ye göç etmeyi isteyen ikinci grup ve son olarak da soyadını Gözalaşvili olarak değiştiren Halil Ömerov liderliğindeki Müslüman

²⁹ Ahıska Türkleri tarafından yapılan ilk siyasi özerklik talebidir. 1970 yılından sonraki tüm mücadele sürecinde bu talep herhangi bir organizasyon tarafından dile getirilmemiş; yalnızca Vatan Cemiyeti tarafından kültürel özerklik (kendi anadillerinde eğitim ve ibadet imkanları) talep edilmiştir (Ağacan ve Sezgin, 2003: 26).

Gürcülüğünü kabul ederek Gürcistan'a dönmeyi savunan gruptur (Yunusov, 2000: 32-33).

1970-1990 yılları arası, Ahıska Türklerinin parçalı da olsa görünürlüklerinin olduğu bir dönemdir. Bu süreçte hedef, zaman içerisinde yoğun olarak Türkiye'ye göç etme yönünde bir mücadeleye dönüşmüştü. Vatan Cemiyeti, 1980'li yılların sonlarına dek Ahıska Türklerinin vatana dönüş hareketinin tek örgütü olarak mücadele etmiştir (Aydingün, A. ve Aydingün, İ. 2014: 59).

1962-1989 yılları arasında Ahıska Türklerinin vatanlarına dönebilmeleri için mücadele sürecini şekillendiren 10 büyük kongre yapılmıştır (Panesh ve Ermelov, 1993: 592). 18 Haziran 1976 tarihinde yapılan 8. büyük kongrede Ahıska Türkleri arasında ilk bölünmeler başlamıştır. Büyük bir çoğunluk tarafından Türklüklerinden ödün vermeden vatana dönebilmek için mücadele kararı alınmış ancak küçük bir grup, Gürcü olduklarını ilan ederek farklı bir çizgide mücadeleye devam etmiştir (Baydar- Aydingün, 2001: 75; Osipov ve Swerdlow, 2007: 568; Yunusov, 2000: 33). Kongre sonrası ikinci bölünme ise kendilerinin Osmanlı Türkü olduğunu ve bu yüzden Ahıska yerine Türkiye'ye geri dönüşü savunan küçük bir grup Ahıska Türkten oluşmaktadır (Tayfur, 2009: 38).

Gürcistan'a geri dönüşler, 1980'li yılların sonuna dek devam etmiştir. Bu dönemde göç edebilen Ahıska Türkleri, (daha sonra ele alınacak olan) Hsna Cemiyeti aracılığıyla kendilerini Meskhi ve Müslüman Gürcü kabul edenlerden oluşmaktaydı (Yunusov, 2000: 50; Aydingün ve Asker, 2012: 178). 1990 yılına kadar Gürcistan'a yerleşen Ahıska Türklerinin sayısı (kesin olmamakla birlikte) 1.270 idi (Sumbadze, 2007: 294).

1989 yılına geldiğinde Gürcistan'da 60 aile (300 Ahıska Türkü) bulunuyordu. 1990'lı yılların sonunda ise Gürcistan'ın değişik bölgelerinde ve şehirlerinde 643 Ahıskalı aile yaşamaktaydı. Bu ailelerin pek çoğu, Gürcüce eğitim almakla birlikte aile içerisinde ve kendi aralarında Türkçe konuşuyordu (Yunusov, 2000: 100; Buntürk, 2007: 403; Blacklock, 2005: 12).

Gürcistan yönetiminin Ahıska Türklerinden talep ettiği şartların zorluğuna rağmen farklı dönemlerde Ahıska'ya yerleşen Ahıska Türkleri gerek Gürcü yönetiminin gerekse kamuoyunun tepkisiyle karşılaşarak ya ülkeyi terk etmek zorunda kalmış ya da sınır dışı edilmiştir (Üren, 2016: 169-172).

3.4.4.İkinci Sürgün: Fergana - Mayıs 1989

1980'li yılların sonunda Ahıska Türkleri açısından en aktif mücadelelerin görüldüğü, kendi aralarında örgütlenerek geri dönüş mücadelesini başlattıkları merkez, Özbekistan'dır (Üren, 2016: 134). Özbekistan'da bulunan Ahıska Türklerinin sayısı, tüm SSCB sınırları içerisinde yaşayan Ahıska Türklerinin %51'ini oluşturmaktaydı ve bu sayı, 106 bin civarındaydı (Aydingün, A. ve Aydingün, İ. 2014: 60; Buntürk, 2007: 468).

Pamuk üretimine önem verilen Özbekistan'da toplumun her kesimi tarafından pamuk üretimi gerçekleştirilmekteydi. Ancak aynı zamanda da ciddi yolsuzluk ve kayırmacılık tüm piyasaya hakim durumdaydı (Gazigil, 2016: 46-48). Özbekistan ekonomisinin kötü olduğu ve Özbek gençlerinin işsizlikle mücadele ettiği bir dönemde Ahıska Türklerinin ekonomik anlamda iyi şartlara sahip olmaları, Ahıska Türkleri aleyhine gelişmelere neden olmuştur. Özbek gençler, Ahıska Türklerine karşı kıskırtılmıştır (Nunn (1999)'dan aktaran Kolukırık, 2011: 179).

23 Mayıs 1989 tarihinde Fergana'ya bağlı Kuvasay ilçesinde sebebi bilinmeyen bir nedenle pazar yerinde başlayan kavga, ayaklanmaya dönüşmüş; yaklaşık 2 hafta kadar süren bu kargaşa ortamı, 11 Haziran 1989 tarihinde Sovyet ordusunun müdahalesiyle sona ermiştir (Aydingün, 1999: 123; Armstrong, 2002: 13; Chikadze, 2007: 118).

Mayıs-Haziran aylarında Fergana ve çevresinde yaşanan olaylarda 63'ü Ahıska Türkü 110 civarında kişinin öldüğü tahmin edilmektedir (Tomlinson, 2005: 20; Chikadze, 2007: 11; Köylü, 2014: 92). Fergana olayları öncesi 160 bin Ahıska Türkünün bulunduğu Özbekistan'daki Ahıska Türkü sayısı, 1 hafta gibi kısa bir süre içerisinde 40 bine düşmüştür (Buntürk, 2007: 420). Bu durum, bölgede yaşayan Ahıska Türklerinin büyük bir çoğunluğunun ölüm tehlikesi ve toplumsal baskı nedeniyle göç ettiklerini göstermektedir.

Sovyet ordusu, bölgede toplanan 17 bin Ahıska Türkünü Rusya'nın Kursk, Smolonsk, İvanovsk, Orlov, Voronej, Nalçik, Belgorod, Rostov, Krasnodar ve Sivastopol bölgelerine taşımıştır. Özbekistan'da kalan Ahıska Türklerinin bir kısmı (70 bin civarında) ise Şubat 1990'da Taşkent'te de benzer olaylar yaşama endişesiyle karşı karşıya kaldıkları için Azerbaycan, Ukrayna, Rusya, Kazakistan ve

Kırgızistan'a göç etmiştir (Polian, 2004: 220; Buntürk, 2007: 398-399; Osipov, 2000: 9; Yılmaz ve Mustafa, 2014: 5).

Özbekistan'da yaşanan olaylar, Ahıska Türklerinin Türkiye'ye göç etme isteğini daha da arttırmıştır (Aydingün, A. ve Aydingün, İ. 2014: 60). Ahıska Türkleri tarafından oluşturulan Geçici Komite (Kurtuluş İçin Geçici Organizasyon Komitesi) üyelerinin Fergana olayları başlamadan önce tüm SSCB çapında sorgulanarak göz altına alınması, Sovyetlerin Ahıska Türklerine yönelik birtakım planlarının olabileceğinin işareti olarak ele alınmaktadır (Buntürk, 2007: 333).

Fergana Vadisi'nde yaşanan olaylarda SSCB'nin provokasyonuna yönelik bir takım iddialar halen mevcuttur. Sovyet güçlerinin bölgedeki hakimiyeti güçlendirmek istemesi, Özbek milliyetçilerin dikkatini Slav nüfusundan Ahıska Türklerine kaydırması ve bölgedeki milli hareketlerin yarattığı ortamda Asya içlerinden Kafkasya'nın güneyine göç eden Müslümanlar arasında kargaşa ve kaos yaratmayı istemesi gibi sebepler, SSCB'nin bölgedeki düzeni sağlama adına ileri sürdüğü gerekçelerdir (Modebadze, 2009: 118).

26 Haziran 1989 tarihinde 'Zorunlu Göçe Tabi Tutulan Ahıska Türklerinin Yerleştirileceği Yerler ve Hükümetin Yapacağı İşlemleri' ele alan 503 no'lu karar, SSCB Bakanlar Kurulu tarafından yayınlanmıştır (Gazigil, 2016: 152).

Fergana'da yaşanan olaylar, Ahıska Türklerinin Ahıska'ya dönmek için yoğun olarak başvurmalarına neden olmuş ancak Gürcistan, bu konuyla ilgili herhangi bir adım atmaktan çekinmiştir. Gürcistan'ın Avrupa Konseyi'ne üyelik başvurusu sonrası Ahıska Türkleri sorunu, yerel/bölgesel bir sorun olmasının ötesinde uluslararası bir sorun olarak gündeme gelmiştir (Aydingün, 2002: 50-51).

Sovyet lideri Gorbaçov'un 1985 yılında Perestroyka (Yeniden Yapılanma) projesini hayata geçirmesiyle Ahıska Türkleri, Yusuf Serverov'un (Serveroğlu) liderliğinde *Dönüş* adını taşıyan geçici bir organizasyon kurmuşlardır. Bunun üzerine Gürcistan hükümeti, 8 Aralık 1987 tarihinde aldığı 600 sayılı karar ile Ahıskalı ailelerden kendilerini Gürcü olarak tanımlayan 100 ailenin Ahıska bölgesine yerleştirileceğini belirtmiş ancak bu karar, hayata geçirilememiştir. 6 Haziran 1988 tarihinde alınan 293 sayılı bir başka karar ile ise Türklerin Ahıska Bölgesine göçüne son verildiği ifade edilmiştir. Ahıska Türklerinin konuya itirazı üzerine Gürcistan hükümetinin de kabul etmesiyle Ahıska Türkleri tarafından özel bir komisyon

kurulmuştur. Komisyonun Ahıska köylerinde yaptığı incelemeler sonrasında Gürcü yetkililerin paylaştığı pek çok bilginin gerçeği yansıtmadığı öne sürülmüştür. Kendilerine aktarılan aksine 1944 yılına kıyasla nüfusun 59 bin azaldığı, tarım arazilerinin %70'inin ekili olmadığı, 220 Ahıska köyünden 88'inin boş olduğu ve tekrar iskan edilebilir durumda olduğu belirlenmiştir (Yunusov, 2000: 34-35).

3.4.5.Üçüncü Sürgün³⁰: Krasnodar - 1989

Osipov'a göre bir yandan Fergana olayları devam ederken diğer yandan da Krasnodar'a getirilecek Ahıska Türkleri için bölgede hazırlık yapılmaktaydı (Osipov, 1996: 9). Ahıska Türkleri, SSCB tarafından uçaklarla bu bölgeye taşınmıştır. Ancak getirildikleri ilk andan itibaren Ahıska Türkleri, Krasnodar'daki yerel otoriteler tarafından tanınmamıştır. Kendilerine ne Rus vatandaşlığı ne de kalıcı bir statü verilmiştir (Armstrong, 2002: 14).

Krasnodar'a göç ettirilmelerinden sonra ayrımcılıkla karşı karşıya kalan Ahıska Türklerinin oturma izni almaları dahi zorlaştırılmış; ayrıca Ahıska Türklerini istenmeyen etnik grup olarak gösteren bazı yasal düzenlemeler de kabul edilmiştir. 1990'lı yıllar boyunca Krasnodar'daki bu durum devam etmiştir (Aydingün ve diğerleri, 2006: 10).

Krasnodar'da yaşayan 13 bin civarındaki Ahıska Türkü, SSCB'nin dağılmasının ardından Sovyetler Birliği'nden ayrılan devletlerin hiçbirinin vatandaşlığını alamamıştır. Bu durum Ahıska Türklerinin birden vatansız statüsünde olmalarına ve bununla birlikte oturma izninden mülkiyet hakkına, eğitim hakkından sosyal güvenlik hakkına dek pek çok imkandan mahrum kalmalarına neden olmuştur (Armstrong, 2002: 14-17).

Oturma izni almadan tarım alanı kiralamaları ve ticaret yapmaları yasaklanan Ahıska Türkleri, en önemli geçim kaynaklarından da yoksun kalmıştır. Bunun üzerine 40 Ahıskalı, 10 günlük bir açlık grevine başlamıştır (Aydingün ve diğerleri, 2006: 11; Armstrong, 2002: 15).

Krasnodar'da Ahıska Türklerine yönelik insan hakları ihlallerinin artması, Rusya'nın Ahıska Türklerine vatandaşlık vermemesi ve de sorunların çözümüne

³⁰ Krasnodar'da Ahıska Türklerine hem Rus yönetimi hem de yerel otorite tarafından yaşatılan zorluklar, bilinçli bir politikanın sonucu olarak ele alındığından (her ne kadar Krasnodar'dan ABD'ye göç, gönüllü tutulmuş olsa da) bu başlıkta sürgün sözcüğünün kullanılması tercih edilmiştir.

yönelik olumlu bir tutum içerisinde yer almaması gibi nedenler, yeni bir göç ortamına zemin hazırlamıştır (Swerdlow, 2006: 1849).

3.5.SSCB SONRASI DÖNEMDE AHISKA TÜRKLERİ

Ahıska Türklerinin mücadelesi, SSCB'nin dağılmasının ardından ikinci evreye geçmiştir. Bu başlık altında 1991 yılından günümüze Ahıska Türklerinin örgütlenmesi ve göç süreci ele alınacaktır.

3.5.1.ABD'nin Göç Sürecine Dahil Olması: Haziran 2004

Açlık greviyle ABD ve dünya kamuoyunun dikkatleri, Ahıska Türklerine çevrilmiştir. 2002 yılında BMMYK, Ahıska Türklerinin Rusya'da kaldıkları zor durumların farkına vararak kendi temsilcileriyle birlikte ABD Göçmen Dairesi ve Moskova Büyükelçiliği yetkililerini araştırma yapmaları için bölgeye yönlendirmiştir (Bayraktar, 2013: 56). İncelemeler sonucunda Ahıska Türklerinin 'insani açıdan en kaygı verici durumda olan mülteciler' şeklinde tanımlanarak ABD'ye yerleştirilmesi için çalışma başlatılmıştır (A. Aydıngün ve İ. Aydıngün, 2014: 122).

Mülteci Yasası çerçevesinde ABD Mülteci Programı oluşturulmuş ve program, 1 Şubat 2004 tarihinde uygulamaya konmuştur. Yaklaşık 12 bin Ahıska Türkü, bu programla ABD'ye göç etmiştir. Krasnodar'da vatandaşlık verilmeyen, insan hakları ihlallerine uğradıkları dünya kamuoyunda bilinen Ahıska Türklerine yönelik uygulanan bu program kapsamında, 11 Eylül 2001 saldırılarından sonra ilk kez bu kadar kalabalık bir grubun ABD'nin çeşitli eyaletlerine yerleştirildiği görülmektedir. 2004 yılında başlayan göç programı kapsamında ABD'ye yerleşen Ahıska Türklerinin sayısı 2006 yılı itibariyle yaklaşık 9 bindir (Osipov'dan (2007) aktaran A. Aydıngün ve İ. Aydıngün, 2014: 122-123; Mülteci Programının detayları hakkında bilgi Swerdlow, 2006: 1854-1857).

ABD'ye göç alternatifi, gönüllülük esasına dayandırılmış olsa da Ahıska Türklerine bazı şartlar ileri sürülmüştür. Bunlardan ilki; etnik köken olarak 'Mesket

Türkü' olduklarının ispatlanması, Haziran 2004 tarihinden önce³¹ Krasnodar'da yaşamış olmak, Özbekistan'dan kaçarak gelmek ve Krasnodar'da uyum sorunu yaşadıklarının ispatlanmasıdır (Blacklock, 2005: 13).

Uygulamada herhangi bir kimlik belgesi³² olmayan Ahıska Türklerine, göç konusunda öncelik verilmiştir. Bunun üzerine Özbekistan vatandaşı olan Ahıska Türkleri, Özbekistan'a gidip vatandaşlıktan çıkmak için başvuruda bulduysa da bu durum, bazı aile fertlerinin rahatlıkla ABD'ye kısa zamanda göç edebilmesine, diğerlerinin ise ya ABD'ye geç gitmelerine ya da hiç gidememelerine neden olmuştur (Aydingün, A. ve Aydingün, İ. 2014: 125).

Ahıska Türklerine ABD'ye geldikten 1 yıl sonra daimi oturma izni, 4 yıl sonra da Amerikan vatandaşlığı için başvuru yapabilme hakkı tanınmıştır (Peuch'ten (2004) aktaran A. Aydingün ve İ. Aydingün, 2014: 123).

ABD'ye göç eden Ahıska Türkleri, gittikleri yerlerde dernek ve kültür merkezleri kurarak sosyal etkinlikler düzenlemekte ve böylece kültürlerini, geleneklerini devam ettirmeye çalışmaktadırlar (Kolukırık, 2011: 184). 5 Aralık 2012 tarihinde ABD'nin Dayton şehrinde kurulan Ahıska Türk Amerikan Toplum Merkezi, Ahıska Türklerinin ABD'deki örgütlenmesinin ilk ve önemli örneklerinden biridir (A. Aydingün ve İ. Aydingün, 2016: 134).³³

3.5.2.1991 Yılından Günümüze Geri Dönüş Mücadelesi: Uluslararası Boyutta Örgütlenme Dönemi

1991 yılı itibariyle yaşanan süreç, günümüzü de içine alacak şekilde devam eden bir süreçtir. Yakın dönem Ahıska mücadelesinin en önemli özelliği, konunun uluslararası boyutta bilinirliğinin sağlanmasıdır. Bunun için öncelikle buldukları ülkelerde Ahıska Türklerinin hızlı bir şekilde organize olduğunu ve ses getiren girişimlerde bulduklarını söylemek mümkündür.

³¹ Bu tarih, A. Aydingün ve İ. Aydingün (2014)'e göre 1 Ocak 2004 olarak belirtilmektedir (Aydingün, A. ve Aydingün, İ. 2014: 126).

³² Krasnodar'da verilmeyen kimlik belgelerinin, 2004 yılı itibariyle Krasnodar'da kalan Ahıska Türklerine verilmeye başlanması, konunun ancak uluslararası gündemde yer almasıyla mümkün olabilmiştir (Aydingün, A. ve Aydingün, İ. 2014: 127).

³³ ABD'de yaşayan Ahıska Türklerinin genel durumları, yaşadıkları şehirlerdeki durumları ve kurdukları organizasyonlar hakkında bkz.: Alptekin, M. Y., 2012: 1-30; Üren, 2016: 191-192; Avcı, 2012: 1-23.

Ancak 1991 yılından bu yana Ahıska Türklerinin mücadelesini ele alırken konunun sadece Ahıska'ya dönme boyutunun olmadığı, artık Türkiye'ye göç konusunun da gündemde olduğunu bilmemiz gerekir. Bu konuda gerek Ahıska Türkleri gerek Ahıska dernekleri arasında görüş ayrılıkları bulunduğunu, yapılan saha çalışmalarında da görmekteyiz.

SSCB'nin 1991 yılında dağılmasının ardından Ahıska Türkleri, pek çok sorunla karşı karşıya kaldılar. Bu sorunların başında vatandaşlık gelmektedir. 1992 yılında yürürlüğe konan Rusya Federasyonu Vatandaşlığı Kanunu çerçevesinde Sovyet pasaportu taşıyan her kimsenin Rusya vatandaşlığına alınması karara bağlanmıştır. Ancak Ahıska Türkleri ne vatandaşlık ne de ikamet izni alabilmişlerdir. Bu noktada özellikle Krasnodar bölgesinde yaşayan Ahıska Türklerinin³⁴ büyük sorun yaşadığını belirtmek gerekir (Buntürk, 2007: 400; Bayraktar, 2013: 54-55). Diğer yandan Ahıska Türklerinin Rusya toprakları içerisinde yaşadıkları bölgelerde vatansızlığın uluslararası hukuk açısından BM'nin inisiyatifinde olduğu ancak bu duruma yönelik BM'nin herhangi bir girişimde bulunmaması dikkati çekicidir (Doğan, 2014: 32).

2000'li yıllara ilişkin Gürcistan'daki Ahıska Türkü sayısına değinecek olursak; 2005 yılında bu sayının 755 (Sumbadze, 2007: 294), 2009 yılında ise 1.500 olduğu ifade edilmektedir (Molidze, 2009: 53). Diğer yandan Gürcü resmi makamlarına göre 1.500, gayri resmi makamlara göre ise 3.000 civarında Ahıska Türkünün Gürcistan'da yaşadığı ifade edilmektedir (Aydınün ve Asker, 2012: 178).

Gürcistan'ın 11 Temmuz 2007 tarihinde Ahıska Türklerinin geri dönüşüne ilişkin yasayı onaylaması ile Ahıska Türklerinin mücadelesi yeni bir aşamaya girmiştir (Üren, 2016: 220). Buna göre Gürcistan, 2 yıllık müracaat süresinin ardından Ahıska Türklerinin Ahıska'ya dönmelerine izin vermeyi taahhüt etmiştir. Ancak 2009 yılına gelindiğinde beklentilerin dışında bir durum ortaya çıkmıştır. Geri dönüş için yalnızca 5.418 dilekçenin verildiği, aileler göz önünde bulundurulduğunda bu sayının yaklaşık 9.800 Ahıska Türkünü kapsadığı (tüm dünyadaki Ahıska Türklerinin %2'sinin altında) Gürcü makamlar tarafından ifade edilmiştir (Üren,

³⁴ Ukrayna'da yaşayan Ahıska Türkleri ise Rusya'da yaşayan Ahıska Türklerinin aksine vatandaşlık alabilmişlerdi. 1997 yılı nüfus sayımına göre Ukrayna'da yaşayan Ahıska Türkü sayısı, 10 bindir (Buntürk, 2007: 420 –Tablo: 469). Ancak Rusya'nın bu bölgeyi işgali sonrası zor şartlar altında kalan Ahıska Türkleri, Türkiye'ye göç etmeye yöneldiği için bölgedeki nüfusun azaldığı belirtilmelidir.

2016: 225). Bu sonuç, Ahıska Türklerinin Ahıska'ya (Gürcistan'a) dönme konusunda çok da istekli olmadıklarını göstermesi bakımından oldukça önemlidir.

3.6.AHISKA TÜRKLERİNİN KURDUĞU DERNEKLER VE ÖRGÜTLER

1991 yılı itibariyle Ahıska Türkleri, buldukları ülkelerde pek çok dernek kurmuşlardır. Ancak bu derneklerin çoğu, Vatan Cemiyeti'nin kurucusu ve lideri olan Serverov'un (Serveroğlu) aksine Gürcistan'a dönme fikrine karşı çıkan bir politika izlemiştir (Aydingün, A. ve Aydingün, İ. 2014: 59).

Bunlar arasında yer alan Türk Düşünce Cemiyeti, kendilerini Osmanlı Türkü olarak kabul eden bir grup Ahıska Türkünden oluşmaktaydı. 1988 yılı itibariyle mücadeleye başlayan cemiyetin başvuruları olumsuz sonuçlanmış olsa da (Tayfur, 2009: 38) Türkiye'ye dönmek isteyen Ahıska Türklerinin sesini Moskova yönetimine duyuran ilk örgütlenmelerden biri olması açısından önem taşımaktadır.

Ahıska Türkleri tarafından kurulan derneklerin bir kısmı, kısa dönem faaliyetlerini sürdürebilmiştir; bir kısmı ise farklı adlar alarak ya da başka derneklerle birleşerek günümüzde halen faaliyetlerini devam ettirmektedir.

3.6.1.Türkiye Dışında Kurulan Ahıska Dernekleri

Ahıska Türklerinin yaşadıkları ülkelerde çeşitli amaçlarla kurdukları dernekler arasında Vatan Cemiyeti önemli rol oynamaktadır. Vatan Cemiyeti ile birlikte Hsna Derneği'nin varlığı da Ahıska Türkleri arasındaki çok sesliliği ortaya koyan bir oluşum olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.6.1.1.Vatan Cemiyeti

23 Eylül 1989 tarihinde Moskova'da tüm SSCB'den 526 delegenin katıldığı ilk resmi toplantısı yapılmıştır. Bu toplantının ardından 18 Mayıs 1990 tarihinde Yusuf Serverov (Serveroğlu) liderliğinde Vatan adını taşıyan birlik kurulmuştur. Vatan Cemiyeti, 25 Şubat 1991 tarihinde SSCB tarafından da resmen tanınmıştır (Yunusov, 2000: 37).

Üyelerinin arasında Kürtler ve Hemşinlerin üye olduğu Vatan Cemiyeti (Swerdlow, 2006: 1864), 1944 sürgününün illegal olduğunu ve Ahıska Türklerinin Türk kimliğinden ödün vermeksizin –Gürcistan'ın diğer bölgelerine değil- kendi

topraklarına yerleştirilmesi gerektiğini savunmaktaydı (Baydar-Aydın, 2001: 212).

Gazigil (2016), anılarında Vatan Cemiyeti programında 'Ahıska Türklerinin 1944 yılında Gürcistan'dan sürgün edilen Türk boyları olduklarını ancak bugün Anadolu'da yaşayan Türklerle hiçbir ilgilerinin olmadığını belirttiğini; bunun dışında Ahıska'ya dönmeleri durumunda hiçbir siyasi talep içinde olmayacaklarına dair bir taahhütün' yer aldığını ifade etmektedir (Gazigil, 2016: 104).

Vatan Cemiyeti, Kasım 1992 tarihinde düzenlenen Birinci Kurultay'da cemiyetin adını Uluslararası Vatan Cemiyeti olarak değiştirmiştir. Sonrasında dernek, pek çok ülkede şube açarak yaygınlaşmıştır (Yunusov, 2000: 42; Buntürk, 2007: 256).

Uluslararası Vatan Cemiyeti, 1997-2000 yılları arasında AB, BM ve AGİT gibi pek çok kurum ve kuruluşla iletişime geçerek Ahıska sorununun duyurulması ve çözümü için çeşitli girişimlerde bulunmuştur (Buntürk, 2013: 92).

3.6.1.2.Hsna (Khsna) Derneği

Ahıska Türklerinin Gürcü etnik kökeninden geldiğini iddia eden dernek, Halil Ömerov (Gözalaşvili) tarafından 1992 yılında kurulmuştur. Kuruluşunun hemen ardından Gürcistan ve Rusya Federasyonu tarafından resmen tanınmıştır (Buntürk, 2007: 256; Osipov ve Swerdlow, 2007: 575).

Ahıska Türklerini özellikle Meskhetians olarak adlandırmayı tercih eden derneğe üye olmak isteyenlerden Gürcüce anadiline sahip olması, Gürcüce soyadını benimsemesi ve Gürcü olduğunu kabul etmesi beklenmiştir (Aydın, A. ve Aydın, İ. 2014: 71). Derneğin bu politikası, Gürcistan'ın resmi politikası ile aynı doğrultuda olması nedeniyle az sayıda Ahıska Türkü tarafından savunulmuştur (Aydın, 2002: 57).

Dernek, 1995 yılı itibariyle Gürcü Muhacirler Birliği, Genç Mesketler Birliği ve Ana Vatan Birliği olarak üçe ayrılmıştı (Buntürk, 2007: 257, Yunusov, 2000: 40). 1999 yılında faaliyetine son verilen Hsna, Gürcü Muhacirler Birliği ve Ana Vatan Birliği olarak; 2010 yılında kurulan Sürgün Edilmiş Genç Mesketler Birliği ile Gürcistan'daki faaliyetlerine devam etmektedir (Pentikainen ve Trier, 2004: 28; Mouravi ve Kilimnik, 2011: 82).

3.6.1.3.Diğer Dernekler

Ahıska Türklerinin siyasi mücadelesinde kendi aralarında da farklı görüşlere sahip gruplar olduğunu bilmek gerekir. Tüm Ahıska Türklerini kapsayan siyasi ya da toplumsal bir birlik oluşturulamadığı için amaç ve öncelikler bakımından birbirlerinden farklı yaklaşımlara sahip dernekler kurulmuştur (Modebadze, 2009: 120).

1990-1995 yılları arasında Ahıska Türkleri, buldukları ülkelerde çeşitli dernekler kurmaya devam etmişlerdir. Bu dernekler, kısa süreli olsa da Türkiye'ye göçü savunarak Ahıska Türklerinin sesini duyurabilmiştir. Bu dernekler; Osmanlı Türkleri (Kırgızistan), Türkiye (Kazakistan), Anadolu (Ukrayna), Ümit (Rusya Federasyonu), Ahıska Türkleri Kültür Merkezi (Azerbaycan) gibi dernek ve örgütlenmelerdir. Bu dernekler dışında merkezleri çeşitli ülkelerde bulunan Yurduna Geri Dönen Gürcülerin Birliği, Kırgızistan'a yerleşen Türkler Birliği, BDT Ülkelerindeki Ahıska Türklerinin Uluslararası Federasyonu, Ahıska Türkleri Birliği Federasyonu, Mülteci Ahıska Türklerine Kültürel ve Sosyal Destek Derneği gibi oluşumlar da bu süreçte yer alarak Ahıska Türkleri adına hareket etmiştir (Buntürk, 2013: 91; Yunusov, 2000: 42; İzzetoğlu, 2003: 13; Modebadze, 2009: 120-122).

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde sayıları 500 civarında olan Ahıska Türklerinin ilk resmi örgütlenmesi olan KKTC Ahıska Türkleri Kültür ve Dayanışma Derneği ise Kasım 2011 tarihinde faaliyete geçmiştir (Uçar ve Memmedoğlu, 2014: 212).

3.6.2.Türkiye'de Kurulan Ahıska Dernekleri

Türkiye'de kurulan Ahıska derneklerinin sayıları, diğer ülkelere göre daha fazladır. Söz konusu derneklerin kuruluş amacı, Ahıska Türklerinin topluma uyumlarını sağlamak ve karşılaştıkları sorunlarda onlara yardımcı olmaktır (Pentikainen ve Trier, 2004: 29).

3.6.2.1.Dünya Ahıska Türkleri Birliği

2000'li yılların başına dek Ahıska Türkleri adına kurulan pek çok dernek, çeşitli ülke ve platformlarda Ahıska Türklerinin sesini duyurmaya çalışmıştır. Ancak Ahıska Türklerinin buldukları ülkelerde ve aynı zamanda diğer üçüncü ülkelerde

Ahıska Türklerinin hangi dernek veya kuruluş tarafından temsil edileceği konusunda tartışmalar başlamıştır (Aydıngün, 2002: 58). Temsil krizi ve çatı örgüt yapılanması için Türkiye’de bulunan Ahıska Türkleri ve dernekleri harekete geçmiştir (Üren, 2016: 160).

18 Kasım 2008’de sürgündeki Ahıska Türklerinin tek resmi temsilcisi olduğunu savunan Dünya Ahıska Türkleri Birliği (DATÜB) kurulmuştur. DATÜB, yeni açılan derneklere destek olmuştur. 2008 yılında kurulan ve ancak 4 yıl faaliyet sürdürebilen Ahıska Türkleri Vatan Cemiyeti, DATÜB’e üye olarak Ahıska Türkleri ile ilgili faaliyetlere katılmıştır (Zeyrek, 2009: 10; Üren, 2016: 172-173)

DATÜB Genel Sekreteri Ziyatdin Kassanov, TBMM’yi ziyaret ederek parlamentolar arası dostluk gruplarıyla görüşmüştür. Bu görüşmelerde Gürcistan’a dönüş için destek istenmiş, aynı zamanda Avrupa Konseyi ile de görüşülmüştür (Zeyrek, 2009a: 50).

DATÜB, Gürcistan’a ilk ziyaretini 2011 yılında (Zeyrek, 2011a: 56); Gürcistan Cumhurbaşkanı ile ilk görüşmesini ise 2014 yılında gerçekleştirmiştir. Tüm görüşmelerde geri dönüş sürecinin hızlandırılması yönünde talepler dile getirilmiştir (DATÜB, 2014: 37).

DATÜB, gerek Türkiye’de yaşayan Ahıska Türklerini gerekse tüm dünyada yaşayan Ahıska Türklerini yeterince temsil edemediği ve onların sorunlarına çözüm bulamadığı noktasında eleştirilmektedir. Bu sorunun daha çok DATÜB’ün kurumsal olmayan yapısından kaynaklandığı düşünülmektedir (Üren, 2016: 165).

3.6.2.2.Diğer Dernekler

DATÜB dışında Türkiye’de kurulan diğer dernek ve organizasyonlar şunlardır:

1997 yılında İstanbul’da kurulan Ahıskalılar Vakfı, 2000 yılında Ahıskalı öğrenciler tarafından kurulan Ahıska Türkleri Eğitim, Kültür ve Sosyal Yardımlaşma Derneği, 2001 yılında Bursa’da kurulan Ahıskalı Göçmen Türkleri, Kültür ve Dayanışma Derneği, 2003 yılında kurulan Ahıska Türk Dernekleri Federasyonu, 2011 yılında yine Bursa’da kurulan Tüm Ahıskalılar Sosyal, İktisadi İşbirliği ve Yardımlaşma Derneği ve 2004 yılında İstanbul’da kurulan Ahıskalı Öğrenciler Birliği gibi derneklerdir (Pentikainen ve Trier, 2004: 29; Buntürk, 2013: 92;

Kadirova, 2004: 44; Çelik, 2011: 2; Uçar ve Memmedoğlu, 2014: 203; Alioğlu ve Gürbulak, 2013: 237). Çalışmamızın saha çalışması kapsamında özellikle Antalya, Bursa ve İzmir’de bulunan derneklerden ve ayrıca Ahıskalı Öğrenciler Birliği’nden destek alınmıştır.

Ahıska Türklerinin oluşturduğu örgütlenmeler, diğer ülkelere nazaran Türkiye’de sayıca daha fazladır. Ancak Türk kamuoyuna seslerini duyurabilme konusunda etkin değillerdir. Derneklerin parçalanmış yapıları, kısa ömürlü olmaları ve farklı görüşleri savunmaları buna etki eden faktörlerdir (Osipov ve Swerdlow, 2007: 589). Örneğin; İstanbul’da bulunan Ahıska Türkleri Eğitim, Kültür ve Sosyal Yardımlaşma Derneği gibi bazı dernekler, anavatan olarak Ahıska’yı görmekte ve sonunda oraya dönmeyi hedeflemektedirken diğer derneklerin (ki bu kesim, derneklerin çoğunluğunu ifade emektedir) resmi yaklaşımın tam tersini savunmaktadır. Onlara göre Ahıska Türkleri, anavatanları olan Türkiye’ye dönmüş öz Türklerdir (Pentikainen ve Trier, 2004: 29).

3.7.ULUSLARARASI ALANDA AHISKA TÜRKLERİ SORUNU

Ahıska Türkleri sorununun çıkış noktası, siyasi nedenlere dayalıdır. İnsanlık açaşından dramatik bir boyutunun olması, sorunun uluslararası bir sorun haline gelmesine ve aynı zamanda insan hakları sorununa dönüşmesine neden olmuştur (Üren, 2016: 283).

Rusya’dan ABD’ye kadar pek çok ülke, bu süreçte rol oynamaktadır. Kafkasya güç dengesini sağlayan ittifakın iki cephesinde yer alan bu iki ülke dışında AGİT, BM ve UGÖ de SSCB’nin dağılmasından sonra Ahıska Türkleri sorununa dahil olmuştur.

Üç örgütün bir araya gelerek 1996 yılında organize ettiği BDT Konferansı, dünya kamuoyunun bu soruna ilgi göstermesini sağlamıştır (Armstrong, 2002: 16; Coşkun, 2009: 18). Konferans sonundaki resmi açaşlamada ‘sürgün edilmiş halklara mensup kişilerin gönüllü olarak vatanlarına geri dönme haklarının var olduğu’ ifade edilmiştir (Kütükçü, 2005: 18). Halen sürgünde yaşamakta olan halkların var olabileceği yönündeki bu vurgu, dünyanın Ahıska Türklerinin halen devam eden sürgün hayatından haberdar olmasını sağlamıştır (Üren, 2016: 296).

Konferans sonrası Ahıska Türkleri sorunu, ilk kez bölgesel ve küresel ölçekte çok çeşitli aktörler tarafından ele alınmıştır. Bölgesel ölçekte AGİT, AB ve Avrupa Konseyine bağlı diğer kuruluşlar, küresel ölçekte ise BM'ye bağlı BMMYK ve UGÖ, bu aktörler arasında yer almaktadır (Swerdlow, 2006: 1849). Uluslararası ortamda konuyla ilgili ilk toplantı, 1998 yılında Lahey'de yapılmış; bu toplantıyı 1999 Viyana toplantısı izlemiştir. Rusya, Azerbaycan, Gürcistan ve Uluslararası Vatan Cemiyetinden temsilcilerin de katıldığı ilk toplantı sonrasında Türkiye, Ukrayna, ABD ve Avrupa Konseyi de toplantılara dahil olmuştur (Halidov, 2011: 61-62). Ancak müzakere süreci sürdürülemediği ve konu kapanmıştır (Sargin, 2006: 78).

Avrupa Konseyi'nin bu süreçte Ahıska Türkleri ile ilgili almış olduğu pek çok karar bulunmaktadır. Bu kararlarda Avrupa Konseyi, 'sürgün edilmiş Ahıska halkı' ifadesini kullanmayı tercih etmiştir (Cilevics, 2007: 44).³⁵

Konuyla ilgili ilk karar, 1993 yılında alınan 996 sayılı karardır. Kararda Rusya'nın, Stalin tarafından sürgün edilen Ahıskalılardan ülkelerine geri dönmelerine izin vermesi gerektiği belirtilmektedir. 1995 yılında alınan 1059 sayılı karar ise BM'nin de yardımıyla Ahıska Türklerinin Gürcistan tarafından yurtlarına yerleştirilmeleri gerektiği şeklindedir. 1997 yılında alınan 1335 sayılı diğer bir kararda ise Fergana olaylarından dolayı Özbekistan'dan kaçan Ahıska Türklerinin Gürcistan'a dönme konusundaki istekleri açıkça belirtilmektedir (İzzetgil, 2013: 2702; Cilevics, 2007: 44).

Gürcistan, 27 Nisan 1999 tarihinde resmen Avrupa Konseyi'nin bir üyesi olmuştur (Trier, Mouravi ve Kilimnik, 2011: 39; Yunusov, 2000: 56). Avrupa Konseyine girişin bir şartı olarak Gürcistan, Ahıska Türklerinin geri dönüşüne ve Gürcü toplumuyla uyumuna yönelik bir yasa hazırlamayı kabul etmiştir. Yasanın 2

³⁵ Avrupa Konseyi kararlarının bir değerlendirmesi için bkz.: İzzetgil, E. (2012). Avrupa Konseyi Raporlarında Ahıska Sorunu -1- AKMP'nin Son Gürcistan Raporunda Ahıska Türklerini İlgilendiren Maddeler, Uluslararası Strateji ve Güvenlik Araştırmaları Merkezi, <http://www.usgam.com/tr/index.php?l=807&cid=683&konu=21&bolge=7>, (01.09.2017); İzzetgil, E. (2012). Avrupa Konseyi Raporlarında Ahıska Sorunu -2- Avrupa Konseyi Belgelerinde Ahıska Sorunu ve Gürcistan'ın Konuyla İlgili Politikası, Uluslararası Strateji ve Güvenlik Araştırmaları Merkezi, <http://www.usgam.com/tr/index.php?l=807&cid=792&konu=25&bolge=7>(01.09.2017).

yıl içerisinde hazırlanması ve 12 yılda tamamlanması öngörülmüştür (Aydingün, 2013: 2672; Trier, Mouravi ve Kilimnik, 2011: 35).

Gürcistan'ın 2007 yılında onayladığı geri dönüş yasası, uluslararası baskı altında ve Avrupa Konseyi'nin 1999 yılı itibariyle sürece dahil olmasıyla gerçekleşebilmiştir (Mouravi, 2007: 500). Yasa onaylanana dek Avrupa Konseyi tarafından Gürcistan'a uyarı ya da destek niteliğinde pek çok ara karar ve çeşitli raporlar yayınlanmıştır.³⁶ Bu kararlar arasında yer alan 2005 yılına ait 1428 sayılı karar, doğrudan Ahıska Türklerinin geri dönüş sürecine ilişkin bir karardır. Geri dönüşün 3 yıl içerisinde başlaması ve en geç 12 yıl içerisinde tamamlanmasına vurgu yapılan kararda Gürcistan ile birlikte Rusya ve UGÖ, BMMYK ve AGİT gibi uluslararası örgütlerden de destek alınabileceği ifade edilmiştir (Aydingün ve Aydingün, 2014: 76).

Avrupa Konseyi'nin talepleri üzerine Gürcistan, geri dönüş konusunda çalışma yapmak üzere özel bir komisyon oluşturmuş; komisyon çalışmalarına bağlı olarak 2008 yılında '*20.yüzyılın 40'lu Yıllarında Eski SSCB Tarafından Gürcistan SSC'den Zoraki Şekilde Göçürülmüş Kişilerin Vatana Dönüşü Hakkında Kanun*' yürürlüğe girmiştir (Trier, Mouravi ve Kilimnik, 2011: 41-42).

Kısa bir zaman sonra yasaya karşı çeşitli eleştiriler yükselmiştir. Yasa çerçevesinde geri dönüşü kabul edenlerin en kısa zamanda buldukları ülke vatandaşlığından çıkmaları istenmiştir. Ancak sonrasında Gürcistan'da vatandaşlık alabileceklerine dair bir kesinlik yer almamaktadır. Ahıska Türkleri, vatansız duruma düşmekle karşı karşıya kalmıştır. Diğer yandan dönüş için başvuru süresinin yetersizliği, başvuru dilinin Gürcüce ve İngilizce olması (yakın zamana kadar ortak dilin Rusça olması ve eski belgelerin de Rusça olmasına rağmen) ve son olarak Ahıska Türklerinin Ahıska'ya değil de Gürcistan geneline dağıtılarak iskan edileceği yönündeki düzenlemeler, ciddi eleştirilere neden olmuştur (Bayındır, 2008: 24; Zeyrek, 2007: 4; DATÜB, 2012: 7; Trier, Mouravi ve Kilimnik, 2011: 42).

1 Ocak 2010 tarihi itibariyle Gürcistan, büyük çoğunluğunu Azerbaycan'dan gelen başvuruların oluşturduğu 5.841 başvuruyu kabul ederek işleme koymuştur (DATÜB, 2014: 16; Molidze, 2012: 16; Trier, Mouravi ve Kilimnik, 2011: 44).³⁷

³⁶ Söz konusu ara kararlar ve raporlar hakkında detaylı bilgi için bkz.: Üren, 2016: 301-303.

³⁷ Diğer ülkelerden yapılan başvuru sayılarına ilişkin detaylı bilgiler için de bu kaynaklardan yararlanılabilir.

Ancak Gürcistan, hem Ahıska Türklerini etnik bir grup olarak tanımamaya devam etmekte hem de Avrupa Konseyi'nin baskısına rağmen Ahıska Türklerinin geri dönüşüyle ilgili düzenlemeleri sürekli askıya almakta ve çeşitli nedenlerle ertelemektedir. Bu bağlamda isteksiz ve zoraki bir politika izlemektedir. Diğer yandan Avrupa Konseyi'nin de konuyla ilgili düzenlemeleri ve alınan kararları denetleme noktasında çaba harcamadığı, esnek bir yaklaşım benimsediği görülmektedir (Trier, Mouravi ve Kilimnik, 2011: 121; Aydınğün, 2013: 2672).



DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SAHA ÇALIŞMASINA KATKIDA BULUNAN AHISKA TÜRKLERİNİN SOSYOLOJİK PROFİLİ

4.1. DEMOGRAFİK YAPI HAKKINDA

Saha çalışması kapsamında elde edilen verilerle ilgili olarak bu bölümde Ahıska Türklerinin demografik yapısı hakkında bilgiler verilecektir.

4.1.1. Anketlerin Yapıldığı Şehirler

AKATÜB dernek temsilcileriyle yapılan görüşmeler³⁸ sonrasında pilot uygulama esnasında belirlenen şehirler genişletilerek Tablo 1 ve detayında yer verilen şehirlerden elde edilen anketler de değerlendirmeye alınmıştır.

Çalışma katılan Ahıska Türklerinin demografik özellikleriyle ilgili genel tabloyu ortaya koymadan önce çalışmanın yürütüldüğü sahalara ilişkin bilgi vermek gerekirse;

Tablo 1: Anketin Yapıldığı Yer

Yerleşim Birimleri	Frekans	Yüzde
Antalya	87	48,3
Bursa	45	25,0
İstanbul	12	6,7
İzmir	11	6,1
Diğer*	25	13,9
Toplam	180	100,0

Tablo 1'e göre saha çalışmasına en fazla katılım, Antalya ve Bursa illerinden gerçekleşmiştir. Antalya'dan 87, Bursa'dan 45 anket elde edilmiştir. Bu iki şehri, 12 anket ile İstanbul ve 11 anket ile İzmir izlemektedir.

³⁸ Ağustos 2016 tarihinde AKATÜB temsilcileriyle yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bilgidir.

Diğer* kategorisindeki anketler ise sırasıyla Ankara (7), Eskişehir (6), Konya (2), Giresun (2), Afyonkarahisar (1), Ardahan (1), Çanakkale (1), Erzurum (1), Kırıkkale (1), Muğla (1), Tekirdağ (1) ve Yalova'dan (1) elde edilmiştir.

Elde edilen anketlerin %48,3'ü Antalya'dan, %25'i ise Bursa'dan toplanan anketlerden oluşmaktadır. Böylece tüm anketlerin yaklaşık %75'inin çalışmanın ilk aşamasında hedeflenen şehirlerden (Antalya ve Bursa'dan) elde edildiği; bununla birlikte farklı şehirlerden de katılımın gerçekleştiği ifade edilmelidir.

4.1.2. Demografik Veriler

Cinsiyet, yaş, doğum yeri, eğitim, meslek, gelir düzeyi ve dil bilgileriyle ilgili demografik veriler, *Frekans Analizi Yöntemiyle* yapılan test sonuçlarına göre aşağıda aktarılmaktadır.

4.1.2.1. Cinsiyet

Çalışmaya katılan Ahıska Türklerinin cinsiyetlerine ilişkin bilgiler aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 2: Cinsiyet

Seçenekler	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Erkek	111	61,7	61,7
Kadın	69	38,3	38,3
Toplam	180	100,0	100,0

Tablo 2'ye göre katılımcıların %61,7'sini erkekler, %38,3'ünü ise kadınlar oluşturmaktadır. Saha çalışması kapsamındaki gözlemlerde kadınların erkeklere göre daha çekingen ve isteksiz davrandıkları, eğer yanlarında eşleri ya da aile büyükleri varsa söz hakkını onlara tanıdıkları gözlemlenmiştir.³⁹ Özellikle hangi yaş grubunda olursa olsun Ahıskalı ailelerin gelinlerinin anket çalışmasına yaklaşımı, diğer Ahıska Türklerine göre daha farklı olmuştur. Ev görüşmelerinde yalnızca dinleyici olarak görüşmeye katılmayı ve hatta kimi zaman görüşme yapılan ortamda dahi bulunmamayı tercih etmişlerdir. Yüz yüze anket ve mülakat çalışmalarının

³⁹ Ahıska Türklerinde sosyalleşme sürecinde içselleştirilen değer yargıları hakkında detaylı bilgi için bkz.: Goulbourne ve diğerleri, 2010: 19; Aydıngün, A. ve Aydıngün, İ., 2014: 33-34).

çoğunlukla dernek toplantıları ve aile ziyaretleri şeklinde gerçekleştirildiği düşünüldüğünde bu durumla sıklıkla karşı karşıya kalındığı anlaşılmış olacaktır. Tüm bunlardan yola çıkarak kadın katılımcı sayısının erkek katılımcı sayısından görece az olması, Ahıska Türklerinin karakteristik yapılarının bir sonucu olarak ele alınabilir.

4.1.2.2.Yaş

Çalışmaya katılan Ahıska Türklerinin yaş gruplarına ilişkin bilgiler aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 3: Yaş

Seçenekler	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
18-30 yaş arası	113	62,8	62,8
31-50 yaş arası	51	28,3	28,3
51 yaş ve üzeri	16	8,9	8,9
Toplam	180	100,0	100,0

Tablo 3'e göre katılımcıların %62,8'i 18-30 yaş grubundan, %28,3'ü 31-50 yaş grubundan, %8,9'u ise 51 ve üzeri yaş grubundan oluşmaktadır. Yoğun katılımın olduğu yaş grubunun 18-30 yaş grubunda yer alan Ahıska Türkü gençlerden oluştuğu görülmektedir. Saha çalışmalarında da gençlerin, kendileri üzerine söz söyleme ve mevcut koşulları eleştirebilme konusunda diğer yaş gruplarına göre daha rahat ve özgür davranabildikleri gözlemlenmiştir.

Göç üzerine yapılan çalışmalarda yaş ve göç etme eğilimi arasında negatif bir ilişki ortaya konmuştur. D. Thomas (1938), göçmenlerin çoğunlukla gençlerden oluştuğunu vurgulayarak özellikle 20-30 yaş aralığında bulunan nüfusun daha yüksek oranda bir göç eğilimine sahip olduğunu ifade etmektedir (aktaran Çelik, 2005: 180).

Yaş ilerledikçe göç etme eğiliminin düşük olması; hem çalışmaya katılan 51 yaş ve üzeri Ahıska Türklerinin diğer yaş gruplarına göre daha az sayıda olması, hem de aile büyüklerinin Türkiye dışındaki ülkelerde kaldığı ve oralarda yaşamlarına devam ettikleri, gençlerin ise çeşitli amaçlarla Türkiye'ye göç etme eğiliminde olmaları ile açıklanabilir.⁴⁰

⁴⁰ Mülakatlar için bkz. Ekler kısmı, ek s.9-31.

Pilot çalışmalar esnasında AKATÜB temsilcileri ile yapılan ön görüşmelerde de Türkiye’de yaşayan Ahıska Türkü gençlerin, çalışmamıza daha fazla katkı sunabileceği yönünde görüş belirtilmiştir.⁴¹ Nitekim saha çalışması sonucunda da bu durumu doğrular nitelikte bir tablo ortaya çıkmıştır.

Dernekler aracılığıyla kurulan iletişim kanallarına, Türkiye’de çeşitli üniversitelerde lisans eğitimi alan ve Ahıskalı Gençler Birliği’ne üye olan Ahıska Türkü öğrenciler ve Ahıskalı gençler, olumlu cevap vermişlerdir. Böylece e-anketlerin oluşturulması yoluna gidilmiş ve çalışmanın, farklı şehirlerde bulunan Ahıska Türklerine de ulaştırılması sağlanmıştır.

4.1.2.3.Doğum Yeri (ülke ve şehir olarak)

Çalışmaya katılan Ahıska Türklerinin doğduklarına yerlere ilişkin detaylı bilgiler aşağıdaki iki tabloda yer almaktadır.

Tablo 4: Doğum Yeri (ülke olarak)

Seçenekler	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Cevapsız	1	0,6	0,6
Azerbaycan	26	14,4	14,4
Gürcistan	2	1,1	1,1
Kazakistan	63	35,0	35,0
Kırgızistan	13	7,2	7,2
Özbekistan	58	32,2	32,2
Rusya	13	7,2	7,2
Türkiye	3	1,7	1,7
Ukrayna	1	0,6	0,6
Toplam	180	100,0	100,0

Tablo 4’e göre 1 katılımcı hariç tüm katılımcılar doğum yeri bilgilerini paylaşmışlardır. Katılımcıların %35’ini Kazakistan, %32,2’sini Özbekistan doğumlu Ahıska Türkleri oluşturmaktadır. Sırasıyla diğer katılımcıların %14,4’ünü Azerbaycan, %7,2’sini Kırgızistan ve Rusya, %1,7’sini Türkiye, %1,1’ini Gürcistan ve %0,6’sını ise Ukrayna doğumlu Ahıska Türkleri oluşturmaktadır.

⁴¹ Ağustos 2016 tarihinde AKATÜB temsilcileriyle yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen bilgidir.

Ahıska Türklerinin doğdukları şehirlerle ilgili bilgilere ise Tablo 5’de yer verilmektedir.

Tablo 5: Doğum Yeri (şehir olarak)

Seçenekler	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Cevapsız	38	21,1	21,1
Ahıska	1	0,6	0,6
Almatı	16	8,9	8,9
Andican	2	1,1	1,1
Antalya	1	0,6	0,6
Apşeron	1	0,6	0,6
Aspinza	1	0,6	0,6
Bakü	4	2,2	2,2
Belgorod	1	0,6	0,6
Beylegan	1	0,6	0,6
Bişkek	8	4,4	4,4
Bursa	2	1,1	1,1
Çimkent	5	2,8	2,8
Djambul	1	0,6	0,6
Fergana	14	7,8	7,8
Gence	2	1,1	1,1
Guba	1	0,6	0,6
Haçmaz	6	3,3	3,3
Karatay	1	0,6	0,6
Krasnodar	1	0,6	0,6
Lenger	2	1,1	1,1
Merke	6	3,3	3,3
Nalçık	3	1,7	1,7
Namangan	2	1,1	1,1
Orlovskaya	1	0,6	0,6
Oş	1	0,6	0,6
Rostov-na-Donu	1	0,6	0,6
Saatli	2	1,1	1,1
Sabirabad	3	1,7	1,7

Semerkant	5	2,8	2,8
Sirderya	4	2,2	2,2
Şirinbey	1	0,6	0,6
Taraz	18	10,0	10,0
Taşkent	22	12,2	12,2
Vladikavkaz	1	0,6	0,6
Voronej	1	0,6	0,6
Toplam	180	100,0	100,0

Tablo 5'e göre katılımcıların %21,1'i doğdukları şehirlerle ilgili herhangi bir bilgi paylaşmamıştır. Bu konuda katılımcıların, açık uçlu bir soru olarak doğdukları şehri yazma konusunda isteksiz davrandıkları ya da doğdukları ülkeyi belirtmekle yetinerek buna gerek duymadıkları düşünülebilir.⁴² Katılımcıların %12,2'si Taşkent (Özbekistan), %10'u Taraz (Kazakistan), %8,9'u Almatı (Kazakistan), %7,8'i Fergana (Özbekistan) şehirlerinde; kalan katılımcılar ise tabloda yer verilen diğer şehirlerde doğduklarını belirtmişlerdir.

4.1.2.4. Medeni Durum

Çalışmaya katılan Ahıska Türklerinin medeni durumlarına ilişkin bilgiler aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 6: Medeni Durum

Seçenekler	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Bekar	91	50,6	50,6
Dul	6	3,3	3,3
Evli	83	46,1	46,1
Toplam	180	100,0	100,0

Tablo 6'ya göre katılımcıların %50,6'sını bekar, %46,1'ini evli ve %3,3'ünü ise dul Ahıska Türkleri oluşturmaktadır.

⁴² Detaylı anket sonuçlarına bakıldığında doğdukları şehre ilişkin bilgi paylaşmayan Ahıska Türklerine ilişkin ayırt edici bir veriye erişilememiştir.

4.1.2.5.Eğitim Durumu

Çalışmaya katılan Ahıska Türklerinin eğitim durumlarına ilişkin bilgiler aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 7: Eğitim Durumu

Seçenekler	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Cevapsız	4	2,2	2,2
Okuryazar değil	1	0,6	0,6
Okuryazar	1	0,6	0,6
İlkokul mezunu	1	0,6	0,6
Ortaokul mezunu	15	8,3	8,3
Lise mezunu	76	42,2	42,2
Üniversite mezunu	69	38,3	38,3
Lisansüstü mezunu	13	7,2	7,2
Toplam	180	100,0	100,0

Tablo 7'ye göre katılımcıların 4'ü (%2,2'si) eğitim durumlarıyla ilgili herhangi bir bilgi paylaşmamıştır. 1 katılımcı (%0,6) okuryazar olmadığını, 1 katılımcı (%0,6) yalnızca okuma yazması olduğunu ama eğitim almadığını, diğer 1 katılımcı ise (%0,6) ilkokul mezunu olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların %8,3'ü ortaokul mezunu, %42,2'si lise mezunu, %38,3'ü üniversite mezunu, %7,2'si ise lisansüstü eğitim mezunudur. Tablodan da anlaşılacağı üzere saha çalışmasına katılan Ahıska Türklerinin büyük bir çoğunluğu en az lise mezunudur. Üniversite ve lisansüstü eğitim mezunlarının da bu grup içerisinde yer aldığı düşünöldüğünde eğitimli grubun (lise ve üzeri) sayıca fazla olduğu görölmektedir.

Long'a göre bireylerin göç kararı almasında eğitim, önemli bir bileşendir ve aralarında doğrusal bir ilişki vardır (Long, 1973: 249). Saha çalışmasında da bu yönde bir sonuç çıkmış ve göç ederek Türkiye'ye yerleşen Ahıska Türklerinin yaklaşık %90'ının lise ve üzeri bir eğitim düzeyine sahip olduğu ortaya konmuştur.

Katılımcıların yaş grupları ve eğitim düzeyleri arasındaki ilişki ise şöyledir:

Tablo 8: Eğitim Durumu-Yaş Arasındaki İlişki

Seçenekler		18-30 yaş arası	31-50 yaş arası	51 yaş ve üzeri	Toplam
Eğitim Durumu	Cevapsız	4	0	0	4
	Okur yazar değil	0	1	0	1
	Okur yazar	0	1	0	1
	İlkokul mezunu	0	1	0	1
	Ortaokul mezunu	7	7	1	15
	Lise mezunu	47	20	9	76
	Üniversite mezunu	49	16	4	69
	Lisansüstü mezunu	6	5	2	13
Toplam		113	51	16	180

Tablo 8'e göre eğitim düzeyleriyle ilgili herhangi bir bilgi paylaşmayan 4 Ahıska Türkü bulunmaktadır ve 4'ü de 18-30 yaş arasındadır. 31-50 yaş arası ile 51 ve üzeri yaş grubundaki Ahıska Türklerinin büyük bir çoğunluğunun en az lise mezunu olduğu görülmektedir. Lise mezunlarından sonra eğitim düzeyi açısından ikinci sırada yer alan grup ise üniversite mezunlarından oluşmaktadır. 18-30 yaş grubunda ise üniversite mezunu sayısı, lise mezunu sayısından yalnızca 2 fazladır. Her yaş grubunda lisansüstü mezun olduğunu; bununla birlikte okur yazar olmayan, yalnızca okur yazar olan ve ilkokul mezunu toplam 3 Ahıska Türkünün de 31-50 yaş arasında yer aldığı görülmektedir.

4.1.2.6. Göç Öncesi ve Sonrasına İlişkin Mesleki Bilgiler

Göç eden bireylerin göç sonrasında mesleklerini sürdürebilmeleri diploma denkliği, çalışma izni ve benzeri sebepler dolayısıyla kesintiye uğrayabilmekte ve bireyler, göç öncesindeki mesleklerini yeni yaşam alanlarında devam ettiremeyebilmektedirler. Ahıska Türkleriyle yapılan görüşmelerde de bu ve benzeri durumlar dile getirilmiştir.⁴³ Bu nedenle çalışma hayatlarına ilişkin Ahıska Türklerine sorulan ilk soru, göç öncesi ve göç sonrasındaki mesleklerinin farklı olup olmadığının belirlenmesine yöneliktir.

⁴³ Mülakatlar için bkz. Ekler kısmı, ek s.9-31.

Tablo 9: Göç Öncesi/Sonrası Mesleklerin Farklılığı

Seçenekler	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Cevapsız	5	2,8	2,8
Evet	79	43,9	43,9
Hayır	96	53,3	53,3
Toplam	180	100,0	100,0

Tablo 9'a göre 5 Ahıska Türkü, soruyu cevapsız bırakmıştır. Katılımcıların %53,3'ü (96 Ahıska Türkü) soruya hayır cevabını verirken; %43,9'u (79 Ahıska Türkü) ise evet cevabını vermiştir. Katılımcıların çoğunluğunun Türkiye'ye göç etmeden önceki meslekleriyle göç sonrası mesleklerinin farklı olmadığı görülmektedir. Ancak 79 kişinin de Türkiye'ye göç sonrasında çeşitli sebeplerle önceki mesleklerini sürdüremedikleri ortaya konmuştur. Nitekim yapılan mülakatlarda da gerek çalışma izni gerek vatandaşlık alma konusunda yaşanan sorunlar nedeniyle Türkiye'ye geldikten sonra Ahıska Türklerinin kendi meslekleri yerine en kısa yoldan gelir getirici nitelikte olan diğer meslekleri tercih ettikleri yönünden görüşler ileri sürülmüştür.⁴⁴

⁴⁴ Bkz. Ekler kısmında Mülakat III-IV-V, ek s.14-20.

Tablo 10: Türkiye'ye Göç Öncesi Meslekler

Seçenekler	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
İşsiz	16	20,3	20,3
Öğrenci	15	19	19
Çiftçi	8	10,1	10,1
Memur	8	10,1	10,1
Ev hanımı	8	10,1	10,1
İşçi	5	6,3	6,3
Esnaf	5	6,3	6,3
Şoför	2	2,5	2,5
Hemşire	1	1,3	1,3
İnşaat işçisi	1	1,3	1,3
Doktor	1	1,3	1,3
Öğretmen	1	1,3	1,3
Özel Sektör	1	1,3	1,3
Satış Elemanı/Danışmanı	1	1,3	1,3
Serbest meslek	1	1,3	1,3
Sinemacı	1	1,3	1,3
Terzi	1	1,3	1,3
Uzman Çavuş	1	1,3	1,3
Diğer	2	2,5	2,5
Toplam	79	100,0	100,0

Tablo 9'da göç öncesi ve sonrası farklı mesleklere sahip olduklarını ifade eden 79 Ahıska Türkü olduğu ifade edilmişti. Tablo 10'da bir önceki soruya evet cevabını veren 79 Ahıska Türkünün göç öncesindeki mesleklerinin yüzdelik dağılımlarına yer verilmiştir. Buna göre katılımcıların %20,3'ü işsiz, %19'u öğrenci, %10,1'i çiftçi, ev hanımı ve memur, %6,3'ü esnaf ve işçi, %2,5'i ise şoför olarak çalıştıklarını ifade etmişlerdir.

Diğer meslek gruplarında 1'er kişi olmak üzere hemşire, inşaat işçisi, doktor, öğretmen, özel sektör (detay belirtilmemiştir), satış elemanı/danışmanı, serbest meslek, sinemacı, terzi ve asker cevapları verilmiştir. Bununla birlikte 2 katılımcı

(%2,5), diğer seçeneğini işaretlemesine rağmen göç öncesindeki mesleğine ilişkin bilgi paylaşmamıştır.

Tablo 11: Şu Anki/Göç Sonrası Meslek

Seçenekler	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
İşçi	46	25,6	25,6
Öğrenci	38	21,1	21,1
İşsiz	26	14,4	14,4
Ev hanımı	11	6,1	6,1
Memur	9	5,0	5,0
Esnaf	8	4,4	4,4
Öğretmen	3	1,7	1,7
Çiftçi	3	1,7	1,7
Akademisyen	2	1,1	1,1
İnşaat işçisi	2	1,1	1,1
Rehber	2	1,1	1,1
Turizmci	2	1,1	1,1
Diş teknisyeni	1	0,6	0,6
Doktor	1	0,6	0,6
Emekli	2	1,1	1,1
Fizyoterapist	1	0,6	0,6
İhracat Sorumlusu	1	0,6	0,6
Muhasebeci	1	0,6	0,6
Pastacı	1	0,6	0,6
Psikolog	1	0,6	0,6
Satış Elemanı/Danışmanı	1	0,6	0,6
Sekreter	1	0,6	0,6
Tercüman	1	0,6	0,6
Terzi	1	0,6	0,6
Web Yazılımcısı	1	0,6	0,6
Diğer	14	7,8	7,8
Toplam	180	100,0	100,0

Tablo 11’de Ahıska Türklerine Şu anki/göç sonrası meslekleri sorulmuştur. Buna göre katılımcıların %25,6’sı işçi, %21,1’i öğrenci, %14,4’ü işsiz, %6,1’i ise ev hanımı olduğunu belirtmiştir. Öğrenci ve işsiz Ahıska Türkü sayısının, hem göç öncesinde hem göç sonrasında diğer meslek gruplarına göre sayıca fazla olduğu gözlenmektedir. 14 katılımcı (%7,8) ise diğer seçeneğini işaretlemesine rağmen mesleğine ilişkin bilgi paylaşmamıştır. Tablo 10 ile karŐılaŐtırıldıđında işçi, öğrenci ve işsiz sayılarındaki artış göze çarpmaktadır. Buna göre işçi sayısı 5’den 46’ya, öğrenci sayısı 15’den 38’e, işsiz sayısı ise 16’dan 26’ya yükselmiştir.

Açık olarak belirtilen diğer meslek gruplarına ilişkin tabloda yer alan bilgilere göre göç öncesinden farklı olarak akademisyen, rehber, turizmci, diş teknisyeni, emekli, fizyoterapist, ihracat sorumlusu, muhasebeci, pastacı, psikolog, sekreter, tercüman, web yazılımcısı gibi meslekler de eklenmiştir. Böylece mesleki çeşitlilik de ortaya konmuştur.

4.1.2.6.Gelir Düzeyi

Çalışmaya katılan Ahıska Türklerinin gelir düzeylerine ilişkin bilgiler aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 12: Aylık Gelir

Seçenekler	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Cevapsız	4	2,2	2,2
Gelirim yok	52	28,9	28,9
250-500 TL	11	6,1	6,1
501-750 TL	19	10,6	10,6
751-1.250 TL	30	16,7	16,7
1.251-2.000 TL	33	18,3	18,3
2.001 TL ve üzeri	31	17,2	17,2
Toplam	180	100	100

Tablo 12’ye göre tüm katılımcılar arasında 4 Ahıska Türkü (%2,2), aylık gelir düzeyleriyle ilgili herhangi bir bilgi paylaşmamıştır. Katılımcıların %28,9’u hiçbir gelirlerinin olmadığını; %18,3’ü 1.251-2.000 TL arasında, %17,2’si 2.001 TL ve

üzerinde, %16,7'si, 751-1.250 TL arasında, %10,6'sı 501-750 TL arasında, %6,1'i ise 250-500 TL arasında gelirleri olduğunu ifade etmiştir.

Gelir çizelgesinde ilk üç sırada yer alan Ahıska Türklerinin gelir grupları içerisinde birbirlerine yakın oranlar gösterdiği görülmektedir. Öyle ki 751-1.250 TL arası geliri olan 30, 1.251-2.000 TL arası geliri olan 33, 2.001 TL ve üzeri geliri olan 31 Ahıska Türkü bulunmaktadır. Geliri olmayan Ahıska Türklerinin çalışan diğer aile bireylerinden, özellikle aynı çatı altında yaşadıkları (geniş aile yapısı) çocuklarından destek alarak yaşamını sürdürdükleri mülakatlarda dile getirilmiştir.⁴⁵

4.1.2.7. Türkçe Dışında Bilinen Diller

Tarihin eski dönemlerinde Ahıska coğrafyasına göç edip yerleşmiş olan Oğuz ve Kıpçak boylarının varlığı, bölgenin dil yapısının oluşumunda etkili olmuştur. Coğrafi yakınlık dolayısıyla Ahıska Bölgesi'nde yaşayan yerli Türk ağzın Türkiye Türkçesi (standart dil)⁴⁶ ile oldukça benzer bir yapıya sahip olduğunu ifade etmek gerekir (Ersöz, 2013: 107-112; Aydınğün, 2013: 2665). Dolayısıyla 'Türkçeden başka bildiğiniz diller nelerdir?' sorusu, Türkiye Türkçesi ön kabulünden hareketle sorulmuş ve katılımcılar tarafından yadırganmamıştır. Böylece saha çalışmasında görüşme yapılan Ahıska Türkleri ile rahatlıkla iletişim kurulabilmiştir.

Ahıska Türkleri kapalı aile yapıları ve güçlü bir etnik dayanışma ortaya koyabilmeleri nedeniyle dil ve kimliklerini koruyabilmişlerdir (Aydınğün, A. ve Aydınğün, İ., 2014: 50). Dünyanın dört bir yanına dağılan Ahıska Türklerinin Türkçeyi koruyup yaşatabilmelerinin en önemli sebeplerinden birisi, geliştirdikleri bu koruma mekanizmasıdır.

Tablo 13: Türkçe Dışında Bilinen Diller

Seçenekler	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Cevapsız	34	18,9	18,9
Rusça	67	37,2	37,2
Azerbaycan Türkçesi	5	2,8	2,8
İngilizce	5	2,8	2,8
Diğer*	69	38,3	38,3
Toplam	180	100,0	100,0

⁴⁵ Mülakatlar için bkz. Ekler kısmı, ek s.30.

⁴⁶ Standart dil kavramına s.105'de ayrıca değinilecektir.

Tablo 13'e göre 34 Ahıska Türkü (%18,9), Türkçeden başka bir dil bilmediği gerekçesiyle soruyu yanıtız bırakmıştır. Katılımcıların %37,2'si Rusça; %2,8'i İngilizce veya Azerbaycan Türkçesinden yalnızca birini bildiklerini ifade etmişlerdir.

Diğer* seçeneği altında kategorileştirilen %38,3'lük grup ise Rusça, Azerbaycan Türkçesi, İngilizce, Almanca dillerden en az bir tanesiyle birlikte Özbekçe, Kazakça, Kırgızca, Tatarca, Arapça, Tacikçe, Fransızca ve Korece dillerinden birini veya birden fazlasını bildiklerini belirtmişlerdir. İkili ya da diğer çoklu dil tercihlerinde Türkçe dışında bilinen diller arasında Rusçanın hayli fazla oranda bilindiği belirtilmelidir.

4.1.2.8.Kendilerini Tanımlama Biçimleri

Ahıska Türklerinin kendilerini tanımlarken kullandıkları ifade biçimleri çoktan seçmeli bir soru ile tespit edilmeye çalışılmıştır. Bunun için öncelikle kimlik oluşumuna etki eden dini ve etnik yapıyla ilgili kavramlardan yola çıkılmış; diğer seçeneği ile de Ahıska Türklerine, kendilerine sunulan seçenekler dışında bir değerlendirme yapma imkanı sunulmuştur.

Etnik kimlik konusunda belirleyici olan unsurun etnik kökenden ziyade etnik bilinç olmasından hareketle (Ünal ve Demir, 2009: 398) çalışmanın bu kısmında Ahıska Türklerinin etnik kökenlerinden çok (ki Ahıska Türklerinin etnik kökenleriyle ilgili tartışmalar halen devam etmektedir) Türk kültürünü ve Türk bilincini taşıyıp taşımadıkları tespit edilmeye çalışılmıştır.

Tablo 14: Kendilerini Tanımlama Biçimleri

Seçenekler ve Yorumlar	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Türk olarak tanımlıyorum	13	7,2	7,2
Müslüman olarak tanımlıyorum	1	0,6	0,6
Ahıska Türkü olarak tanımlıyorum	52	28,9	28,9
Müslüman Türk olarak tanımlıyorum	15	8,3	8,3
Bu tür tanımlamalara gerek duymuyorum	5	2,8	2,8
Hepsi (ilk 4 şık)	24	13,3	13,3
Çoklu tercihler	68	37,8	37,8
Diğer*	2	1,1	1,1
Toplam	180	100,0	100,0

Tablo 14’de Ahıska Türklerine sunulan beş seçenek, çoklu tercihler ve diğer seçeneğine verilen yanıtlarla ilgili bilgiler paylaşılmıştır. Katılımcılar, birden fazla seçeneği işaretleyebildikleri gibi; yalnızca diğer seçeneğini işaretleyerek farklı değerlendirmelerle de çalışmaya katkı sunmuşlardır.

Tablo 14’e göre tek başına tercih edilen seçenekler arasında yoğunluk, %28,9 ile *Ahıska Türkü* ifadesinin kullanımındadır. Bunu %8,3 ile *Müslüman Türk*; %7,2 ile *Türk* ifadesi ile tanımlayanlar izlemektedir. Yalnızca 1 Ahıska Türkü kendisini tek başına *Müslüman* olarak tanımlamayı tercih ettiğini ifade etmiştir. Katılımcıların %2,8’i bu tür tanımlamalara gerek duymazken; %13,3’ü ise ilk dört seçeneğin tümünü (Türk olarak/Müslüman olarak/Ahıska Türkü olarak/Müslüman Türk olarak) işaretlemeyi tercih etmiştir.

Diğer yandan katılımcıların %37,8’ü tek başına yalnızca bir seçeneği işaretlemekten ziyade ikili veya üçlü alternatif tanımlamalar kullanmayı tercih etmektedirler. 68 Ahıska Türkünden oluşan bu grup, bu soruya verilen cevaplar arasında en yoğun tercih eğilimine sahip seçeneği temsil etmektedirler.

Diğer* seçeneği altında kategorileştirilen 2 Ahıska Türkünden biri kendisini *Dünyalı* olarak; diğeri ise *Osmanlı Türkü* olarak ifade etmeyi tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Saha çalışması esnasında görüşülen Ahıska Türkleri arasında Osmanlı Türkü ifadesini destekleyenler olduğu kadar desteklemeyerek buna karşı çıkan Ahıska Türkleri de olmuştur.⁴⁷

Seçeneklerden herhangi biri ile birlikte diğer seçeneğini işaretleyen Ahıska Türklerinden biri, kendisini hümanist olarak tanımlarken; diğeri Türk ve Ahıska Türkü ifadelerinin yanı sıra Osmanlı Türkü ifadesini de kullanmayı tercih ettiğini belirtmiştir.

4.2.AHISKA TÜRKLERİ VE GÖÇ SÜRECİ

Ahıska Türkleri ve Göç Süreci başlığını taşıyan bu bölüm, iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımda Türkiye’ye göç edilen yıl ve ülke, nasıl göç edildiği, Türkiye’deki ilk yerleşim yeri, Türkiye’de bulunulan süre, geliş nedenleri ve

⁴⁷ Mülakatlar için bkz. Ekler kısmı. Destekleyen görüşler, İzmir Ahıska Kent saha çalışması (Mülakat X)-Nisan 2016, ek s.30-31; desteklemeyen görüş ise Antalya saha çalışması (Mülakat IV)-Mayıs 2017, ek s. 16-17. Mülakat yapılan kişiler, 51 yaş ve üzeri Ahıska Türkleridir.

yollarına; ikinci kısımda ise Ahıska Türklerinde göç kavramına bakış ve sürgün algısı ile ilgili sorular ve bu sorulara verilen cevaplara yer verilmiştir. Yanıtlar, *Frekans Analizi Yöntemiyle* yapılan test sonuçlarına göre tablolara aktarılmıştır.

4.2.1. Türkiye'ye Göç Eden Ahıska Türklerinin Göç Süreci

Ahıska Türklerinin Türkiye'ye göç sürecinin ele alındığı bu başlık altında göç edilen yıllara ilişkin genel bir dağılıma, nereden/nasıl ve hangi nedenlerle göç ettiklerine, Türkiye'deki ilk yerleşim yerlerine ve yaşadıkları şehirlerdeki kalma sürelerine değinilmektedir.

4.2.1.1. Türkiye'ye Göç Edilen Yıl

Çalışmada Türkiye'ye ilk iskanlı göçlerin gerçekleştiği 1992 yılı milat olarak kabul edilmiş ve günümüze dek devam eden süreçte yakın tarihli göçler ele alınmıştır.

Tablo 15: Türkiye'ye Göç Edilen Yıl

Seçenekler	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Cevapsız	3	1,7	1,7
1992-1999 yılları arası	59	32,7	32,7
2000-2005 yılları arası	21	11,7	11,7
2006-2010 yılları arası	27	15,1	15,1
2011-2017 yılları arası	70	38,8	38,8
Toplam	180	100,0	100,0

Tablo 15'e göre 3 Ahıska Türkü (%1,7) Türkiye'ye ne zaman geldiklerine dair herhangi bir bilgi paylaşmamıştır. Türkiye'ye göçlerin neredeyse her yıl çeşitli sayılarda olduğunu ve bundan yola çıkarak öncelikle Türkiye'ye göç sürecinin halen devam eden bir süreç olduğunu ifade etmek gerekir. Yıllara göre dağılımlar çeşitlilik gösterdiği için bu veriler tabloda 1992-1999, 2000-2005, 2006-2010, 2011 yılı ve sonrası şeklinde özet olarak aktarılmıştır. Buna göre iskanlı göçlerin ilk olarak kanun çerçevesinde uygulandığı 1992 yılından 1999 yılına kadar 59 Ahıska Türkü (%32,7); 2000-2005 yılları arasında 21 Ahıska Türkü (%11,7), 2006-2010 yılları arasında 27

Ahıska Türkü (%15,1) ve 2011 yılı ve sonrasında ise 70 Ahıska Türkü (%38,8) Türkiye'ye göç ederek yerleşmiştir.

4.2.1.2. Türkiye'ye Göç Edilen Ülke

Ahıska Türklerinin Türkiye'den önceki son durakları aşağıdaki tabloda aktarılmaktadır.

Tablo 16: Türkiye'ye Göç Edilen Ülke

Seçenekler	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Cevapsız	4	2,2	2,2
Gürcistan (Ahıska)	1	0,6	0,6
Azerbaycan	50	27,8	27,8
Kazakistan	67	37,2	37,2
Kırgızistan	12	6,7	6,7
Özbekistan	21	11,7	11,7
Rusya	24	13,3	13,3
Ukrayna	1	0,6	0,6
Toplam	180	100,0	100,0

Tablo 16'ya göre 4 Ahıska Türkü (%2,2), hangi ülkeden Türkiye'ye göç ettiklerine dair herhangi bir bilgi paylaşmamıştır. Katılımcıların Türkiye'ye çoğunlukla Kazakistan'dan geldikleri görülmektedir. Kazakistan'dan gelen Ahıska Türkleri, tüm katılımcıların %37,2'sini oluşturmaktadır. Bunu sırasıyla %27,8 ile Azerbaycan, %13,3 ile Rusya, %11,7 ile Özbekistan ve %6,7 ile de Kırgızistan izlemektedir. 1'er katılımcı ise Gürcistan (Ahıska) ve Ukrayna'dan Türkiye'ye göç ettiklerini ifade etmişlerdir.

4.2.1.3.Türkiye'deki İlk Yerleşim Yeri

Ahıska Türklerinin göçün ardından Türkiye'de yerleştikleri şehirler aşağıdaki tabloda aktarılmaktadır.

Tablo 17: Türkiye'ye Göç Sonrası İlk Yerleşim Yerleri

Seçenekler	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Cevapsız	1	0,6	0,6
Antalya	59	32,8	32,8
Bursa	56	31,1	31,1
İzmir	13	7,2	7,2
İstanbul	12	6,7	6,7
Ankara	8	4,4	4,4
Yalova	7	3,9	3,9
Çanakkale	5	2,8	2,8
Samsun	5	2,8	2,8
Iğdır	4	2,2	2,2
Konya	4	2,2	2,2
Afyonkarahisar	1	0,6	0,6
Eskişehir	1	0,6	0,6
Kayseri	1	0,6	0,6
Kocaeli	1	0,6	0,6
Muğla	1	0,6	0,6
Trabzon	1	0,6	0,6
Toplam	180	100,0	100,0

Tablo 17'ye göre yalnızca 1 katılımcı, bu soruya cevap vermemiştir. Tüm katılımcılar arasında Türkiye'ye göç sürecinde ilk yerleşilen şehirlerin yoğun olarak Antalya ve Bursa olduğu görülmektedir. Antalya %32,8 ile ilk sırada; Bursa ise %31,1 ile ikinci sırada yer almaktadır. Bu iki şehri %7,2 ile İzmir ve %6,7 ile İstanbul izlemektedir.

Çalışmaya katılan diğer Ahıska Türklerinin %4,4'ü Ankara, %3,9'u Yalova, %2,8'i Çanakkale veya Samsun, %2,2'si Iğdır veya Konya, %0,6'sı ise Afyonkarahisar, Eskişehir, Kayseri, Kocaeli, Muğla veya Trabzon'da yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 17’deki dağılımda da görüleceği üzere Ahıska Türklerinin Türkiye’ye göç sonrasında ilk olarak yerleştikleri şehirler farklılık arz etmektedir. Anketlerin yapıldığı şehirlerin aktarıldığı Tablo 1 ile kıyaslandığında ilk yerleşim yerleri arasında Yalova, Samsun, Iğdır, Kayseri, Kocaeli ve Trabzon şehirlerinin de olduğu görülmektedir. Bu anlamda Ahıska Türklerinin pek çok farklı bölgeye/şehre yerleştikleri ve Türkiye içerisinde de göç hareketliliğine sahip bir nüfus oldukları söylenebilir.

4.2.1.4. İkamet Edilen Şehirlerde Bulunma Süreleri

Ahıska Türklerinin saha çalışmasının yürütüldüğü esnada yaşadıkları şehirlerde (Tablo 1’de bu şehirler aktarılmıştır) buldukları süreler aşağıdaki tabloda aktarılmaktadır.

Tablo 18: İkamet Edilen Şehirde Yaşama Süreleri

Seçenekler	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
1 yıldan az	4	2,2	2,2
1-5 yıl arası	92	51,2	51,2
6-10 yıl arası	32	17,7	17,7
11-15 yıl arası	23	12,8	12,8
16-20 yıl arası	27	15,0	15,0
21 yıl ve üzeri	2	1,1	1,2
Toplam	180	100,0	100,0

Çalışmaya katılan Ahıska Türkleri, buldukları şehirdeki yaşama sürelerine ilişkin birkaç aydan birkaç yıla kadar değişik zaman dilimlerinde cevaplar vermişlerdir. Tablo 18’de bu sürelerin daha sadeleştirilmiş hali aktarılmaktadır. Buna göre saha çalışmasının yürütüldüğü esnada 1 yıldan daha az bir süredir (birkaç ay) buldukları şehirde yaşamakta olan Ahıska Türkleri, tüm katılımcıların %2,2’sini oluşturmaktadır. Bununla birlikte 1-5 yıl arasındakiler %51,2; 6-10 yıl arasındakiler %17,7, 11-15 yıl arasındakiler %12,8; 16-20 yıl arasındakiler %15; 21 yıl ve üzeri bir süredir halen buldukları şehirde yaşamakta olanların oranı ise %1,1’dir. Katılımcıların çoğunluğunun 1-5 yıl arası bir süredir buldukları şehirde yaşamakta olduğu görülmektedir.

Soruya verilen cevaplar doğrultusunda Ahıska Türklerinin yalnızca Türkiye'ye göç sürecinde değil, Türkiye'ye göç sonrasında da iç göç hareketlerine dahil olduklarını görmekteyiz.

4.2.1.5. Türkiye'ye Hangi Yollarla Göç Ettikleri

Ahıska Türklerinin Türkiye'ye nasıl göç ettiklerine dair bilgiler aşağıdaki tabloda aktarılmaktadır.

Tablo 19: Türkiye'ye Nasıl Göç Edildiği

Seçenekler ve Değerlendirmeler	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Ailemle birlikte	3	1,7	1,7
Akraba vasıtasıyla	45	25,0	25,0
Eğitim amaçlı	49	27,2	27,2
Daha önce gelen aile bireylerime katıldım	51	28,4	28,4
Tanıdık vasıtasıyla	12	6,7	6,7
Türkiye tarafından ve kanunla getirildim	4	2,2	2,2
Evlilik yoluyla	2	1,1	1,1
Kendi imkanlarımla	4	2,2	2,2
Turist olarak geldim, yerleştim	3	1,7	1,7
Çoklu tercihler*	5	2,6	2,6
DİĞER: Rusya'da dışlanıyorduk ve kendi vatanımız olduğu için geldik. Bizler zaten Osmanlı Türkleriyiz	1	0,6	0,6
DİĞER: Vatanım diye geldim	1	0,6	0,6
Toplam	180	100,0	100,0

Tablo 19'da Ahıska Türklerinin Türkiye'ye nasıl göç ettikleri sorusuna verdikleri cevaplar aktarılmıştır. Buna göre Ahıska Türkleri tarafından tercih edilen ilk seçeneğin %28,4 ile daha önce gelen aile bireylerine katılmak; diğer iki tercihin ise %27,2 ile eğitim amacıyla ve %25 ile akrabaları aracılığıyla göç etmek şeklinde olduğu görülmektedir. Katılımcıların %6,7'si tanıdık vasıtasıyla, %2,2'si Türkiye

tarafından kanunla getirildiklerini veya kendi imkanlarıyla geldiklerini ifade etmişlerdir.

Diğer yandan 3 Ahıska Türkü (%1,7) turist olarak, yine 3 Ahıska Türkü (%1,7) ailesiyle birlikte ve 2 kişi (%1,1) ise evlenme yoluyla Türkiye'ye gelip yerleştiklerini ifade etmişlerdir. Birden fazla seçeneği işaretleyen (çoklu tercihler*) Ahıska Türkleri ise 5 kişidir (%2,6).

Katılımcılar arasında 1 Ahıska Türkü, vatani olduğu için Türkiye'ye geldiğini; bir başka Ahıska Türkü ise Rusya'da dışlandıkları için Türkiye'ye geldiğini ifade ederek zaten vatanlarının Türkiye olduğunu, kendilerinin de Osmanlı Türkü olduklarını belirtmişlerdir. Dikkati çeken bu ifade, her ne kadar nasıl göç edildiğinden ziyade neden göç edildiği sorusunun cevabı olsa da Türkiye'nin Ahıska Türkleri tarafından vatan olarak değerlendirildiğini bir kez daha göstermesi bakımından önemlidir.

4.2.1.6. Türkiye'ye Geliş Nedenleri

Ahıska Türklerinin Türkiye'ye geliş nedenlerine ilişkin bilgiler aşağıdaki tabloda aktarılmaktadır.

Tablo 20: Türkiye'ye En Önemli Geliş Nedeni

Seçenekler ve Değerlendirmeler	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Eğitim	5	2,8	2,8
Kültürel-toplumsal baskılar	3	1,7	1,7
Akraba ve tanıdık tavsiyesi	6	3,3	3,3
Türkiye'nin anavatan olduğu algısı (anavatana dönüş)	89	49,5	49,5
Ekonomik imkansızlık	5	2,8	2,8
Evlenme	1	0,6	0,6
Güvenlik kaygısı	7	3,9	3,9
Dini baskılar	1	0,6	0,6
Diğer*	63	35,0	35,0
Toplam	180	100,0	100,0

Tablo 20'ye göre Türkiye'ye en önemli geliş nedenleri arasında Türkiye'nin anavatan olduğu algısı yani anavatana dönüş, %49,5 ile ilk sırada yer almaktadır.

Diğer* seçeneği ise sunulan alternatiflerden yalnızca birini içermeyen, en az iki seçeneğin birlikte işaretlendiği çoklu tercihleri içeren genel sayıyı belirtmek için tabloya aktarılmıştır. 63 katılımcı (%35) eğitim, evlenme, güvenlik kaygısı, çeşitli baskılar, ekonomik sebepler ve anavatana dönüş gibi pek çok sebeplerden yola çıkarak Türkiye'ye gelmeyi tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

Yalnızca güvenlik endişesiyle Türkiye'ye gelenlerin oranı %3,9; akraba ve tanıdık tavsiyesiyle gelenlerin %3,3; eğitim amacıyla ya da ekonomik imkansızlık nedeniyle gelenlerin %2,8; kültürel ve toplumsal baskılar nedeniyle gelenlerin oranı ise %1,7'dir. Yalnızca 1'er katılımcı evlilik ya da dini baskılar nedeniyle Türkiye'ye geldiklerini ifade etmişlerdir.

4.2.2. Ahıska Türklerinde Göçe Bakış/Sürgün Algısı

Yapılan çalışmalar, Ahıska Türklerinin vatan algısının çok yönlü olduğunu göstermiştir. Özellikle yaşlıların çoğu için vatan, zamanında Osmanlı İmparatorluğu'na bağlı bir bölge olan Ahıska'dır. Tarihsel olarak bir anlamda vatan orasıdır ancak 1991'de SSCB'nin dağılmasının ardından bölge, Gürcistan toprakları içerisinde kalmıştır. Yine de belirtmek gerekir ki köyleriyle sıkı bağlar içerisinde olan Ahıska Türkleri için vatan sadece köyleridir, Gürcistan değildir (Aydingün, A ve Aydingün, İ., 2014: 28).

1944 sürgünü sonrasında Özbekistan ve diğer Orta Asya devletlerinde doğan Ahıska Türkleri için Ahıska toprakları, yalnızca duygusal bir bağ ile bağlı oldukları memleketleridir. Diğer yandan siyasi bir birlik içerisinde kendilerini özdeşleştirdikleri devlet ise Türkiye Cumhuriyeti'dir (A. Aydingün, İ. Aydingün, 2014: 7). Türkiye Cumhuriyeti, Ahıska Türkleri için siyasi anlamda vatan olmaya değer görülen bir devlettir (A. Aydingün, İ. Aydingün, 2014: 1).

Ahıska'dan sürgün edilmek, Ahıska Türklerinin hem göçe hem de vatan kavramına bakışını etkilemiştir. Analizin ikinci kısmında bu konuyla ilgili olarak Ahıska Türklerine göre ata toprağı olarak gördükleri Ahıska'dan sürgün edilme sebeplerinin neler olduğu sorulmuştur.

Tablo 21: Ahıska'dan Sürgün Edilme Sebebi

Seçenekler ve Değerlendirmeler	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Müslüman kültür geleneğine sahip olmak	6	3,3	3,3
Sınırdaki Müslüman-Türk toplumuna güvenmemek	38	21,1	21,1
Sınırdaki Türk toplumuna güvenmemek	9	5,0	5,0
Sınırdaki Türk toplumunu asimile etmek	12	6,7	6,7
Türk kültür ve geleneğine sahip olmak	22	12,3	12,3
Vatana ihanet etmek	12	6,7	6,7
Çoklu tercihler*	81	45,0	45,0
Toplam	180	100,0	100,0

Tablo 21'e göre Ahıska Türkleri açısından Ahıska'dan sürgün edilme sebepleri arasında ilk sırada %21,2 ile sınırdaki Müslüman Türk toplumuna güvenmemek yer almaktadır. Bunu %12,3 ile Türk kültür ve geleneğine sahip olmak; %6,7 ile sınırdaki Türk toplumunu asimile etmek ve yine aynı oranda vatana ihanet etmek; %5 ile sınırdaki Türk toplumuna güvenmemek; %3,3 ile de Müslüman kültür geleneğine sahip olmak sebepleri izlemektedir.

Çoklu tercihlere* sahip diğer katılımcılar ise tüm katılımcıların neredeyse yarısını temsil eden %45'lik gruptur. Bu grupta yer alan katılımcılar, Ahıska'dan sürgün edilme sebeplerine ilişkin yalnızca bir seçenek belirtmek ziyade çoklu tercihler yaparak en az iki veya daha fazla seçeneği birlikte işaretlemişlerdir.

Ahıska'dan sürgün edilme sebepleri arasında pek çok açıdan güvensizlik ortamının ağır bastığı görülmektedir. Bu durum, Ahıska Türklerinin ilk büyük sürgününün irade esasına bağlı olarak değil; yönlendirilmiş, zorunlu ve kitlesel nitelikte bir göç yolculuğu olduğunu bizlere göstermektedir.

4.3.TÜRKİYE'YE GÖÇ SONRASI AHISKA TÜRKLERİ

Türkiye'ye Göç Sonrası Ahıska Türkleri başlığını taşıyan III. analiz bölümünde Türkiye'ye göç sonrası karşılaşılan sorunlara ve bu sorunların çözümüne yönelik Ahıska Türklerinin kimlerden ya da hangi kurum ve kuruluşlardan destek aldığına, yakın çevreleri ve bu kurum ve kuruluşlarla ilişkileri ile ilgili sorulara ve bunlara verilen cevaplara yer verilmektedir. Göç sonrası süreçte Türkiye'den memnuniyet ve hayatlarında göçün devamlılığı ile ilgili analizlerle bölüm sonlandırılmaktadır. İlgili sorulara verilen yanıtlar, *Frekans Analizi Yöntemiyle* yapılan test sonuçlarına göre tablolara aktarılmıştır.

4.3.1.Türkiye'ye Göç Sonrası Karşılaşılan Sorunlar

Ahıska Türkleri, çeşitli sebeplerle göç ettikleri Türkiye'de yerli halkın arasında adeta görünmez durumdadırlar. Dilde ve dinde ortaklık, geçmişten gelen tarihi bağlar, Ahıska Türklerinin görünmezliğine katkı sağlamış olabilir ancak bu durum, Ahıska Türklerinin Türkiye'de kamusal alanda sorun yaşamadıkları anlamına gelmemektedir. Bu nedenle göç sonrasında Türkiye'de neler yaşandığını/yaşanmakta olduğunu ortaya koymak, Ahıska Türklerinin yaşantısında göçe etki eden faktörler ve bundan sonraki göç rotaları hakkında da bize ipuçları verecektir.

4.3.1.1.Konuşulan Dil Yönüyle Yaşanan Sorunlar

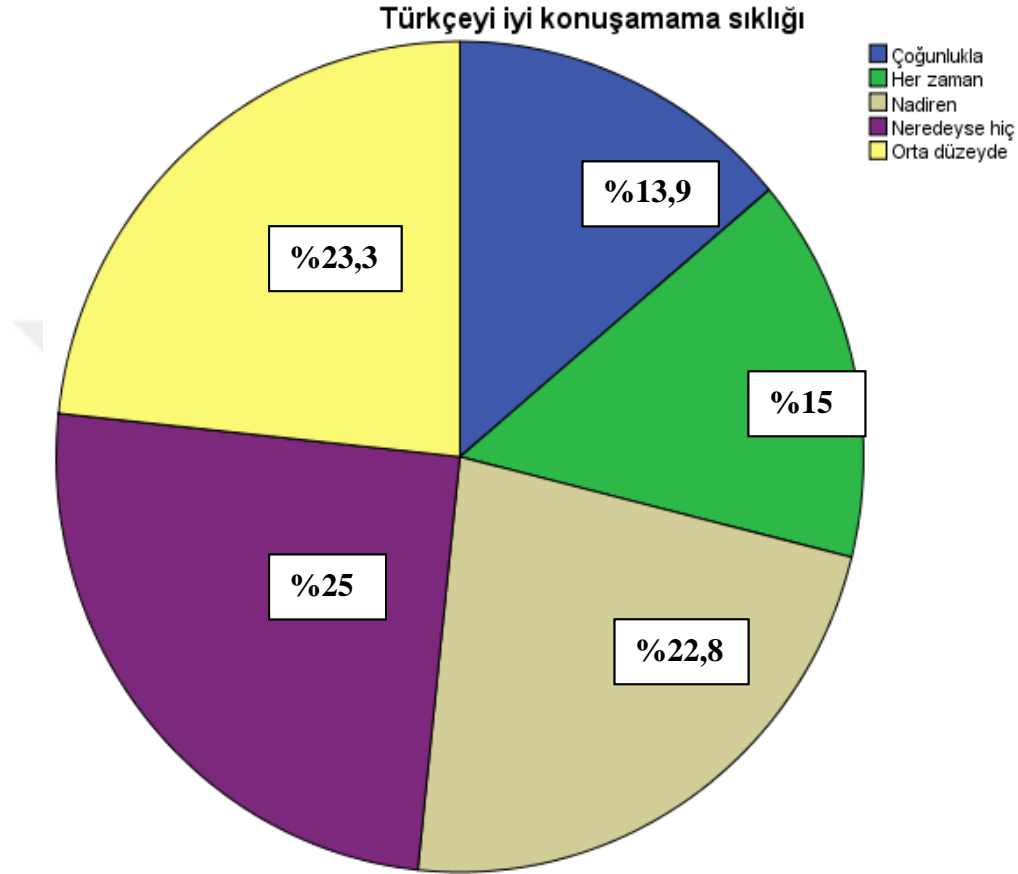
Ahıska Türklerinin Ahıska'da yaşadıkları dönemden bu yana aile içerisinde ve aynı zamanda birbirleriyle yerli bir Türk ağzını kullandıkları ve bu ağzın da Türkiye Türkçesi ile benzer yapıda olduğu çalışmanın önceki aşamalarında belirtilmişti. Saha çalışmasında görüşülen Ahıska Türkleri de kendi aralarında konuştukları dilin, Ardahan yöresinde konuşulan dille aynı olduğunu ve ayrıca bu dilin yöresel kullanım özelliğine sahip bir dil olduğunu belirtmiştir.⁴⁸ Bu ince ayırım, standart dil⁴⁹ olan Türkçenin kullanılmasında kimi zaman bazı sorunlarla karşılaşılmasına neden olmuştur.

⁴⁸ Mülakatlar için bkz. Ekler kısmı, ek s.27.

⁴⁹ Standart dil: Yerel ağzların ve çeşitli toplumsal tabakaların kullandığı dillerin üzerinde yer alan, resmi dil olarak kurumlaşan ideal dil biçimini ifade eder. Günümüzde Türkiye Türkçesi, standart bir dildir ve bağlayıcıdır. (Demir, 2002: 110).

Diğer yandan Ahıska Türklerinin pek çok farklı ülkede yaşadıkdan sonra Türkiye'ye göç etmeleri, dile ilişkin yaşayabilecekleri olası sorunlara değinilmesini gerektirmiştir.

Şekil 1: Türkçeyi İyi Konuşamama Sıklığı (Standart Türkçe)



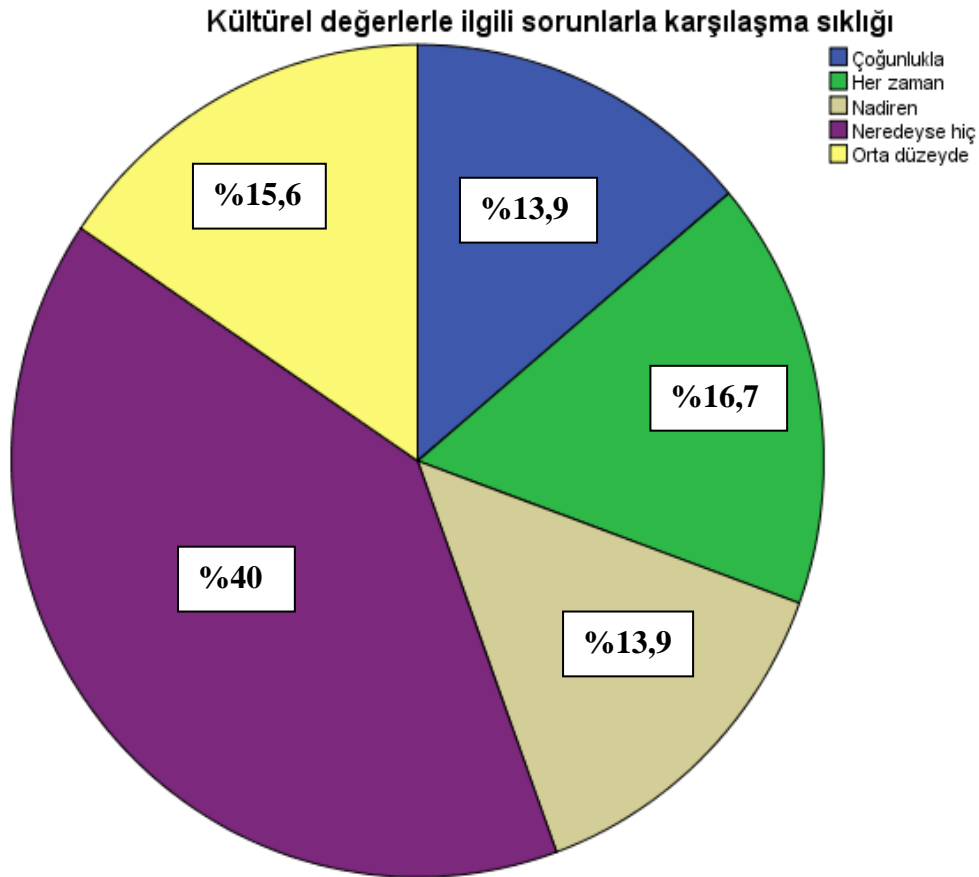
Şekil 1'e göre Türkçeyi iyi/akıcı konuşamama konusunda çalışmaya katılan Ahıska Türklerinin %25'i neredeyse hiç sorun yaşamadığını ifade ederken; %22,8'i nadiren, %23,3'ü orta düzeyde, %13,9'u çoğunlukla, %15'i ise her zaman sorun yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Grafikten de anlaşılacağı üzere Türkçeyi iyi konuşamama konusunda yaşanan sorunlara ilişkin oldukça farklı bir dağılım söz konusudur. Ancak az bir farkla da olsa neredeyse hiç sorun yaşamadığını ifade eden Ahıska Türklerinin (%25) oranının, diğer gruplara göre fazla olduğu görülmektedir. Bu nedenle dil alanında Ahıska Türklerinin ne tam anlamıyla hiçbir sorun yaşamadıklarını ne de sürekli sorun yaşadıklarını tek başına ifade etmek güçtür.

Nitekim üniversite eğitimi alma amacıyla Türkiye'ye gelen Ahıska Türkü bir kız öğrenci ile yapılan mülakatta da akademik anlamda Türkçenin kullanımında özellikle okuma ve bunu aktarma konusunda Ahıska Türklerinin bazı sıkıntılar yaşadıkları ifade edilmiştir.⁵⁰

4.3.1.2.Kültürel Değerlerle İlgili Sorunlar

Daha önce de vurgulandığı gibi Ahıska Türkleri, geçmişte uzun yıllar Türk-Osmanlı kültürü ve geleneklerine bağlı olarak yaşamlarını sürdürmüşler; 1921 yılında doğu sınırımızın çizilmesine dek Türk hakimiyetinde kalmışlardır. Bu noktadan hareketle Ahıska Türklerine Türkiye'ye göç sonrasında kültürel değerlerle ilgili sorun yaşayıp yaşamadıkları konusunda bir soru yöneltilmiştir.

Şekil 2: Kültürel Değerlerle İlgili Sorunlarla Karşılaşma Sıklığı



⁵⁰ Mülakatlar için bkz. Ekler kısmı, ek s.27.

Şekil 2'ye göre kültürel değerlerle ilgili sorunlarla karşılaşma konusunda Ahıska Türklerinin %40'ı neredeyse hiç sorun yaşamadığını, %13,9'u nadiren, %15,6'sı orta düzeyde, %13,9'u çoğunlukla, %16,7'si de her zaman sorun yaşadığını ifade etmiştir.

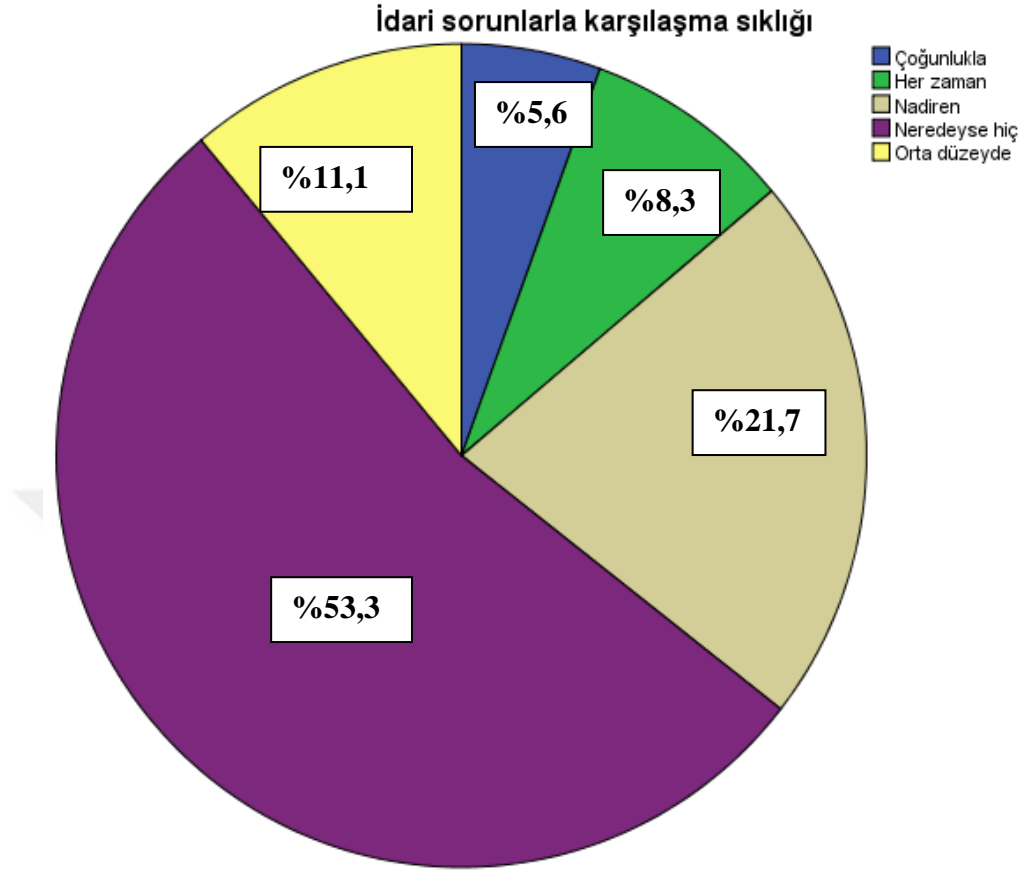
Nadiren sorun yaşayanların oranının, çoğunlukla sorun yaşayanların oranıyla aynı çıkması, kültürel değerlerle ilgili sorunlar konusunda da net bir değerlendirme yapmamızı zorlaştırmaktadır. Ancak Ahıska Türkleri ile yapılan mülakatlarda genel anlamda Türk toplumuyla uyum içerisinde yaşadıkları; hem dini hem kültürel bakımdan ortak değerlere sahip olunması nedeniyle Türkiye'de huzurlu bir ortamda yaşadıkları vurgulanmıştır.⁵¹

4.3.1.3.İdari Alanda Yaşanan Yönetim Mekanizmalarıyla İlgili Sorunlar

Ahıska Türkleri, 1992 yılında gerçekleştirilen ilk iskanlı göç sonrasında Türkiye'ye çeşitli zamanlarda çeşitli amaçlarla göç etmeye devam etmişlerdir. Göç sürecinde ve sonrasında barınma ihtiyacından sağlık ve eğitim hizmetlerine; vatandaşlıktan seçme ve seçilme hakkına kadar çeşitli idari sorunlarla karşılaşabilmektedirler. Tüm bu sorun alanlarını da içine alacak şekilde genel bir başlık altında Ahıska Türklerine idari sorunlarla karşılaşp karşılaşmadıkları sorulmuştur.

⁵¹ Mülakatlar için bkz. Ekler kısmı , ek s.9-31.

Şekil 3: İdari Sorunlarla Karşılaşma Sıklığı



Şekil 3'e göre idari sorunlarla karşılaşma konusunda Ahıska Türklerinin %53,3'ü neredeyse hiç sorun yaşamadığını, %21,7'si ise nadiren sorun yaşadığını ifade etmiştir. Diğer Ahıska Türklerinin %11,1'i orta düzeyde, %5,6'sı çoğunlukla, %8,3'ü ise her zaman sorun yaşadığını belirtmiştir.

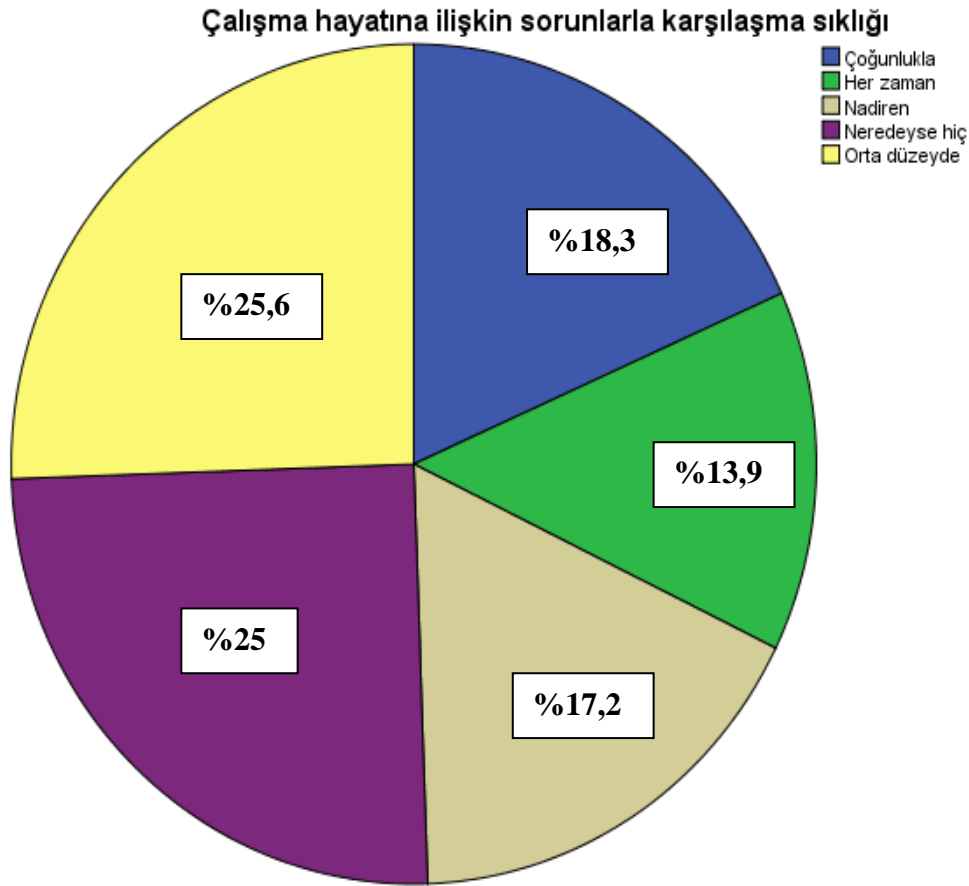
Ancak yapılan mülakatlarda vatandaşlık başvuru sürecinde gereken belgeler, çalışma izinleri ve bu süreçte her konuda talep edilen belgelerin fazla olması ve birtakım belgelerin temini konusunda yaşanan sıkıntılar, Ahıska Türkleri tarafından en çok üzerinde durulan bürokratik engeller olarak ifade edilmiştir. Genel olarak tüm mülakatlarda benzer sorunlar hakkında Ahıska Türklerinden geri dönüşler yapıldığını açıkça belirtmek gerekir. Anketler ve mülakatlarda idari sorunlarla ilgili olarak çelişkili bir tablo ortaya çıkmaktadır. Çünkü yapılan mülakatlarda özellikle vatandaşlık, emeklilik, sağlık ve benzeri konularda idari anlamda pek çok sorunla karşılaşıldığı ve bu sorunlara yönelik çözüm beklentisi içerisinde oldukları sıklıkla

vurgulanmıştır.⁵² Bu noktada anket formunun doldurulmasında gösterilen çekimserliğin, yarı yapılandırılmış mülakat formları aracılığıyla daha rahat bir sohbet ortamına dönüşmesi sonucu bazı bilgilerin daha kolay aktarıldığı görülmüştür.

4.3.1.4.Çalışma Hayatıyla İlgili Sorunlar

Bir önceki konu başlığında da belirtildiği üzere idari alanda yaşanan sorunlarla ilgili olarak Ahıska Türkleriyle yapılan görüşmelerde (yüz yüze anket çalışmalarında ve mülakat notlarında) çalışma hayatına katılıma ilişkin pek çok sorun dile getirilmiştir.

Şekil 4: Çalışma Hayatına İlişkin Sorunlarla Karşılaşma Sıklığı



Şekil 4'e göre çalışma hayatıyla ilgili sorunlarla karşılaşma konusunda Ahıska Türklerinin %25'i neredeyse hiç sorun yaşamazken, yine benzer oranda %25,6'sı ise orta düzeyde sorun yaşadığını ifade etmiştir. Türkçeyi iyi/akıcı

⁵² Mülakatlar için bkz. Ekler kısmı, ek s.9-31.

konuşamama ve kültürel değerlerle ilgili sorunlar konusundaki benzer durum, bu grafikte de söz konusudur. İki farklı ve zıt görüşteki yakın oranlar, analizin netliğini zorlaştırmaktadır. Diğer yandan Ahıska Türklerinin %17,2'si nadiren, %18,3'ü çoğunlukla, %13,9'u ise her zaman çalışma hayatına katılım konusunda sorun yaşadığını ifade etmiştir.

4.3.1.5.Ekonomik Sorunlar

Ahıska Türkleri, kendileriyle yapılan görüşmelerde Türkiye'ye göç sonrasında diploma denkliği, çalışma izni gibi birbiriyle yakın ilişki içerisinde olan konularda sıkıntı yaşadıklarını ifade etmiştir.⁵³ Bunun doğal bir sonucu olarak ekonomik anlamda yetersizlik, ailelerini geçindirememe gibi çeşitli zorluklarla karşı karşıya kalmışlardır.

Şekil 5: Ekonomik Sıkıntılar ve Yoksullukla Karşılaşma Sıklığı



Şekil 5'e göre Ahıska Türklerinin %46,7'si ekonomik açıdan neredeyse hiç sorun yaşamadığını, %22,2'si nadiren sorun yaşadığını ifade ederken; %13,3'ü orta

⁵³ Mülakatlar için bkz. Ekler kısmı, ek s.9-31.

düzeyde, %6,7'si çoğunlukla, %11,1'i ise her zaman sorun yaşadığını belirtmiştir. Bu soruya verilen cevaplar da yapılan görüşmelerden elde edilen bilgilerle çelişki içerisinde. Grafiğe göre en azından çoğunluğun (%46,7) bu konuda neredeyse hiç sorun yaşamadığı görülmekle birlikte; yüz yüze yapılan görüşmelerde oldukça farklı sonuçlar ortaya çıktığını bir kez daha vurgulamak gerekir.⁵⁴

4.3.1.6.Dini (İbadet Özgürlüğü ve Benzeri) Sorunlar

Dini hayata ilişkin yaşanan sorunlarla ilişki kurabilmek açısından öncelikle Ahıska Türklerine mensup oldukları dine ilişkin açık uçlu bir soru yöneltilmiştir. Sorunun Ahıska Türkleri üzerinde hassasiyet yaratabilme ihtimaline karşılık cevaplanmasının zorunlu olmadığı ayrıca ifade edilmiştir. Nitekim bazı mülakatlarda ve yüz yüze anket çalışmasının yapıldığı İzmir ve Antalya mülakatlarında dinle ilgili bir sorunun sorulması dahi Ahıska Türkleri tarafından yadırganmıştır. Kendilerinin sorgusuz sualsiz Müslüman olduğunu vurgulamışlardır.⁵⁵

Tablo 22: Mensubu Olunan Din

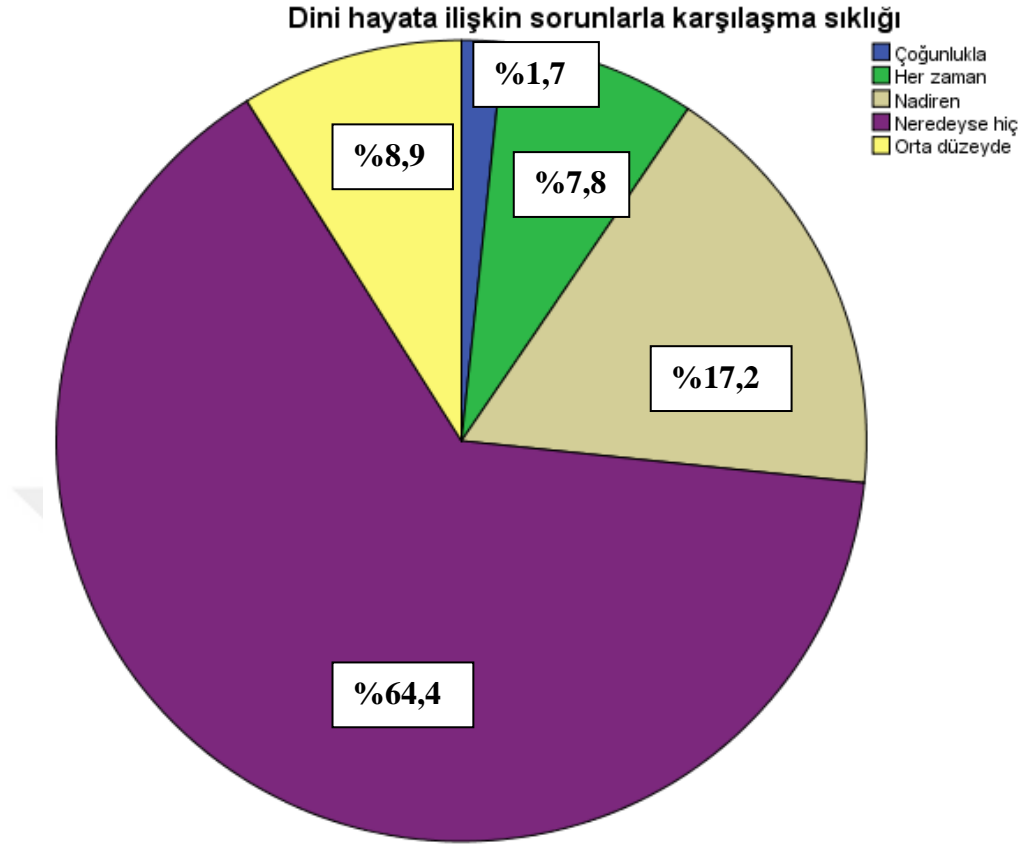
Yorum ve Değerlendirmeler	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Cevapsız	29	16,1	16,1
İslam	145	80,6	80,6
Deist/Dinlere inanmıyorum	6	3,3	3,3
Toplam	180	100,0	100,0

Tablo 22'ye göre saha çalışmasına katılan Ahıska Türklerinden 29'u (%16,1'i) mensup oldukları dine ilişkin bilgi paylaşmayı gerekli duymamış ya da bundan çekinmiştir. Katılımcıların %80,6'sı, İslam dinine mensup olduklarını ifade ederken; %3,3'ü ise deist olduklarını ya da hiçbir dine inanmadıklarını belirtmişlerdir. İslam ve deizm dışında herhangi bir dine mensup olduğunu belirten Ahıska Türküne rastlanmamıştır.

⁵⁴ Mülakatlar için bkz. Ekler kısmı, ek s.9-31.

⁵⁵ Mülakatlar için bkz. Ekler kısmı, Mülakat I, ek s.9.

Şekil 6: Dini Hayata İlişkin Sorunlarla Karşılaşma Sıklığı



Şekil 6'ya göre dini hayata ilişkin sorunlarla karşılaşma konusunda Ahıska Türkleri, yoğun olarak %64,4 oranında neredeyse hiç sorun yaşamadığını, %17,2 oranında ise nadiren sorun yaşadığını ifade etmiştir. Kalan %8,9'luk grup orta düzeyde, %7,8 her zaman, %1,7 ise çoğunlukla sorun yaşadığını belirtmiştir.

Katılımcıların büyük bir çoğunluğunun, yine aynı şekilde çoğunluğunu Müslümanların oluşturduğu Türkiye şartlarında dini hayata ilişkin herhangi bir sorun yaşamadığını ya da nadiren sorun yaşadığını ifade etmesi olağan karşılanmaktadır. Kaldı ki bu grubun tüm katılımcılar arasındaki oranı da (%64,4+%17,2) %81,6'dır.

4.3.1.7.Siyasal (Siyasal Hayata Katılım) Sorunlar

Kamusal alanda karşılaşılan sorunlar hakkındaki derecelendirme sorularının ardından çalışmaya katılan Ahıska Türklerine siyasal yaşama katılımı ile ilgili olarak da açık uçlu bir soru yöneltilmiştir. Bu konuda Ahıska Türklerinin yoğun olarak verdikleri cevaplar, temel başlıklar halinde Tablo 23'de aktarılmaktadır.

Tablo 8: Siyasal Yaşama Katılımla İlgili Sorunlar

Yorum ve Değerlendirmeler	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Cevapsız	60	33,3	33,3
Hiçbir sorunun yok	48	26,1	26,1
Vatandaşlık	25	13,5	13,5
Seçme-seçilme ve oy kullanma hakkı yok	16	9,5	9,5
Her alanda pek çok sorun var	11	6,1	6,1
Siyasal yaşamda hiçbir şeye katılamıyoruz	4	2,2	2,2
İlgilenmiyorum	2	1,1	1,1
Dışlanma ve yardım alamama	1	0,6	0,6
Yabancı olarak görülme	1	0,6	0,6
Sosyal güvence	1	0,6	0,6
Diploma denkliği	1	0,6	0,6
Kimlik sorunu	3	1,7	1,7
Maaş ve çalışma saatleri	2	1,1	1,2
İkamet/çalışma izni	2	1,1	1,2
Vatandan uzakta yaşamak	1	0,6	0,6
Yorumsuz	1	0,6	0,6
Siyasal yaşama katılım seviyesine daha ulaşamadık. Hala çalışma izni gibi küçük problemleri çözmemiz mümkün olmuyor. Sigortasız çalışılıyor. <i>Türkiye dışında "Türksünüz" diye dışlarlarken Türkiye`de yabancı statüsünde değerlendiriliyoruz. 2009`dan beri vatandaş olamayan Ahıskalı Türkler mevcut. Ben de Türkiye`de eğitim aldığım halde, ileride bunun sıkıntısını çekeceğimi düşünüyorum</i>	1	0,6	0,6
Toplam	180	100,0	100,0

Ahıska Türkleri, bu soruya çok farklı cevaplar vermişlerdir. Sorunun açık uçlu olmasından dolayı yüz yüze yapılamayan saha çalışmalarında ya soru cevapsız bırakılmış ya da vatandaşlık ve bununla ilgili talepler siyasal sorunlar olarak dile getirilmiştir. Bu nedenle verilen cevaplar, genel anlamda yaşanan sorunlar hakkında bizlere ipucu vermektedir. Örneğin; vatandaşlık her şeyden önce hukuki bir sorunken

Ahıska Türkleri bu konudaki hassasiyetlerini bu başlık altında dile getirme ihtiyacı hissetmişlerdir.

Tablo 23'e göre katılımcıların %33,3'ü soruyu cevapsız bırakmıştır. Katılımcılardan gelen cevapsız oranının yüksek olmasında, açık uçlu bir soru olması nedeniyle bu soruya cevap verme konusunda katılımcıların isteksiz olmaları etkili olmuştur. Saha çalışmaları sırasında bu durum gözlemlenmiştir.

Diğer yandan %26,1'i siyasal anlamda herhangi bir sorunu olmadığını; %13,5'i vatandaşlık, %9,5'i seçme-seçilme ve oy kullanma konularında; %6,1'i ise her alanda çeşitli sorunlarla karşı karşıya kaldıklarını ifade etmiştir. 4 katılımcı (%2,2) siyasal yaşamla ilgili hiçbir şeye katılmadıklarını, 2 katılımcı (%1,1) ise konuyla ilgilenmediklerini belirtmiştir.

Vatandaşlık, seçme-seçilme ve oy kullanma haklarının yokluğu dışında belirtilen diğer sorunlar; dışlanma, yabancı olarak görülme, çalışma-ikamet izinleri, diploma denkliği, çalışma hayatına ilişkin diğer sorunlar, sosyal güvence, sağlık gibi pek çok konuyla ilgilidir.

Bu soruya en kapsamlı cevabı veren katılımcı ise yukarıda sayılan tüm alanlara ilişkin genel bir değerlendirme yapmakla birlikte, Türk olarak tanınma ve yabancı olarak görülme arasındaki çelişkili yapıya vurgu yapmıştır. Katılımcı, *Türkiye dışında "Türksünüz" diye dışlanırken Türkiye'de yabancı statüsünde değerlendirildiklerine* vurgu yaparak hem göç algımıza hem de göç politikamıza eleştirel bakmamız gerektiğini, ayrıca bu konuda revizyona ihtiyaç olduğunu bir kez daha gözler önünde sermiştir. Üstelik bunun bir Ahıska Türkü'nün ağzından yazıya aktarılıyor olması da konunun önemine vurgu yapmayı zorunlu kılmaktadır.

4.3.2. Türkiye'de Karşılaşılan Sorunlara Yönelik Ahıska Türklerinin Aldığı Yardımlar

Ahıska Türklerinin dini, kültürel, sosyal, ekonomik ve siyasal yaşamla ilgili yaşadıkları sorunlar temel başlıklar halinde bir önceki bölümde aktarılmıştır. Dile getirilen sorun alanlarına yönelik Ahıska Türklerinin hangi yollara başvurduğu, kimlerden ya da hangi kurumlardan destek aldığı ise kendilerine yöneltilen bir başka soru ile ortaya konmaya çalışılmıştır.

4.3.2.1. Aile

Saha çalışmasına katılan Ahıska Türklerinin karşılaştıkları sorunların çözümünde ailelerinden yardım almalarına ilişkin bilgilere aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 24: Sorunların Çözümünde Aileden Yardım Alma

Ölçek İfadeleri	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Neredeyse hiç	28	15,6	15,6
Nadiren	15	8,3	8,3
Orta düzeyde	22	12,2	12,2
Çoğunlukla	36	20,0	20,0
Her zaman	79	43,9	43,9
Toplam	180	100,0	100,0

Katılımcıların %43,9'u karşılaştıkları sorunların çözümünde her zaman, %20'si çoğunlukla, 12,2'si orta düzeyde, %8,3'ü nadiren ailesinden destek aldığını; %15,6'sı ise ailesinden neredeyse hiç destek almadığını ifade etmiştir. Genel olarak bakıldığında Ahıska Türklerinin sorunların çözümünde güven faktörünün etkisiyle ailelerinden destek aldıkları sonucuna ulaşılmaktadır.

4.3.2.2. Akraba ve Yakınları

Saha çalışmasına katılan Ahıska Türklerinin karşılaştıkları sorunların çözümünde akraba ve yakınlarından yardım almalarına ilişkin bilgilere aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 25: Sorunların Çözümünde Akraba ve Yakınlarından Yardım Alma

Ölçek İfadeleri	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Neredeyse hiç	44	24,4	24,4
Nadiren	50	27,8	27,8
Orta düzeyde	32	17,8	17,8
Çoğunlukla	33	18,3	18,3
Her zaman	21	11,7	11,7
Toplam	180	100,0	100,0

Katılımcıların birbirleriyle yakın oranlarda görüş belirttikleri yanıtlar çerçevesinde nadiren akraba ve yakınlarından destek aldığını ifade eden Ahıska Türklerinin oranı, %27,8'dir. En yoğun tercih edilen seçenek 'nadiren' ifadesidir. Tablo 24 ile kıyaslandığında Ahıska Türklerinin akraba ve diğer yakınlarından ziyade aileye daha fazla güvenerek aileden destek almayı tercih ettiklerini söylemek mümkündür. Katılımcıların %24,4'ü neredeyse hiç destek almadığını ifade ederken bu değerlendirmemizi doğrular nitelikte bir sonuç ortaya koymaktadır.

Diğer yandan katılımcıların %18,3'ü çoğunlukla, %17,8'i orta düzeyde, %11,7'si ise her zaman bu yola başvurarak akraba ve yakınlarından yardım talep ettiklerini ifade etmişlerdir.

4.3.2.3. Göçmen Arkadaşlar

Saha çalışmasına katılan Ahıska Türklerinin karşılaştıkları sorunların çözümünde göçmen arkadaşlarından yardım almalarına ilişkin bilgilere aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 26: Sorunların Çözümünde Göçmen Arkadaşlardan Yardım Alma

Ölçek İfadeleri	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Cevapsız	10	5,6	5,6
Neredeyse hiç	83	46,1	46,1
Nadiren	43	23,9	23,9
Orta düzeyde	24	13,3	13,3
Çoğunlukla	10	5,6	5,6
Her zaman	10	5,6	5,6
Toplam	180	100,0	100,0

10 Ahıska Türkü (%5,6), bu soruya cevap vermemiştir. Sorunların çözümünde kendisi gibi göçmen arkadaşlarından her zaman ya da çoğunlukla yardım aldığını ifade eden Ahıska Türklerinin oranı ise %5,6'dır. Katılımcıların çoğunluğu (%46,1'i), neredeyse hiç yardım almadığını; %23,9'u nadiren yardım aldığını, %13,3'ü ise orta düzeyde yardım aldığını ifade etmiştir. Tablo 24, Tablo 25 ve Tablo 26 birlikte ele alındığında Ahıska Türklerinin genellikle ailelerinden yardım aldıkları için akrabalarından ya da göçmen arkadaşlarından yardım alma ihtiyacı hissetmedikleri ortaya çıkmaktadır. Tablo 27'de de benzer bir durum söz konusudur.

4.3.2.4. Yereldeki Arkadaşlar

Saha çalışmasına katılan Ahıska Türklerinin karşılaştıkları sorunların çözümünde yereldeki arkadaşlarından yardım almalarına ilişkin bilgilere aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 27: Sorunların Çözümünde Yereldeki Arkadaşlardan Yardım Alma

Ölçek İfadeleri	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Neredeyse hiç	63	35,0	35,0
Nadiren	47	26,1	26,1
Orta düzeyde	32	17,8	17,8
Çoğunlukla	18	10,0	10,0
Her zaman	20	11,1	11,1
Toplam	180	100,0	100,0

Katılımcıların %35'i karşılaştıkları sorunların çözümünde yereldeki arkadaşlarından neredeyse hiç yardım almadığını ifade etmiştir. Yerelde yani Türkiye'de yaşadığı mahallede ya da yerleşim birimindeki arkadaş çevresinin de Ahıska Türklerinin destek almalarında büyük bir rolünün olmadığı görülmektedir. Bununla birlikte katılımcıların %26,1'i nadiren, %17,8'i orta düzeyde, %10'u çoğunlukla ve %11'i ise her zaman arkadaş çevrelerinden yardım aldığını ifade etmiştir.

4.3.2.5. Türkiye'deki Sivil Toplum Kuruluşları

Ahıska Türklerinin Türkiye'deki sivil toplum kuruluşlarından yardım alıp almadıkları konusundaki soru öncesinde haklarını savunmak amacıyla kurulan herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye olup olmadıkları konusunda bilgi edinmek gerekmektedir. Tabii ki yardım alabilmek için doğrudan üye olmak gerekmemektedir. Ancak katılımın etkinliği ve olumlu sonuçları açısından düşünüldüğünde bu soruya verilen cevaplar önem kazanmaktadır.

Tablo 28: Dernek veya STK Üyeliği

Seçenekler	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Cevapsız	14	7,8	7,8
Evet	34	18,9	18,9
Hayır	132	73,3	73,3
Toplam	180	100,0	100,0

Tablo 28'e göre katılımcıların %73,3'ü haklarını savunmak için kurulan herhangi bir derneğe ya da STK'ya üye olmadığını; %18,9'u ise üye olduğunu belirtmiştir. 14 Ahıska Türkü (%7,8'i) ise soruya cevap vermemiştir.

Yüz yüze anket ve mülakat çalışmalarında Ahıska Türkleri, Dünya Ahıska Türkleri Birliği, İnegöl Ahıska Türkleri Derneği, İzmir Ahıska Türkleri Derneği, Akdeniz Ahıska Türkleri Birliği, Bursa Göçmen Ahıska Türkleri Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, Ahıskalı Gençler Birliği gibi derneklere ve çeşitli sivil toplum örgütlerine üye olduklarını belirtmişlerdir. Bazı Ahıska Türkleri ise üye olmasalar da en yakınlarındaki derneklerin toplantılarına giderek ve etkinliklerine katılarak bilgi aldıklarını ifade etmişlerdir. Bu durum, saha çalışması sırasında gerek katılımcılar gerekse dernek temsilcileri tarafından da dile getirilmiştir.⁵⁶

Tablo 29: Sorunların Çözümünde Türkiye'deki STK'lardan Yardım Alma

Ölçek İfadeleri	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Neredeyse hiç	122	67,8	67,8
Nadiren	27	15,0	15,0
Orta düzeyde	15	8,3	8,3
Çoğunlukla	6	3,3	3,3
Her zaman	10	5,6	5,6
Toplam	180	100,0	100,0

Tablo 29'a göre katılımcıların büyük bir çoğunluğu (%67,8'i), STK'lardan neredeyse hiç yardım almadıklarını, %15'i ise nadiren yardım aldıklarını belirtmiştir. Yalnızca 10 Ahıska Türkü (%5,6'sı) her zaman, 6 Ahıska Türkü (%3,3'ü)

⁵⁶ Mülakatlar için bkz. Ekler kısmı, ek s.19-26.

çoğunlukla, 15 Ahıska Türkü ise (%8,3) orta düzeyde yardım aldıklarını ifade etmişlerdir.

4.3.2.6. Türkiye Dışındaki Sivil Toplum Kuruluşları

Çalışmaya katılan Ahıska Türklerinin yakın zamanda Türkiye'ye göç etmiş olmaları ve geldikleri ülkelerde halen yakınlarının bulunması nedeniyle kendilerine Türkiye dışındaki STK'lardan yardım alıp almadıkları sorulmuştur.

Tablo 30: Sorunların Çözümünde Diğer Ülkelerdeki STK'lardan Yardım Alma

Ölçek İfadeleri	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Neredeyse hiç	127	70,6	70,6
Nadiren	21	11,7	11,7
Orta düzeyde	14	7,8	7,8
Çoğunlukla	5	2,8	2,8
Her zaman	13	7,2	7,2
Toplam	180	100,0	100,0

Tablo 30'da da yurtdışındaki STK'lardan neredeyse hiç destek alınmadığı ifade edilmiştir. Nitekim Tablo 29'da belirtilen Türkiye'deki STK'lardan destek alma oranlarıyla benzerlik bulunmaktadır. Ahıska Türklerinin büyük bir çoğunluğunu temsil eden bu grubun oranı, %70,6'dır. Bunu sırasıyla %11,7 ile nadiren, %7,8 ile orta düzeyde, %7,2 ile her zaman ve %2,8 ile çoğunlukla destek alındığını belirten görüşler izlemektedir. Kısacası Türkiye'ye göç eden Ahıska Türklerinin büyük bir çoğunluğu, sivil toplum düzeyinde geldikleri ülke ile bağlarını sürdürmemektedir.

4.3.2.7. Ahıska Adıyla Kurulan Hemşehri Dernekleri ve Göçmen Dernekleri

Ahıska Türklerini temsil etme ve Ahıska kültürünü koruma amacıyla kurulan hemşehri ve göçmen derneklerinden yardım alma konusunda elde edilen bilgilere aşağıdaki iki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 31: Sorunların Çözümünde Hemşehri Derneklerinden Yardım Alma

Ölçek İfadeleri	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Neredeyse hiç	117	65,0	65,0
Nadiren	25	13,9	13,9
Orta düzeyde	17	9,4	9,4
Çoğunlukla	5	2,8	2,8
Her zaman	16	8,9	8,9
Toplam	180	100,0	100,0

Tablo 31'e göre çalışmaya katılan Ahıska Türklerinin %65'i, karşılaşılan sorunların çözümünde hemşehri derneklerinden neredeyse hiç yardım almadığını belirtmiştir. Bunu sırasıyla %13,9 nadiren, %9,4 orta düzeyde, %8,9 her zaman ve %2,8 çoğunlukla destek alındığını belirten görüşler takip etmektedir.

Hemşehri derneklerinin esas kuruluş amacı, o derneğin çatısı altında hemşerileri bir araya getirmek, gelenek göreneklerin sürdürülmesine yardımcı olmak ve kendilerini rahatça ifade edebilecekleri bir ortam sağlamaktır (Karaman, 2015: 15). Ahıska Türkleri örneğinde bu derneklerin sorunlara çözüm yolları üretmekten ziyade kendi aralarındaki iletişimi sürdürmeleri ve toplanarak birbirlerinden haberdar olmalarını sağladığını görmekteyiz. Mümkün olduğunca Ahıska Türklerinin sorunlarıyla ilgilenmek isteseler de resmi makamlar nezdinde etkili olmadıklarından Ahıska Türklerine yardımcı olamamaktadırlar.⁵⁷ Benzer durum, göçmen derneklerinde de görülmektedir.

Tablo 32: Sorunların Çözümünde Göçmen Derneklerinden Yardım Alma

Ölçek İfadeleri	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Neredeyse hiç	140	77,8	77,8
Nadiren	12	6,7	6,7
Orta düzeyde	4	2,2	2,2
Çoğunlukla	9	5,0	5,0
Her zaman	15	8,3	8,3
Toplam	180	100,0	100,0

⁵⁷ Mülakatlar için bkz. Ekler kısmı, Mülakat V, ek s. 19.

Tablo 32'ye göre çalışmaya katılan Ahıska Türklerinin %77,8'i, karşılaşılan sorunların çözümünde göçmen derneklerinden neredeyse hiç yardım almadıklarını; %6,7'si nadiren, %2,2'si orta düzeyde; %8,3'ü her zaman ve %5'i ise çoğunlukla destek aldıklarını belirtmiştir.

4.3.2.8. Konsolosluklar

Çalışmaya katılan Ahıska Türklerinin konsolosluklardan yardım alma durumlarıyla ilgili bilgilere aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 33: Sorunların Çözümünde Konsolosluklardan Yardım Alma

Ölçek İfadeleri	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Neredeyse hiç	121	67,2	67,2
Nadiren	26	14,4	14,4
Orta düzeyde	9	5,0	5,0
Çoğunlukla	6	3,3	3,3
Her zaman	18	10,0	10,0
Toplam	180	100,0	100,0

Önceki tablolarla benzer şekilde Tablo 33'de de konsolosluklardan yardım alma konusunda Ahıska Türklerinin büyük bir çoğunluğunun (%67,2'si), bu kurumlardan neredeyse hiç destek almadıklarını ifade ettikleri görülmektedir. Diğer yandan nadiren %14,4; her zaman %10, orta düzeyde %5 ve çoğunlukla %3,3 oranında yardım alındığı ifade edilmiştir. Bağlı oldukları ülkelerin konsoloslukları, Ahıska Türklerinin Türkiye'de karşılaştıkları sorunlara yardımda bulunmaktan çok uzaktır.

4.3.2.9. Kamu Kurum ve Kuruluşları

Çalışmaya katılan Ahıska Türklerinin kamu kurum ve kuruluşlarından yardım alma durumlarıyla ilgili bilgilere aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 34: Sorunların Çözümünde Kamu Kurum ve Kuruluşlarından Yardım Alma

Ölçek İfadeleri	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Neredeyse hiç	120	66,7	66,7
Nadiren	16	8,9	8,9
Orta düzeyde	12	6,7	6,7
Çoğunlukla	10	5,6	5,6
Her zaman	22	12,2	12,2
Toplam	180	100,0	100,0

Çalışmaya katılan Ahıska Türklerinin büyük bir çoğunluğu (%66,7'si), karşılaştıkları sorunların çözümünde kamu kurum ve kuruluşlarından neredeyse hiç destek almadıklarını ifade etmiştir. Bu konuda katılımcıların %12,2'si her zaman, %8,9'u nadiren, %6,7'si orta düzeyde ve %5,6'sı ise çoğunlukla destek aldıklarını belirtmiştir.

4.3.2.10.Dini Kurumlar

Çalışmaya katılan Ahıska Türklerinin dini kurumlardan yardım alma durumlarıyla ilgili bilgilere aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 35: Sorunların Çözümünde Dini Kurumlardan Yardım Alma

Ölçek İfadeleri	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Neredeyse hiç	135	75,0	75,0
Nadiren	14	7,8	7,8
Orta düzeyde	6	3,3	3,3
Çoğunlukla	2	1,1	1,1
Her zaman	23	12,8	12,8
Toplam	180	100,0	100,0

Tablo 35'e göre dini kurumlardan destek alma oranı oldukça azdır. Tüm katılımcıların %75'i neredeyse hiç destek almadıklarını; %12,8'i her zaman, %7,8'i nadiren, %3,3'ü orta düzeyde ve %1,1'i ise çoğunlukla destek aldıklarını belirtmiştir.

4.3.3. Türkiye’de Yaşayan Ahıska Türklerinin Dışa Yönelik Sosyo-Politik Yaklaşımları

Diğer bölümlerde olduğu gibi bu bölümdeki tüm değerlendirmelerin de Türkiye’de yaşayan ve saha çalışmasına katılan Ahıska Türklerinin verdikleri cevaplar doğrultusunda analiz edildiğini belirtmek gerekir. Bu başlık altında Türkiye’de yaşayan Ahıska Türklerinin hem Türkiye ölçeğinde içe dönük (Türkiye’de yaşayan diğer Ahıska Türklerine), hem de dışa/dış ülkelerde yaşamakta olan Ahıska Türklerine karşı sosyo-politik yaklaşımları ortaya konmaktadır.

4.3.3.1. Ahıska Türklerine Göre Yerel Halkın Ahıska Türklerine Bakışı

Ahıska Türklerine göre yerel halkın kendilerine nasıl davrandığı, kendilerini nasıl karşıladığı; Türkiye’ye uyumları ve bundan sonraki yaşamlarını belirleyici bir faktördür. Kuşkusuz her göçmen kitlesi için geçerli olan bu sosyolojik yapı, toplum oluşturan bireylerin/grupların birbiriyle iletişimine bağlıdır.

Tablo 36: Yerel Halkın Ahıska Türklerine Yaklaşımı

Ölçek İfadeleri	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Cevapsız	2	1,1	1,1
Çok iyi	60	33,3	33,3
İyi	97	53,9	53,9
Orta	20	11,1	11,1
Kötü	1	0,6	0,6
Çok kötü	0	0	0
Toplam	180	100,0	100,0

Tablo 36’ya göre 2 Ahıska Türkü (%1,1) bu soruya yanıt vermezken; yalnızca 1 Ahıska Türkü (%0,6), yaşadığı yerde yerel halkın kendilerine yaklaşımının kötü olduğu cevabını vermiştir. Çok kötü cevabı verilmemiştir. Ahıska Türklerinin %53,9’u iyi, %11,1’i orta, %33,3’ü de çok iyi cevabını vermiştir.

4.3.3.2. Ahıska Türklerinin Yerleşim Yerlerindeki Komşularıyla İlişkileri

Ahıska Türkleri, çoğunlukla birbirlerine yakın mahalle veya semtlerde yaşamakla birlikte; Bursa’da olduğu gibi il içinde farklı alanlara dağılmış olarak da yaşayabilmektedirler. Örneğin; kendileri için yapılan İzmir Ahıska Kent toplu konutlarında, bugün sayıları oldukça azalmış durumdadır (600 hane içerisinde yaklaşık 150 hane). Farklı yerleşim bölgelerini tercih etmişlerdir. Bu nedenle yerel halkla etkileşim içerisinde oldukları ve komşuluk ilişkilerini sürdürdükleri gözlemlenmektedir. İç göç hareketlerinin bir sonucu olarak yerel halkla iç içe olmalarından dolayı Ahıska Türklerine komşularıyla ilişkilerini sorulmuştur.

Tablo 37: Komşularla İlişkiler

Ölçek İfadeleri	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Çok iyi	81	45,0	45,0
İyi	83	46,1	46,1
Orta	15	8,3	8,3
Kötü	0	0	0
Çok kötü	1	0,6	0,6
Toplam	180	100,0	100,0

Tablo 37’ye göre çalışmaya katılan Ahıska Türklerinin %46,1’i komşularıyla ilişkilerinin iyi; %45’i çok iyi ve %8,3’ü ise orta olduğunu belirtmiştir. Kötü cevabını veren Ahıska Türkü bulunmamaktadır. Yalnızca 1 Ahıska Türkü (%0,6), komşularıyla ilişkilerinin çok kötü olduğunu belirtmiştir.

4.3.3.3. Ahıska Türklerinin, Türkiye Dışında Yaşayan Ahıska Türklerinin Sorunlarına Bakışı

Türkiye’de yaşayan Ahıska Türklerinin diğer ülkelerde yaşayan Ahıska Türklerine bakışı, hem genel anlamda Ahıska Türklerinin sorunlarını ortaya koymakta hem de Ahıska Türklerinin ilerleyen zamanda olası göç rotaları üzerinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Türkiye dışında yaşanan/yaşanabilecek olası problemler, Ahıska Türklerinin gözündeki Türkiye imajını göstermemize de yardımcı olacaktır.

Tablo 38: Türkiye Dışında Yaşayan Ahıska Türklerinin Çözölemeyen Sorunları

Seçenekler	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Cevapsız	8	4,4	4,4
İnsan hakları ihlali	1	0,6	0,6
Yabancı düşmanlığı	20	11,1	11,1
İşsizlik	8	4,4	4,4
Eğitim	1	0,6	0,6
Siyasete katılım	4	2,2	2,2
Türk kimliğinin reddi	8	4,4	4,4
Hepsi	12	6,7	6,7
Çoklu tercihler*	118	65,6	65,6
Toplam	180	100,0	100,0

Tablo 38’de Türkiye dışındaki Ahıska Türklerinin sorunlarıyla ilgili çoktan seçmeli sorulan soruya verilen yanıtlara yer verilmiştir. 8 Ahıska Türkü (%4,4’ü) bu soruya herhangi bir yanıt vermemiştir. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu, %65,6’sı tek başına bir seçeneği işaretlemekten ziyade birden fazla seçeneği (çoklu tercihler* kategorisi); %6,7’si ise kendilerine sunulan altı seçeneği birden işaretlemeyi tercih etmişlerdir. Bu seçenekler arasında tek başına en fazla tercih edilen, %11,1 ile yabancı düşmanlığıdır. Bunu %4,4 ile işsizlik veya Türk kimliğinin reddi; %2,2 ile siyasete katılım izlemektedir. 1 Ahıska Türkü, insan hakları ihlali ve bir diğer Ahıska Türkü de eğitim seçeneklerini işaretlemişlerdir.

Yukarıdaki soruya verilen cevaplar doğrultusunda Türkiye’de yaşayan Ahıska Türklerine kıyasla yurtdışında yaşayan Ahıska Türklerinin insan haklarından yabancı düşmanlığına ve Türk kimliğinin reddine dek pek çok sorunla karşı karşıya kaldıkları sonucuna ulaşılabilir.

4.3.3.4.Ahıska Dernekleri Dışındaki Derneklerin Ahıska Derneklerine Bakışı

Yapılan görüşmelerde Ahıska Türklerinin büyük bir çoğunluğunun aktif olarak yer almasalar da kendileriyle ilgili yerel ya da ulusal derneklerden haberdar

oldukları gözlemlenmiştir.⁵⁸ Ancak diğer derneklerin kendi derneklerine yaklaşımıyla ilgili olarak ya herhangi bir yorumda bulunmadıklarını ya da kararsız olduklarını görmekteyiz. Bununla ilgili bilgilere aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 39: Ahıska Dernekleri Dışındaki Derneklerin, Dernek Faaliyetlerinize Bakışı

Ölçek İfadeleri	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Cevapsız	33	18,3	18,3
Çok olumlu	11	6,1	6,1
Olumlu	38	21,1	21,1
Kararsızım	67	37,2	37,2
Olumsuz	25	13,9	13,9
Çok olumsuz	6	3,3	3,3
Toplam	180	100,0	100,0

Tablo 39'a göre katılımcıların %37,2'si bu soruya yanıt verme konusunda kararsız olduklarını ifade etmiştir. Diğer yandan %21,1'i olumlu; %13,9'u olumsuz; %6,1'i çok olumlu; %3,3'ü ise derneklerinin faaliyetlerine çok olumsuz bakıldığı konusunda görüş belirtmiştir.

4.3.4.Ahıska Türklerinin Türkiye'deki Yaşamdan Memnuniyetleri ve Ahıska Türklerinde Göçün Geleceği

Türkiye'de yaşayan Ahıska Türklerinin buldukları ortamdan memnuniyetleri, aynı zamanda yeni bir göç potansiyelinin var olup olmadığı konusunda da bizlere yol göstermektedir. Bu durum, gerek aşağıda belirtilen anket sorularına verilen cevaplar gerekse mülakatlar aracılığıyla da desteklenmektedir.⁵⁹

4.3.4.1.Ahıska Türkleri Açısından Türkiye'de Yaşıyor Olmak

Ahıska Türklerinin Türkiye'de yaşıyor olma konusundaki görüşleri aşağıdaki tabloda aktarılmaktadır.

⁵⁸ Mülakatlar için bkz. Ekler kısmı, ek s.9-31.

⁵⁹ Mülakatlar için bkz. Ekler kısmı, ek s.9-31.

Tablo 40: Türkiye'ye Gelmiş Olmaktan ve Burada Yaşamaktan Memnuniyet

Ölçek İfadeleri	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Oldukça memnunum	96	53,3	53,3
Memnunum	70	38,9	38,9
Kararsızım	10	5,6	5,6
Memnun değilim	3	1,7	1,7
Hiç memnun değilim	1	0,6	0,6
Toplam	180	100,0	100,0

Tablo 40'a göre çalışmaya katılan Ahıska Türklerinin %53,3'ü Türkiye'ye gelmiş olmaktan ve burada yaşamaktan oldukça memnun olduğunu, %38,9'u ise memnun olduğunu ifade etmiştir. Bu konuda %5,6'sı kararsız kalırken; %1,7'si memnun olmadığını, %0,6'sı (1 Ahıska Türkü) ise hiç memnun olmadığını belirtmiştir. Memnun olanların oranının hayli yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum, Tablo 41'deki verilerle de desteklenmektedir.

4.3.4.2. Ahıska Türklerinin Gelecekteki Göç Rotaları

Çalışmaya katılan Ahıska Türklerine gelecekte yaşamlarını nerede sürdürmek istediklerine dair sorulan soru çerçevesinde verilen cevaplara aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 41: Bundan Sonra Yaşanmak İstenen Ülke

Seçenekler ve Değerlendirmeler	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Türkiye	151	83,9	83,9
Kazakistan	3	1,7	1,7
Kırgızistan	1	0,6	0,6
Rusya	2	1,1	1,1
ABD	3	1,7	1,7
Gürcistan (Ahıska)	1	0,6	0,6
<i>Özbekistan</i>	0	0	0
<i>Azerbaycan</i>	0	0	0
Kararsız	1	0,6	0,6
Diğer (İsveç, İsviçre, Kanada, Avustralya, Tayland, İngiltere)	6	3,3	3,3
Çoklu tercihler*	12	6,7	6,7
Toplam	180	100,0	100,0

Tablo 41'e göre gelecekte Ahıska Türkleri açısından en fazla tercih edilen ülkenin %83,9 ile Türkiye olduğu görülmektedir. Katılımcıların %6,7'sini temsil eden çoklu tercihler* seçeneği altında ifade edilen ülkelerin tümünde Türkiye'nin yer aldığını belirtmek gerekir. Türkiye dışında ikinci ya da üçüncü ülke olarak seçilen diğer ülke veya ülkeler ise Azerbaycan, Kazakistan, Rusya, ABD, Gürcistan (Ahıska) ve Özbekistan'dır. Verilen cevaplar arasında Özbekistan ya da Azerbaycan seçenekleri tek başına yer almamaktadır.

Tek başına tercih edilen ülkeler arasında 3 Ahıska Türkünün Kazakistan'ı, 3 Ahıska Türkünün ABD'yi; 2 Ahıska Türkünün Rusya'yı, 1 Ahıska Türkünün Kırgızistan'ı, yine 1 Ahıska Türkünün de Gürcistan'ı (Ahıska'yı) tercih ettiğini görmekteyiz. Bu soruya yalnızca 1 Ahıska Türkü cevap vermemiştir. Katılımcıların %3,3'ü de kendilerine sunulan seçenekler dışındaki ülkelerde yaşamak istediklerini belirtmişlerdir. Bu ülkeler; İsveç, İsviçre, Kanada, Avustralya, Tayland ve İngiltere'dir.

Burada üzerinde durulması gereken nokta, Gürcistan cevabını (tek başına ya da Türkiye ile birlikte veren) 2 Ahıska Türkünün olmasıdır. Ancak her ikisi de Gürcistan'ın herhangi bir bölgesine değil, Ahıska'ya (oradaki köylerine) dönmeyi

istediklerini ayrıca belirtmişlerdir. Ahıska Türklerinin bu yaklaşımı, Gürcistan'ın Ahıska'ya geri dönme konusundaki politikasının işlevsizliğini göstermesi bakımından önemlidir. Ahıska Türklerinin Ahıska'ya dönme konusundaki yaklaşımları, Tablo 42'de detaylı olarak ele alınmıştır.

4.3.4.3. Ahıska Türklerinin Ahıska'ya Dönme Konusundaki Görüşleri

Günümüzde Gürcistan sınırları içerisinde bulunan ve Ahıska Türklerinin ata topraklarını ifade eden Ahıska'nın, Ahıska Türklerinin ilerleyen dönemdeki göç rotaları arasında yer alıp almaması, bundan sonraki süreci belirleyen önemli faktörlerden biridir.

Tablo 42: Gürcistan İzin Verirse Ahıska'ya Dönüş

Seçenekler	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Mutlaka dönerim	3	1,7	1,7
Akrabalarım-tanıdıklarım dönerse dönerim	10	5,6	5,6
Garantörlük şartıyla dönerim	45	25,0	25,0
Kararsızım	19	10,6	10,6
Geri dönmem	103	57,2	57,2
Toplam	180	100,0	100,0

Tablo 42'ye göre katılımcıların büyük bir çoğunluğu (%57,2'si), Gürcistan izin verse de Ahıska'ya dönmek istemediklerini ifade etmiştir. Bu konuda kararsız olanların oranı, %10,6'dır. Diğer yandan akrabaları-tanıdıkları dönerse Ahıska'ya döneceğini ifade eden %5,6'lık bir grup, mutlaka döneceğini ifade eden de %1,7'lik bir grup bulunmaktadır. Ahıska'ya geri dönme konusunda siyasi desteğe ihtiyaç duyarak kendilerini güvende hissettiği takdirde Ahıska'ya döneceğini ifade edenlerin oranı ise %25'dir.

Ahıska, kimliklerinin vazgeçilmez bir parçası ve birleştirici bir simge olarak Ahıska Türklerini bir araya getirmektedir (Üren, 2016: 438). Ancak Ahıska Türklerinin Ahıska'ya geri dönme konusundaki tutumlarında kuşkusuz Gürcistan'ın Gürcü kimliğini kabul etmeleri şartını ileri sürmesi etkili olmaktadır. Bu nedenle Ahıska'ya dönüş önemini yitirmekte ve Ahıska, sadece eski köylerinin bulunduğu bir

yurt olarak kalmaktadır. Kısacası Gürcistan, Ahıska Türkleri için vatan olmaktan çok uzaktır (Aydın, 2007: 371; Blacklock, 2005: 12).

4.3.4.4. Ahıska Türklerinin Ahıska'ya Geri Dönme Konusunda Siyasi Aktörlerin Garantörlüğüne Bakışı

Ahıska, her Ahıska Türkü için tarihi ve kültürel bağlarının olduğu kıymetli bir ata toprağıdır. Bu bölümde Ahıska'ya geri dönme konusunda Gürcistan'ın tek başına belirleyici bir aktör olması bir yana bırakılarak katılımcılara diğer siyasi aktörlerin garantörlüğü hakkındaki görüşleri sorulmuştur.

Tablo 43: Ahıska'ya Geri Dönme Konusunda Etkili Olabilecek Diğer Siyasi Aktörler

Seçenekler ve Değerlendirmeler	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
* Garantörlüğü Kabul Etmeyenler (Ara Toplam I)	131	72,8	72,8
Türkiye	33	18,3	18,3
ABD	1	0,6	0,6
Gürcistan	1	0,6	0,6
Rusya	0	0	0
AB	0	0	0
Türkiye; ABD	1	0,6	0,6
Türkiye; Gürcistan	8	4,4	4,4
Türkiye; Rusya	1	0,6	0,6
Türkiye; Rusya; ABD	2	1,1	1,1
Türkiye; Rusya; ABD; Gürcistan	1	0,6	0,6
Türkiye; Rusya; ABD; Gürcistan; AB	1	0,6	0,6
* Garantörlüğü Kabul Edenler (Ara Toplam II)	49	27,2	27,2
Toplam	180	100,0	100,0

Tablo 43'e göre öncelikle yalnızca 49 Ahıska Türkünün (%27,2'si) siyasi aktörlerin garantörlüğüne olumlu baktığını, büyük bir çoğunluğun ise (%72,8'i) olumsuz baktığını görüyoruz.

Katılımcıların %18,3'ü yalnızca Türkiye'nin, %0,6'sı ise tek başına ABD veya Gürcistan'ın garantörlüğünü tercih etmektedir. Tek başına Rusya veya AB seçeneklerini tercih eden kimse bulunmamaktadır.

Diğer seçenekler ise tabloda çoklu (ikili ya da üçlü siyasi aktörler) olarak ayrıca belirtilmiştir. Bu seçenekler arasında da Türkiye, mutlaka ilk tercih olarak yer almaktadır. Türkiye ile birlikte belirtilen diğer siyasi aktörler ise ABD, Rusya, Gürcistan veya AB seçeneklerinden oluşmaktadır. Buna göre Türkiye-ABD ikilisini tercih eden 1 (%0,6), Türkiye-Gürcistan ikilisini tercih eden 8 (%4,4), Türkiye-Rusya ikilisini tercih eden 1 (%0,6), Türkiye-Rusya-ABD üçlüsünü tercih eden 2 (%1,1), Türkiye-Rusya-ABD-Gürcistan dörtlüsünü tercih eden 1 (%0,6)'dir. Kendisine sunulan seçeneklerin tümünü işaretleyen (Türkiye-Rusya-ABD-Gürcistan-AB) yalnızca 1 Ahıska Türkü bulunmaktadır.

4.4.TÜRKİYE'NİN AHISKA TÜRKLERİNE YÖNELİK GÖÇ YÖNETİMİ STRATEJİSİ

Türkiye'nin Ahıska Türklerine Yönelik Göç Yönetimi Stratejisi başlığını taşıyan IV. analiz bölümünde göç yönetiminin temel sorun alanlarından biri olan vatandaşlık konusuna değinilmektedir. Türkiye'de yaşayan Ahıska Türklerine vatandaşlık statüleri, vatandaşlık alma süreçleri, idari ve bürokratik anlamda yaşadıkları sıkıntılar, vatandaşlık verilmesi konusunda Türkiye ve Gürcistan'a bakış açıları ile ilgili sorular yöneltmiştir. Bu sorulara verilen yanıtlar, *Frekans Analizi Yöntemiyle* yapılan test sonuçlarına göre tablolara aktarılmıştır.

4.4.1. Vatandaşlıkla İlgili Bilgiler

Vatandaşlıkla ilgili detaylı analizlerin yer aldığı bu bölümde T.C. vatandaşlığı alma sürecine ilişkin genel durum, karşılaşılan sorunlar ve çifte vatandaşlık konusuna yer verilmektedir.

4.4.1.1.T.C. Vatandaşlığı

Saha çalışmasına katılan Ahıska Türklerine T.C. vatandaşı olup olmadıkları sorulmuştur. Aşağıdaki tabloda bu soruya verilen cevaplara yer verilmiştir.

Tablo 44: T.C. Vatandaşlığı

Seçenekler	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Cevapsız	1	0,6	0,6
Evet	78	43,3	43,3
Hayır	101	56,1	56,1
Toplam	180	100,0	100,0

Tablo 44'e göre çalışmaya katılan Ahıska Türklerinden yalnızca 1 katılımcı bu soruya cevap vermemiştir. Tüm katılımcılar arasında Türk vatandaşı olmayanların oranı, %56,1; Türk vatandaşı olanların oranı ise %43,3'dür.

4.4.1.2.T.C. Vatandaşı Olma Konusunda İstek

T.C. vatandaşı olmayan Ahıska Türklerinin bu konuda isteklerinin olup olmadığına ilişkin kendilerine yöneltilen soruya verdikleri cevaplar, aşağıdaki tabloda aktarılmıştır.

Tablo 45: T.C. Vatandaşı Olma İsteği

Seçenekler	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Cevapsız	79	43,9	43,9
Evet	97	53,9	53,9
Hayır	4	2,2	2,2
Toplam	180	100,0	100,0

Tablo 45'de cevapsız bırakılan %43,9'luk grup, Türk vatandaşı olan Ahıska Türklerini ifade etmektedir; dolayısıyla bu katılımcılar soruyu boş bırakmıştır. Tüm katılımcılar arasında Türk vatandaşı olmayan ama Türk vatandaşı olmak isteyen Ahıska Türklerinin oranı ise %53,9'dur. Yalnızca 4 Ahıska Türkü (%2,2'si), Türk vatandaşı olmak istemediğini belirtmiştir.

4.4.1.3.Vatandaşlık Başvurusu

Saha çalışmasına katılan Ahıska Türklerinin T.C. vatandaşlığı başvurusu hakkında verdikleri cevaplara aşağıdaki tabloda yer verilmiştir

Tablo 46: T.C. Vatandaşlığı Başvurusu

Seçenekler	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Cevapsız	1	0,6	0,6
Evet	131	72,8	72,8
Hayır	48	26,7	26,7
Toplam	180	100,0	100,0

Tablo 46'ya göre Türk vatandaşlığına başvuru yaptınız mı sorusuna yalnızca 1 katılımcı cevap vermemiştir. Katılımcıların %72,8'i vatandaşlık için talepte bulunduğunu; %26,7'si ise talepte bulunmadığını ifade etmiştir.

4.4.1.4.Vatandaşlık Statüsü

Saha çalışmasına katılan Ahıska Türklerinin vatandaşlık durumlarına ilişkin bilgiler aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 47: Vatandaşlık Statüsü

Seçenekler	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Cevapsız	28	15,6	15,6
Çifte vatandaş	43	23,9	23,9
T.C. vatandaşı	39	21,7	21,7
Vatansız	9	5,0	5,0
Rusya vatandaşı	7	3,9	3,9
Ukrayna vatandaşı	1	0,6	0,6
Kazakistan vatandaşı	24	13,3	13,3
Kırgızistan vatandaşı	3	1,7	1,7
Azerbaycan vatandaşı	13	7,2	7,2
Özbekistan vatandaşı	12	6,7	6,7
Diğer	1	0,6	0,6
Toplam	180	100,0	100,0

Katılımcıların %15,6'sı vatandaşlık statülerine ilişkin bilgi paylaşmamıştır. %5'i vatansız, %23,9'u çifte vatandaş, %21,7'si T.C. vatandaşı olduğunu belirtmiştir. Çifte vatandaşlıkla ilgili Tablo 49'da detaylı bilgi verilmektedir.

Bununla birlikte katılımcıların çoğunluğu (%13,3'ü) Kazakistan cevabını verirken; %7,2'si Azerbaycan, %6,7'si Özbekistan, %3,9'u Rusya, %1,7'si ise Kırgızistan vatandaşı olduğunu ifade etmiştir. Yalnızca 1 Ahıska Türkü, Ukrayna vatandaşıdır. 1 Ahıska Türkü de diğer seçeneğini işaretleyerek '*Vatanından uzak düşmüş bir Türk statüsü*' şeklinde yorum yapmıştır.

4.4.1.5.T.C. Vatandaşlığı Süresi

Saha çalışmasına katılan Ahıska Türklerinin T.C. vatandaşlığı sürelerine ilişkin verdikleri bilgiler ise şöyledir;

Tablo 48: T.C. Vatandaşlığı Süresi

Seçenekler	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Cevapsız	105	58,3	58,3
1 yıldan az	1	0,6	0,6
1-5 yıl arası	3	1,7	1,7
6-10 yıl arası	28	15,6	15,6
11-20 yıl arası	41	22,8	22,8
21 yıl ve fazlası	2	1,1	1,1
Toplam	180	100,0	100,0

Tablo 48'e göre çalışmaya katılan Ahıska Türkleri arasında T.C. vatandaşlığı 21 yıl ve üzerinde olan yalnızca 2 Ahıska Türkü (%1,1) bulunmaktadır. Bunu %22,8 ile 11-20 yıl arası; %15,6 ile 6-10 yıl arası; %2,2 ile 1-5 yıl arası; %0,6 ile de 1 yıldan az bir süredir T.C. vatandaşlığı olan Ahıska Türkleri izlemektedir.

4.4.1.6.Çifte Vatandaşlık Tercihi

Saha çalışmasına katılan Ahıska Türklerinin çifte vatandaşlıkları hakkında verdikleri bilgiler aşağıdaki tabloda aktarılmaktadır.

Tablo 49: Çifte Vatandaş Olunan Ülkeler

Seçenekler	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Ara Toplam I: Cevapsız (Çifte vatandaşlığı olmayan ve çifte vatandaşlığı olduğu halde cevapsız bırakan)	141	78,3	78,3
Azerbaycan	15	8,3	8,3
Kazakistan	10	5,6	5,6
Rusya	9	5,0	5,0
Kırgızistan	4	2,2	2,2
Özbekistan	1	0,6	0,6
Ara Toplam II	39	21,7	21,7
Toplam	180	100,0	100,0

Tablo 47’de 43 Ahıska Türkünün çifte vatandaşlığı olduğu belirtilmişti. Tablo 49’a göre bunlar arasında çifte vatandaş olduğu ülkeler hakkında bilgi paylaşan 39 Ahıska Türkü (Ara Toplam II-%27,2) vardır. 4 Ahıska Türkü, çifte vatandaş olduğu ülkeler hakkında bilgi paylaşmamıştır. Bu nedenle Ara Toplam I, çifte vatandaş olmayan 137 Ahıska Türkü ve çifte vatandaş olduğu halde bunun bilgisini paylaşmayan 4 Ahıska Türkünün dahil olduğu 141 kişiyi (%78,3) ifade etmektedir.

Çalışmaya katılan Ahıska Türklerinin %8,3’ü Azerbaycan, %5,6’sı Kazakistan, %5’i Rusya, %2,2’si Kırgızistan, %0,6’sı ise Özbekistan çifte vatandaşlığı olduğunu belirtmiştir.

4.4.1.7. Vatandaşlık Talebinde Karşılaşılan Sorunlar

Saha çalışmasına katılan Ahıska Türklerine T.C. vatandaşlığına başvuru sürecinde sorunlarla karşılaşp karşılaşmadıkları ve eğer karşılaşıyorlarsa bu sorunların neler olduğuna dair sorular sorulmuştur. Alınan cevaplara aşağıdaki iki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 50: Vatandaşlık Talebinde Güçlüklerle Karşılaşma Durumu

Seçenekler	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Cevapsız	31	17,2	17,2
Evet	96	53,3	53,3
Hayır	53	29,4	29,4
Toplam	180	100,0	100,0

Tablo 50'ye göre katılımcıların %53,3'ü vatandaşlık talebinde güçlüklerle karşılaştığını, %29,4'ü ise karşılaşmadığını ifade etmiştir. Katılımcıların %17,2'si ise bu konuda görüş belirtmemiştir.

Bununla birlikte Ahıska Türklerine vatandaşlığa başvuru sürecinde karşılaştıkları sorunlar hakkında da açık uçlu bir soru yöneltilmiştir. Bu soru çerçevesinde Ahıska Türkleri, çoğunlukla içinde buldukları kişisel durumlarına ilişkin öznel değerlendirmelerde bulunmuştur. Ancak çalışmaya zenginlik katacağı düşüncesiyle bu değerlendirmelerin aktarılması faydalı olacaktır.

Tablo 51: Karşılaşılan Zorluklar

Yorum ve Değerlendirmeler	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Cevapsız	109	60,6	60,6
Vatandaşlık alma süresinin uzunluğu*	22	12,2	12,2
Kanunlardaki belirsizlik**	12	6,7	6,7
Bürokratik engeller***	9	5,0	5,0
Vatandaş olma şartlarının zorluğu****	9	5,0	5,0
Maddi külfet	2	1,1	1,1
Diğer*****	17	9,4	9,4
Toplam	180	100,0	100,0

Tablo 51'de Ahıska Türklerinin vatandaşlık taleplerinde karşılaştıkları sorunlar, açık uçlu olarak sorulan bu soruya verdikleri cevaplar doğrultusunda kategorileştirilmiştir. Katılımcıların %60,6'sı soruyu yanıtlamamıştır. Cevapsız oranının bu kadar yüksek olmasında Ahıska Türklerinin vatandaşlık talebinde yaşanan sorunları paylaşma konusundaki isteksizliği ileri sürülebilir. Hem dönemsel koşulların (darbe girişimi sonrası siyasi güvensizlik ortamı) hem de vatandaşlığın oldukça hassas bir konu olması nedeniyle Ahıska Türklerinin bu konuda yorum

yapmaktan çekindikleri öngörülebilir. Çünkü yüz yüz görüşmeler esnasında bu konuda pek çok sorun dile getirildiği gözlemlenmiştir.⁶⁰

Tüm katılımcıların %12,2'si vatandaşlık alma sürelerinin uzunluğundan (*5 yıl ve üzeri beklemek, beklense de vatandaşlığın hemen alınamaması); %6,7'si kanunlardaki belirsizliklerden (**Ahıska Türklerine özel vatandaşlık kanununun kabul edilmemesi, diğer yabancılarla aynı kategoride değerlendirilmeleri) dolayı sorun yaşadıklarını belirtmiştir. %5'lik iki grup ise hem bürokratik engelleri (**Ahıska Türkü olduğunu ispat etmek için gerekli belgelere ulaşma zorluğu ve benzeri) hem de vatandaşlık alma şartlarının zorluğunu örnek göstermişlerdir. Vatandaşlık başvuru sürecinin maddi külfeti olduğunu ifade eden Ahıska Türklerinin oranı ise %1,1'dir.

Diğer***** seçeneği altında yer alan bölümde ise Yabancılar şubesinde/Göç idaresinde yaşanan sorunlar, bu kurumlardaki personelle ilgili sorunlar, oturma - ikamet ve çalışma izinlerindeki diğer zorluklar vurgulanmıştır. Konuya ilişkin benzer değerlendirmeler, mülakatlarla da tutarlılık göstermektedir.⁶¹

4.4.2.Yerel Hizmetlere Erişim

Ahıska Türkleri, Türkiye göç ettikten sonra yerleştikleri bölgelerde temel ihtiyaçlarını karşılama noktasında birtakım zorluklarla karşılaşmaktadırlar. Belediyenin her türlü hizmetleri, Ahıskalı ailelerin çocuklarının eğitim ihtiyaçları, ailelerin barınma ve sağlık hizmetlerinden faydalanabilmesi, toplu ulaşımı kullanabilmeleri gibi birçok konu bu başlık altında değerlendirilebilmektedir.

4.4.2.1.Bulduğunuz İdari Birimde Yerel Hizmetlere Erişim

Saha çalışmasına katılan Ahıska Türklerinin buldukları yerleşim birimlerinde yerel hizmetlere erişimleri hakkındaki görüşleri, aşağıdaki tabloda aktarılmaktadır.

⁶⁰ Mülakatlar için bkz. Ekler kısmı, ek s.9-31.

⁶¹ Mülakatlar için bkz. Ekler kısmı, ek s.9-31.

Tablo 52: Yerel Hizmetlere Erişim

Seçenekler	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Cevapsız	26	14,4	14,4
Evet	34	18,9	18,9
Hayır	120	66,7	66,7
Toplam	180	100,0	100,0

Tablo 52'ye göre çalışmaya katılan Ahıska Türklerinin %66,7'si yaşadıkları yerel yönetim birimlerinde sunulan hizmetlere erişemediğini, %18,9'u ise yerel hizmetlere erişim konusunda sorun yaşamadığını ifade etmiştir. 26 Ahıska Türkü (%14,4) ise soruyu yanıtızsız bırakmıştır. Yerel hizmetlere erişim konusunda İzmir'de yapılan mülakatta ulaşım hizmetlerinin beklenen düzeyde olmadığı yönünde bir eleştiri notu da paylaşılmıştır.⁶² Saha çalışmasının yürütüldüğü İzmir Ahıska Kent, şehir merkezinden uzakta olmakla birlikte belediye otobüslerinin gün içerisinde çok seyrek hizmet verdiği bir bölgede bulunması nedeniyle eleştirilmiştir.

4.4.2.2.Faydalanılamayan Yerel Hizmetler ve Bu Hizmetlere Erişememe Nedenleri

Açık uçlu bir soru olarak yönetilen bu soruya oldukça az sayıda Ahıska Türkü yanıt vermiştir. Ancak yine de Ahıska Türklerinin taleplerini ve eleştirilerini ortaya konması bakımından önemlidir.

⁶² Bkz. Ekler kısmında Mülakat X, ek s.31.

Tablo 53: Erişilemeyen Yerel Hizmetler ve Erişememe Sebepleri

Değerlendirme ve Yorumlar	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Cevapsız	173	96,1	96,1
Emeklilikle ilgili sorunlar (emekli maaşı ve benzeri)	2	1,1	1,1
Belediye altyapı hizmetleri, çevre düzenlemesi ve ulaşım hizmetleri	2	1,1	1,1
Bypass ve şeker hastasıyım. Emekli olma talebim reddedildi	1	0,6	0,6
Çocuklarımla ilgili eğitim sorunları	1	0,6	0,6
Vatandaş olmayanlar hiçbir hizmete erişemiyor	1	0,6	0,6
Toplam	180	100,0	100,0

Tablo 53'e göre 173 katılımcı hangi yerel hizmetlere erişilemediği ve neden erişilemediği konusunda görüş belirtmemiştir. Bu soruya cevap veren katılımcılar, genellikle ulaşım, eğitim, sağlık ve emeklilik konularında yaşanan sorunlara vurgu yapmışlardır. Ancak emeklilik, yerel hizmetlere erişimle ilgili bir konu değildir. Dolayısıyla bu soruda katılımcıların, soruyu genel anlamda algıladıkları ve soru kapsamına girmeyen hizmetlere yönelik taleplerini de cevap olarak aktardıkları görülmüştür.

1 katılımcı ise yerel hizmetlere erişememe konusundaki en önemli nedenin vatandaşlık olduğunu, Türk vatandaşı olmadıkları için yerelde sunulan hizmetlerden faydalanamadıklarını ifade etmiştir. Vatandaş olmadığı için özellikle sağlık hizmetlerinden ücretsiz faydalanamadığını söyleyen katılımcıların bu konudaki görüşleri, mülakat notlarıyla da desteklenmiştir.⁶³

4.4.2.3. Barınma Tercihi

Ahıska Türklerinin Türkiye'ye göç ettikten sonra barınma ihtiyaçlarını nasıl karşıladıklarıyla ilgili soruya verdikleri cevaplara aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

⁶³ Bkz. Ekler kısmında Mülakat VII, ek s.24-25.

Tablo 54: Türkiye’deki İlk Barınma Tercihi

Seçenekler ve Değerlendirmeler	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Cevapsız	2	1,1	1,1
Kendi imkanlarıyla bulduğum evde	85	47,2	47,2
Yakınlarımızın/akrabalarımızın yanında	52	28,9	28,9
Devlet tarafından tahsis edilen evde	18	10,0	10,0
Yurttta	12	6,7	6,7
Yakınlarımızın/akrabalarımızın yanında; Kendi imkanlarıyla bulduğum evde	10	5,6	5,6
Devlet tarafından tahsis edilen evde; Kendi imkanlarıyla bulduğum evde	1	0,6	0,6
Toplam	180	100,0	100,0

Tablo 54’e göre Türkiye’ye ilk geldiğinizde barınmanızı nasıl sağladınız sorusunu 2 Ahıska Türkü yanıtsız bırakmıştır. Diğer yandan katılımcıların çoğunluğu (%47,2’si), kendi imkanlarıyla buldukları evlerde; %28,9’u yakınlarının ya da akrabalarının yanında; %10’u devlet tarafından tahsis edilen evlerde; %6,6’sı ise yurttta barındıklarını ifade etmişlerdir. Soruyu cevaplandıran diğer Ahıska Türkleri ise kendilerine sunulan seçenekler arasında ikili tercihler yapmışlardır. 10 Ahıska Türkü (%5,6’sı) yakınlarının/akrabalarının yanında ve kendi imkanlarıyla buldukları evlerde; 1 Ahıska Türkü ise (%0,6’sı) devlet tarafından tahsis edilen ve kendisinin bulduğu evde cevaplarını vermiştir.

4.4.3. Türkiye ve Gürcistan’ın Ahıska Türklerinin Göçü Üzerindeki Rolü

Çalışmanın irdelediği konulardan biri de göç yollarından biri olarak tercih edilmesinde Türkiye’nin oynadığı roldür. Bu konuda iki önemli aktör olarak Türkiye ve Gürcistan karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada Ahıska Türkleri nezdinde Türkiye ve Gürcistan’ın konumu, Ahıska Türklerine yöneltilen çeşitli sorular çerçevesinde ortaya konmaya çalışılmıştır.

4.4.3.1.Ahıska Türklerine Göre Türkiye

Bu bölümde genel anlamda Türkiye'nin Ahıska Türklerine yönelik tutumuyla ilgili olarak Ahıska Türklerinin görüşlerine yer verilmiştir. Kendilerine Türkiye'nin neden Ahıska Türklerine sahip çıktığı yönünde bir soru yöneltilmiştir. Bu soruya verilen cevaplar, aşağıdaki tabloda aktarılmıştır.

Tablo 55: Türkiye'nin Ahıska Türklerine Sahip Çıkması

Seçenekler	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Cevapsız	4	2,2	2,2
Tarihte Türkiye'nin bir parçası olduğu için	48	26,7	26,7
Türk soylu oldukları için	24	13,3	13,3
Müslüman oldukları için	1	0,6	0,6
Bulduğumuz ülkelerde ticari-iktisadi-siyasi-kültürel ve benzeri konularda istifade etmek için	7	3,9	3,9
Bulduğumuz ülkelerde Türk geleneğini sürdürmek için	1	0,6	0,6
Gürcistan-Ahıska'ya tekrar yerleştirmek için	0	0	0
Hepsi	2	1,1	1,1
Çoklu tercihler	87	48,3	48,3
Diğer (Yorumlar)	6	3,3	3,3
Toplam	180	100,0	100,0

Tablo 55'e göre soruya verilen cevaplarda oldukça çeşitlilik olduğu görülmektedir. Katılımcıların %2,2'si soruyu yanıtızsız bırakırken; %48,3'ü kendilerine sunulan seçeneklerden herhangi birini tek başına işaretlemek yerine iki ya da daha fazla seçeneği işaretleyerek çoklu tercihler yapmıştır. Diğer seçeneklerle ilgili dağılımlar ise şöyledir:

Katılımcıların %26,7'si yalnızca 'Tarihte Türkiye'nin bir parçası olduğu için'; %13,3'ü yalnızca 'Türk soylu oldukları için'; %3,9'u yalnızca 'Bulduğumuz ülkelerde ticari-iktisadi-siyasi-kültürel ve benzeri konularda istifade etmek için';

%0,6'sı yalnızca 'Müslüman oldukları için'; yine yalnızca %0,6'sı 'Bulduğumuz ülkelerde Türk geleneğini sürdürmek için' cevaplarını vermiştir. %1,1'i ise tüm seçeneklerin Türkiye'nin Ahıska Türklerine sahip çıkmasında etkili olduğunu ifade etmiştir. Seçenekler arasında tek başına 'Gürcistan-Ahıska'ya tekrar yerleştirmek için' cevabını veren Ahıska Türkü bulunmamaktadır.

Katılımcıların %3,3'ü diğer seçeneğini işaretleyerek kendi yorumlarını soruya aktarmışlardır. Bu yorumların genelinde Türkiye'nin kendi çıkarları doğrultusunda hareket ettiği, Suriyeliler kadar Ahıska Türklerine değer verilmediği yönünde birtakım eleştiriler ve değerlendirmeler yer almaktadır. Benzer bir değerlendirme, mülakatlar esnasında da paylaşılmıştır.⁶⁴

4.4.3.2. 65. Türkiye Hükümetinin Ahıska Türklerine Karşı Tutumu

Tablo 55'de Ahıska Türklerine, Türkiye'nin kendilerine yönelik genel tutumuna ilişkin bir değerlendirme yapmaları istenmişti. Türk hükümetinin Ahıska Türklerine yönelik tutumunda ise günümüz koşulları çerçevesinde 65. Hükümetin Ahıska Türkleri hakkındaki siyasi desteğini nasıl değerlendirdiklerini aktarmaları istenmektedir. Çalışmanın yürütüldüğü 2016 Nisan-2017 Haziran tarihleri arasındaki döneme ilişkin bir değerlendirme içeren bu soruya verilen cevaplar ise şöyledir:

Tablo 56: Hükümetin Ahıska'ya Geri Dönmeyle İlgili Siyasi Desteği

Ölçek İfadeleri	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Az destek veriyor	38	21,1	21,1
Çok destek veriyor	2	1,1	1,1
Destek veriyor	16	8,9	8,9
Destek vermiyor	37	20,6	20,6
Kararsızım	87	48,3	48,3
Toplam	180	100,0	100,0

Tablo 56'da çalışmaya katılan Ahıska Türklerinin %48,3'ünün Türk hükümetinin Ahıska'ya geri dönme konusundaki tutumunu/siyasi desteğini ifade etme konusunda kararsız kaldığını; %20,6'sının Türk hükümetinin destek vermediğini, %21,1'inin ise az destek verdiğini ifade ettiğini görmekteyiz. Diğer

⁶⁴ Bkz. Ekler kısmında Mülakat VII, ek s.23-25.

yandan katılımcıların %8,9'u Ahıska'ya geri dönme konusunda kendilerine destek verildiğini, %1,1'i ise çok destek verildiğini düşünmektedir.

4.4.3.3.Hükümet Desteği ve Sonuçları Arasındaki İlişki

65. Hükümetin Ahıska Türklerine desteği ve bunun siyasi sonuçları hakkında Ahıska Türklerinin görüşleri, aşağıdaki tabloda aktarılmıştır.

Tablo 57: Hükümet Desteğinin Siyasi Sonuçları

Seçenekler	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Cevapsız	55	30,6	30,6
Evet	42	23,3	23,3
Hayır	83	46,1	46,1
Toplam	180	100,0	100,0

Tablo 57'ye göre katılımcıların %30,6'sı soruyu yanıtsız bırakmıştır. Tablo 56 ile kıyaslandığında hükümetin desteği konusunda kararsız olduğunu belirten katılımcıların da siyasi sonuçların alınması ile ilgili soruya cevap verdikleri görülmektedir. Katılımcıların çoğunluğunu oluşturan %46,1'inin hayır, %23,3'ünün ise evet cevaplarını vererek hükümetin Ahıska'ya geri dönmeleri konusundaki tutumunun sonuçlarının alınmasıyla ilgili olarak görüş belirttikleri görülmektedir.

Hükümet desteğinin siyasi sonuçlarına ilişkin görüş belirten Ahıska Türklerine ayrıca açık uçlu bir soru yöneltilerek alınan siyasi sonuçların neler olduğu sorusu yöneltilmiştir. Bu soruyu yalnızca 20 Ahıska Türkü cevaplandırmıştır.

Verilen cevaplar, olumlu ve olumsuz sonuçlar olmak üzere temel başlıklar halinde sınıflandırılabilir. Olumlu sonuçlar;

- *Türkiye-Gürcistan ikili ilişkileri olumlu yönde gelişmektedir.
- *Olması gereken dış politika budur ve Türkiye, bu doğrultuda hareket etmiştir.
- *En azından çözüme yönelik hareket edilmektedir. Öncesinde varlığımızdan bile kimse haberdar değildi.
- *Ahıska toprakları yeniden elde edilmelidir.
- *Gürcistan'a gidebilen Ahıska Türkleri olmuştur.
- *Ukrayna'daki Ahıska Türkleri de Türkiye'ye getirilebilmiştir.

Olumsuz sonuçlar ise;

*Ahıska Türklerinin vatani dahi olsa Ahıska Türkleri, Türkiye’de bazı zorluklar çekmeye devam etmektedir.

*Ahıska Türkleri, günümüzde Ahıska’da yaşayamamaktadır.

*Gürcistan, Ahıska Türklerinin Ahıska’da yaşamlarına devam etmesini değil; Gürcistan’ın çeşitli bölgelerine dağılarak yaşamalarını istemektedir. Bu sebeplerden dolayı hükümetin bu konudaki desteğinin siyasi sonuçları olumsuzdur.

4.4.3.4.Ahıska Türklerine Göre Gürcistan’ın Ahıska Türklerine Karşı Tutumu

Türkiye ve 65. Türkiye hükümetinin desteği ile ilgili görüşlerini belirten Ahıska Türklerine son olarak Gürcistan’ın kendilerine yönelik tutumuna ilişkin bir soru yöneltilmiştir. Bu soru çerçevesinde Ahıska Türklerinin Gürcistan vatandaşlığını alma konusundaki görüşleri de aktarılmaktadır.

Gürcistan’ın Avrupa Konseyi üyeliğinin şartlarından biri, Ahıska Türklerinin Ahıska topraklarına dönmesinin Gürcistan tarafından sağlanmasıdır (Aydın, A. ve Aydın, İ., 2014: 2). Bu şart, halen yerine getirilmemiştir. Gürcistan’ın 1999 yılından bu yana bu yaptırımını, sürekli ötelediği görülmektedir. Uluslararası alanda da tartışılan bu kararın Ahıska Türklerine yansımaları, vatandaşlık sorusu üzerinden açıklanmaya çalışılmıştır.

Tablo 58: Gürcistan’ın Ahıska Türklerini Vatandaşlığa Kabul Etmesi

Seçenekler	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde
Evet	112	62,2	62,2
Hayır	51	28,3	28,3
Kararsızım	17	9,4	9,4
Toplam	180	100,0	100,0

Tablo 58’e göre çalışmaya katılan Ahıska Türklerinin %62,2’si Gürcistan’ın Ahıska Türklerini mutlaka vatandaşlığa kabul etmesi gerektiğini ifade ederken; %28,3’ü ise kabul etmemeli şeklinde görüş belirtmiştir. 17 Ahıska Türkü ise (%9,4) bu konuda kararsız olduğunu ifade etmiştir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

AHISKA TÜRKLERİ VE TÜRKİYE

Ahıska Türklerinin 1944 yılında yaşadığı sürgün olayından Türkiye'nin haberinin olup olmadığıyla ilgili resmi veya gayri resmi bir belge bulunmamaktadır (Kopuzlu, 2005: 4). Ahıska Türklerinin sürgünü hakkındaki ilk farkındalık, dünya ile aynı dönemde 1970'li yıllar itibariyle olmuştur. Bu tarihten itibaren Türkiye'nin Ahıska Türklerine yönelik politikaları da oluşmaya başlamıştır (Üren, 2016: 339-340).

5.1.TÜRKİYE'NİN AHISKA TÜRKLERİNE YÖNELİK GÖÇ POLİTİKASI

Ahıska Türklerinin Türkiye'ye göç sürecini iki aşamalı olarak ele almak gerekmektedir. Ancak iki aşama arasında büyük bir zaman farkı bulunmaktadır. İlk aşama, daha önce de vurgulandığı gibi Osmanlı-Rus harbi sırasında Ahıska'nın Rus idaresine girmesi ile 1944 yılına kadar yapılan göçler; ikinci aşama ise SSCB'nin yıkılmasından sonra çok çeşitli ülkelerden Türkiye'ye yapılan göçlerdir. Pentikainen ve Trier'e göre ilk aşamada gelenler toplumla kaynaşmış ve toplumda Ahıskalı olarak tanınmayan gruptur. Çoğunluğu oluşturan diğer grup ise yaşadıkları yerlerde Ahıskalı olarak bilinmektedir (Pentikainen ve Trier, 2004: 25-26).

Ahıska Türklerinin Türkiye'ye göç etme talepleri, 1970 yılı itibariyle buldukları ülkelerde ses getirmeye başlamıştır. Farklı ülkelerde yaşayan Ahıska Türkleri, anavatan olarak Türkiye'yi görmüştür. 1989 yılında Fergana'da yaşanan olaylar, bu taleplerin daha da yoğunlaşmasına neden olmuştur. Ahıska yerine Türkiye'ye dönme eğilimi, zaman içerisinde daha baskın hale gelmiştir (Zeyrek, 2011b: 4).

Yıllarca süren mücadeleler sonucunda Türkiye, 1980'li yılların sonlarından itibaren Ahıska Türklerinin mücadelesini gerçek anlamda görmeye başlamıştır Gazigil (2016), anılarında bu mücadele sürecinde Türkiye'ye geldiği dönemde kendisine 'SSCB'de yaşayan Türk mü vardı?' şeklinde bir soru yöneltildiğini ifade ederek aslında bu mücadelenin ne kadar zor şartlar altında başlatıldığını ve sürdürüldüğünü ifade etmektedir (Gazigil, 2016: 10).

SSCB'nin dağılmasının ardından Almanya ve İsrail, bu topraklardaki Almanlara ve Yahudilere, Almanya ve İsrail'e göç etmelerini teşvik edici politikalar uygularken Türkiye, Ahıska Türkleri için böyle bir politika izlememiştir (Aydınğün, A. ve Aydınğün, İ. 2014: 85).

Sovyet yönetiminin Türk Dışişleri Bakanlığına başvurarak Türkiye'nin kabul etmesi halinde belli sayıda Ahıska Türkünün Türkiye'ye göçüne izin verileceğini açıklamasının ardından karşılıklı görüşmeler başlamıştır (Avşar ve Tunçalp, 1995: 33). Ancak aynı dönemde Bulgaristan'daki Türklerin zorunlu göçü nedeniyle Ahıska Türklerinin Türkiye'ye gelişi askıya alınmış ve Türkiye, SSCB'ye olumsuz yanıt vermiştir. Ahıska Türkleri, 1990 yılında konuyu gündeme getirmiştir. 20 Ekim 1991 tarihinde yapılan genel seçimler sonrası DYP ve SHP koalisyon hükümetinin kurulmasının ardından dönemin Cumhurbaşkanı Turgut Özal konuyla ilgili girişimlerde bulunmuştur (Aydınğün, A. ve Aydınğün, İ. 2014: 89).

1992 yılında Başbakanlığı döneminde Orta Asya Türki Cumhuriyetlerini ve Azerbaycan'ı ziyaret eden Süleyman Demirel, gittiği yerlerde Ahıska Türklerinin temsilcileri ile de görüşmüştür. Bu görüşmeler sonrasında 1992 yılında 150 ailenin, 1993 yılında da 350 ailenin Türkiye'ye yerleştirilmesine ilişkin bir karar alınmıştır (Avşar ve Tunçalp, 1995: 1). Alınan bu karar, Ahıska Türklerinin Türkiye'ye göç sürecinde adeta milat niteliğinde bir gelişmedir.

Ahıska Türklerinin Türkiye'ye göçü, hem iskanlı hem de serbest göçler şeklinde gerçekleşmiştir. Serbest göçle gelen Ahıska Türklerinin göç yolları şöyledir (Aydınğün, 2007: 347-348):

- 1-1989 Fergana olayları sonrası Özbekistan'dan Rusya'ya, sonrasında Azerbaycan'a ve 1992 yılının başında ise Türkiye'ye yapılan göçler (özellikle Bursa ve civarına),
- 2-Fergana dışındaki Özbekistan topraklarından Rusya'ya ve oradan da Türkiye'ye yapılan göçler,
- 3-Özbekistan'dan Azerbaycan'a, oradan da Türkiye'ye yapılan göçler,
- 4-Özbekistan'dan Kırgızistan ve Kazakistan'a, oradan da Türkiye'ye yapılan göçler,
- 5-Özbekistan'dan Gürcistan'a, Gürcistan'dan Azerbaycan'a, oradan da Türkiye'ye yapılan göçler olmak üzere beş kategoride ele alınabilir.

5.1.1. Ahıska Türklerinin Türkiye'ye Kabulü ve İskanına Dair 3835 Sayılı Kanun

1990 yılında Ahıska Türklerinin yaptıkları başvurular doğrultusunda Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın talimatıyla çalışmalar başlatılmıştır. Bu çalışmalar neticesinde Ahıska Türklerinin Türkiye'ye göçüne yönelik bir politika belirlenmiştir (Ray, 2004: 111; Buntürk, 2007: 424-425).

2 Temmuz 1992 tarihinde kabul edilen 3835 sayılı Ahıska Türklerinin Türkiye'ye Kabulü ve İskanına Dair Kanun çerçevesinde Türkiye'ye ilk iskanlı göçler gerçekleşmiştir. Yasa kapsamında en zor koşullar altında bulunan Ahıska Türklerine öncelik verilmiştir. İlk aşamada Bakanlar Kurulu kararıyla 1992 yılında 150, 1993 yılında da 350 aileden oluşan toplam 500 ailelik Ahıska Türkünün Iğdır'a yerleştirilmesi öngörülmüştür (Aydingün, 2007: 342; Yunusov, 2000: 60).

Ahıska Türklerine göçmenlik ve vatandaşlık hakkı veren kanun, Bakanlar Kurulu tarafından belirlenecek olan sayıyı aşmamak kaydıyla serbest veya iskanlı göçe olanak tanımıştır. 1993 yılında 150 aile olarak belirlenen ilk kabile, Ahıska Türklerinin sosyal yapılarından dolayı 179 aile (750 kişilik bir nüfus) olarak gerçekleşmiştir (Avşar, 2014: 50-53). Bu aileler arasında 71 aile (319 Ahıska Türkü) Kazakistan'dan Türkiye'ye göç etmek isteyen 15 bin Ahıska Türkü'nün yalnızca bir kısmıdır (Buntürk, 2007: 416). Dolayısıyla belirlenen sayının oldukça üstünde bir göç potansiyeli olduğu görülmektedir.

Planlanan ilk 150 aile, Iğdır'a yerleştirilmiş ancak kalan 350 ailenin Türkiye'ye iskanlı göç programı kapsamında getirilme işlemi tamamlanamamıştır. Rakamlar kesin olmamakla birlikte Şubat 1993 tarihinde yerleştirilen Ahıska Türklerinin sayıları ve geldikleri ülkeler; Azerbaycan'dan 30 aile, Kazakistan'dan 70 aile, Özbekistan'dan 10 aile, Rusya Federasyonu'ndan 20 aile ve Kırgızistan'dan da 20 ailedir. Bu aileler, Iğdır'da bulunan geçici iskan konutlarına yerleştirilmişlerdir (Aydingün, 2007: 340).

Kalan 350 aile için Kars Kağızman, Arpaçay, Susuz ve Sarıkamış ilçelerine, Ardahan Göle ilçesine yerleştirilmesi planlanmıştır. Yine 30 Aralık 1992 tarihli 85 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile 4 yılda toplam 5 bin Ahıskalı ailenin aynı usulle Türkiye'ye getirilmesi kararlaştırılmış fakat ne ikinci aşamada planlanan 350 aile ne

de karardaki kadar geniş kitlelerin bugüne dek iskanları gerçekleştirilebilmiştir (Avşar, 2014: 37-38; Alım, Doğanay ve Şimşek, 2006: 306).

1998 yılında Krasnodar'dan 23 aile (yaklaşık 130 kişi) -geri dönmeleri şartıyla- Türkiye'ye gönderilmiş ve Antalya'ya yerleştirilmiştir. Bir yıl sonra ise 20 aileden oluşan ikinci göç kafilesi gelmiştir (Bayraktar, 2013: 55; Osipov'dan (1999) aktaran Buntürk, 2007: 402).

Türkiye, yurtdışında yaşayan Türk soylu etnik unsurların yerleşik olarak buldukları coğrafyalarda kalmalarını ve Türkiye ile ilişkilerini sürdürmelerini talep eden bir politika izlemektedir. Aynı şekilde Ahıska Türkleriyle ilgili Türkiye'nin resmi tutumu da yaşadıkları bölgelerde kalmalarına yardımcı olunması ve o ülkelerle Türkiye arasında köprü oluşturmaları şeklindedir (Aydın, 2002: 59; Zeyrek, 2006: 84). Ahıska Türklerinin Türkiye'ye göçü ile ilgili yürütülecek politikalar çerçevesinde farklı birtakım esaslar belirlenmiştir. Bunlardan ilki, Ahıska Türklerinin Sovyetler Birliği'nde Türk olarak kabul edilen ve devamlı dışlanan tek etnik unsur olması; ikincisi ise sürekli göç zorunluluğu ile karşı karşıya kalmalarından dolayı uzun süre belli bir iskan politikası içerisinde tutulamamaları ve can güvenliklerinin olmadığı zor koşullar altında yaşıyor olmaları gibi gerçeklerdir (Bayraktar, 2013: 57).

Ancak tüm bunlara rağmen Türkiye, kanun çerçevesinde belirlenen 350 kişilik ikinci grubun göçünü ertelediği gibi Ahıska Türklerinin Türkiye'ye göçlerini de desteklemeyi bırakmıştır. Türkiye'nin böyle bir tutum sergilemesindeki ilk etken, Orta Asya'dan Türkiye'ye kitlesel göçlerin olabileceği endişesidir (Pentikainen ve Trier, 2004: 26; Yunusov, 2000: 61).

Türkiye'nin o dönemde Ahıska Türklerine yönelik göç politikasının başarısız olma nedenleri; Türkiye'de terörle mücadelenin yoğun olduğu yıllar olması, 1989 yılında Bulgaristan'dan Türkiye'ye yapılan zorunlu göçler, Bosna savaşından kaçan Müslüman Bosnalı mültecilerin varlığı, koalisyon hükümetlerinin var olduğu siyasi açıdan istikrarsız dönem, zayıf ekonomik yapı ve 1994 yılında yaşanan ekonomik kriz, 1990-1991 Körfez savaşı sırasında ve sonrasında gelen Kuzey Iraklı mültecilerin varlığı ve Sovyet topraklarında bulunan (tahminen 300-400 bin) Ahıska Türkünün tümünün Türkiye'ye göç etmek istemesi yönündeki endişelerin varlığı gibi temel sebeplerdir (Aydın, A. ve Aydın, İ. 2014: 90-91).

5.1.2. Ahıska Türklerinin Türkiye'ye Kabulü ve İskanı Hakkında Diğer Mevzuat

3835 sayılı Kanun dışında Ahıska Türklerini ilgilendiren diğer mevzuata ilişkin en önemli kaynak, 2006 yılına dek uygulanan 1934 tarihli ve 2510 sayılı İskan Kanunu'dur.

Kanunda 1997 yılında yapılan değişiklikler çerçevesinde 1997 yılından önce Türkiye'ye gelen Ahıska Türkleri, milli mülteci olarak kabul edilmiştir. Milli mülteci statüsü, Ahıska Türklerine sağlık ve eğitim hizmetlerinden yararlanma, çalışma izni alma ve vatandaşlık elde etme gibi imkanlar sunmaktaydı (Aydınğün, 2013: 2671; Khanzhin, 2004: 508).

Milli mülteci statüsü, yalnızca etnik olarak Türk olan veya Türk kültürünü benimseyenlere yukarıda bahsedilen hakları sunuyordu (Kirişçi ve Sönmez, 1995: 37-49). Ancak kanunda etnik Türk ve Türk kültürünü taşıma unsurlarının tanımlanmadığını belirtmek gerekir. 2006 tarihli 5543 sayılı İskan Kanununun 3. maddesi bu unsurların Bakanlar Kurulu tarafından tespit edileceğini belirtmiştir (Aydınğün, A. ve Aydınğün, İ. 2014: 91).

Türkiye'ye göçün en yoğun olduğu dönem, 1997-2005 yılları arasındır. Bu yıllar arasında Türkiye'ye gelen 39 bin Ahıska Türküne Bakanlar Kurulu kararıyla oturma izni verilmiştir. Serbest göçle gelen bu gruplara karşı Türkiye genel anlamda olumlu bir tutum içerisinde bulunmuştur (Aydınğün, 2013: 2671; Khanzhin, 2004: 508). 2002 yılına dek oturma izinleriyle birlikte Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından verilen çalışma izinleri; 2003 yılından sonra ise (toplu olarak veya Ahıska Dernekleri üzerinden yapılan başvurular yerine) bireysel başvuru ile yalnızca oturma izni verilmesi şeklinde değiştirilmiştir. 2012 yılı itibarıyla oturma izni alanların sayısı, 12.191'dir (Aydınğün, A. ve Aydınğün, İ. 2014: 95-96).

2009 yılında yapılan bir değişiklikle '10 Ocak 2009 tarihinden önce oturma izni alan Ahıska Türklerinin 3 ay içerisinde Türkiye Cumhuriyeti'ne vatandaşlık müracaatlarını yapmaları halinde 6 ay içerisinde vatandaşlık haklarını kazanacakları' karara bağlanmıştır (Bayraktar, 2009: 3). Bu düzenleme çerçevesinde SSCB'nin

dağıldığı 1991 ile 2014 yılları arasında 27.938 Ahıska Türkü, Türk vatandaşlığı alabilmiştir (Zeyrek, 2014: 5).⁶⁵

5.1.3. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Çerçevesindeki Düzenlemeler

Bu kanun çerçevesinde *Ahıska İkameti* şeklinde düzenlenen ikamet çeşidi kalkmış, *İnsani İkamet*⁶⁶ belgesi uygulamaya konmuştur. 1 Ocak 2015 tarihi itibarıyla ilk kez ikamet iznine başvuracakların Türkiye'ye gelmeden buldukları ülkeden işlemlerini yapabilecekleri belirlenmiştir. Bu durum, pek çok farklı ülkeye yayılmış olan Ahıska Türkleri açısından olumlu bir gelişmedir (Aydınün, A. ve Aydınün, İ. 2014: 91).

Türkiye, Kazakistan-Özbekistan-Kırgızistan ve Gürcistan ile olan resmi ilişkilerine zarar vermemek adına Ahıska Türkleri tarafından dile getirilen sıkıntıları, resmi olarak siyasi gündemine almayı tercih etmemiştir. Türkiye'nin Ahıska Türklerine yaklaşımı, sınırları dışında yaşayan tüm Türk soylu etnik gruplara olan tutumu ile örtüşmektedir. Bunu 3835 sayılı kanunun halen yürürlükte olmasına rağmen uygulanmaması ile de ilişkilendirebilmek mümkündür (Aydınün, 2002: 59).

Bu gelişmelerle birlikte Türkiye'nin Ahıska Türklerine ve Ahıska Türklerinin göçüne yönelik genel politikasının dayandığı temel esaslar vardır. Bunlardan ilki, tarihi yerleşim yerleri olan Ahıska'ya geri dönmenin Ahıska Türklerinin temel hakkı olduğunu kabul etmesidir (Ray, 2004: 102; Zeyrek, 2010: 7). Bu nedenle Gürcistan'ın öngördüğünün aksine Ahıska'ya değil de Gürcistan toprakları içerisinde herhangi bir yere yerleştirilmeleri bir anlam ifade etmemektedir (Zeyrek, 2010: 7). Diğer yandan Türkiye, iyi komşuluk ilişkilerini sürdürebilmek adına konuya biraz daha temkinli yaklaşmaktadır (Aktaş ve Buntürk, 2007: 139).

Devlet politikasının bir gereği olarak Ahıska Türklerini her fırsatta desteklediğini dile getiren Türkiye'de kamuoyunun Ahıska Türklerinden pek haberinin olmadığı, aynı şekilde siyasi partilerin de bu konuya ilgi göstermediği noktasında çeşitli eleştiriler bulunmaktadır. Üren, siyasi partilerin aksine günümüzde hükümetin yaklaşımının farklı olduğunu ancak her iki tarafın da her yıl düzenlenen

⁶⁵ Bir başka kaynakta Türkiye'de vatandaşlık elde eden Ahıska Türkü sayısı 28.000'dir (Aydınün, A. ve Aydınün, İ. 2014: 100).

⁶⁶ Bu konuda detaylı bilgi için bkz.: <https://www.ahıska.net/haber/538/ikamet-tezkeresi-oturma-izni-hakkında-onemli-aciklama>, (01.09.2017).

14 Kasım sürgünü anma etkinliklerine katılmadıklarının altını çizmektedir (Üren, 2016: 341).

Hükümet nezdindeki toplantılar ve ziyaretler esnasında gerek Gürcistan yetkilileri gerek DATÜB gerekse de Orta Asya'daki Türki Cumhuriyetlerde bulunan yetkililer ile Ahıska Türklerinin sorunları ve geri dönüşleri hakkında fikir alışverişleri yapılmaktadır (Üren, 341-346). Bu noktada konunun çözümüne yönelik somut adımlar atılmıyor olsa da Ahıska Türkleri pek çok platformda dile getirilmektedir. Ancak unutulmamalıdır ki önemli olan, çözüm ve sonuç odaklı faaliyetlerin uygulamaya konmasıdır.

5.1.4.Son Göç Dalgası: Ukrayna'dan Türkiye'ye

1990'lı yılların başında Türkiye'nin içinde bulunduğu koşullar çerçevesinde göç politikalarının başarısız olma nedenlerine kısaca değinilmiştir. Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda Türkiye'nin son dönemde bir parça da olsa bu endişelerin üstesinden gelme gayreti içerisinde olduğu görülmektedir. Yakın zamanda Türkiye, Ukrayna'da yaşayan Ahıska Türklerini Türkiye'ye kabul etmiştir. Bu süreçte son yaşanan gelişmeleri aktarmadan önce Ukrayna'daki Ahıska Türkü varlığına kısaca değinmek gerekmektedir.

2001 yılı nüfus sayımına göre Ukrayna'da 9.180 Ahıska Türkü bulunmaktadır. Ukrayna'da yaşayan Ahıska Türkleri, Kırım Özerk Cumhuriyeti'nin de içerisinde olduğu pek çok farklı bölgede ve genel olarak kırsal alanlarda yaşamaktaydı (Gomanyük, 2010: 91; Malynovska, 2007: 239).

Kırım Özerk Cumhuriyeti'nin Rusya Federasyonu tarafından işgal edilmesi, Rusya ve Ukrayna arasından yaşanan gerginlikler ve sonrasında çıkan çatışmalar özellikle Donetsk bölgesinde yaşayan Ahıska Türklerini zor durumda bırakmıştı. Bu bölgede yaşayan Ahıska Türklerinin ölüm tehlikesiyle karşı karşıya kalmaları ve can güvenliklerinin olmaması gibi nedenlerle Türkiye, Ahıska Türklerinin Türkiye'ye göç etmesine izin vermiştir.

Toplamda 677 Ahıskalı ailenin Türkiye'ye göçü onaylanmıştır. Bu karar, 17 Mayıs 2015 tarihinde uygulamaya konmuştur. Karar çerçevesinde 595 ailenin Erzincan'ın Üzümlü ilçesine; 82 ailenin ise Bitlis'in Ahlat ilçesine yerleştirilmesi planlanmıştır (Yerlioğlu, 2016: 52).

25 Aralık 2015 tarihi itibariyle Ukrayna'dan Türkiye'ye getirilen Ahıska Türklerinin sayısı 3 bine yaklaşmıştır. 2017 yılı Eylül ayı içerisinde getirilen kafilenin ilk grubu 176, ikinci grubu ise 161 kişiden oluşmaktadır. Son olarak Kasım ayı içerisinde getirilen son kafilenin ilk grubu 136, ikinci grubu ise 165 kişiden oluşmaktadır. Son kafiyle getirilen 301 Ahıska Türkü, Erzincan'ın Bayırbağ köyünde Toplu Konut İdaresi tarafından yaptırılan eşyalı evlere yerleştirilmiştir. (<http://www.milliyet.com.tr/ahiska-turklerinin-oz-vatan-yolculugunda-erzincan-yerelhaber-2410584/>; <http://www.haber7.com/erzincan/2475435-ahiska-turklerinin-oz-vatan-yolculugunda-mutlu-son>; <https://www.haberler.com/ahiska-turklerinin-besinci-kafilesinin-ikinci-10057076-haberi/>).

Yakın dönemde iskan kanunu çerçevesinde Türkiye'ye göç eden Ahıska Türkleri, halen Erzincan ve Bitlis illerinde kendilerine ayrılan yerleşim alanlarında yaşamlarını sürdürmektedirler.

5.2.AHISKA TÜRKLERİNE YÖNELİK GÖÇ POLİTİKASI ÖNERİSİ

Nüfus hareketleri açısından bakıldığında göç eden insan sayısının, göç politikalarının belirlenmesinde ilk ve en önemli faktör şeklinde algılanması dünyada olduğu gibi Türkiye'de de yanlış ve yetersiz uygulamaların hayata geçirilmesine yol açmaktadır. Bu noktada göçün seçici bir bakış açısıyla ele alınması ve bu bakış açısının benimsenmesiyle göç eden kitlelerin karakteristik yapılarına uygun politikalar geliştirilmesi hedeflenmelidir (Tekeli, 2011: 41). Tekeli'nin de üzerinde durduğu bu husus, aynı şekilde Ahıska Türklerine yönelik Türkiye'nin göç politikasının oluşturulmasında da önemli bir rol oynamaktadır.

Türkiye'nin Ahıska Türklerine yönelik göç politikasına ilişkin bir öneri getirmeyi amaçlayan bu bölümde saha çalışması kapsamında edinilen bilgiler göz önünde bulundurulacaktır. Edinilen bilgiler çerçevesinde üç boyutlu bir analiz yapılması öngörülmektedir. İlk olarak Ahıska Türklerinin Ahıska'ya mekansal bakış açıları ve Ahıska'ya dönme konusundaki tutumlarına, daha sonra Türkiye'de karşılaştıkları sorunlara ve buna bağlı olarak Türkiye'den beklentilerine değinilerek uygulamaya yönelik bir değerlendirme yapılacaktır. Bu bağlamda Türkiye'nin Ahıska Türklerine yönelik tutumu, Ahıska Türkleri özelinde ele alınmalı ve genel göç politikalarının dışında konumlandırılmalıdır.

5.2.1.Ahıska Türklerinin Hayatında Ahıska'nın Önemi

Türkiye, öncelikle Gürcistan'a veya Ahıska'ya geri dönme konusunda Ahıska Türklerinin farklı görüşlere sahip olduğunu göz önünde bulundurmalıdır. Türkiye açısından bakıldığında; kendilerini Türkiye'nin ya da Anadolu'nun bir parçası olarak gören Ahıska Türkleri, yurtdışında yaşayan herhangi bir etnik gruptan ziyade bu topraklardan ayrılmak durumunda kalmış, aynı soydan gelen bir etnik grup olarak ele alınmalıdır.

Daha önce göçle gelen kişilerin geride bıraktıkları yakınlarının da Türkiye'ye göç etme istekleri, Ahıska Türklerinin anavatan olarak gördükleri Türkiye'ye göç eğilimi göstermelerinde önemli rol oynamaktadır (Yusuf, 2006: 112). Yalnızca tek tip bir göç kategorisi içerisinde değerlendirilemeyecek olan göç hareketleri, Kocacık'ın tanımıyla hareketlilik tipi açısından "vatana dönüş" veya "dönüş göçü" olarak nitelendirilebilir (Kocacık, 1997: 137-138)

Saha çalışmasına katılan Ahıska Türklerinin önemli bir çoğunluğu, Ahıska'ya dönmek istemediğini ancak Ahıska Türklerinin uluslararası alandaki temsilcisi konumunda olan DATÜB'ün aksi yönde bir tutum sergilediğini ve Ahıska Türklerinin bu konudaki görüşlerini göz ardı ederek hareket ettiğini ifade etmiştir. DATÜB ile birlikte bazı derneklerin de bu yönde girişimlerinin olduğu mülakata katılanlar tarafından dile getirilmiştir.⁶⁷ Nitekim DATÜB Başkanı Kassanov, 2009 yılında Ahıska'daki bir konuşmasında '...Haksız şekilde sürüldük, haklı olarak bu topraklara dönmek istiyoruz...' şeklinde bir açıklamada bulunmuştur (Molidze, 2009: 52).

Özellikle 1944 yılında yaşanan ilk büyük sürgün deneyimi sonrası Ahıska Türkleri ve Ahıska arasındaki duygusal bağ güçlenmiş; günümüze dek Ahıska toprakları özlemle yad edilmiştir. Tarihsel, kültürel ve coğrafi açıdan Ahıska'nın Türkiye'den bağımsız ele alınmadığı, anket ve mülakat değerlendirmeleri çerçevesinde de ortaya konmuştur.

Ahıska Türklerinin Ahıska'ya geri dönme konusunda farklı tutumlar sergilemesi, Türkiye'nin Türkiye'de yaşayan tüm Ahıska Türkleri için kapsayıcı bir politika izlemesini güçleştirmektedir. Bu noktada geri dönüşün Türkiye dışındaki siyasi aktörleri ilgilendiren boyutlarının olduğunu unutulmamalıdır. Geri dönüş

⁶⁷ Mülakatlar için bkz. Ekler kısmı, ek s.9-31.

sürecinin tüm yönleriyle Türkiye tarafından ele alınması ve tüm Ahıska Türkleriyle de paylaşılması gerekmektedir.

5.2.2.Ahıska Türklerinin Türkiye’de Karşılaştıkları Sorunlar

Ahıska Türklerinin Ahıska’ya dönme ya da buldukları ülkelerde kalma konusunda farklı yaklaşımlara sahip olma nedenlerinden biri, yaşadıkları ülkenin toplumuyla uyum içerisinde olup olmama durumlarıdır. Uyum içerisinde yaşamalarını engelleyen sorunlar ve bu sorunların nitelikleri (Khanzhin, 2004: 505), Türkiye’de kalma ya da Türkiye’den göç etme kararlarını doğrudan ya da dolaylı olarak etkilemektedir. Bu nedenle Ahıska Türklerinin Türkiye’de karşılaştıkları sorunları, yaşadıkları sıkıntıları ve Türkiye’den beklentilerini iyi analiz etmek gerekmektedir.

Türkiye’de yaşayan Ahıska Türklerinin en temel sorunu, vatandaşlıktır. 2004 yılı öncesine dek (6 aydan 2 yıla) elde edilmesi nispeten kolay olan bu hak, aşama aşama zorlaştırılmıştır. Son olarak 2009 yılında 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu’nda yapılan değişiklikle 1 Ocak 2011 tarihi itibariyle Türkiye’de kalma süresi, 5 yıl ikamet şartına bağlı olarak vatandaşlık hakkı tanınması ile ilişkilendirilmiştir (Ağaoğlu, 2011: 82).

Vatandaşlık statüsü kazanma sorununu, diploma denkliği ve sosyal güvenlik konularında yaşanan sıkıntılar izlemektedir. Saha çalışması kapsamında sosyal güvenlikle ilgili pek çok soruna mülakatlarda da değinilmiştir.⁶⁸ Bu noktada Türkiye-Kırgızistan arasında emeklilik sonucu edinilen kazanılmış hakların kayıp olmaması yönünde bir anlaşma imzalanmıştır (Aydın, 2007: 356). Buna benzer anlaşmaların diğer ülkelerle de imzalanması sorunun çözümüne yönelik önemli bir adım olacaktır. Böylece farklı ülkelerden Türkiye’ye göç edip Türkiye’ye yerleşen Ahıska Türklerinin önemli bir sorunu da giderilmiş olacaktır.

Gerek vatandaşlık gerekse diploma denkliği ve sosyal güvenlik alanlarında yaşanan sorunlar, birbiriyle yakın ilişkili olan konulardır. Saha çalışması kapsamında Ahıska Türklerinin büyük bir çoğunluğu, ekonomik açıdan sıkıntı yaşadığını ifade etmiştir.⁶⁹ Ekonomik açıdan yaşanan sorunların kaynağı olarak bu sorunların

⁶⁸ Mülakatlar için bkz. Ekler kısmı, ek s.9-31.

⁶⁹ Bkz. Şekil 6, s.114.

çözümüne yönelik Ahıska Türkleri lehine kararlar alınmalı ve politikalar geliştirilmelidir.

5.2.3.Ahıska Türklerinin Türkiye’den Beklentileri

Ahıska Türklerinin Türkiye’ye göçü, günümüzde halen devam eden bir süreçtir. 3835 sayılı Ahıska Türklerinin Türkiye’ye Kabulü ve İskanına Dair Kanun çerçevesinde Bakanlar Kurulu kararıyla Ukrayna’dan yapılan iskanlı göçler bunun son örneğidir. Ancak bu göç politikası, bir savaş sonucunda ortaya çıkan kötü koşullar doğrultusunda uygulamaya konmuştur. Ukrayna dışında yaşayan Ahıska Türkleri arasında Türkiye’ye göç etmek isteyenler, serbest göçlerle ve bir anlamda yasadışı göçlerle Türkiye’ye gelmek durumunda kalmaktadırlar.

Ukrayna örneğinde olduğu gibi, Ahıska Türklerinin yaşadıkları ülkelerde meydana gelebilecek siyasi olaylar, o ülkelerdeki istikrarın bozulmasına neden olabileceği için ilerleyen dönemde olası göçlerin de artmasına neden olabilecektir. Türkiye’ye göç eğiliminin seyri ne olursa olsun Ahıska Türklerinin temel istekleri Türk hükümetinin Ahıska Türklerinin Türkiye’de yaşanan sorunlara çözüm bulması ve Ahıska Türklerine yardımcı olmasıdır (Üren, 2016: 197).

Ahıska Türklerinin Türkiye’ye olası kitlesel göçlerinden endişe duyuluyorsa bu durum, diğer ülkelerle Türkiye arasında kurulabilecek iyi ilişkiler çerçevesinde giderilebilir. Bu ülkelerde Ahıska Türklerine yönelik olumsuz tutumlar varsa bunların ortadan kaldırılması için Türkiye, çaba harcamalı ve Ahıska Türklerinin Türkiye’den beklediği gibi kendilerine sahip çıkan siyasi bir aktör olarak yer almalıdır.

Diğer yandan Ahıska Türklerinin Türkiye’ye göçüne imkan tanınması beklenirken Ahıska’ya dönüşün gerek Ahıska Türkleri ve Ahıska Türklerinin temsilcisi niteliğindeki dernekler tarafından gerek Türkiye tarafından sıklıkla dile getirilmesi, kendi içerisinde çelişki barındırmaktadır (Üren, 2016: 199). Bu noktada tüm Ahıska Türklerini kapsayan genel bir politika uygulamaya koymak, sorunu çözmekten ziyade çözümsüzlüğe yol açacaktır.

Ahıska’nın mevcut koşulları hakkında pilot çalışmalar yapılması ve bu çalışmaların Ahıska’ya dönmek isteyenlerle paylaşılması, bir diğer öneri olarak karşımıza çıkmaktadır (Aydingün, 2008: 16). Böylece konuyla ilgili olarak mevcut

koşullar hakkında bilgilendirilen Ahıska Türklerinin hem karar vermeleri kolaylaştırılmış olacak hem de Türkiye'nin Ahıska'ya geri dönmek isteyen Ahıska Türklerine yönelik daha net bir politika izlemesi sağlanabilecektir.



SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Göçler geçmişten bugüne devletlerin stratejik öncelikleri ve politikaları arasında yer alan bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle 21. yüzyıl, uluslararası göç hareketleri veya sınır aşan göçler başka bir ifadeyle dış göçler, ülkeleri iki taraflı olduğu kadar kıtasal olarak da etkilemiştir. Bu konu uluslararası ve ulusal siyaseti de geçmişte görülmediği ölçüde çok yönlü etkileyici bir özelliğe sahiptir. Kitlese ve uluslararası göçlerle birlikte ülkeler, dış göçlere ilişkin düzenlemeler yapma zorunluluğunu görmüşlerdir. Hatta Avrupa Birliği gibi bölgesel ulusüstü bir organizasyon ortak politika alanına göç yönetimini almıştır. Göçün bir insan hakkı konusu doğrultusunda algılanır hale gelmesi ile göçle gelen toplumun göç edilen toplum içerisindeki konumlarını ve sınırlarını belirleyen birtakım yasal düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemeler, göç edenlerin toplumsal yaşama katılım konusundaki sorunlarının çözümünde önemli rol oynadığı gibi kimi zaman da sorunlarının çözümsüz kalmasına neden olmuştur. Ancak bu noktada önemli olan yönetsel açıdan göçle ilişkin stratejik bir yaklaşım ortaya koyabilmektir.

Çalışma, Türkiye'ye göç süreci devam etmekte olan Ahıska Türklerinin sosyo-demografik özelliklerinin tespitinden hareketle Ahıska Türklerinin Türkiye'ye bakışına, göç sonrasında Türkiye'de karşılaştıkları sorunlara ve Türkiye'den beklentilerine odaklanmaktadır.

Tez çalışmasının yürütüldüğü 14 ay boyunca anket ve görüşme yapılan Ahıska Türklerinin, özellikle yüz yüze görüşmeler esnasında daha rahat ve samimi oldukları gözlenmiştir. Özellikle 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleştirilen darbe girişimi sonrası oluşan genel atmosfere bağlı olarak anketlerde ve mülakatlarda birbirleriyle örtüşmeyen birtakım veriler elde edilmiştir. Ancak tüm bunların dönemseller koşullar göz önünde bulundurularak bütünsellik içerisinde ele alınması neticesinde çalışma tamamlanmıştır. Anket ve mülakatlar sonucunda birtakım bulgulara erişilmiştir. Bu bulgular ve sonuçlar şöyledir;

- ✓ Farklı yaklaşımlarla ortaya konan göç teorilerinden hareketle Ahıska Türklerinin pek çok teoriyi ve göç tipini bünyesinde barındırdığını söylemek mümkündür:

- Ahıska Türkleri örneğinde farklı ülkelere Türkiye'ye göç süreci ve Türkiye içerisindeki yer değiştirme hareketleri bağlamında iç ve dış göç tipine uygundur.
- Ukrayna'dan Türkiye'ye göçlerde olduğu gibi yönlendirilmiş göçlerden ya da devlet merkezli bakış açısıyla ele alınabilecek göç tipine uygundur.
- Kendi istekleriyle Türkiye'ye gelip yerleşmeleri ile iradi ve aynı zamanda serbest göç tipine uygundur.
- Dış göçle gelen ve henüz vatandaşlık almamış Ahıska Türklerinin zorunlu ve koşullu olarak bir yere yerleştirilmemiş olması, Türk soylu göçmenler için önemli bir ayrıcalıklı statüdür. Bu bağlamda söz konusu grupların çoğu kere hemen yerleşik hayata geçmemesi, Türkiye içinde kentler arası dolaşımı başlatması, **dış göçle bağlantılı veya ilişkilendirilebilen iç göç hareketlerine** bir örnek teşkil etmektedir. Sebebi ise gezme ve seyahat etme hürriyetine sahip olmaları nedeniyle yeni iş imkanları elde etme amacıyla kentler arası nüfus hareketliliğini oluşturmalarıdır.
- ✓ Ahıska Türkleri, ulus ötesi bir topluluktur ve göç ağları teorisinde belirtildiği gibi oluşturdukları ağ üzerinden diğer Ahıska Türkleri ile iletişim kurarak kendilerine has bir göç kültürü oluşturmuşlardır.
- ✓ I. Dünya Savaşı'nda elden çıkarılan Ahıska bölgesi, öncesinde Osmanlı İmparatorluğu'nun bir parçası olarak ortak sınırlar içerisinde kalan ancak sonrasında kaybedilen bir toprak parçasıdır. O dönemin toprak bütünlüğü içerisindeki Ahıska, vatandır.
- ✓ Günümüzde bu koşullar ortadan kalktığı için Ahıska, Ahıska Türkleri için yalnızca simgesel öneme sahip tarihi bir yurttur. Bir başka ifadeyle ata topraklarını ifade eden bir kavramdır.
- ✓ Ahıska Türklerine göre Türkiye, anavatandır.
- ✓ Ahıska Türkleri, Türkiye'ye geldikleri ülkelerde mutlaka bir yakınlarının ya da akrabalarının olduğunu ve onlarla iletişim halinde olduklarını ifade etmiştir. Bu durum, çalışmanın temel amaçlarından biri olarak Ahıska Türklerinin profiline ilişkin önemli bir bilgiyi ortaya koymaktadır.
- ✓ Türkiye'ye gelen Ahıska Türklerinin Türk toplumuyla ortak tarihi, kültürel, dilsel ve dini değerlere sahip olduğu gözlemlenmiştir.

- ✓ Ahıska Türklerinin sosyo-kültürel karşılıklılık açısından Türkiye’de yerleşmiş Türk toplumuyla aralarında bir uyum sorunu yoktur. Ancak bu durum, Ahıska Türklerinin Türkiye’de kamusal alanda hiçbir sorunla karşılaşmadıkları anlamına gelmemektedir.
- ✓ Saha çalışmasında elde edilen verilerden hareketle Ahıska Türklerinin temel sorunu, bürokratik işlemlerin yavaş olması nedeniyle T.C. vatandaşı statüsünü beklemedikleri hızda elde edememeleridir.
- ✓ T.C. vatandaşlığı statüsünün elde edilmesinin gecikmesi, çalışma hayatından idari alana, yerel hizmetlere erişimden diploma denkliğine kadar çok çeşitli sorun alanlarında kendisini göstermektedir.
- ✓ Ahıska Türkleri tarafından dile getirilen bir diğer önemli sorun, eğitilmiş olan kesimin Türkiye’ye göç sonrasında kendi mesleklerini yapamamasıdır.
- ✓ Ahıska Türkleri, giderek Antalya ve Bursa’da yoğunlaşmaktadır. Rus dilini bilmeleri nedeniyle turizm sektörüne yönelerek Antalya’yı; iş imkanlarının fazla olması ve aynı zamanda yakınlarının da yoğun olarak Bursa’da yaşaması nedeniyle de Bursa’yı tercih ettikleri tespit edilmiştir.
- ✓ Her aşamada vatandaşlıkla ilgili sorunlarını dile getiren Ahıska Türklerinin bu beklentisine ilişkin çalışmaların hükümet nezdinde yürütülmesi ve bürokratik engellerin aşılması gerekmektedir.
- ✓ Ahıska Türklerinde ihmal edilebilir düzeyde kendilerinin Türkiye dışında "Türksünüz" diye dışlanırken Türkiye’de yabancı statüsünde değerlendirildiklerine vurgu yaptığı görülmektedir.
- ✓ Türkiye’nin dış göç politikasının Türk soylu göçmenlerin geldiklere ülkeye göre farklı göç politikalarına tabi oldukları hususu eleştirel bir bakış açısıyla yorumlanabilmektedir. Bu konu, tartışılabilir bir özellik taşımaktadır.
- ✓ Ahıska Türkleri, Ahıska’ya dönmekten ziyade çoğunlukla Türkiye’de kalmayı ve burada yaşamlarını sürdürmeyi tercih etmektedir.
- ✓ Ahıska Türklerinin temsilcisi konumundaki bazı dernekler (özellikle DATÜB) tarafından savunulmanın aksine Türkiye’deki Ahıska Türklerinin tümünün, Ahıska’ya geri dönme gibi bir istekliliği olmadığı kuvvetle savunulmaktadır.

- ✓ 1992 yılı ve sonrasında Türkiye'ye yerleşen Ahıska Türklerinin tümüyle ilgili böyle genel bir yargıya varılamayacağını tekrar vurgulamak gerekmektedir.
- ✓ Bu yüzden Türkiye, stratejik bir göç yönetimi yaklaşımıyla Ahıska Türklerinin gerçek ihtiyaçlarına cevap vermeli; Ahıska Türklerinin Ahıska'ya yerleştirilmesinin sağlanmasından çok Türkiye'deki sorunlarının giderilmesi yönünde bir göç politikası yürütmesi savunulmaktadır.
- ✓ Türk soylu bir topluluk olan Ahıska Türkleri, geçmişten gelen tarihi ve kültürel bağlarımız göz önünde bulundurularak yabancı bir göçmen topluluğu olarak değerlendirilmeyecek gruplardır. Esasen bu kabul, ideal göç siyasalarının oluşturulmasında göçle gelen grupların etnik, sosyal ve aynı zamanda demografik özelliklerinin de göz önünde bulundurulması gerektiğini ortaya koymaktadır.
- ✓ Ukrayna'dan Türkiye'ye gerçekleşen son göç dalgasında 1992 yılından günümüze kadar uygulanmayan 3835 sayılı Ahıska Türklerinin Türkiye'ye Kabulü ve İskanına Dair Kanunun halen uygulanabilir olduğu sonucuna varılmıştır. Aslında yürürlükten kalkmayan ve hukuki olarak varlığını sürdüren kanun çerçevesinde Ahıska Türklerinin Türkiye'ye iskanlı göçlerinin sürekliliği sağlanmalıdır.
- ✓ Ahıska Türkleri, ilk iskanlı göçün gerçekleştiği Iğdır'dan zaman içerisinde diğer şehirlere göç etmeyi tercih etmişlerdir. Bunun sebepleri araştırılmalı ve yakın dönemde Türkiye Cumhuriyeti tarafından Ukrayna'dan getirilerek Erzincan ve Bitlis'e yerleştirilen Ahıska Türklerinin buralarda hayata tutunabilmeleri sağlanmalıdır. Bu bölgelerdeki iskanların devamlılığı açısından yalnızca orada yaşayan Ahıska Türkleri değil, Türkiye genelindeki Ahıska Türklerinin göç profilleri ve göç potansiyelleri bir bütün olarak ele alınmalıdır.

KAYNAKÇA

Acar, D. Ş. (2005). Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Kafkaslar ve Güvenlik Sorunları. *Stratejik Araştırmalar Dergisi*. (5): 163-182.

Ağacan, K. ve Sezgin, N. (2003). Dünden Bugüne Ahıska Türkleri Sorunu. *ASAM Yayınları*. No: 14. Ankara.

Ağaoğlu, Z. (2011). *Eski Sovyetler Birliği Cumhuriyetlerinden Türkiye'ye Göç Eden Ahıska Türklerinin Göç Koşulları ve Sorunları Yenibosna Örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Akan, Y. ve Arslan, İ. (2008). *Göç Ekonomisi: Türkiye Üzerine Bir Uygulama*. Ekin Yayınevi.

Aksakal, H. (2009). Stalin ve İkinci Dünya Savaşı Bağlamında Milliyetler Politikası. *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*. 6 (21): 23-30.

Aksoy, Z. (2012). Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 5(20): 292-303.

Aktaş, H. ve Buntürk, S. (2007). Güney Kafkasya'da Güç Mücadelesi ve Ahıska Türklerinin ABD'ye Göçü. *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*. (167): 129-142.

Alım, M., Doğanay, S. ve Şimşek, O. (2006). Ülkemize Yönelik Göçlere Bir Örnek Ahıska Türkleri. *Doğu Coğrafya Dergisi*. (15): 303-322.

Alioğlu, R. ve Gürbulak, A. (2013). AHİMED 2013 Akademik Faaliyetler. Ahıska Vizyonu 2013. Ed. D. Ekinci ve A. Yavuz. *Ahıskalı Öğrenciler, Mezunlar ve Mensupları Derneği (AHİMED) Yayını*. İstanbul: 237-252.

Alptekin, M. Y. (2013). ABD-Colorado’da Yaşayan Ahıskalı Türk Topluluğunda Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Hayat. *Sosyoloji Konferansları*. (47): 1-30.

Armstrong, A. C. (2002). Being Recognized As Citizens: A Human Security Dilemma in Central Asia And The Caucasus. *The Research Report*. Published By Commission On Human Security.

Arslan, A. (1997). I. Dünya Savaşı ve Milli Mücadele Döneminde Ahıska-Ahılkelek (1914-1921). *Kafkas Araştırmaları Dergisi*. (3): 93-115.

Arslan, E. (2005). Vatanlarına Dönemeyen Son Türk Topluluğu: Ahıska Türkleri. Avrupa’dan Asya’ya Sorunlu Türk Bölgeleri. Der. B. Günay. *IQ Kültür Sanat Yayıncılık*. İstanbul: 639-670.

Ataöv, T. (2007). Ahıska Türkleri: Kendine Özgü Durumları. *Bizim Ahıska Dergisi*. No:7: 22-27.

Avcı, Ö. (2012). Understanding The Culture of AhıskaTurksin Wheaton, Illinois: A Case Study. *The Qualitative Report*. 17(44): 1-23.

Avşar, Z. (2014). 3835 İskan Kanununun İşlemeyen Maddeleri. *Uluslararası Ahıskalı Türklerin Hukuki ve Sosyal Sorunları Sempozyumu Bildiri Kitabı*. Giresun Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi & Giresun Üniversitesi KARASAM.

Avşar, Z. ve Tunçalp, Z. S. (1995). Sürgünde 50. Yıl Ahıska Türkleri. *TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları*. No:73.

Ayan, E. (2010). Kafkasya: Bir Etno-Kültürel Tarih Çözümlemesi. *ODÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*. 1 (2): 19-50.

Aydın, M. (2008). *Üç Büyük Gücün Çatışma Alanı Kafkaslar (1800-1830)*. İstanbul. Gökkubbe Yayıncılık.

Aydingün, A. (1999). A Deported Nationality: The Ahıska Turks. *Journal of International Affairs*. 4 (3): 120-129.

Aydingün, A. (2002). Ahıska (Meskhetian) Turks: Source of Conflict in the Caucasus?. *The International Journal of Human Rights*. 6 (2): 49-64.

Aydingün, A. (2002a). Creating, Recreating And Redefining Ethnic Identity: Meskhetian Turks in Soviet And Post Soviet Context. *Central Asian Survey*. 21(2): 185-197.

Aydingün, A. (2007). Resettlement and Belonging Among Cultural And Ethnic Kin: Meskhetian Turks in Turkey. The Meskhetian Turks at a Crossroads: Integration, Repatriation or Resettlement. Ed. T. Trier And A. Khanzhin. The Research Document ECMI. Berlin: 340-377.

Aydingün, A. (2008). Ahıska Türklerinin Gürcistan'a Dönüşü. *ASAM Bakış*. Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayını. No: 6.

Aydingün, A. ve Asker, A. (2012). *Gürcistan: De Jure Üniter, De Facto Parçalı. Bağımsızlıklarının 20. Yılında Azerbaycan, Gürcistan ve Ukrayna*. Der. İ. Aydingün, Ç. Balım. Atatürk Kültür Merkezi Yayınları. No: 411. Ankara: 117-207.

Aydingün, A. (2013). Ahıska Türklerinin Dünü, Bugünü ve Yarını. *Yeni Türkiye Dergisi Türk Dünyası Özel Sayısı II (54)*: 2665-2674.

Aydingün, A. ve Aydingün, İ. (2014). *Ahıska Türkleri Ulusötesi Bir Topluluk Ulusötesi Aileler*. Ahmet Yesevi Üniversitesi Yayınları.

Aydingün, A., Harding Ç. B., Hoover, M., Kuznetsov, I. ve Swerdlow, S. (2006). *Meskhetian Turks: An Introduction To Their History, Culture And Resettlement Experiences*. Center For Applied Linguistics.

Baddeley, J. F. (1989). *Rusların Kafkasya'yı İstilas ve Şeyh Şamil*. Çev. S. Özden. 2. Baskı. İstanbul. Kayıhan Yayınları.

Balım, Ç. ve Aydıngün, A. (2003). Dil ve Grup Kimliği: Ahıska Türkleri. *Günümüz Dilbilim Çalışmaları*. Der. A. Kıran, E. Korkut ve S. Ağildere. Multilingual Yayınevi. İstanbul: 236,243.

Baydar-Aydingün, A. (2001). *Rethinking Ethnic Identity Formation: The Case of the Ahıska (Meskhetian) Turks in Turkey And Kazakhstan*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara: ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bayındır, M. S. (2008). Dönüş Kanunu Üzerine Düşünceler. *Bizim Ahıska Dergisi*. Sayı: 11-12: 24-27.

Bayraktar, R. (2009). 2009'da Yaşananlar. *Ahıska Dosyası Dergisi*. Sayı: 3: 3.

Bayraktar, R. (2012). Sovyetlerin Milliyetler Politikası ve Ahıskalı Türkler. *DEÜİFD*. XXXV: 223-248.

Bayraktar, R. (2013). *Eski Sovyetlerde Türk Kimliği*. Ankara: Berikan Yayınevi.

Bayram, S. (2004). *Stalin Cehenneminde Ahıska Türkleri*. Çınar Matbaası.

Bekiroğlu, N. N. (1992). *Azeri ve Ahıska Türklerinin Faciası*. Çorum.

Beridze, M. ve Kobaidze, M. (2010). An Attempt to Create An Ethnic Group: Identity Change, Dynamics of Muslimised Meskhetians. *The Conference: Language, History And Cultural Identities in The Caucasus*. Ed. Wamling. The Proceeding Book Published By Malmö University: 53-67.

Berkok, İ. (1958). *Tarihte Kafkasya*. İstanbul: İstanbul Matbaası.

Bilge, S. (2005). *Osmanlı Devleti ve Kafkasya*. İstanbul: Eren Yayıncılık.

Blacklock, D. (2005). Finding Durable Solutions For The Meskhetians. Report No: 56 On The Joint Conference Organized by The ECMI. European Center For Minority Issues. Flensburg.

BMMYK Türkiye Temsilciliği (1998). *Sığınma ve Mülteci Konularındaki Uluslararası Belgeler ve Hukuki Metinler*. Ankara: Anıl Reklam Matbaacılık.

Bölükbaşı, Y. Z. ve Cankara, Y. (2013). Soğuk Savaş Sonrası Güney Kafkasya'da Etnik Milliyetçiliğin Uluslararası Sisteme Etkisi. *4.Uluslararası Mavi Karadeniz Kongresi Siyaset, Ekonomi ve Toplum 'Çatışma Çözümü, İşbirliği ve Demokratikleşme İçin Yerel ve Uluslararası Perspektifler Kongre Bildirileri Kitabı*: 137-163. İstanbul: Gündoğan Yayınları.

Buntürk, S. (2004). *Stalin Cehenneminde Ahıska Türkleri*. Bursa: Çınar Matbaası.

Buntürk, S. (2007). *Rus Türk Mücadelesi'nde Ahıska Türkleri*. Ankara: Berikan Yayınevi.

Buntürk, S. (2013). Ahıska Türklerinin Örgütlenme Tarihi ve Mücadelesi. Ahıska Vizyonu 2013. Ed. D. Ekinci ve A. Yavuz. *Ahıskalı Öğrenciler, Mezunlar ve Mensupları Derneği (AHİMED) Yayını*. İstanbul: 67-94.

Carling, J. (2007). *European Strategies For Reducing Unwanted Immigration*. Danish Institute For International Studies (DISS Brief).

Castles, S. ve Miller, J. (2008). *Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Cengiz, S. ve Baydur, C. M. (2010). Kırdan Kente Göç ve Tarımsal Verimlilik: Türkiye Örneği. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 19(2): 85-98.

Chikadze, E. (2007). A Troubled Home: Seeking Security, Stability and Community in Uzbekistan. *The Meskhetian Turks at a Crossroads: Integration, Repatriation or Resettlement*. Ed. T. Trier And A. Khanzhin. The Research Document Published By ECMI. Berlin.

Cohen, L., Manion, L. ve Morrison, K. (2000). *Research Methods in Education*. 5.Baskı. London: Routledge Falmer.

Conquest, R. (1987). Kayıp Bir Halk: Rusya Mesketyalıları. Çev. E. Özbilen. *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*. Ekim Sayısı: 183-188.

Coşkun, U. (2009). *Ahıska/Meskhetian Turks in Tucson: An Examination of Etjnic Identity. Unpublished Master's Thesis*. The Faculty of The Department of Anthropology of Arizona University. Arizona.

Çağlayan, S. (2006). Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. (17): 67-91.

Çakır, S. (2011). Geleneksel Türk Kültüründe Göç ve Toplumsal Değişme. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*. (24): 129-142.

Çeçen, A. (2007). Türk Dünyası ve Ahıska Türkleri. *Global Strateji Dergisi*. (8): 4-9.

Çelik, F. (2005). İç Göçler: Teorik Bir Analiz. *Çanakkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 14(2): 167-184.

Çelik, O. (2011). Federasyona Birlik Çağrısı. Ahıska'nın Sesi. *Ahıska Türkleri Derneği Broşürü*. İzmir.

Çelikpala, M. (2006). Siyasi, Ekonomik ve Demografik Göstergeleriyle Kuzey Kafkasya. *Kafkasya Araştırma ve Analiz Dergisi*. 1 (1): 39-

Çiçekli, B. (2009). Mülteci, Sığınmacı ve Göçmenler: Sınıflandırma ve Yasal Statünün Belirlenmesine İlişkin Sorunlar. TBB Güncel Gelişmeler Uluslararası Sempozyum Bildirileri Kitabı (ss. 327-362), Türkiye Barolar Birliği ve Anadolu Üniversitesi. Eskişehir.

Çiğdem, S. (2009). *Avrupa Birliği Türkiye İlişkilerinde Yasa Dışı Göç Sorunu*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı.

DATÜB (2014). *Dünya Ahıska Türkleri Birliği 2010-2014 Faaliyetleri*. Ankara: DATÜB Yayını.

Demir, N. (2002). Ağız Terimi Üzerine. *Türkbilig*. 2002(4): 105-116.

Demiray, E. (2012). Anavatanlarından Sekiz Ülkeye Dağılmış Bir Halk: Ahıska Türkleri. *Turkish Studies-International Periodical for the Languages, Literature And History of Turkish or Turkic*. 7(3): 877-885.

Doğan, İ. (2014). Geri Dönüş Sürecinin Uluslararası Hukuki Boyutu. *Uluslararası Ahıskalı Türklerin Hukuki ve Sosyal Sorunları Sempozyumu Bildiri Kitabı*. Giresun Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi & Giresun Üniversitesi KARASAM.

Ercilasun, B. (2005). Meshet-Ahıska Türkleri Hakkında. *Türkeli Dergisi*. Sayı: 116.

Ersöz, S.(2013). *Ahıska'da İki Büyük Ağız Grubu: Terekeme ve Yerli Türk Ağzı*, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*. 2(4): 105-115.

Fawcett, J. (1989). Networks, Linkages And Migration Systems. *International Migration Review*. 23(3): 671-680.

Gazigil, İ. (2016). *Karasevdam Türkiye Ahıska Türklerinin Yeniden Doğuşu*. Profil Yayıncılık.

Gençler, A. (2004). Avrupa Birliği'nin Göç Politikası. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*. Özel Sayı: 49: 174-197.

Gezgin, M. F. (1991). İşgücü Göçü Teorileri. *Sosyoloji Konferansları Dergisi*. Sayı 23: 31-50.

Ghatak, S., Levine, P. ve Price, S. W. (1996). Migration Theories And Evidence: An Assessment. *Journal of Economic Surveys*. 10(2): 159-198.

Gomanyük, N. (2010). Ukrayna'da Ahıska Türklerinin Adaptasyon Sorunu. *Değişen Karadeniz Jeopolitiğinde Türkiye-Ukrayna İlişkileri*. Ed. İ. Kamalov ve H. Kanbolat. İstanbul: Veritas Matbaası.

Goulbourne, H., Reynolds, T., Solomos, J. ve Zontini, E. (2010). *Transnational Families-Ethnicities, Identities and Social Capital*. London: Routledge.

Grigg, D. B. (1977). E. G. Ravenstein And The "Laws of Migration". *Journal of Historical Geography*. 3(1): 41-54.

Güçlü, S. (2007). Bu Hakikat Gönülleri Yaralıyor. *Bizim Ahıska Dergisi*. No:7: 13-14.

Güllüpnar, F. (2012). Göç Olgusunun Ekonomi-Politiği ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*. (4): 53-85.

Gündoğan, M. (1996). *Ahıskalı Ali Haydar Efendi*. Afyon: Medrese Kitabevi.

Gürbüz, S. ve Şahin, F. (2015). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.

Halidov, İ. (2011). *Ahıska Türklerinin Uluslararası Örgütler Nezdindeki Temasları*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

İçduygu, A. ve Biehl, K. (2012). Türkiye'ye Yönelik Göçün Değişen Yörüngesi. *Kentler ve Göç: Türkiye, İtalya, İspanya*. Der. A. İçduygu (ss. 9-73). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

İçduygu, A. ve Sirkeci, İ. (1999). Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sinde Göç Hareketleri. *75 Yılda Köylerden Şehirlere* (ss. 249-268) . Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

İzzetgil, E. (2013). Ahıska Sorununun Gelişim Süreci, Uluslararası Boyut Kazanması ve Son Gelişmeler. *Yeni Türkiye Dergisi Türk Dünyası Özel Sayısı II* (54): 2697-2706.

İzzetoğlu, M. (2003). *Ukrayna'da Ahıska ve Tatar Türkleri*. İstanbul: İhlas Matbaacılık Gazetecilik, Yayıncılık.

Kadirova, M. (2004). Federasyonumuz ve Derneklerimiz. *Bizim Ahıska Dergisi*. Sayı: 1: 42-44.

Kalkan, M. (1998). Ahıska Türklerinin Menşei ve Tarihi Gelişim Seyirleri. *Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*. Sayı 7: 160-170).

Kanbolat, H. (2005). Ahıska Bölgesi ve Ermeni Oluşumu. *Bizim Ahıska Dergisi*. No: 2: 28-30.

Kandemir, M. Y. vd., (1988). Ahıska. *İslam Ansiklopedisi*. Cilt 1. İstanbul: Diyanet Vakfı Yayınları. 526-527.

Kara, P. ve Korkut, R. (2010). Türkiye'de Göç, İltica ve Mülteciler. *Türk İdare Dergisi*. (467): 153-162.

Karabayram, F. (2011). *Güney Kafkasya Jeopolitiğinde Rusya Gerçeği*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.

Karaman, Z. T. (2012). An Empirical Study Of The Effects Of Social And Cultural Differences Of Foreign Retired Residents On Local Citizens Around Antalya Area of Turkey. *International Journal of Business and Social Science*. Vol. 3(1): 206-216.

Karaman, Z. T. (2015). Türkiye’de Göçün Farklı Tipleri ve Yönetim Stratejileri. *Göç ve Uyum*. Editörler B. Dilara Şeker, İbrahim Sirkeci, M. Murat Yüceşahin. Londra.

Kemaloğlu, M. (2012). Kafkasya Tarihi Geçmişi-Etnik Dini Yapısı ve Terekeme (Karapapah) Türkleri. *Akademik Bakış Dergisi*. Sayı 32: 1-17.

Khanzhin, A. (2004). *Durable Solutions For Meskhetian Turks: The Issue Revisited*. European Yearbook of Minority Issues. 4(5): 495-511.

Kırzioğlu, M. F. (1955). *1855 Kars Zaferi*. Işıl Matbaası. İstanbul.

Kırzioğlu, M. F. (1969). Ahıska Bölgesi ve Türklük. *Türk Kültürü Dergisi*. (86): 203-206.

Kırzioğlu, F. (1992). *Yukarı Kür ve Çoruk Boyları’nda Kıpçaklar*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Kırzioğlu, F. (1998). *Osmanlıların Kafkas Elleri Fethi*. 2. Baskı. Ankara: TTK Basımevi.

Kırzioğlu, M. F. (2000). *Dede Korkut Oğuznameleri*. Ankara: TTK Basımevi.

Kırzioğlu, M. F. (2008). Hıristiyan Atabekler Hükümeti-II. *Bizim Ahıska Dergisi*. No: 11-12: 44-48.

King, R. (2012). Theories And Typologies: An Overview And A Primer. Malmö University Malmö Institute For Studies of Migration, Diversity And Welfare. 3/12.

Kirişçi, K. ve Sönmez, N. (1995). *Reports on Recent Movements of Refugees, Asylum Seekers And Illegal Migrants Into Turkey*. AWR Bulletin. C: 33. No: 4: 37-49.

Kocacık, F. (1997). 1878-1900 Yılları Arasında Balkanlar'dan Anadolu'ya Yönelik Göçlerin Anadolu'daki Sürekli Yerleşme Yerleri ve Toplumsal Yapıya Etkileri. *Toplum ve Göç, II. Ulusal Sosyoloji Kongresi*. DİE: 137-146.

Kolukırık, S. (2011). Sürgün, Toplumsal Hafıza ve Kültürel Göç: ABD'deki Ahıska Türkleri Üzerine Bir Araştırma. *Bilig*. (59): 167-190.

Kopuzlu, N. (2005). Nereden Nereye Geldik. *Bizim Ahıska Dergisi*. No: 4: 3-7.

Kopuzlu, N. (2008). Milli Meseleler Magazin Değildir. *Bizim Ahıska Dergisi*. No: 9: 5-7.

Koriouchkina, N. (2009). *Meskhethian Turks And The Regime of Citizenship in Russia*. *Ethnology*. The University of Pittsburgh in USA. 48 (1): 39-52.

Koser, K. (2007). *International Migration: A Very Short Introduction*. Oxford Yayınları.

Köylü, M. (2014). *Gurbetteki Vatan Kırgızistan: Ahıska'dan Fergana'ya Bir Sürgün, Bir Soykırım Hikayesi*. Ankara: Astana Yayınları.

Kreindler, I. (1986). Soviet Deported Nationalities: A Summary And An Update. *Soviet Studies*. 38 (3): 387-405.

Kuznetsov, O. (2007). Constructing Identity And Social Networks: Meskhethian Turks in Russian Federation. *The Meskhethian Turks at a Crossroads: Integration, Repatriation or Resettlement*. Ed. T. Trier And A. Khanzhin. The Research Document ECMI. Berlin: 197-237.

Kütükçü, A. (2005). Ahıska Türklerinin Haklarının İadesi ve Vatana Dönüş. *Bizim Ahıska Dergisi*. No: 2: 18-21.

Lagutt, J. K. (1945). *Kafkas Mücadelesi*. Çev. F. Güneş. İstanbul: Askeri Matbaa.

Lee, E. (1996). *A Theory of Migration*. *Demography*. 3(1): 47-57.

Long, L. H. (1973). Migration Differentials by Education And Occupation: Trends And Variations. *Demography*. (10): 243-258.

Malynovska, O. (2007). Friendship of Nations: Meskhetian Turks in Ukraine And The Preservation of Etjnic Identity. *The Meskhetian Turks at a Crossroads: Integration, Repatriation or Resettlement*. Ed. T. Trier And A. Khanzhin. The Research Document ECMI. Berlin: 238-287.

Martiniello, M. ve Rath J. (Ed.) (2010). *Selected Studies in International Migration And Immigrant Incorporation*. Amsterdam University Press.

Massey, D. G., Arango, J., Hugo, G., Kouaoci, A., Pellegrino, A. ve Taylor, E. J. (2014). Uluslararası Göç Kuramlarının Bir Değerlendirmesi. Çev. S. Dedeoğlu. *Göç Dergisi*.1(1): 11-46.

Massey, D. S. ve diğerleri (1993). Theories of International Migration: A Review And Appraisal. *Population And Development Review*. 19(3): 431-466.

Mert, O. (2004). *Türkiye'nin Kafkasya Politikası ve Gürcistan*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.

Modebadze, V. (2009). Historical Background of Meskhetian Turks' Problem And Major Obstacles to the Repatriation Process. *IBSU Scientific Journal*. 3(1): 113-128.

Molidze, İ. (2009). Ahıska Türkleri Derneği Ahıska'da Şube Açtı. *Bizim Ahıska Dergisi*. (15): 52-53.

Mouravi, G. T. (2007). Legal And Political Aspects of The Issue of Muslim Meskhetians (Meskhetian Turks) in Georgia. *The Meskhetian Turks at a Crossroads: Integration, Repatriation or Resettlement*. Ed. T. Trier And A. Khanzhin. The Research Document ECMI. Berlin: 288-487-531.

Mürseloğlu, R. (2001). Ahıska Nüfus Dağılımı. *Ahıska Dergisi*. No:2: 27-31.

Nakip, M. (2013). *Pazarlamada Araştırma Teknikleri (Veri Toplama Araçları, Metrik ve Metrik Olmayan Analizler, Çok Değişkenli İstatistiksel Analizler SPSS Uygulamalı)*. 3. Baskı. Seçkin Yayınevi.

Osipov, A. (2000). *Russian Experience of Ethnic Discrimination: Meskhetians in Krasnodar Region*. Moscow: The Research Report Published By Memorial Human Rights Center.

Osipov, A. ve Cherepova, O. (1996). *The Violation of The Rights of Forced Migrants And Ethnic Discrimination in Krasnodar Territory*. Moscow: The Research Report Published By Memorial Human Rights Center.

Osipov, A. ve Swerdlow, S. (2007). Social Dinamics And Leadership in Meskhetian Turks Communities. *The Meskhetian Turks at a Crossroads: Integration, Repatriation or Resettlement*. Ed. T. Trier And A. Khanzhin. The Research Document ECMI. Berlin: 557-609.

Öner, A. Ş. (2012). Göç Çalışmalarında Temel Kavramlar. Küreselleşme Çağında Göç: *Kavramlar, Tartışmalar* (ss.13-27). Ed. G. I. Öner ve A. Ş. Öner. İstanbul: İletişim Yayınları.

Özcan, D. (2017). Çağdaş Göç Teorileri Üzerine Bir Değerlendirme. *İş ve Hayat Dergisi*. Sayı: 4: 183-215.

Özcan, K. (2002). II. Dünya Savaşı Sırasında Sovyetler Birliği'nde Yaşanan Sürgün Hadiseleri. *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*. Sayı: 141: 135-138.

Özmen, Ö. N. T. (2013). Bulgaristan'dan Gelip İzmir'e Yerleşmiş Türk Soylu Göçmenlerin Kamusal Alanda Görünürlüğünün ve Toplumla Uyumlarının Göç Kuramları ve Bütünleşme Açısından İncelenmesi. *Dış Göçler (İzmir'de Bulgaristan'dan Gelen Türk Soylu Göçmenler)* (ss.111-128). Ed. Z. T. Karaman, Ö. N. T. Özmen, İ. G. Yontar ve Y. E. Özer. İzmir: Birleşik Matbaacılık.

Panesh, E. ve Ermelov, L. B. (1993). Meskhetinsky Turks Under The Conditions of The Modern Ethnic Processes in The USSR. *Türk Tarih Kurumu Belleten*. LVII (219): 589-607.

Pentikainen, O., ve Trier, T. (2004). Between Integration And Resettlement: The Meskhetian Turks. *European Centre For Minority Issues Working Paper*. No: 21. Published by ECMI. Flensburg.

Petersen, W. (1958). A General Typology of Migration. *American Sociological Review*. 23(3). 256-266.

Polian, P. (2004). *Against Their Will: The History And Geography of Forced Migrations in the USSR*. Central European University Press. Budapeşte.

Ravenstein, E. G. (1885). The Laws of Migration. *Journal of Statistical Society of London*. 48(2): 167-235.

Ray, K. (2004). *Displaced Populations: A Challenge to International Planning*. (Unpublished Doctoral Thesis) The Graduate School of Arts And Sciences. New York.

Roy, O. (2009). *Yeni Orta Asya*. 3. Baskı. İstanbul: Metis Yayınları.

Sander, O. (2008). *Siyasi Tarih: 1918-1994*. 17. Baskı. Ankara: İmge Kitabevi.

Sargın, H. (2006). Ahıska Türkleri İle İlgili Politikaların Stratejik Boyutu (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.

Sert, D. Ş. (2012). Göç Çalışmalarında Temel Kavramlar. *Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar, Tartışmalar* (ss.29-47). Ed. G. I. Öner ve A. Ş. Öner. İstanbul: İletişim Yayınları.

Sheehy, A. ve Nahaylo, B. (1980). *The Crimean Tatars, Volga Germans And Meskhetians: Soviet Treatment of Some National Minorities* (Report No: 6). 3. Baskı. Londra.

Somuncu, B. (2006). *Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Tam Üyelik Sürecinde Uluslararası Göç Politikası* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliği Anabilim Dalı.

Sumbadze, N. (2007). Back Home Again: The Repatriation And Integration of Meskhetian Muslims in Georgia. *The Meskhetian Turks at a Crossroads: Integration, Repatriation or Resettlement*. Ed. T. Trier And A. Khanzhin. The Research Document ECMI. Berlin: 288-377.

Sürmeli, M. (2010). *Iğdır'ın Demografik Yapısında Göç ve Ahıska Türkleri Örneği*. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Yapı Sosyal Değişme Bilim Dalı.

Swerdlow, S. (2006). Understanding Post Soviet Ethnic Discrimination And the Effective Use of U. S. Refugee Resettlement: The Case of the Meskhetian Turks of Krasnodar Krai. *California Law Review*. 94(6): 1827-1878.

Şemşit, S. (2010). *Avrupa Birliği Göç Politikasının Güvenlikleştirilmesi ve Dışsallaştırılması: Türkiye'ye Yansımaları* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İzmir:

Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Avrupa Birliği Anabilim Dalı
Avrupa Çalışmaları Programı.

Taşdemir, T. (2005). *Türkiye'nin Kafkasya Politikasında Ahıska ve Sürgün Halk Ahıskalılar*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.

Tavkul, U. (2009). *Kafkasya Gerçeği*. Ankara: Selenge Yayınları.

Tayfur, A. (2009). Vatana Dönüş Mücadelesi. *Ahıska Dosyası Dergisi*. No: 3: 37-40.

Tekeli, İ. (2011). *Göç ve Ötesi*. Tarih Vakfı Yurt Yayınları İlhan Tekeli Toplu Eserler-3. İstanbul.

Tomlinson, K. (2005). *Meskhetian Turks: Displacement, Self-Perception And The Future*. A Document of the Bridging Refugee Youth & Children's Services Clearinghouse.

Trier, T., Mouravi, G. T. ve Kilimnik, F. (2011). *Meskhetians: Homeward Bound*. Georgia: European Center for Minority Issues-Caucasus.

Uçar, F. ve Memmedoğlu, R. (2014). *Ata Yurttan Doğan Güneş*. Cilt 2. Almatı: DATÜB Yayını.

Uluslararası Göç Örgütü (2009). *Uluslararası Göç Hukuku Göç Terimleri Sözlüğü*. No: 18. Cenevre.

Unat, N. A. (2002). *Bitmeyen Göç*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Uravelli, O. (2005). 1957 Kararnamesi ve Sonuçları. *Bizim Ahıska Dergisi*. No: 3: 10-13.

Üçdoğruk, Ş. (2002). İzmir'deki İç Göç Hareketinin Çok Durumlu Logit Teknikle İncelenmesi. *D.E.Ü. İ.İ.B.F Dergisi*. 17(1): 157-183.

Ünal, S. ve Demir, G. (2009). Göç, Kimlik ve Aidiyet Bağlamında Türkiye’de Balkan Göçmenleri. *VI. Ulusal Sosyoloji Kongresi: Toplumsal Dönüşümler ve Sosyolojik Yaklaşımlar Bildiri Kitabı* (ss. 379-407), Adnan Menderes Üniversitesi. Aydın. 1-3 Ekim 2009.

Üner, S. (1972). *Nüfusbilim Sözlüğü*. Ankara: H.Ü. Yayınları.

Üren, M. (2016). *Kimlik, Çıkar ve Jeopolitik Ekseninde Ahıska Türkleri Sorunu*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Verdansky, G. (2011). *Rusya Tarihi*. Çev. D. Mızrak ve E. Ç. Mızrak. 2. Baskı. İstanbul: Selenge Yayınları.

Vural, D. G. (2007). *Uluslararası Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı.

Wimburs, S. E. ve Wixman, R. (1987). Sovyet Orta Asya’sında Yeni Bir Seda: Mesketiya Türkleri. Çev. E. Özbilen. *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*. Ağustos Sayısı: 151-170.

Yalçın, C. (2004). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S. (2004). *SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Yeni Türk Ansiklopedisi (1985). *Kafkasya*. Cilt 5. İstanbul: Ötüken Yayınları.

Yerlioğlu, H. (2016). Ukrayna'daki Ahıskalıların Türkiye'ye Kabulü Üzerine Notlar. *Bizim Ahıska Dergisi*. (41): 52-53.

Yıldırım, C. (2014). *Bilim Felsefesi*. Ankara: Remzi Kitabevi.

Yıldırım, G. (2007). *Kafkasya'da Etnik Çatışmalar ve Türkiye Açısından Bölgenin Önemi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi SBE Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı.

Yılmaz, A. ve Rüstem, M. (2014). 1992 Sonrasında Türkiye'ye Göçen Ahıska Türklerinin Göç, İskan ve Uyum Sorunlarına İlişkin Bir Araştırma, Bursa Örneği. *Studies of the Ottoman Domain*. Cilt:4. Sayı:6: 1-19.

Yunusov, A. (2000). *Meskhetian Turks: Twice Reported People*. The Research Document Published By The Institute of Peace And Democracy. Bakü.

Yunusov, A. (2007). *Consolidating a National Identity in Exile: The Meskhetian Turks in Azerbaijan*. Ed. T. Trier ve A. Khanzhin. The Research Document ECMI. Berlin: 172-195.

Yusuf, S. (2006). Türkiye'ye Yönelik Soydaş Göçü ve Sonuçları. *Zeytinburnu Belediyesi: Uluslararası Göç Sempozyumu Bildiri Kitabı* (112-118). Zeytinburnu Belediyesi. 8-10 Aralık 2015.

Zeyrek, Y. (1995). *Dünden Bugüne Ahıska Türklüğü*. Türk Federasyon Yayınları. No: 2. Frankfurt.

Zeyrek, Y. (2001). *Ahıska Bölgesi ve Ahıska Türkleri*. Ankara.

Zeyrek, Y. (2002). *Ahıska ve Ahıska Türkleri*. *Türkler Ansiklopedisi*. XX. Cilt. Ed. H. C.Güzel, K. Çiçek ve S. Koca. Yeni Türkiye Yayınları. Ankara: 520-531.

Zeyrek, Y. (2006). Ahıska Türklerinin Vatana Dönüş Mücadelesi. *Türkiye Günlüğü Dergisi*. (86): 80-86.

Zeyrek, Y. (2007). Gürcistan'ın Sürgündeki Ahıska Türkleriyle İlgili Çıkardığı Kanun Üzerine Düşünceler. *Bizim Ahıska Dergisi*. No: 8: 3-8.

Zeyrek, Y. (2008). Tarihin Okunmamış Sayfası: Ahıska. *Uluslararası Suçlar ve Tarih Dergisi*. 5-6: 51-81.

Zeyrek, Y. (2009). Bir Günde Ahıska. *Bizim Ahıska Dergisi*. Sayı: 14: 8-13.

Zeyrek, Y. (2009a). Vatana Dönüşü Avrupa Konseyi'ne Taşımaya Götürüldük. *Bizim Ahıska Dergisi*. Sayı: 14: 50-51.

Zeyrek, Y. (2010). Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu: Ahıskalı Kardeşlerimizin Arkasındayız. *Bizim Ahıska Dergisi*. (20): 6-10.

Zeyrek, Y. (2011). Sürgünde Yaşayan Halk Ahıska Türkleri. *Türk Yurdu Dergisi*. Sayı 287: 187-193.

Zeyrek, Y. (2011a). Dünya Ahıska Türkleri Birliği'nin Tiflis Temasları. *Bizim Ahıska Dergisi*. (22): 56.

Zeyrek, Y. (2011b). Mustafa Abdülcemil Kırımoğlu İle Mülakat. *Bizim Ahıska Dergisi*. (21): 3-4.

Zeyrek, Y. (2014). Ahıska Türkleri: Sürgünde 70. Yıl. *Bizim Ahıska Dergisi*. (36): 3-5.

Ziya, O. (2012). Mülteci-Göçmen Belirsizliğinde İklim Mültecileri. *TBB Dergisi*. Sayı 99: 230-240.

Zolberg, A. (1989). The Next Waves: Migration Theory For a Changing World. *International Migration Review*. 23(4): 403-430.

Togan, A. Z. V. (1981). *Umumi Türk Tarihine Giriş*. Cilt 1/3. Baskı. İstanbul:Enderun Kitabevi.

İnternet Kaynakları:

Bizim Ahıska Üç Aylık Kültür Dergisi, <http://www.ahıska.org.tr/?p=106>, (01.09.2017).

Dernekler Dairesi Başkanlığı, <http://www.dernekler.gov.tr/tr/Anasayfalinkler/illere-gore-faal-dernekler.aspx>, (01.09.2017).

İkamet tezkeresi hakkında bit haber; <https://www.ahıska.net/haber/538/ikamet-tezkeresi-oturma-izni-hakkinda-onemli-aciklama>, (01.09.2017).

İzzetgil, E. (2012). Avrupa Konseyi Raporlarında Ahıska Sorunu -1- AKMP'nin Son Gürcistan Raporunda Ahıska Türklerini İlgilendiren Maddeler, Uluslararası Strateji ve Güvenlik Araştırmaları Merkezi, <http://www.usgam.com/tr/index.php?l=807&cid=683&konu=21&bolge=7>, (01.09.2017).

İzzetgil, E. (2012). Avrupa Konseyi Raporlarında Ahıska Sorunu -2- Avrupa Konseyi Belgelerinde Ahıska Sorunu ve Gürcistan'ın Konuyla İlgili Politikası, Uluslararası Strateji ve Güvenlik Araştırmaları Merkezi, <http://www.usgam.com/tr/index.php?l=807&cid=792&konu=25&bolge=7>, (01.09.2017).

T.C. Dışişleri Bakanlığı Siyaset Planlama Genel Müdür Yardımcılığı, Yazılı Soru Önergesi/Kemal Ekinci/7-81, 20 Ocak 2012, <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/7/7-0081sgc.pdf>, (01.09.2017).

11/07/1992 tarihli 21281 sayılı Ahıska Türklerinin Türkiye'ye Kabulü ve İskanına
Dair Kanun metni
https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc075/kanuntbmmc075/kanuntbmmc07503835.pdf, (01.09.2017).

17/05/2015 tarihli 29358 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı
<http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/05/20150517.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/05/20150517.htm>, (01.09.2017).

Türkiye'ye yerleştiren Ahıska Türklerine ilişkin bilgiler;

<http://www.milliyet.com.tr/ahiska-turklerinin-oz-vatan-yolculugunda-erzincan-yerelhaber-2410584/>, (20.11.2017).

<http://www.haber7.com/erzincan/2475435-ahiska-turklerinin-oz-vatan-yolculugunda-mutlu-son>, (20.11.2017).

<https://www.haberler.com/ahiska-turklerinin-besinci-kafilesinin-ikinci-10057076-haberi/>, (20.11.2017).



EKLER

EK 1: Anket Formu (8 sayfa)

Sayın katılımcı, bu çalışma Dokuz Eylül Üniversitesi Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Doktora Programı kapsamında yürütülen bir tez çalışmasıdır. Çalışma sonunda Türkiye'ye göç eden Ahıska Türklerinin toplum içerisindeki konumları ve Türkiye'de karşılaştıkları sorunlar ortaya konacak; Ahıska Türklerinden gelen talep ve istekler doğrultusunda göç politikalarının oluşturulmasına yönelik eleştiriler getirilecektir. Çalışmanın en önemli hedefi, Ahıska Türklerinin sesini duyurarak toplum ve devlet nezdinde Ahıska Türklerine yönelik farkındalık yaratmaktır. Araştırmaya katılan gönüllülerin anket sorularına verdikleri cevaplar, söz konusu çalışma dışında herhangi bir alanda kullanılmayacaktır.

Arş. Gör. Damla MURSÜL

Anket No:

Anket Uygulama Tarihi:/...../.....

Anketin Yapıldığı Yer:.....

BÖLÜM I

SOSYO-DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER:

1-) Cinsiyetiniz: () Erkek () Kadın

2-) Yaşınız: () 18 - 30 Yaş () 31 - 50 Yaş () 50 Yaş Üzeri

3-) Doğum yeriniz?

Ülke (.....) Şehir (.....)

4-) Medeni durumunuz: () Bekar () Evli () Dul

5-)Eğitim durumunuz nedir?

() Okur-yazar değil () Okur-yazar () İlkokul mezunu () Ortaokul mezunu

() Lise mezunu () Üniversite mezunu () Lisansüstü mezunu

6-)Türkçe'den başka bildiğiniz diller nelerdir? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

Rusça İngilizce Almanca Fransızca Diğer

7-) Göç öncesi ve sonrası mesleğiniz birbirinden farklı mıdır?

Evet Hayır

8-) Evet ise göç öncesi mesleğiniz nedir?

İşsiz Memur İşçi Çiftçi Esnaf Ev hanımı Diğer.....

9-) Göç sonrası mesleğiniz nedir?

İşsiz Memur İşçi Çiftçi Esnaf Ev hanımı Diğer.....

10-) Aylık geliriniz ne kadardır?

Gelirim yok 250-500 TL 501-750 TL 751-1.250 TL 1.251-2.000 TL
 2.001 TL ve üzeri.

11-)Kendinizi nasıl tanımladığınızı size uygun seçenekle belirtiniz?(Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

- Türk olarak tanımlıyorum.
 Müslüman olarak tanımlıyorum.
 Ahıska Türkü olarak tanımlıyorum.
 Müslüman Türk olarak tanımlıyorum.
 Bu tür tanımlamalara gerek duymuyorum.
.....olarak tanımlıyorum.

BÖLÜM II

AHISKA TÜRKLERİ VE GÖÇ İLİŞKİSİ:

1-) Eski Sovyet kimliğinizde belirtilen milliyet:

.....

2-) Türkiye'ye kaç yılında göç ettiniz?

3-) Türkiye'ye nereden göç ettiniz?

Ülke (.....) Şehir (.....)

4-) Türkiye'ye göç ettikten sonraki ilk yerleşim yeriniz?.....

5-) Kaç yıldır *bulduğunuz şehirde* yaşıyorsunuz?

6-) Türkiye'ye nasıl göç ettiniz?

- Daha önce gelen aile bireylerime katıldım
- Eğitim amaçlı geldim
- Akraba vasıtasıyla geldim
- Tanıdık vasıtasıyla geldim
- Türkiye tarafından ve kanunla getirildim
- Diğer

7-)Türkiye'ye en önemli gelişmedeniniz nedir? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

- Ekonomik imkansızlık
- Güvenlik kaygısı
- Siyasi-idari baskılar
- Kültürel-toplumsal baskılar
- Dini baskılar
- Akraba ve tanıdık tavsiyesi
- Türkiye'nin anavatan olduğu algısı (anavatana dönüş)
- Diğer

8-) Size göre aşağıdakilerden hangisi vatandan sürgün edilme sebebidir?

- () Müslüman kültür ve geleneğine sahip olmak/yaşatmak
() Türk kültür ve geleneğine sahip olmak/yaşatmak
() Sınırdaki Türk Toplumuna güvenmemek
() Sınırdaki Türk Toplumunu asimile etmek
() Sınırdaki Müslüman - Türk Toplumuna güvenmemek
() Diğer

9-) Türkiye’de kamusal hayatta aşağıda belirtilen sorunlarla karşılaşma sıklığınızı, verilen ölçekle bağlantılı olarak değerlendiriniz:

1=Neredeyse hiç / 2=Nadiren/ 3=Orta düzeyde
4=Çoğunlukla / 5=Her zaman

	1	2	3	4	5
Türkçeyi iyi konuşamamak	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Kültürel değerlerle ilgili sorunlar	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
İdari sorunlar (Bürokratik işlemler, belgeler, izinler vs.)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Çalışma hayatına ilişkin sorunlar	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Ekonomik sıkıntılar ve yoksulluk	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Dini hayata ilişkin sorunlar	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Diğer (belirtiniz).....	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

10-) Siyasal yaşama katılımı ile ilgili sorunlar nelerdir?

.....
.....

11-) Hangi dine mensupsunuz? (Cevaplamak zorunda değilsiniz).....

12) Karşılaştığınız sorunların çözümü için aşağıda verilen kişi veya kurumlardan hangi sıklıkla yardım alıyorsunuz?

1=Neredeyse hiç / 2=Nadiren/ 3=Orta düzeyde
4=Çoğunlukla / 5=Her zaman

	1	2	3	4	5
Ailem	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Akrabalarım/yakınlarım	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Göçmen arkadaşlarım	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Yereldeki arkadaşlar	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Merkezi geldiğim ülkede olan STK'lar (dernek ve vakıfları)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Türkiye'deki STK'lar (dernek ve vakıflar)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Hemşehri dernekleri	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Göçmen dernekleri	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Konsolosluklar	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Kamu Kurum ve Kuruluşları	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Dini kurumlar	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
Diğer (Lütfen belirtiniz).....	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

13-) Bundan sonraki yaşamınızı hangi ülkede sürdürmek istersiniz?

- () Gürcistan () Rusya () ABD () Türkiye () Kazakistan () Özbekistan
() Kırgızistan () Azerbaycan () Diğer.....

14-) Gürcistan izin verirse Ahıska'ya geri döner misiniz?

- () Mutlaka dönerim () Akrabalarım-tanıdıklarım dönerse ben de dönerim
() Geri dönmem () Kararsızım
() Garantörlük şartıyla dönerim

15-) 14. soruya *Garantörlük Şartıyla Dönerim* cevabını verdiyseniz hangi siyasi aktörlerin garantörlüğünü tercih edersiniz?

Türkiye Rusya Gürcistan ABD AB Diğer (Lütfen belirtiniz).....

16-) Türkiye dışında yaşayan Ahıska Türklerinin halen çözilemeyen sorunları nelerdir? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

İnsan hakları ihlali Yabancı Düşmanlığı Türk kimliğinin reddi Eğitim Siyasete katılım İşsizlik Diğer (Lütfen belirtiniz).....

17-) Türkiye’de yaşadığınız yerde yerel halkın size bakış açısı nasıl?

Çok iyi İyi Orta Kötü Çok Kötü

18-) Komşularınızla olan ilişkilerinizi değerlendiriniz.

Çok iyi İyi Orta Kötü Çok Kötü

19-)Türkiye’ye gelmiş olmaktan ve burada yaşamaktan memnun musunuz?

Oldukça memnunum Memnunum Kararsızım Memnun değilim Hiçmemnun değilim.

BÖLÜM III

TÜRKİYE’NİN AHISKA TÜRKLERİNE YÖNELİK GÖÇ YÖNETİMİ

STRATEJİSİ:

1-) Türk vatandaşı mısınız?

Evet Hayır

2-) 1.soruya cevabınız hayır ise Türk vatandaşı olmak istiyor musunuz?

Evet Hayır

3-) Türk vatandaşı olmak için talepte bulundunuz mu?

Evet Hayır

4-) Vatandaşlık statünüz aşağıdakilerden hangisine/lerine uygundur?

T.C. vatandaşı (kaç yıldır?.....)

Çifte vatandaş (ülkeleri belirtiniz):

Vatansız

Diğer (Lütfen belirtiniz)

5-) Vatandaşlık talebinde güçlüklerle (yasal/idari vb.) karşılaşıyor musunuz?

Cevabınız evet ise örnek verebilir misiniz?

Evet

Hayır

6-) Sizce Türkiye Ahıskalılarına neden sahip çıkıyor?

Müslüman oldukları için

Türk Soylu oldukları için

Tarihte Türkiye'nin bir parçası olduğu için

Gürcistan-Ahıska'ya tekrar yerleştirmek için

Bulduğumuz ülkelerde Türk geleneğini sürdürmek için

Bulduğumuz ülkelerle ticari-iktisadi-siyasi-kültürel vs. konularda istifade etmek için

Diğer (Lütfen belirtiniz)

7-) Türkiye'ye ilk geldiğinizde barınmanızı nasıl sağladınız?

Devlet tarafından tahsis edilen evde Kendi imkanlarımla bulduğum evde

Yakınlarımızın/akrabalarımızın yanında Diğer (Lütfen belirtiniz)

.....

8-) Bulduğunuz idari birimde hangi yerel hizmetlere erişemiyorsunuz?

Neden?

.....

.....

.....

9-) Hükümetin Ahıska'ya geri dönmenizle ilgili siyasi desteğini derecelendiriniz?

Destek vermiyor Az destek veriyor Kararsızım Destek veriyor

Çok destek veriyor

10-) Destek veriyorsa siyasi sonuçları alınmakta mıdır? Cevabınız evet ise sizce bu sonuçlar nelerdir?

Evet

.....

Hayır

11-) Sizce Gürcistan, Ahıska Türklerini mutlaka vatandaşlığa kabul etmeli midir?

Evet Hayır

12-) Haklarınızı savunmak için bu amaçla kurulmuş herhangi bir derneğe vb. STK'ya üye misiniz? Cevabınız evet ise hangisi belirtiniz.

Evet Hayır

13-) Ahıska Dernekleri dışındaki derneklerin dernek faaliyetlerinize bakış açısı nasıl?

Çok olumlu Olumlu Kararsızım Olumsuz Çok Olumsuz

EK 2: 10 Adet Mülakat Formu (23 sayfa)

MÜLAKAT I:

Tarih: 11-03-2017

Yer: İstanbul

Katılımcı: Fatima Hanım

Doğum Yılı: 1995 (Rusya)

1-Etnik kökeniniz hakkında bilgiye sahip misiniz? Anlatınız.

Çocukluğum Rusya'da geçti, o nedenle ne kadar anavatanımda olsam da Türkiye'de kendimi hala yabancı gibi hissediyorum. Sanki ABD'ye ya da başka bir ülkeye eğitime gitmiş gibiyim. Ailemle Rusya'nın Kafkasya Bölgesinde bulunan Kabardino-Balkarya Cumhuriyeti'nde yaşıyorduk. Yaşadığım bölgede ağırlıklı olarak Ahıskalılar yaşıyor.

Rusya'da yaşadığımız süre zarfında birbirimizi kaybetmemek adına Ahıskalılarla hiç ayrılmadık, birleşmiş gibiyiz. Almanya'daki gurbetçilerin bir mahallede birlikte yaşamaları gibi... Bir kardeşim var, Bursa'da yaşıyor. Evlendi geldi.

Ahıska Bölgesi'nde yaşarken farklı bir köyden bile kız alıp verme olmazmış. Ahıskalı aileler bu konuda çok titizdirler. Annem ve babam aynı köydendi. Ahıska'da yaşarken ailelerimiz, büyüklerimiz Gürcülerle bile evlenmemişler. Fakat artık günümüzde istisnalar var.

Aşırı milliyetçiyim. Rusya'da da okulda Ruslarla iç içe olmak zorunda kaldık ve orada da sorunlar yaşadım. Evde hiç kimse bana bu konuda bir baskı yapmadı. Anneme biz neyiz diye sorduğum zaman 'temiz Türküm' derdi. Osmanlı'yı atamız olarak görüyoruz, ailemde de o aidiyet duygusu var. Ahıska Türkü öğrencilerin genelinde aynı bilincin olmadığını söyleyebilirim. Hepsi kendini Ahıska Türkü olarak ifade ediyorlar.

Mesket Türkü ifadesi, Rusya'da resmi olarak daha sık kullanılıyor. Ben Müslümanlaşmış Gürcüler olduğumuz teorisine inanmıyorum ancak Gürcistan'da yaşayan akrabalarımda öyle bir algı var. Ben bu algının baskıdan olduğunu düşünüyorum.

Şu an Gürcistan'da yaşayan anneannemin akrabaları var. Gürcistan'a yerleşeli 10 sene oldu. Onlar, Ermenilerin baskısı altında oldukları için onlardan etkilenecek bizim aslında Gürcü olduğumuzu savunuyorlar.

Geçmişimi daha çok anneannemden dinledim. Anne tarafım Özbekistan'dan - 1989 yılında yaşanan olaylardan önce dedemin işi dolayısıyla- Kafkasya'ya göç etmişler. Babaannem ise sanırım Fergana olaylarından sonra Rusya'ya göç etmiş.

2-Türkiye'ye geliş sürecinizi anlatınız (ne zaman, nereden, nasıl, ne amaçla, kimle)?

Teyzemler ve kuzenlerim İstanbul'dalar. Burada okuyan kuzenlerim var. Ben onların ardından onların tavsiyeleri ile üniversite okumak için burs alarak Türkiye'ye geldim. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde 2.sınıf öğrencisiyim. 3 senedir Türkiye'deyim (İstanbul'da).

Ailem halen Rusya'da yaşıyor. Benden sonra ailemden gelen olmadı. Türkiye'deki eğitim imkanlarını kendim araştırdım, buldum ve geldim. ABD, Rusya ve Özbekistan'da yaşayan akrabalarım var, görüşüyoruz.

3-Göç öncesine kıyasla hayatınızda neler değişti?

Burada okula başladıktan sonra girdiğimiz ortamlarda 'biz farklıyız' dediğimiz ortamlar oldu. Anavatanımda daha rahat olacağımı düşündüm. Bana Ruslara yaklaştıkları gibi yaklaştıklarını görünce hayal kırıklığına uğradım.

4-Türkiye'deki koşullardan memnun musunuz (memnun olunan/olunmayan alanlar neler)?

Dinini değiştiren tanıyorum ama çok nadir. Ahıska Türkleri arasında Rusya'da sonradan Hıristiyan olanlar olduğunu duydum. Bu, milletine ihanetmiş gibi düşünülüyor, diğer dinlerde de olduğu gibi.

Eğitimimi tamamladıktan sonra geri dönmek konusunda henüz bir fikrim yok. Öncelikle eğitimimi bitirmem ve öyle gözden geçirmem gerekiyor. Aşırı milliyetçiyim, Rusya'da yaşadığımız sorunlardan sonra Türkiye'ye gelince de bazı sorunlar yaşadım. Türk değil, Rus gibi (Rusya'dan gelen bir yabancı olarak) algılandık ancak zamanla bu sorunları aştık.

İlk geldiğimizde her gelene tarihimizi anlatıyorduk. '*Siz yine de bizden değilsiniz ama Türk'sünüz*' diyordu arkadaşlarımız. Osmanlı tarihi derslerinde

Ahıska ile ilgili bir şey anlatılıp anlatılmadığını sorduğumuzda ise ‘*Bilmiyoruz, duymadık*’ diyorlardı.

Rusya’da okuduğum okulda daha çok Kazakistan’dan göç eden Ruslar vardı. Onlar diğerlerine göre daha fazla milliyetçilik yapıyorlardı. Ben ilkokulu normal bir okulda okudum, daha sonra daha zeki öğrencilerin okuduğu bir okulda okudum.

5-Türkiye’deki koşulların daha iyi olması için neler yapılabilir (kişisel olarak/idarimekanizmalardan/sivil toplum örgütlerinden beklentileriniz vs.)?

Dernek (DATÜB), ilk geldiğimizde adaptasyon sürecinde bize yardımcı oldu. DATÜB kurulduktan sonra Ahıska Türkleri tanındı. Şu anki faaliyetleri bence çok önemlidir.

Ahıska Türkleri adına yürüttüğü politikaları internette araştırdım, takip ediyorum. Ahıska Türkleri adına faydalı faaliyet yürütüyorlar. DATÜB sayesinde Ahıska Türkleri sorunu, Avrupa Konseyi’nde dile getirildi. Bir yerlere ulaşıldı. Hiçbir siyasi bize güven vermiyor.

6-Görüş ve önerileriniz.

Soyadı Ahıskalı olan bir akademisyen bize bilgisizce yaklaşarak ‘Siz Ahıska’dan gelmişsiniz değil mi?’ diye sordu. Buna çok şaşırdım. Akademisyenler ve genel olarak Türk halkı malesef Ahıska Türkleri hakkında oldukça az bilgi sahibi.

Vatandaşlık konusunda istenen çok fazla evrak var. Bunların vatandaş olacak kişileri tanımak için devlete lazım olan şeyler olduğunu biliyorum ancak belgeler çok eski ve kaybolmuş olabilir. Ülkeden ülkeye göç edildiği için göç sırasında belgeler dağılmış, hangi ülkeden hangi makamdan alacağım belgeleri? Ahıska Türkü olduğunu kanıtlama zorluğu mevcut.

Ahıska bizim için çok önemli, Türkiye için de öyle. Ancak Ahıska için bir şeyler yapabilmem için öncelikle kendimi geliştirmem lazım. Önemli yerlere geldikten sonra Ahıska için bir şeyler yapmak isterim.

MÜLAKAT II:

Tarih: 11-03-2017

Yer: İstanbul

Katılımcı: Tahmina Hanım

Doğum Yılı: 1996 (Kazakistan)

1-Etnik kökeniniz hakkında bilgiye sahip misiniz? Anlatınız.

Kazakistan'dan geliyorum, ailem Ahıska'dan direkt oraya göç etmiş ve orada kalmış. Ben, Kazakistan'da eğitim gördüm. Çocukluğumdan bu yana merak ediyordum kendi anavatanımda nasıl yaşardık nasıl eğitim alırdık vs. Buraya bu istekle geldim.

Ailemle herhangi bir yönlendirme ya da baskı olmadı. Kendimizi zaten Türk olarak görüyorduk. Osmanlı'yı atamız olarak görüyoruz. Kazakistan'da tarih dersi alırken Osmanlı tarihine gelindiğinde gururum kabarırdı. Osmanlı Türküyüz. Osmanlıya aidiyet hissediyorum. Hem Kazak hem Rus okulları vardı. Ben Rus okulunda okudum. Kazakça biliyorum.

Kazakistan Almatı'da kuzenlerim yaşıyor, Rusça konuşuyorlar. Yeni nesil, Ahıska dilini artık kullanmıyor; hatta bilmiyor. Ancak Çimkent Bölgesi'nde yaşayan Ahıska Türkleri, Ahıska dilini halen kullanıyor.

Mesket Türkü ifadesi bizim için başka bir anlam ifade etmiyor. Sadece o bölgenin ifadesi, Türkçe olarak Ahıska Türkü deniliyor. Ailem direkt Ahıska'dan Kazakistan'a göç etmiş.

2-Türkiye'ye geliş sürecinizi anlatınız (ne zaman, nereden, nasıl, ne amaçla, kimle)?

Türkiye'de herhangi bir akrabam yok. Eğitim amaçlı geldim. Bireysel bir çaba sonucu Türkiye'ye geldim. Kazakistan'da İlyas hoca ile görüşerek bu burslardan haberim oldu. Türkiye burslarını araştırdım.

Ailemden buraya okumaya gelen kimse yoktu, ancak benden sonra benden etkilenip gelenler oldu. Tavsiye ettim, Konya'da-Antalya'da şu an okuyanlar var.

Rusya'daki kadar olmasa da Kazakistan'da da bizlere ve Türklere karşı ayrımcılık var. Ancak özellikle Türklere karşı değil, yabancıların tümüne karşı aynı durum söz konusu.

3-Göç öncesine kıyasla hayatınızda neler değişti?

Türkiye'de okumak istiyordum, başardım. Eğitim ve yakın arkadaş ortamımdan memnunum. Kazakistan'daki akrabalarıma da tavsiye ediyorum. Burası da vatanım.

4-Türkiye'deki koşullardan memnun musunuz (memnun olunan/olunmayan alanlar neler)?

Ahıska Türkleri arasında hiç Hıristiyan duymadım. O yüzden burada dini açıdan bir sıkıntı yaşamıyoruz. Şuan için Türkiye'de yaşamaktan memnunum.

5-Türkiye'deki koşulların daha iyi olması için neler yapılabilir (kişisel olarak/idarimekanizmalardan/sivil toplum örgütlerinden beklentileriniz vs.)?

DATÜB sayesinde Avrupa Konseyi'nde bir şeye ulaşıldı.

6-Görüş ve önerileriniz.

*Ahıska'yı Türkiye topraklarına yeniden dahil etmeliyiz. Çiğnenmiş olan haklarımızı geri almalıyız. Bu, şuan Ahıska'ya geri dönmekten daha önemli bizim için.

*Yabancı kontenjanından değil de akraba topluluklara ayrı bir kategoride daha fazla sayıda kontenjan açılmasını talep ediyorum.

*Hiçbir siyasi kişiye ya da partiye güvenmiyorum.

MÜLAKAT III:

Tarih: 18.06.2017

Yer: İzmir

Katılımcı: Ramziya Hanım

Doğum Yılı: 1965 (Kazakistan)

1-Etnik kökeniniz hakkında bilgiye sahip misiniz? Anlatınız.

Kendimi Türk olarak hissediyor ve öyle adlandırıyorum. Zaten Kazakistan kimliklerimizde Ahıska Türkü değil, direkt Türk olduğumuz yazıyor. Fakat şöyle bir şey var, sürgün sırasında Türkler öldürülüyormuş, bunu önlemek için bazı insanları Azeri olarak kayıt altına aldılar. Yani asıl kimliğimizi gizlemek zorunda kaldık. Mesela şu an benim kimliğimde Azeri olduğum yazıyor, çünkü annem ve babam da Azeri olarak nüfus kütüğüne kaydedilmişler. Ben ise çocuklarım olduktan sonra onları Türk olarak kaydettirdim. Şu an öyle komik bir durum var; kimliğime göre ben Azeriyken, çocuklarım Türk olarak geçiyor, ayrıca soy ismim de Gürcüce ki Gürcülerle hiç alakamız yok. Kısa komik bir şey anlatmadan geçemeyeceğim. Kızım bana diyor ki anne bak, soy ismin Gürcüce, kimlikte Azerisin, aslında Ahıska Türküsün, Rusça konuşuyorsun ve Kazakistan'da yaşıyorsun. Sen kimsin, nesin? Öyle trajikomik durumlar da yaşıyoruz. Ahıska'ya dönmeyi düşünmüyorum, oraya hiç gitmedim. Bilindiği gibi orası gelişmemiş bir bölge, orada çocuklarımın geleceği için fazla imkân yok. Ayrıca oranın da yabancısıyız, çünkü başka ülkede doğup başka kültürde büyüdük.

2-Türkiye'ye geliş sürecinizi anlatınız (ne zaman, nereden, nasıl, ne amaçla, kimle?)

Annem daha 9 yaşındayken, babam ise 11 yaşındayken aileleriyle birlikte Ahıska'nın Aspinza bölgesinden Kazakistan'a sürgün edildiler. Dolayısıyla ben ve kardeşlerim Kazakistan'da doğduk ve büyüdük. Kızım İzmir'de burs kazanıp üniversite okudu, şu an mezun oldu. Kızım İzmir'e yerleşme sürecinde, ben de yakın zamanda kızımın yanına taşınmayı düşünüyorum. Türkiye'yi ise tarihi vatanım olarak görüyorum.

3-Göç öncesine kıyasla hayatınızda neler değişti?

Ahıska'yı annemin anlattıklarından biliyorum. Annemin babası orada okul müdürüymüş, fakat annem henüz 9 yaşındayken sürgün edildiği için sadece

ilkokul 3'e kadar okuyabilmiş. Kazakistan'a geldikleri zaman buradaki Kazak ailelerine sığınmışlar. Genellikle tarım işlerinde çalışmışlar ve her türlü hayvan bakımıyla uğraşmışlar. O zamanlarda eğitimle pek ilgilenememişler.

4-Türkiye'deki koşullardan memnun musunuz (memnun olunan/olunmayan alanlar neler)?

Türkiye'yi hep ziyaret etmek istemişimdir. Kızım İzmir'de üniversite kazanınca çok mutlu oldum. Şu an ise kızımınla birlikte Türkiye'ye yerleşmek istiyoruz ve bunun için uğraşyoruz. Şu ana kadar şahsen Türkiye'ye gidemedim ama Türk kültürüne özlem duyup, Türk kanallarını, filmlerini ve programlarını izliyoruz. İleride Türk vatandaşlığını alıp, İzmir'e yerleşmek istiyoruz.

5-Türkiye'deki koşulların daha iyi olması için neler yapılabilir (kişisel/devletten beklentileriniz/sivil toplum örgütlerinden beklentileriniz vs.)?

Türkiye, Ahıska Türkleri için vatandaşlık almakta kolaylık sağlarsa çok iyi olur. Şu an vatandaşlık almak çok zor. Türkiye'deki terör olayları bizi çok üzüyor fakat diğer acılardan Türkiye bize güven veriyor. Bazı tanıdıklarımız ve komşularımız Türkiye'ye göç etti fakat kısa bir süre sonra geri döndüler. Bazıları adapte olamadılar, büyük bir kısım ise meslek sahibi olmadığı için geçinemediler. Çoğu Türkiye'yi araştırmadan, bilgi sahibi olmadan gidiyor, o yüzden oraya geldikleri zaman birçok sorunla karşı karşıya kalıyorlar.

6-Görüş ve önerileriniz.

Türkiye, şimdiye kadar binlerce Ahıskalı'ya destek oldu, farklı yardımlarda bulundu. Bunu biz de biliyoruz ve takip ediyoruz. Yakın zamanda Ukrayna'nın savaş bölgelerinden yüzlerce aile Türkiye'ye yerleştirildi. Bilindiği gibi şu an Türkiye'de ikamet eden Ahıskalıların çalışma hakları yoktur. Sadece oturma izinleri var. Bu yanlış bir durum bence. Çünkü insanlar bu sefer kayıt dışı işlerde ve asgari ücretle çalışmak zorunda kalıyorlar. Bu durum da düzeltilirse harika olur. Çünkü biz de Türkiye'ye yerleşmek için uğraşmaktayız. Kendimizi daha çok oraya ait görüyorum.

MÜLAKAT IV:

Tarih:12-05-2017

Yer: Antalya

Katılımcı: Kerim Bey

Doğum Yılı: 1940 (Gürcistan)

1-Etnik kökeniniz hakkında bilgiye sahip misiniz? Anlatınız.

Gürcistan Sovyet'inde dünyaya geldim, büyüdüm ama biz ne Gürcüyüz ne Rus'uz. Biz saf Türk'üz. Soyadım Osmanov'du. Ruslar bizlere öyle soy isimleri verdiler ki Türk olduğumuz anlaşılmasın. Ancak ben Türkiye'ye geldikten sonra soy ismimi Osmanlı olarak değiştirdim. Osmanlı, Osmanov'a benziyordu. Pek çok Ahıska Türkü de aynısını yaptı.

Ahıska Türkü'yüm, Aspinza şehrinin Hırtız kasabasında doğdum. Benim doğduğum kasaba ve köylerinde Müslüman Ahıska Türkleri yaşırdı. Bizler kendi insanımızla çok iyi geçinirdik. Maalesef Ahıska, şuan Gürcistan toprakları içerisinde. Oralarda Ahıska Türkü kalmamıştır.

Bize Osmanlı Türkü diyenler oluyor. Ben bunu kabul etmiyorum (yanındaki - kendisi gibi Ahıska Türkü olan ancak Osmanlı Türkü değiliz ifadesine tepki gösteren- biriyle münakaşa ederek onun sözlerini bastırdı ve oradan uzaklaştırdı). Osmanlı Türkü diye bir şey yoktur. Yalnızca Türk vardır. Ahıska, vatanımızdır ama Türkiye, anavatanımızdır. Burada Türk bayrağı altında yaşıyoruz.

2-Türkiye'ye geliş sürecinizi anlatınız (ne zaman, nereden, nasıl, ne amaçla, kimle)?

Biz ailemle Ahıska'dan Kazakistan'a göç etmiştik. Kazakistan'da iyi okullarda okudum, yüksek ihtisasımı yaptım, öğretmen oldum. Rusçam, çoğu Ahıska Türkü gibi iyiydi. Ama Türkiye'de, anavatanımda daha iyi yaşayacağımı, daha iyi para kazanacağımı biliyordum. Çok fazla dil biliyordum.

Doktora eğitimi için Türkiye'ye geldim. Eğitim amaçlı geldiğim için gelirken büyük sorunlar yaşamadım ancak aylarca bekledim ve 1995 yılının son günlerinde Türkiye'ye gelebildim. Hatta 31 Aralık 1995 tarihinde Türkiye'deydim ve yeni yıla Türkiye'de, ailem olmadan girdim. 1996 yılına Türkiye'de gözlerimi açtım.

3-Göç öncesine kıyasla hayatınızda neler değişti?

Göçün ilk zamanlarında hayat çok zordu. Eşim, çocuklarım yanımda yoktu. Onlar benimle birlikte Türkiye'ye gelemediler. Gelişleri için izin almak, benimkisi kadar kolay olmadı.

Göç sonrası Türkiye'de kendimi Kazakistan'dakinden daha fazla vatanımda gibi hissettim. Benim gibi gelen çok fazla Ahıska Türkü vardı. Önce İstanbul'da yaşadım. 2001 yılında iş dolayısıyla Antalya'ya göç ettim. Burada Rusça öğretmenliği yaptım, Akdeniz Üniversitesi'nde Rusça derslerine girdim. Yakın zamana kadar girmeye devam ediyordum.

4-Türkiye'deki koşullardan memnun musunuz (memnun olunan/olunmayan alanlar neler)?

Türkiye'de olduğum için mutluyum, ailem de yanımda. Öldüğümde Türkiye'de gömüleceğim. Bizim dışımızdaki Ahıska Türkleri hala ikamet ile ilgili sorunlar yaşamaya devam ediyor. Vatandaşlık alabilmek, hala çok güç, çok uğraştırıyorlar.

Kendi sosyal güvencem yok. Oğlumun sigortasından faydalanabiliyorum. Ailem ilk geldiklerinde, çocuklarımı buradaki okullara kaydettiremedim. Eğitim hizmetinden geç faydalanabildik.

Gürcistan'a dönmek istemeyiz. Çünkü onlar ancak dinimizi ve dilimizi değiştirirsek bizi kabul ederler. Biz de bunu asla yapmayız.

5-Türkiye'deki koşulların daha iyi olması için neler yapılabilir (kişisel olarak/idari mekanizmalardan/sivil toplum örgütlerinden beklentileriniz vs.)?

Devletin dili ve dini aynı olan, kendisi de Türk olan Ahıska Türklerine her alanda kolaylık sağlaması gerekiyor. İkamet izinleri ve vatandaş olma şartları kolaylaştırılmalı.

Kazakistan ve Türkiye vatandaşımı ancak Kazakistan, çifte vatandaşlığı kabul etmiyor. Kazakistan yasalarına göre bu mümkün değil. Kazakistan kabul etse, Ahıska Türkleri belki de bu kadar zorluklar yaşamayacaklar.

Antalya'da dernek başkanıydım, sonra görevi bıraktım. Ancak hala dernek işleriyle uğraşırım. Ahıska Türkleri Federasyonu'na üyeyim (şuan Antalya bölgesinde aktif olan Akdeniz Ahıska Türkleri Birliği'ni kastederek).

6-Görüş ve önerileriniz.

Ahıska Türkleri daha fazla kendi meselesine sahip çıkmalı. Ben, 77 yaşındayım. Antalya'dan kalkıp sempozyuma gittim (11-13 Mayıs tarihleri arasında Erzincan'da yapılan sempozyumu kastederek). Yaşıma bakmadım. Bu tür etkinlikler, hem üniversitelerimizde hem başka yerlerde daha sık düzenlenmeli, daha çok konuşulmalı.



MÜLAKAT V:

Tarih: 23.08.2016

Yer: Antalya

Katılımcı: Bayram Bey

Doğum Yılı: 1980 (Kazakistan)

1-Etnik kökeniniz hakkında bilgiye sahip misiniz? Anlatınız.

Ahıska Türkleri, Türkiye'yi anavatan olarak algırlarlar. Sadece Türkiye'de yaşayanlar için değil, ABD'de yaşayan Ahıska Türkleri için de bu durum böyledir. Şuan ABD'de yaşayan Ahıska Türkleri dahi kendilerine T.C. vatandaşlığı verilmesini, nihai olarak dönecekleri bir ülkenin olmasını temenni ediyorlar. Türkiye, onlar için de anavatandır.

Ancak ABD'de doğup büyüyen genç nesil için Türkiye, Türkçe ve Türk gelenekleri giderek unutulmaktadır. Bu nesil, ABD'de kalmak isteyebilir.

2-Türkiye'ye geliş sürecinizi anlatınız (ne zaman, nereden, nasıl, ne amaçla, kimle)?

Ailem, Özbekistan'dan Kazakistan'a göç etmiş. Ben Kazakistan'da doğdum. Akrabalarım çok farklı ülkelerde yaşıyorlar. Dayım, Rusya Krasnodar'da kaldı. Yakın zamanda vefat etti. Dayım, vatandaşlık alamadan öldü. Onların buldukları bölgeden dışarı çıkmalarını izin verilmezdi. Pasaportları yoktu. O yüzden ben dayımı ziyarete giderdim. Keşke o da Türkiye'ye gelseydi!

Türkiye'ye Kazakistan'dan geldim. Gelirken tüm toprağımızı sattık. Orada satıp elde ettiğimiz para ile burada çok az toprak satın alabildik. O bize garip geldi. Belli bir program çerçevesinde getirilseydik toprağımız olurdu. Ama biz hep paramızı yastık altı yapmaya çalıştık. Aç karnımızı doyurduk. Burası bize pahalı geldi. Paramız bitti, toprak alamadık. Hak sahibi değiliz ki kimin adına toprak alalım. Şuan bu daha kolay artık. Yabancıda olsa insanlar gidip araba, ev, arsa alabiliyor.

Önce Yalova Çınarcık'ta yaşadım; ardından Antalya'ya yerleştim. Ailemden akrabalarımın burada yaşayanlar var. Diğer Ahıska Türkleriyle de iyi geçiniyoruz.

3-Göç öncesine kıyasla hayatınızda neler değişti (topluma uyum konusunda zorluklar yaşadınız mı/yaşıyor musunuz)?

Ahıska Türkleri, çalışkandır. Gittikleri yerlerdeki toprakları ekip biçerler. Hem para kazanırlar hem de topraktan ürün elde ederler. Biz hem çiftçiyiz hem de

Sovyetler Birliği'nde yaşadığımız ÷lkelerde iyi eğitimler aldık. Ancak Türkiye'de mesleklerimizi yapamadık. Pek çok Ahıska Türkünün Antalya'ya göç etmesi de bundandır. Burada en azından turizm sektöründe çalışma imkanları vardır.

Ailemden akrabalarımından da burada yaşayanlar var. Diğer Ahıska Türkleriyle de iyi geçiniyoruz. Dernekte, dışarıda sık sık bir araya geliyoruz.

4-Türkiye'deki koşullardan memnun musunuz (memnun olunan/olunmayan alanlar neler)?

Türkiye'den Gürcistan'a dönen 12 aile oldu. Ahıska'da yaşamak istediler. Biz de Türkiye'de kalmak istedik. Burada olmaktan memnunuz. Ancak vatandaşlık verilmesi konusunda yetersiz kaldığımızı düşünüyoruz. Antalya'daki Ahıska Türklerinin çoğunun vatandaşlığı yok. Sayıları şuan 25 bin civarında. Hala vatandaşlık almak için bekliyorlar.

5-Türkiye'deki koşulların daha iyi olması için neler yapılabilir (kişisel olarak/idari mekanizmalardan-devletten/sivil toplum örgütlerinden beklentileriniz vs.)?

Ben dernekte yönetici olarak aktif şekilde çalışıyorum. 15 Temmuz darbe girişimi sonrası Antalya'daki iki dernek ve bir Ahıska Kültür Merkezi kapatıldı. Diğer dernekler de ticari faaliyetlerde bulunuyorlardı. İnsanların parasını alıp onları vatandaşlık vaadiyle kandırıyorlardı. Kandırmasalar bile başvuru işlemlerini yürütme adı altında onlardan para kazanıyorlardı. Çok şükür bunlardan zararlı olanları kapattık ve tek çatı altında birleştirdik.

Ahıska Türkleri için faydalı işler yapmaya çalışıyoruz, çeşitli anma etkinlikleri düzenleyerek bir araya geliyoruz. Özellikle Bursa ile sürekli iletişim halindeyiz. Devlet bize imkan sunuyor, bizler de kullanmaya çalışıyoruz.

6-Görüş ve önerileriniz.

Sizin çalışmanız gibi çalışmalarını destekliyoruz, bizlerin sesini duyurun.

MÜLAKAT VI:

Tarih: 20.06.2017

Yer: Aydın

Katılımcı: Nerviye Hanım

Doğum Yılı: 1991 (Azerbaycan)

1-Etnik kökeniniz hakkında bilgiye sahip misiniz? Anlatınız.

14 Kasım 1944 yılına kadar dedem ve ailesi şimdiki Gürcistan bölgesi olan Ahıska'nın Xovet köyünde yaşıyorlarmış. Ta ki zalim Stalin'in emri üzerine Ahıska'daki tüm Müslüman halkı hayvan vagonlarına bindirerek sürgün edene kadar... 1944 sürgününden sonra bir de 1989 yılında Fergana'dan sürgün yaşamış ailem. Dedemi 1989 yılında Fergana sürgünü zamanı kaybetmişiz. Nenem, amcalarım, halalarım sürgün yüzünden farklı ülkelere göçmek zorunda kalmışlar. Babam ailesini, küçük kardeşini ve annesini alarak önce Ukrayna'ya oradan Rusya'ya, oradan da Azerbaycan'a göçmüşler. Azerbaycan'a geldikten sonra nenem de vefat etmiş ve babam, küçük kardeşi ve ailesiyle Azerbaycan'da hayata tutunmaya devam etmişler. Bu süreçte başka ülkeye göçen arabaları ağabey ve ablalarından aylarca, bazısından yıllarca haber alamamış. Yıllar sonra göç eden başka insanlara sorarak akrabalarından haber alabilmişler ancak. Hayatı boyunca sürgünlere mecbur bırakılan bir halkız biz, hiçbir zaman seçme hakkımız olmamış. Hep acı yaşamışız ama artık hayatlarımızı en iyi şekilde yaşamak için çaba harcayacağız.

2-Türkiye'ye geliş sürecinizi anlatınız (ne zaman, nereden, nasıl, ne amaçla, kimle).

Türkiye'ye 2013 yılında Eylül ayının ilk haftası lisans eğitimim için Azerbaycan Respublikası'ndan geldim. Aydın şehrinde Adnan Menderes Üniversitesi Ebelik 4. sınıf öğrencisiydim, şimdi mezun oldum. Üniversiteye kayıt için ağabeyimle geldim. Kayıt olduktan sonra ağabeyim beni yurda yerleştirdi ve Azerbaycan'a geri döndü. 4 yıldır Türkiye'deyim ve burada olmaktan mutluluk duyuyorum.

3-Göç öncesine kıyasla hayatınızda neler değişti?

Göç zamanını ben yaşamadım, yani daha doğmamışım ama ailem üç ülkede göçü yaşadı. Maddi manevi çok sıkıntılar yaşamışız, en son geldiğimiz ülke ise Azerbaycan Cumhuriyeti olmuş. Ben Azerbaycan'da doğdum. O seneler

Azerbaycan'da da çok açlık olmuş, halk yemeye ekmek bile bulmakta zorluk yaşıyormuş. Açlıktan ölen hastalar, yeni doğan çocuklar buna örnek, çok kötü günler geçirmiştir. Hayatım boyunca hiç unutmadığım iki şey var; biri ağabeyimin açlıktan 'anne hiç ekmek kırıntısı da mı yok, karnım çok ağrıyor açlıktan' diye ağlaması, ikincisi de dükkanda sertleşmiş ekmekleri ucuz fiyata alıp da annemin ekmekleri ılık suyla ıslatarak üzerine şeker döküp bize yedirmesidir ki açlıktan hasta olmayalım. Bir annenin en büyük acı sınavıdır belki evladının açlıktan gözünün önünde ölmesi. Bu zor günlerden sonra hayatımızda çok şey değişti. Rahat yaşadığımız açlık çekmediğimiz bir ülkede yaşıyoruz, çiftçilikle uğraşıyoruz. Erzağımızı kendimiz üretiyoruz, önceki yıllara göre daha rahat yaşıyoruz. Ailemde maddi sıkıntılardan dolayı benden başka üniversite eğitimi alan olmadı ama ağabeyim ve ablalarım her şeye rağmen lise eğitimini tamamladılar. Şimdi ise herkes kendi hayatını kurdu, çocuk ve eşleriyle birlikte hayatlarını devam ettirmeye çalışıyorlar.

4-Türkiye'deki koşullardan memnun musunuz (memnun olunan/olunmayan alanlar neler)?

Tabi ki yaşadığımız o kadar zorluklardan sonra Türkiye koşulları bize hem rahat hem de daha kolay geliyor ama buna rağmen birçok da haksızlıklar var her ülkede olduğu gibi. Biz Ahıska Türkleri olarak sürgünlerden sonra hangi ülkelerde yaşıyorsak o ülkenin vatandaşlığını taşıyoruz. Buna rağmen eğitim için Türkiye Cumhuriyeti'ne gelmek çok güzel bir şey ama bizi Ahıska Türkü olarak vatandaşlığa alsalar; biz vatanımız olan Türkiye'deki tüm haklardan yararlanabiliriz. Gelecekte hem Türkiye açısından hem de kendi açımızdan güzel başarılarla imza atabiliriz ama ne yazık ki yıllardır Türk olmamıza rağmen Türkiye'den ayrı düşerek yaşıyoruz. Bu ülkede yabancı statüsünde görülüyoruz.

5-Türkiye'deki koşulların daha iyi olması için neler yapılabilir (kişisel olarak/idarimekanizmalardan/sivil toplum örgütlerinden beklentileriniz vs.)?

Bu konudaki görüşlerimi paylaşmak istemiyorum.

6-Görüş ve önerileriniz.

MÜLAKAT VII:

Tarih: 26.08.2016

Yer: Antalya

Katılımcı: Ali Bey

Doğum Yılı: 1970 (Rusya)

1-Etnik kökeniniz hakkında bilgiye sahip misiniz? Anlatınız.

Biz SSCB’de dünyaya geldik. Kaderimiz orada kalmış. Bizim isteğimizle değil, kaderin bir parçasıyız. SSCB deki 180 millet içerisinde kimliğine Türk yazdıran bir tek Ahıska Türkleri olmuştur. Öyle de yetiştik. Evde Rusça konuşmamıza aile büyükleri müsaade etmezdi, Türkçe konuşurduk. Üniversiteye girişlerde kimliğimizde Türk olduğumuz yazdığı için sorun yaşıyorduk. Kimliklerimizde din yazmıyordu, sadece ırk yazıyordu. Türk olarak orada yetiştik.

Türkiye’ye gelince hayal kırıklığına uğradık. Türkiye sınırları dışında Türksün, Türkiye’de ise yabancı oluyorsun. Zaten Türk olduğumuzu ispatlamışız, pasaportta Türk olarak yazıyor zaten. Türk olduğumuzdan dolayı sürgün edildik. Türk olduğumuzu ispat etmemiz isteniyorsa, açıp arşivlere bakabilirler.

Ahıska’nın orada kalmasının sorumlusu biz değiliz. Azı verdiler ki çoğu kalsın. Türkiye’nin çoğu kalsın yani. 70 senedir biz bu sınır anlaşmasının kaderini çekiyoruz. İnşallah ileride bir ilerleme olur, sesimizi toplu bir halde haykırabiliriz. Suriyeliler kardeş oluyor da biz niye kardeş olamıyoruz. Bu da bizim ağırımıza gidiyor.

Anadolu’ya bakıyorsun adetlerimiz birebir aynı. Erzurum’da çok benziyor, Posof’a gidince sanki kendi köyünde gibi hissediyorsun. Büyüklerimize teşekkür ediyoruz. Gelenek göreneklerimizi yaşatmamızı sağladılar.

Bizim okullarımızda Almanlar da vardı ama onlar kendi anadili olan Almancayı bilmiyorlardı. Buna rağmen Almanya, geri dönüş yasasıyla kendi ülkesine onları kabul etti. Türkiye, bizi böyle kabul etmiyor. Ağırımıza gidiyor.

2-Türkiye’ye geliş sürecinizi anlatınız (ne zaman, nereden, nasıl, ne amaçla, kimle)?

Ahıska Türklerinin Türkiye’ye gelişleri 1993 yılı itibariyle oldu. Biz, Kazakistan’dan 1995’de turist olarak geldik. Kazakistan, bize sahip çıktı. Onlardan razı olsun. Topraklarında yaşadık. Ancak Türkiye’ye geldiğimizde hayal kırıklığına

uğradık. Çünkü eve geldik diye düşünürken yabancı muamelesi gördük. Hala daha bu sürüyor.

Türkiye'ye Sovyet pasaportuyla geldim. Ne Kazak ne Türk pasaportumuz vardı. Sovyetler dağıldıktan sonra en son pasaportları basan Kazakistan oldu. Kazakistan bizimkini basana kadar ben Türkiye'ye gelmiştim. Ortada kaldık. Elimde kimlik yok ispatlayacak. 2 sene böyle yaşadım.

Tek bir valizle geldim, hiçbir şeyim yoktu. Türkiye'ye geldiğimizde hamlik yapmadık, inşaatlarda çalıştık. Geçimimizi bir şekilde sağladık, sağlıyoruz. 1999 depremini yaşadık Yalova'da (Çınarcık). Kimseyi kimseden ayırmadık depremde, herkese yardım ettik.

3-Göç öncesine kıyasla hayatınızda neler değişti (topluma uyum konusunda zorluklar yaşadınız mı/yaşıyor musunuz?)

En büyük sıkıntımız vatandaşlık. Buna bağlı olarak sağlık sorunları ve maddi sorunlar yaşıyoruz. Kazakistan çifte vatandaşlığı kabul etmiyor. Çifte vatandaşlık isteriz de maalesef. Ahıska Türkleri olarak Türk vatandaşlığı kazandıktan sonra diğer vatandaşlık kimliğimizi seve seve veririz.

Dil konusunda sıkıntı yaşamıyoruz, insanlarla anlaşabiliyoruz. Geldiğimiz yerde, evlerimiz de işlerimiz de vardı. Sorunsuz değildik. Şuan fakirimiz vardır ama dilencimiz yok. ABD'ye giden 20 bine yakın Ahıska Türkü var. Türkiye'yi hiç görmemelerine rağmen Türkiye'den arsa, daire almaya çalışıyor. Burada akrabaları var. Türkiye'ye yatırım yaparak Türkiye ile bağlarını koparmak istemiyorlar.

4-Türkiye'deki koşullardan memnun musunuz (memnun olunan/olunmayan alanlar neler)?

Sistemde sorun yaşıyoruz ama dilde sorun yaşamıyoruz. Gelenek ve göreneklerimiz aynı. Bunun meyvelerini yiyoruz. Anlaşabiliyoruz insanlarla, sıkıntı yaşamıyoruz. Diyaliz hastası bir arkadaşımız, hastane masrafları vs çok fazla olduğu için sıkıntı çekiyor çünkü vatandaş değil. Böbrek çıktı ama vatandaş olmadığınız için veremiyoruz diyorlar. Sıkıntıda olan insanımız çok fazla (sağlık). Vatana geliyor ama zorluklarla karşılaşılıyor. Bu zorlukları, yukarıya iletmiyoruz. Bazı yerde bağlantılarımız bazı yerlerde insanımız yeterli olamıyor. Gençlerimiz hangi okulda olursa olsunlar, tüm öğretmenleri onlardan memnun. Biz de gençlerimizden memnunuz, saygılı ve sevgililer.

Milletimiz yeni sisteme adapte olmakta zorluk çekiyor. Devletimizin de sorunlar var ancak biz de bu devletin bir parçasıyız. Yurtdışındayken biz bu devleti temsil ediyorduk. Oradayken ne zaman bir Türk misafirimiz gelse, onu hoş karşıladık.

Türkiye’de resmi makamlar tarafından yabancı olarak görülmemize rağmen kırılmıyoruz küsmüyoruz. İnsanlarla anlaşıyoruz, sorun yaşamıyoruz. Göç edilen ülkedeki sosyal haklarımızdan vazgeçiyoruz. Ama gurbetçilere, Balkan göçmenlere, dış Türklere tanınan borçlanarak emekli olma hakkı, Ahıska Türklerine tanınmıyor. Yurtdışında çalışılan günleri, emeklilikten saymıyorlar. Parasını ödeyelim, borçlanalım diyoruz onu da kabul etmiyor devlet.

Hatta Türkiye’ye gelmeden de bulunduğumuz ülkelerde yaşarken vatandaşlık alabilmeliyiz. Arşivlerde, kimlikte her yerde Türk olduğumuzun kanıtı var nasılsa. Dünyada 600 bin Ahıska Türkü ya var ya yok. O kadar bile yok. Hepimizi vatandaşlığa alsa sorun olmaz. Burada şuan 3 milyon Suriyeliden bahsediyoruz. Bu kardeşleriniz hazır meslek sahibi, okumuş etmiş neden bizi almıyorsun? Ahıskalıyı İzmir’e buraya getirip yerleştirirsen sorun yaşarsın ama Posof’a Ardahan’a yerleştirirsen hiçbir sorun yaşamazsın.

5-Türkiye’deki koşulların daha iyi olması için neler yapılabilir (kişisel olarak/idari mekanizmalardan-devletten/sivil toplum örgütlerinden beklentileriniz vs.)?

Gençlerimize güveniyoruz. Üniversitelerde okuyan, bizimle ilgili etkinlikler düzenleyen gençlerimiz ve topluluklarımız var. Türkiye’ye gelişler hala devam ediyor. Gelmek isteyenler var çünkü aileler bölünüyor. Aile bireylerinin hepsi birden gelemiyor. Vatandaşlık ve çalışma izinleri kolaylaştırılmalı. Türkiye’ye gelirse nasıl geçineceğiz sorusu var. Orada en azından bağı bahçesi var, geçinebiliyor. Bütün sosyal hakları orada kalıyor.

Göç İdareleri, valimiz bize yardım etmeye çalışıyor ama onlar da kısıtlı. Bazı şeyleri onlar da aşamıyor. Sadece üzülüyor.

Aslında halen yürürlükte olan bir kanun var (3835 sayılı kanun) ama uygulanamıyor. O kanun uygulansa tüm sıkıntılarımız ortadan kalkar. Son olarak 20 bin kişiye vatandaşlık verilmesi gündemdeydi darbe girişimi oldu. Evraklar da konu da OHAL’den dolayı rafa kaldırıldı. Ülkede sürekli bir şeyler oluyor.

Rusya ile uçak olayından sonra Ahıska Türklerinin %70'i işsiz kaldı. Turizmde çalışıyordu pek çoğu. Şuan arayış içinde olan Ahıska Türkleri, farklı sektörlerde iş arıyorlar. Meydanlarda millete huzursuzluk çıkarmıyor insanımız. Gidin her yere sorun Ahıska Türkleri asayiş açısından en sorunsuz insanlardır. Kaçakçılık, tarikatçılık, vurma kırma bizlerde yoktur. Devlet bize yüzünü dönerse seviniriz, dönmezse bayrağa bakar yine seviniriz.

6-Görüş ve önerileriniz.

Çalışma sonuçlarının yayınlanmasını ve sesimizin duyurulmasını istiyoruz. Sizler buna katkı yapıyorsunuz o yüzden size de teşekkür ederiz. 1999 depremini de biz Türkiye'de yaşadık. O günleri de atlattık. Ama insanımızı ayırt etmeksizin yardım ettik o kötü süreçte.

Başlangıçta pek çok farklı Ahıska Türkleri vardı. Herkes farklı şekilde söyler ama temel sıkıntılar aynıdır. Zamanla dernek sayıları azaldı. Ortak değerlerimiz olsun ki tek sesli olarak dertlerimizi yukarıya iletelim. Farklı şehirlerde yaşayan Ahıska Türkleri mutlaka birbirinin akrabası ya da tanıdığı çıkar. Birbirlerinden farklı şeyler söylemezler. Bu nedenle Denizli, Uşak nerede olursa olsun Ahıska Türkleri, aynı şeyleri söyleyeceklerdir.

ABD'ye göç sürecinde etkili olan Amerika'daki Ermeni lobisidir. Çünkü böylece Ahıska'ya geri dönmelerinin önüne geçilmiş ve Ahıska'da yaşayan Ermeniler lehine bir politika güdülmüştür. Zaman gelecek Ahıska toprakları da bizim olacak. Gürcistan'a dönmek istemeyenlerin bir sebebi de Gürcüce bilen Ahıska Türklerinin olmamasıdır.

Başka dinden kız almayız. Alırsak onu da Türk yaparız. Başka dine başka millete kız vermeyiz. Türk ve Müslümanız.

MÜLAKAT VIII:

Tarih: 26.08.2016

Yer: Antalya

Katılımcı: Ad-Soyad: Sevilya Hanım

Doğum Yılı: 1995 (Kazakistan)

1-Etnik kökeniniz hakkında bilgiye sahip misiniz? Anlatınız.

Türk ve Müslümanız. Ancak Gürcistan'da özellikle Kutaisi'de yaşayan Ahıska Türkleri Gürcü kimliğini kabul etmiştir. Orada yaşayan Ahıska Türkleri, Hıristiyan'dır.

2-Türkiye'ye geliş sürecinizi anlatınız (ne zaman, nereden, nasıl, ne amaçla, kimle)?

Üniversiteyi kazandıktan sonra Kazakistan'dan Türkiye'ye geldim (eğitim amaçlı). Ailem Kazakistan'da, tatillerde yanlarına gidiyorum.

3-Göç öncesine kıyasla hayatınızda neler değişti (topluma uyum konusunda zorluklar yaşadınız mı/yaşıyor musunuz)?

Eğitim dili yani akademik dilde zorluk çektim. TÖMER'de bir yıl zaten hazırlık okudum. Her ne kadar kendimi rahatça Türkçe anlatabiliyorum olmama rağmen yine de okurken sorun yaşadım. Şivemiz hoşlarına gidiyor, okuldaki arkadaşlarım hep benden konuşmamı istiyor. Ardahan Posof bölgesiyle aynı şivede konuşuyoruz aslında. Orada bir köye gitse benim farklı konuşmadığımı görecektir arkadaşlarım.

4-Türkiye'deki koşullardan memnun musunuz (memnun olunan/olunmayan alanlar neler)?

Türkiye'ye geldikten sonra ayrımcılığa maruz kalmadık. Vatandaşlığı alana dek sıkıntı yaşıyoruz. Sonrasında Türk gibi görülüyoruz. Ama biz hep Türküz.

5-Türkiye'deki koşulların daha iyi olması için neler yapılabilir (kişisel olarak/idari mekanizmalardan-devletten/sivil toplum örgütlerinden beklentileriniz vs.)?

Ahıskalı Gençler Birliği ile çeşitli etkinlikler, dayanışma günleri düzenliyoruz. Farklı şehirlerdeki arkadaşlarla iletişim halindeyiz.

6-Görüş ve önerileriniz.

MÜLAKAT IX:

Tarih: 26.08.2016

Yer: Antalya

Katılımcı: İsmi paylaşmayan bir Ahıska Türkü

Doğum Yılı: 1940 (Ahıska/Gürcistan)

1-Etnik kökeniniz hakkında bilgiye sahip misiniz? Anlatınız.

Büyük sürgünde 4 yaşındaydım. Ahıska doğumluyum. Nerelisin diye soranlara söylüyorum. Alaska Türkü müsün diyorlar. Biz Ahıska Türküyüz. Kimse bilmiyor bizi. Sovyetlerde bizi zorla Azeri yazmaya çalışıyorlardı, biz de buna karşı çıktık. Sayımız az olduğu için bizim milletimiz bir devlet kuramadı.

2-Türkiye'ye geliş sürecinizi anlatınız (ne zaman, nereden, nasıl, ne amaçla, kimle)?

Kazakistan'dan Türkiye'ye 1997 yılında geldik. Türkiye'ye gelirken evimizi Kazaklara sattık, onlara bıraktık. Bankalardaki paramızı yıllar sonra alabildik. 76 yaşındayım çalışırım, para kazanırım.

Yalova'da 99 depremini yaşadık. Orada şuan çok az birkaç aile Ahıska Türkü kaldı.

3-Göç öncesine kıyasla hayatınızda neler değişti (topluma uyum konusunda zorluklar yaşadınız mı/yaşıyor musunuz)?

Geçinemiyorum, hanımın emekli maaşı var. Oğlum, eşim ve ben birlikte yaşıyoruz. Bin TL kira veriyoruz. Bir oğlum gelinimle beraber Kazakistan'da yaşıyor şuan. Oradaki evi satmadık onlar orada yaşıyorlar. Kazandıklarından arda kalan parayı geçinememiz için bize buraya yolluyorlar.

4-Türkiye'deki koşullardan memnun musunuz (memnun olunan/olunmayan alanlar neler)?

Türkiye'ye geldikten sonra ayrımcılığa maruz kalmadık. Vatandaşlığı alana dek sıkıntı yaşıyoruz. Sonrasında Türk gibi görülüyoruz. Ama biz hep Türküz aslında. Vatandaşlık başvurusu için eski belgeleri bulmak zor, Rus Konsolosluğuna gidip belgeleri onaylatmak ve çevirisini yaptırmak gerekiyor. Çok maliyetli bir süreç.

Geçen sene dişimden rahatsızlandım. Doktora gittim sonunda. Cebimde 100 TL vardı. Doktor benden para almadan dişimi çekti. Sosyal güvencemiz yok. Sağlık sorunları yaşıyoruz, tedavi olamıyoruz, muayeneler çok pahalı.

5-Türkiye'deki koşulların daha iyi olması için neler yapılabilir (kişisel olarak/idari mekanizmalardan-devletten/sivil toplum örgütlerinden beklentileriniz vs.)?

Türkiye bize daha fazla sahip çıkmalı. Sağlık sorunu olanlara iyi bakmalı, onlara tedavileri için imkan sağlamalı. Hastane masrafları daha ucuz olmalı.

6-Görüş ve önerileriniz.



MÜLAKAT X:

Tarih: 23.04.2016

Yer: İzmir

Katılımcı: Bahadır Bey

Doğum Yılı: 1950 (Özbekistan)

1-Etnik kökeniniz hakkında bilgiye sahip misiniz? Anlatınız.

Ahıska Türkleri, Osmanlı Türküdür. Bizler her şeyden önce Osmanlı topraklarında var olduk. Bu nedenle Türk ve Müslüman olmaktan da öte Osmanlı'ya aйдiz, kökenimiz Osmanlı İmparatorluğu'na dayanmaktadır. Ancak Sovyetler Birliği döneminde Özbekistan'da yaşarken kimliklerimizde yalnızca Türk yazıyordu.

Ahıska, çok önceden Osmanlı toprağıydı ancak şimdi yabancı toprağıdır. Bu nedenle bizim vatanımız orası olamaz. Büyüklerimiz, Ahıska'da doğmuştur. Onlara göre Ahıska, vatandır ama bizim için artık orası vatan değildir.

2-Türkiye'ye geliş sürecinizi anlatınız (ne zaman, nereden, nasıl, ne amaçla, kimle)?

Ben Özbekistan'da doğdum. Fergana olaylarından sonra ailemle birlikte Rusya'ya göç ettik. 1999 yılında da Türkiye'ye geldik. Ait olduğumuz topraklarda huzurlu yaşamak için başlangıçta turist olarak geldik ve sonra kalmaya karar verdik. Rusya'da üzerimizde dini baskılar vardı, özgürce dinimizi yaşayamıyorduk. İlk olarak Bursa'ya yerleştik, ardından da İzmir'e göç ettik.

3-Göç öncesine kıyasla hayatınızda neler değişti?

Rusya'da maruz kaldığımız baskılar sona erdi. Türkiye'de dinimizi rahatça yaşayabiliyoruz. Burada yaşayanlar da bizim insanımız. Herhangi bir güvensizlik ya da huzursuzluk ortamı yok. İşsizlik sorunumuz hala devam ediyor.

Eşimle yaşımız aşkın olmasına rağmen Ahıska'ya dönmek istemiyoruz çünkü bizim anavatanımız zaten Türkiye topraklarıdır. Ahıska, bir zamanlar Osmanlı toprağı idi ancak şuan öyle değil. O yüzden Türkiye, bizim vatanımızdır. Türkiye'ye göç ettikten sonra buna eriştiğimiz için mutluyuz.

Türkiye'ye geldikten sonra oğlum, Kırgızistan'dan Ahıska Türkü bir kız ile evlendi. Onu da buraya getirttik. Burada aile geleneklerimizi sürdürmeye devam ediyoruz. Ahıskalı aileler, kendileri dışındaki ailelerden pek kız alıp vermezler. Biz de kendimiz gibi Ahıska Türkü bir gelin bulduk ve burada hep birlikte yaşıyoruz.

4-Türkiye'deki koşullardan memnun musunuz (memnun olunan/olunmayan alanlar neler)?

Türkiye'de yaşadığımız yer açısından karşılaştığımız bazı sorunlar var. Ahıska Kent'e ulaşım imkanları çok kısıtlı. Belediye otobüsleri daha sıklaştırılmalı ve insanların buraya rahatça gelebilmeleri sağlanmalı.

Burada derneğimiz var. Bizim her türlü sorunumuzla ilgileniyorlar. Bazı dönemlerde bir araya gelerek toplantılar düzenliyoruz. Ahıska Derneği, bizimle ilgili konularda yaşanan gelişmelerden bizleri sürekli haberdar ediyor. Burada yaşayan pek çok Ahıska Türkü, dernekle yakın iletişim içerisinde olsa da derneğe üye değildir. Bizim ailemiz de öyledir.

Oğlum, Türkiye'de çalışıyor. Biz eşimle Özbekistan'dan emekliyiz. Ancak emekli maaşımızın yarısı kesiliyor. Elimize çok az miktarda para geçiyor.

5-Türkiye'deki koşulların daha iyi olması için neler yapılabilir (kişisel olarak/idarimekanizmalardan/sivil toplum örgütlerinden beklentileriniz vs.)?

Ahıska Türklerinin emeklilikle ilgili sorunları çözümlenmelidir. Paramız elimize geçene kadar eriyip gidiyor. Geçimimizi sağlamakta zorlanıyoruz. Bu konuda Türkiye'den beklentilerimiz var.

6-Görüş ve önerileriniz.